ileana vulpescu

CANDIDAȚII

LA FERICIRE

proze

2000

ediție ne varietur

ILEANA VULPESCU

CANDIDAȚII LA FERICIRE

proze

CUPRINS

ADELA ŞI NECUNOSCUTUL
ŞI-AŞA MAI DEPARTE
ANTINEVRALGICUL DE LA ORA 5 P. M.

SCRISOARE CĂTRE UN CUNOSCUT

Nu ți-am scris niciodată, aşa că-nțelegi cât de greu îmi este tocmai acum – când îți relatez o-nmormântare la care suntem participanți şi «sărbătoriți» în acelaşi timp. Nici nu ți-aş fi spus ceea ce-ai să vezi aici dacă nu mi-ai fi cerut explicații. Mă-ntrebi, din când în când, de ce m-am schimbat, cu-aceeaşi încăpățânare cu care se discută la-nmormântări de ce-a murit răposatul, ca şi când n-ar fi acelaşi lucru că a murit de cancer, de pneumonie sau călcat de-o maşină. Nu suntem obişnuiți să acceptăm fenomenele în sine, vrem totdeauna să ştim şi «de ce». Dacă cel care-a murit merită să-l plângi, atunci plânge-l ori de ce-ar fi murit.

Cred că te miră că în vocabularul meu, redus ani în şir la «te iubesc», există şi alte cuvinte. De fapt, şi eu redescopăr acum în mine femeia inteligentă, omul cu judecată. Mi se pare că sunt o veche cunoştință pe care-am scăpat-o din vedere multă vreme. Ani de zile mă uitam în oglindă şi nu-mi vedeam decât picioarele, fiindcă ele-ți plăceau, «frumoase, lungi, cu pulpe rotunde». Azi, descopăr că meritam din partea mea o privire mai atentă.

Am fost pedepsită, ca să-mi continui explicația, fiindcă am trăit o ficțiune. Omul n-are dreptul să trăiască decât realitatea, chiar dacă-l nemulțumeşte, şi n-are dreptul să trăiască decât ceea ce poate arăta la lumina zilei, oricât de imperfect ar fi. Mi-aduc aminte-acum de-o maximă dintr-o carte: «scrie numai ceea ce poți semna, fă numai gesturile pe care le poți face de față cu alții».

Iar noi doi ne-am închipuit că ne putem sustrage controlului, judecății. Nu ne-am gândit niciodată că un singur om ajunge pentru alcătuirea unui tribunal. Nimeni n-a ştiut de legătura noastră, deci nimeni n-a putut să ne-o-nvenineze cu nimic din afară.

Mie mi s-a-ntâmplat ca tuturor oamenilor care trăiesc o ficțiune: te iubeam pentru ceea ce-mi *închipuiam* că eşti,

iar tu, nerespectând legile conspirației, mi te-ai arătat şi-aşa cum eşti. N-ai nicio vină şi nici măcar n-am să-ți fac niciun reproş pentru «aşa cum eşti». Ştiu că are să te doară ce-ți spun acum: descopeream în tine lucruri comune cu fostul meu bărbat şi cu actualul meu bărbat. Erau exact cele de care fugeam, de care voiam să scap: indiferența, lipsa de preocupare pentru ceea ce stârnim în altul cu faptele şi cu vorbele noastre. Îți repet, n-ai nicio vină; vina e-a mea că iubeam un om care nu exista.

Şi s-a mai ivit şi-acea lipsă de proporții de care de asemenea fugeam: toată viața am dat, am fost de-o generozitate nepermisă uneori. Eu sunt omul care dă ultimii doi lei cuiva care are nevoie de ei. Tu îi păstrezi pentru tine. De fapt, asta e deosebirea esențială între noi doi. Tu îți păstrezi întotdeauna cei doi lei ai tăi. M-am despărțit de tine fiindcă pentru mine dragostea noastră era totul, iar pentru tine o parte din tot, foarte echilibrată cu celelalte părți ale vieții tale. Erai ca omul care acceptă să meargă la cârciumă să bea două pahare de vin şi e-n stare să stea până dimineața fără să guste dintr-al treilea. Eu m-am azvârlit în dragostea noastră ca un bețiv fără judecată. E vina mea, bineînțeles. Tu cunoşti acea dreaptă măsură a lucrurilor pe care eu n-o cunosc. Tu ai un respect față de îndatoriri şi de instituții pe care eu nu-l am. Te porți cu nevasta pe care n-o iubeşti, sau cel puțin aşa-mi spuneai mie, ca şi când ai adora-o. De fapt, ar merita-o pe deplin. Nu mi-a făcut niciodată plăcere s-o văd, fiindcă era soția ta, se bucura de tine, omul care-aş fi vrut să fie numai al meu. Acum, când împrejurările mă fac s-o văd mereu, nu reuşesc deloc să-i descopăr vreun defect de caracter sau măcar fizic. O ascult cu voluptatea celor care se-autoflagelează, cum te laudă, şi-mi dau seama că eşti revelația ei, a-ntregii ei vieți. Pe cine mințeai? Nu mă pot opri nici acum să mă-ntreb. Ai intrat în viața mea dornic probabil nu de ceva mai bun, ci de ceva nou. Ai dat suficient de repede semne de oboseală, e vina mea că m-am agățat de tine ca înecatul de firul de

pai. Dar toate cele la care nu ştim să renunţăm la timp se răzbună cu vârf şi-ndesat. Am ispăşit toată dragostea şi toate iluziile pe care mi le-am făcut despre tine şi despre dragostea noastră.

E vina mea că mi-am închipuit că ceva ce nu se petrece la lumina zilei te poate face fericit.

Îmi spui că m-am schimbat. Nu m-am schimbat, am vrut şi-am luptat să mă schimb. N-am plecat de lângă tine; m-am rupt, m-am smuls, când te iubeam mai mult, când mi-era cel mai greu. Era un efort de demnitate omenească, nu feminină. Tu ţi-ai păstrat tot timpul capul pe umeri, ţi-ai văzut de nevasta şi de copiii tăi, eu am uitat că mai există şi alte fiinţe pe lume afară de tine. Nu-ţi fac nicio clipă injuria să cred că nu m-ai iubit. M-ai iubit cu-o dragoste măsurată, mi-ai dat cât credeai că mi se cuvine, eu ţi-am dat tot. Tu n-aveai niciodată timp pentru mine; săptămâni întregi, din 24 de ore ale zilei, nu găseai două minute măcar să mă chemi la telefon. Acum ai timp, dar ce să mai fac eu cu timpul tău! Trăim toată viaţa ca şi când am fi o specie eternă. Nu ne gândim niciodată că mâine poate fi prea târziu, că putem muri până mâine şi că tot ceea ce e al nostru mâine poate fi cenuşă. Iartă-mi aceste «consideraţii» generale.

Odată, când te-am chemat la telefon, aproape plângând, să te-ntreb de ce mă laşi să mă macin de una singură, mi-ai spus cu vocea pe care ştii atât de bine să ţi-o faci tăioasă şi excedată: «Ştii că n-am timp». Şi eu am tăcut. Ai continuat: «De ce nu te uiţi într-o oglindă, ca să-ţi dai seama că orice bărbat ar fi fericit şi măgulit lângă tine, cu tine. Şi-ai să-nţelegi că-ntr-adevăr n-am timp». Chiar dacă te-aş putea ierta pentru vorbele astea, n-am să le uit niciodată. Dacă mi-ai fi spus: «Eşti cea mai frumoasă din bordel, aşa că n-avea grijă, când trec pe-acolo tot pe tine te iau», ar fi-nsemnat acelaşi lucru. Mie nu mi-ar fi venit niciodată în minte să te raportez la alţi bărbaţi ca să-mi dau seama cât te-ar putea dori alte femei. Nu ne dăm seama că dezamăgirea este echivalentă

cu un omor. M-ai omorât din imprudență. N-ai nicio vină. Fiindcă nu ştiai ce faci. Față de Dumnezeu, oamenii au însă o mare infirmitate: nu iartă celor care nu ştiu ce fac.

N-am fost niciodată lacomă, nici de bani, nici de lux, nici de mâncare, de nimic. Numai de tine am fost lacomă, de sufletul şi de trupul tău. Nu mă mulțumeam cu ceea ce-mi ofereai, îți ceream. Ca o cerşetoare. Nu m-am gândit nicio clipă că e nedemn să cerşeşti. Am fost lacomă, şi Dumnezeu, în care nu cred, m-a pedepsit, şi mai ales m-ai pedepsit tu, singurul meu Dumnezeu.

Tu n-ai nicio vină.

N-aveai niciodată timp. Cât de puțin am stat de vorbă împreună: nu cred că mai mult de 20 de ore şi cred că măcar 15 dintre ele, de față cu alții, despre lucruri indiferente, neutre, care n-aveau nicio legătură cu noi. Când eram singuri, în acele atât de puține dăți, îmi spuneai lucruri şi mai indiferente, despre spitalul tău, despre greutățile meseriei, despre cele pe care ți le făceau oamenii. Le ascultam, mă interesau, fiindcă făceau parte din viața ta. Judecata rece care s-a cuibărit mai târziu în mine îmi spunea că lucrurile astea ar putea să figureze într-o fişă de cadre sau într-un raport de activitate. Aveai o prudență a vorbelor şi mai mare decât a faptelor. Nu mi-ai spus niciodată de ce nu-ți iubeai nevasta, pe cine-ai iubit, ce te nemulțumea, ce ți-ai dori. Un singur lucru mi l-ai spus clar, răspicat, şi mi-l repetai cu grijă, din vreme-n vreme: «Nu ți-am promis niciodată nimic şi ar fi *criminal* să-ți promit ceva». Am o bună memorie afectivă. Ar fi ajuns să-mi fi spus o singură dată. Nu mi-ai promis nimic, nici nu ți-am cerut şi nici nu ți-aş fi cerut. Mă durea că nici dorința de-a fi putut să-mi promiți vreodată n-o aveai. Îmi dădeai, involuntar poate, de-nțeles că locul meu era la marginea vieții tale. E vina mea că ducându-mă la spectacol cu bilet de strapontină aş fi vrut ca un domn de pe-un fotoliu să-mi spună măcar că-i pare rău că nu-mi poate da fotoliul lui. N-ai schițat niciun gest de regret că stăteam pe strapontină. De fapt, aşa e bine: să

n-ai regrete asupra lucrurilor pe care nu le poți schimba. Te purtai într-un fel care să mă descurajeze, e vina mea că n-am vrut să-nțeleg, că m-am încăpățânat. Îmi par atât de ridicolă mie însămi. E vina mea că m-am mulțumit cu fărâmituri de la ospățul la care fusesem invitată la bucătărie, nu în salon. Ce vină ai tu că-n mintea mea bucătăria a strălucit ani de zile sub lumina orbitoare, care se revărsa în mii de curcubee prin țurțurii de cristal ai unui imaginar candelabru!

Singura dăruire totală între doi oameni e-n pat, aşa-mi spuneai. Poate că şi-acolo ai făcut economie de mijloace ca să respecți principiul de-a nu mă angrena decât cu măsură în viața ta. Iartă-mă, am spus o răutate. Uneori, aş vrea atât de mult să te fac să suferi: dar nu cu vorbe – cu fapte. Aş vrea să mă iubească un bărbat şi să-l iubesc şi eu, iar tu să ştii şi să vezi, să fac şi să spun tot ce-ar putea să te doară mai mult, o durere de care sa te zvârcoleşti. Şi mai mult decât atât, aş vrea s-ajung ziua când goală şi culcându-mă cu-acest om să-mi spună cineva că vii tu în cameră şi eu să m-acopăr cu un cearşaf şi să spun: ei şi, dar nu *«bonne mine contre mauvaise fortune»,* ci din toată inima mea repopulată de altă ființă şi de alte imagini. Iar sunt vinovată față de mine, iar alunec în ficțiuni, nu mi-a fost de-ajuns una! Tu n-ai nicio vină.

Îți fac un singur reproş. Când mi-ai legat viața de-a ta – nu, nu e bine spus – de tine, fiindcă viețile noastre au mers paralel şi-atât, mă cunoşteai de ani de zile, şi dac-ai avut cât de cât bănuiala fondului meu adevărat n-ar fi trebuit s-o faci. Ar fi fost destule femei fericite cu iubirea ta direct proporțională cu valoarea obiectelor. De ce trebuia să m-alegi tocmai pe mine, pe care m-ai făcut atât de nenorocită cu-această proporționalitate? De ce m-ai ales tocmai pe mine, când ştiai să-ți păstrezi totdeauna ultimii doi lei?

Şi-acum vreau să-ți cer ceva, ca unui prieten: te rog nu mă chema niciodată, nu căuta să-nvii ceva ce ştii foarte

bine că n-a murit. Ajută-mă să-mi pot demonstra că realitatea, oricare-ar fi ea, merită mai mult decât cea mai frumoasă ficțiune.

M-am rupt de tine când te iubeam, n-am vrut s-ajung niciodată la drojdiile urei.

Să ne-nchipuim c-am murit. Eu te-am plâns, te mai plâng şi-acum, dar într-o zi am să te-ngrop ca pe toți morții. Plânge-mă şi tu, o zi, două, cât crezi că merit, în inima ta atât de echilibrată, şi-ngroapă-mă, incinerează-mă, sfârşeşte cu mine. Şi vom fi amândoi asemeni celor care mor tineri şi frumoşi, pe care timpul nu-i poate altera în amintirea celorlalți.

MURISERĂ DEMULT

Era un om curajos şi lucid. (Când îşi analiza acțiunile sau gândurile, Veronica îşi atribuia numele întregii specii.) Nu plângea după morți şi se străduia să nu sufere pentru vii. Tristețea, care-o copleşea din când în când, era rezultatul unor amărăciuni stratificate, cărora nu-ncerca să le stabilească o dată anume. După ce lua o hotărâre, se simțea totdeauna uşurată şi cu mintea limpezită. Acum, simțea un gol şi-o mare tristețe.

Stătea liniştită la masă şi se uita la bărbatu-său, care amesteca nervos în ceaşca de ceai. Pentru ea, liniştea, în primul moment, era o atitudine comandată, care-apoi se instala solid şi nu se clintea, oricât de grele-ar fi fost lucrurile pe care-avea să le spună ori pe care-avea să le-asculte. Puțin mai înainte, bărbatu-său îi spusese că are calmul unui inchizitor. Cu glasul cel mai firesc, însoțit de-o atitudine la fel de firească, îl anunțase că se despărțea de el. El crezuse la-nceput că glumeşte. Ea nu vrusese să-i spună ce anume o determinase. «Dacă cineva ajunge la asemenea concluzie nu cred că are vreun rost să-i expună partenerului lista de motive. Între cei doi parteneri lucrurile nu mai pot fi îndreptate». Bărbatu-său nu era permeabil la asemenea argumente prezentate în racursi. Nu era cu putință ca nişte oameni care nu-şi făcuseră nicio nedreptate unul altuia să se despartă fără cauze plauzibile.

Veronica se-ncăpățânase. Nu voia să-l menajeze pe bărbatu-său şi nici pe ea. Dar explicațiile i se păreau fără rost. Ei doi, în legătură cu ei doi, nu mai aveau ce să-nvețe din ele. Bărbatul voise cărțile pe masă. Veronica îl rugase să se-aşeze. Îi întinsese un pachet de țigări, bricheta şi scrumiera. Îi ceruse s-o asculte ca pe-un actor la un recital.

Bărbatul respectase convenția. Din când în când, în întunericul tot mai des din cameră, țâşnea flăcăruia

brichetei; apoi, se vedea clipind roşu, capătul aprins al ţigării.

Ținându-şi mâinile reci una peste alta, în poală, Veronica îşi începuse povestea.

Cu paisprezece ani în urmă, un băiat şi-o fată se cunoscuseră la Facultate, se iubiseră, se luaseră. Niciunul nu avea ce să-i ierte celuilalt. Trupurile lor tinere şi frumoase se iubeau, minţile lor deschise cărţilor, muzicii, având aceleaşi gusturi, căutând aceleaşi valori, se-nţelegeau şi se completau. Trăiau intens voluptatea acestei completări, plăcerea de-a-şi fi de folos unul altuia. Erau în stare să caute unul pentru altul zile întregi prin dicţionare – după un cuvânt, prin autori prăfuiţi – după un citat. Simţeau nevoia să citească aceleaşi cărţi, s-asculte-aceeaşi muzică, să vadă aceleaşi locuri şi-aceiaşi oameni, cât mai puţini şi care să le fie prieteni. Viaţa dinainte de-a se fi cunoscut li se părea o epocă biologică în care sufletul lor în stare larvară aşteptase apariţia celeilalte jumătăţi, pentru a se desăvârşi. Viaţa dinainte de-a se cunoaşte li se părea un timp pierdut. Erau săraci şi modeşti. Îşi împodobeau pereţii camerei cu desene decupate din reviste pentru copii, desenau răţoi şi căţei pe cuvertura de in cenuşie care le-acoperea patul îngust şi incomod. Prietenii veneau la ei ca-ntr-o oază a-nţelegerii şi-a unităţii. Erau deştepţi şi se iubeau frumos. Îşi sorbeau răsuflarea şi-şi căutau mâinile pe tăcute. Doar din când în când îşi spuneau încet la ureche «da», urmare a unui dialog nerostit.

Fericirea lor se datora minţii lor neobişnuite. Aşa credeau atunci. Încă nu-ncepuse ambiţia să le dea târcoale. Citeau uneori seara gazetele literare, îi emoţiona tot ce găseau frumos şi râdeau cu inimă bună de tot ce era ridicol. Apoi, lui îi venise ideea că ar putea face mult mai bine chiar şi decât ceea ce era mai bun; şi făcuse. Producătorul modern, neproducând doar pentru necesităţile lui şi-ale familiei sale, are nevoie de-un consumator. Consumatorul nu cumpără direct de la

producător, ci prin intermediul unei publicaţii. Publicaţia reprezintă un punct de vedere care ţine de-o modă. Producătorul trebuie să ţină seama de cerinţele-acelei mode.

La-nceput, Andrei era producătorul care producea din nevoia de-a produce. Când se-ntorcea acasă cu «produse» refuzate, ca neconforme gustului publicaţiilor, râdea cu poftă, povestindu-i Veronicăi ce modificări i se ceruseră. Râdeau din toată inima şi-şi vedeau mai departe de treabă. Dar, de la un timp, Andrei se posomorâse. Nu-l mai mulţumea să fie şi producător şi consumator. Avea nevoie de-un public şi de-o confirmare. Lucra asiduu şi disciplinat. Mergea tenace «să-şi plaseze marfa» şi, tenace, refuza orice sugestii de modificare. După doi ani, reuşise să publice. În cei doi ani, uitase să mai râdă cu voie-bună. Râdea ca să-şi bată joc. Au plecat din camera strâmtă cu desene decupate din reviste pentru copii. Au lăsat în ea patul îngust şi incomod, împreună cu liniştea extatică a corpurilor lor. S-au mutat într-o cameră spaţioasă, cu pereţi curaţi, pe care-au atârnat două gravuri. Peste şase luni şi-au cumpărat un covor.

Nu era destul să publici, trebuia să te-afirmi. Să dovedeşti că eşti cineva. Prima concesie fusese perfidă: se tăiase ceva dintr-o nuvelă, din motive de spaţiu. Veronica se-ntristase ca la vederea unui invalid. Mult mai mult s-ar fi bucurat să nu apară nuvela deloc. Se ţinuseră de mână şi oftaseră fără o vorbă. La fiecare mutilare ulterioară, protesta şi spunea că dacă ar fi vorba de ceva scris de ea n-ar admite niciodată asemenea concesii. Pentru prima oară, Andrei îşi ieşise din fire. Era uşor să judeci din afară. La urma urmei, era stăpân pe munca şi pe semnătura lui. «Vezi să nu ţi-o terfeleşti». Cu asta discuţia se-ncheiase. Îi spunea de fiecare dată tot ceea ce ea n-ar fi făcut dac-ar fi fost în locul lui. Fără enervare, şi fără participare: constata. El era din ce în ce mai absorbit de gândurile lui, de realizarea lor şi de aspectul material al acestei realizări. Acum, aveau o casă frumoasă,

tablouri, porțelanuri, argintărie şi cristaluri. Nu mai aveau prieteni, aveau amici, relații. Nu mai aveau timp pentru prieteni, trebuia să se frecventeze cu oameni care le puteau fi utili. Pe ea schimbările astea n-o entuziasmau, o oboseau. Pe fața lui citea dorința încăpățânată de-a demonstra. Obiectele rafinate care-i înconjurau nu reprezentau pentru el o necesitate, o ambianță-n care să se reculeagă şi să se regăsească, ci posibilitatea de-a se evalua în bunuri materiale. Din aceeaşi încăpățânare a etalării mergea prin restaurante mari şi mânca feluri scumpe, stropite cu vinuri rare. Nu uita să umilească niciodată pe cei care-l umiliseră când era «mic». Ceafa lui, care se-ngroşa şi făcea o cută hotărâtă peste guler, arăta aceeaşi încăpățânare ca şi ochii pe care şi-i micşora cu dispreț. El era cineva şi toată lumea trebuia s-o afle, s-o ştie. Avea ceva de spus, şi ca s-ajungă să spună acest ceva fusese nevoit să facă o mulțime de concesii. «Ai grijă să nu uiți ce ai de spus până s-ajungi să poți spune», zisese o dată Veronica. Acum făcea concesii pe care nimeni nu i le mai cerea. La-nceput, ea cheltuia banii cu grijă, de parc-ar fi fost împrumutați. Apoi, se pornise a-i cheltui cu voluptate. Banii câştigați de el, pe care nu-l mai iubea, de-ale cărui fapte n-ar mai fi roşit. Nu poți spune că ştii cine e un bărbat dacă nu-i cunoşti nevasta. Ea aşa crezuse cândva. Se gândea în ce măsură ar putea cineva trage vreo concluzie asupra bărbatului ei cunoscând-o pe ea. El era un oportunist inteligent şi foarte talentat. Uneori, avea accese de nonconformism cu care, bănuia ea, încerca să-şi creeze iluzia sincerității: lui, ei, celorlalți. Demult nu-i mai cerea sfatul, nici măcar ca pe-un vot consultativ. Ea citea ce scria el, fără comentarii. Şi cheltuia banii pe rochii, pe parfumuri, pe tot ce putea s-o facă mai frumoasă şi s-o pună-n valoare. Trăia grăbit şi febril o viață fără bucurii. Nu mai credea în nimeni. Îi era greu să trăiască alături de-un bărbat pe care nu-l iubea şi nici nu-l mai stima. Viața ei i se părea un eşec. O viață trăită

pentru cei din jur. Încercase să se-amăgească. Avusese doi amanți, în speranța că au s-o despăgubească de golul unei existențe fără noimă. O făcea doar ca să aibă impresia unei taine. Ieşise dezamăgită şi săracă din aceste aventuri. Fiindcă nu iubea. Nu mai avea încredere. Cei doi se purtaseră cu ea cum s-ar fi purtat cu orice cucoană plictisită care vrea unele mici divertismente într-o viață prea îmbelşugată, sătulă de prea mult bine. Chiar dac-ar fi găsit vreun om pe care să-l iubească, nici această nouă iubire n-ar fi putut s-o despăgubească de viața alături de bărbatu-său, în care nu mai credea.

Când încerca uneori, prieteneşte, să-i atragă atenția bărbatului ei asupra unor lucruri care nu-i plăceau, el îi răspundea invariabil: «Nu uita că trebuie să trăim, şi vreau să trăim bine!». Ea nu mai avea demult tragerea de inimă să-i demonstreze că bine nu-nseamnă întotdeauna şi frumos. Se-ndepărtase de el, cauza lui nu mai era şi cauza ei. Ştia că şi ea era vinovată. Nu se-mpotrivise când era încă timpul. Nici fizic nu-l înconjurase cu căldura care l-ar fi făcut să vadă că nu era singur, că răspundeau amândoi de faptele lui. N-avusese forța, nu voise s-o aibă. Nu fusese un asociat cinstit. Un asociat cinstit nu spune niciodată: «Fă cum crezi!».

Acum, se despărțea de el fiindcă obosise. Nu era vanitoasă şi i se urâse să ducă o viață searbădă, de dragul aparențelor. Voia să-l pedepsească pentru toate dezamăgirile. Se mărita cu altul care poate că nu era cu nimic mai bun. Avea un singur avantaj: era obscur şi era altul. Va trece măcar un an până să-l cunoască bine, va avea un an de noutate. Şi-avea satisfacția de-a-şi umili bărbatul, părăsindu-l pentru un oarecare.

«Înțeleg să mă laşi pentru ştiu eu cine, dar pentru un asemenea individ…». Din zâmbetul ei ghicise că tocmai de asta făcea acest schimb neechivalent, revelator pentru toată lumea. Pentru ea, nimic nu mai prețuia nimic. Nu mai avea familie, n-avea nicio obligație față de nimeni, şi singurătatea asta îi dădea un fel de putere tristă. Şi nu se

temea de nimic – cea mai mare putere. Putea muri oricând, pentru că socotea că n-avea ce pierde. Din toate dorințele de altădată îi rămăsese una singură: să ducă o viață în care să simuleze cât mai puțin. Bărbatul îi atrase atenția, rupând convenția tăcerii, că simulase destul de puțin şi până atunci, şi îi cită numele celor doi.

Se grăbea. Asta ținea de efortul simulării. Nu-i făcuse nicio plăcere. O făcea fiindcă apucase s-o facă! S-o fi lăsat atunci. Ar mai fi putut crede că mai însemna ceva pentru el.

«Pentru tine nu exişti decât tu şi faima ta!».

«Şi dacă te-aş ruga să rămâi?».

«Să rămân?».

«Fiindcă mi-ar fi greu fără tine!».

«Am avut anumite scrupule: am aşteptat s-ajungi la gradul de oportunism de la care-ncepi să te dispensezi de oricine. Nu mai ai nevoie de nimeni, poți fi sigur de asta!».

«Ce ți se pare atât de insuportabil lângă mine?».

«Tu. Mi-e foarte greu să mă mai apropii de tine. Nu ştiu să mint decât cu vorba. Nu mai vreau de la viață decât linişte. Am obosit. Am îmbătrânit privind ascensiunea ta».

«Ascensiunea mea era şi-a ta».

«Nimic nu se poate împărți cu nimeni».

Îşi dădeau seama şi ea şi el că nu mai era nimic de spus. Cel puțin dacă se despărțeau, cineva ar mai putea să-i ia drept nişte ființe vii, cu care să-nceapă ceva. Pentru ei doi se sfârşise şi începutul şi sfârşitul. Muriseră demult.

În cameră se făcuse-ntuneric. Numai țigara clipea din ochiul ei roşu, inutil semnal de alarmă care nu mai avea pe cine preveni.

TELETĂCEREA

— Alo!

— …

Cum îi auzise vocea, închisese. Ca de obicei, grăbit, ca şi când cine-ştie-ce consecințe ar fi avut de suferit dac-ar fi pus receptorul normal în furcă.

Asta se-ntâmpla de şase luni în fiecare zi; în primele trei – acest telefon mut se repeta de câteva ori pe zi; în ultimele – îşi alesese o oră fixă: 18:30. La-nceput, o enerva şi-i era necaz că nu-i lăsa măcar timp să-i tragă o-njurătură suculentă, s-o-nvețe minte. În privința sexului acestei «tăceri» n-avea nicio îndoială. Pe urmă, devenise o obsesie, mai ales de când se fixase la o anumită oră. De pe la 6, întruna se uita la ceas. Când o chema cineva în jurul lui 6:30 la telefon, la 6:25 pretexta ceva şi-ntrerupea convorbirea. Intrase în jocul «Teletăcerii», cum o botezase pe necunoscuta interlocutoare mută. Îi pregătea lungi discursuri pe care n-avea când să le țină. Se gândise de multe ori ca la telefonul de la 6:30 să nu mai răspundă «alo», ci: «ascultă, doamnă, sau duduie» etc, etc.

Şi dacă nu era ea?

Ar fi fost ridicol.

Căuta să-şi facă o voce cât mai ironică pentru 6:30. O dată, o chemase o prietenă care-i reproşase că-i răspunsese cu-o voce înțepată şi pusă pe ceartă. De câteva zile, îşi făcea o voce blândă şi maternă, aproape compătimitoare. Voia să pună în acest «alo» toate sentimentele pe care i le inspira, rând pe rând, necunoscuta.

Când într-o zi nu suna se enerva cum s-ar fi enervat pentru o întâlnire la care nu s-ar fi prezentat partenerul. «Mă şi fierbe, scârba!».

Şi-acum, uite, e 6:30 şi n-a sunat.

Şi ea are treabă şi nu-i vine să plece de-acasă.

Ah, în sfârşit…

— Alo!

— …

— Alo!

— …

— Duduie, doamnă, te rog nu-închide. Ascultă-mă cinci minute. Te rog.

Vorbele porniseră precipitat, ca o rafală. Îşi dădea seama că-n vocea ei sunase panica din vocile care cheamă Salvarea sau pompierii. Important era că nu-nchisese şi-acum o asculta.

— Duduie, ştii foarte bine că nu pot nici să te văd, nici să te-mpuşc, nici măcar să te zgârii prin telefon. Ți se pare atât de spiritual să mă deranjezi în fiecare zi? Şi dacă o femeie se lansează într-o «întreprindere» ilegală, adică dacă umblă după un bărbat însurat, trebui' să facă şi-un efort de imaginație. Te rog să nu-nchizi. Ascultă-mă, poate are să-ți folosească. Uite, de exemplu, îți schimbi vocea şi întrebi: «Alo, Spitalul Colțea? Cu doctorul X, vă rog. A, nu e Spitalul Colțea! Vă rog să mă scuzați». Sau «Alo, casa Gheorghiu, vai, îmi pare rău că v-am deranjat». Ai văzut cum ştiu să-mi prefac vocea? Pot să vorbesc şi bas pedală. Aşa că dac-aş fi vrut să-ți întind o cursă, aş fi putut, dar mie-mi place să joc cinstit. Vezi, eu nici măcar nu-ți cer să renunți la mica dumitale manevră, îți cer doar un pic de variație şi-mbunătățire a metodelor. De fapt, orice-ai face, pe mine tot n-ai să mă duci, aş şti oricând că eşti dumneata. Dar asta pentru gimnastica minții. Eşti foarte bine informată asupra orelor când l-ai putea găsi acasă, dar trebui' să-ți spun că nu răspunde decât extrem de rar la telefon, fiindcă are oroare de pisălogi. Dar programul lui de repetiții este afişat la intrarea actorilor, ca şi programul spectacolelor. Eu, în locul dumitale, l-aş aştepta o dată, i-aş spune ce-am de spus, dac-aş fi tânără şi timidă cum trebuie să fii dumneata, i-aş scrie o scrisoare. În niciun caz nu mi-aş pierde vremea dându-i telefoane la domiciliu, ca s-aud invariabil vocea nevestei. Sau poate vrei să te măriți cu

el? Ți-a făcut un copil? Ei? Şi dacă tot dai telefon, de ce nu spui nimic? De şase luni am fi putut să ne-mprietenim. Să ştii că sunt un om cumsecade şi deloc lipsit de umor. Şi eu n-am nicio vină că-ți place bărbatul meu. Şi nici nu-ți port pică. Şi-acum, când ți-am spus o parte din ceea ce-aveam să-ți spun, bună seara, şi-ți mulțumesc că m-ai ascultat. Te mai rog ceva: lasă-mă pe mine să-nchid, cred că merit şi eu atât după şase luni. Noapte bună.

Nu se-nşelase: trebuie să fi fost tânără, timidă şi nu de proastă calitate. Alta ar fi fost obraznică, i-ar fi spus ceva grosolan. Era sigură că n-are să-i mai telefoneze. Aproape că-i părea rău. Avusese o voce uşor ironică, dar nu răutăcioasă. Totuşi, poate fusese brutală. Spusese poate prea multe. Avea un sentiment de jenă şi de vinovăție. Tot ea! Când la urma urmei putorişca asta ar trebui să se simtă vinovată că umblă să sucească mintea unui bărbat însurat, şi încă îi mai şi deranjează nevasta! Noroc că nu era geloasă. Altă femeie ar fi făcut crize de nervi. Bărbatu-său părea intrigat de-acest telefon şi-ajunsese să creadă că, de fapt, ei îi era adresat. Un telefon cifrat, căruia nu-i răspundea în prezența lui. Asta o măgulea. Foarte bine. De ce să fie atât de sigur de ea? Îi părea rău. Fata n-are să mai dea telefon. E 6:30 şi nu sună. 6:31. Sună! Sună!

— Alo!

— …

— Alo!

— …

— Credeam că n-ai să mai dai telefon şi, vrei să fiu sinceră? îmi părea rău. M-am învățat cu telefonul dumitale cum te-nveți cu-o otravă. Te-ai hotărât cumva să-mi spui câteva vorbe?… A, asta nu! Bine. Atunci, ascultă-mă. E ciudat şi chiar nerecomandabil ca la vârsta dumitale să trăieşti din virtualități şi din himere. Sunt sigură că eşti tânără. De ce umbli după un bărbat pe care l-ai văzut pe ecran şi pe scenă? Şi de ce umbli-n felul ăsta ocolit şi ciudat? Trebuie să fie-atâția băieți drăguți, de

vârsta dumitale, care-ți fac curte... Şi dumneata... Sau poate eşti măritată cu un bărbat pe care nu-l iubeşti şi asta e forma dumitale de evaziune?! În orice caz, nu eşti fericită. În viața dumitale există un gol, ceva neîmplinit. Fă un copil. Poate ți-e greu, poate nu-l poți avea cu bărbatul pe care-l iubeşti. Mie-mi pare rău de dumneata. Îmi pare rău de toți oamenii timizi. Să nu-ți închipui niciun moment că vreau să te umilesc. Nu e nimeni în cameră. De altfel, să ştii, când are să fie cineva în cameră am să-ți spun: «Nu pot vorbi, e cineva la mine. Vorbim mai târziu». Aşa că n-ai de ce să te jenezi, n-aude nimeni ce-ți spun. Sunt şi eu puțin mai ciudată, asta e tot. Dacă vreodată ai nevoie de ceva, poți să-mi scrii, am să caut să te-ajut. Nu vreau să te plictisesc. Teletăcere dragă, bună seara.

Teletăcerea nu s-a supărat. Dădea conştiincios telefonul ei mut în fiecare seară. Au mai şi schimbat ora de mutual şi muțesc acord.

Teletăcerea tăcea, şi nicio rugăminte n-a-nduplecat-o să scoată un sunet măcar. Iar partenera ei, de la celălalt capăt al firului, îi povestea tot felul de lucruri, îi comunica impresii despre cărți citite, despre muzica ascultată, despre spectacolele văzute. Îi citea pagini din autori care-i erau dragi. Aveau sfertul, uneori jumătatea lor de ceas, de intimitate şi de încântare. Televorbitoarea îi spunea lucruri pe care nu le vorbea cu nimeni. Teletăcerea ajunsese un *alter ego* al Televorbitoarei care-avea cu ea dialoguri imaginare pe fondul de tăcere. «Da, ai să spui tu, dar dacă nu vine?». «Şi eu am să-ți răspund...». De câteva ori, bărbatu-său o-ntrebase pe Nora ce-i mai face nebuna sau nebunul de la telefon.

— A, s-a potolit de mult, îi răspunsese ea.

De ziua ei, Nora primise un buchet de garoafe albe. Pe cartonaşul înmânat de comisionar scria, cu litere decupate dintr-o tipăritură: *La mulți ani, T. T.*

Acum, era sigură că telefonul fără cuvânt nu-i mai pândeşte bărbatul. Probabil că lucrurile dintre el şi

Teletăcere se consumaseră demult, sau nu-ncepuseră niciodată. În orice caz, Teletăcerea avea oarecare afecțiune pentru ea. Buchetul de flori o-nduioşase. Ar vrea şi ea să-i facă un cadou. Dar cum? Cui? Îi propusese să lase un plic cu un nume convențional, la debitul din colț, pe numele ei, al doamnei Eleonora Petrino, şi la rândul ei, Nora să-i lase, la o adresă convenită, un pachet. Dar Teletăcerea nu se-nvoise.

«Îți jur că n-am să te pândesc, că nu vreau să aflu cine eşti, dar după doi ani de prietenie, aş vrea să-ți dau ceva, un fleac, ca să ai ceva de la mine».

Teletăcerea era inflexibilă.

În fiecare an, când pleca în concediu, Teletăcerea îi trimitea un buchet de flori însoțit de-un cartonaş pe care scria cu litere decupate: *Plec pentru 21 de zile, T. T.*

Câteodată, treceau două-trei zile şi nu suna.

— Vezi cum eşti? începea Nora. Omul aşteaptă să dai un telefon şi ție puțin îți pasă. Sau poate ai fost bolnavă. Dacă eşti încăpățânată cum să-ți ajut?

Şi mai trecuse-un an.

În ziua în care Nora s-a internat la spital a rugat-o pe sora ei să pândească telefonul fără cuvânt, să spună de două ori «alo» şi să-i comunice că ea e la spital, internată pentru nişte analize.

Să sune în fiecare zi şi-are să aibă veşti.

I-a spus soră-sii că oricât de rău i-ar fi, să nu-i pomenească nimic misterioasei interlocutoare. Sora ei era convinsă că e vorba de-un bărbat.

Nora zâmbise: «Unde-ai văzut tu bărbat atât de statornic?».

Soră-sii i se părea de necrezut.

În fiecare săptămână, Nora primea un buchet de flori la spital. Pe cartonaş scria: *Sănătate, T.T.* Nu mai erau tăieturi din ziare. Era un scris lunguieț, subțire, puțin copilăresc.

Nu văzuse nicăieri scrisul ăsta.

Teletăcerea telefona zilnic. Zilnic primea veşti

îmbucurătoare: «Îi merge mai bine, îți mulțumeşte pentru flori. De-abia aşteaptă să stați de vorbă».

Într-o zi, Teletăcerea a primit următorul răspuns: «Sora mea Nora a murit azi dimineață la 9. M-a rugat să aştept telefonul dumitale. Ți-a lăsat o brățară şi-o broşă, pe care trebuie neapărat să ți le dau. Ți-a scris câteva rânduri pe care m-a rugat să ți le citesc:

„Iubită Teletăcere,

N-am vrut să te-ntristez înainte de vreme. Te-am mințit şi eu o dată. Îți las ceva care să-ți amintească de mine. Îți mulțumesc pentru fidelitate. Are să-mi fie urât pe lumea cealaltă fără telefonul tău. Rămâi cu bine. Nora ”.

Glasul surorii se-neca de lacrimi. De la celălalt capăt al firului, se-auzi un hohot de plâns şi-o voce tremurată, subțire şi copilăroasă: «Doamne, Dumnezeule!».

«DE LA MATEI CETIRE...»

Dacă ar fi fost întrebat: «Crezi în nemurirea sufletului şi în viaţa veacului ce va să vie?», Vladislav Dominteanu ar fi răspuns *nu.* Din copilărie, când maică-sa, pioasa coana Catinca, îl ducea de mână la biserică, duminicile şi sărbătorile, în mintea lui – care depăna filme şi romane de aventuri pe lângă acele cântări religioase pe care le ştia şi astăzi pe dinafară precum şi momentul exact al fiecăreia în slujbă – se imprimase undeva o frază din *Evanghelia a V-a după Matei:* «Da, da sau nu, nu să fie vorba ta: căci oricare alta pe care ai adăuga-o de la necuratul vine». La-nceput i se păruse o frază misterioasă şi incantatorie, apoi, cu vremea, făcuse din ea un principiu care, e drept, nu-l dusese prea departe. Mai toate cărţile de pe lume te-nvaţă ce-ar fi bine şi frumos să faci şi nu cum să-ţi fie bine. Asta o poţi face fără să te-nveţe nimeni.

Prin mintea lui treceau tot felul de gânduri când se afla aici. Pentru asta venea, ca să se poată gândi în voie. Toţi prietenii îi spuneau în tinereţe, când avea destui, ca un reproş, că se gândea prea mult şi că acţiona prea puţin. Atraşi toţi de latura practică, în care gândul îşi cere fructificarea imediată, nu-nţelegeau gestaţia lungă a gândurilor lui din care rareori răsărea altceva decât o frumoasă fâlfâire de aripi policrome. Aproape toate gândurile i se spărgeau ca băşicile de săpun când încerca să le pună pe hârtie. Rareori creionul reuşea să transmită cutele şi sinuozităţile gândului. «Pe tine ar trebui să te susţină un Mecena. Să-ţi dea să mănânci, iar tu să gândeşti conştiincios, în fiecare zi, aşa cum alţii se duc la slujbă. Şi-n decursul unei vieţi să culegi o sută, două de pagini de gânduri uimitoare». Acestea erau vorbele Tatianei. Ea n-avea cum să mai ştie, acolo, în lumea minerală-n care se-ntorsese, că el o citează mereu. El îi grăbise-ntoarcerea în lumea minerală. Fusese un moment

în viața lor când totul ar fi trebuit folosit pentru sănătatea şi pentru bună-starea ei. El n-avusese ce să folosească. Gândurile lui erau la fel de lente în elaborarea lor şi nu se transformau decât rareori în bani. Bună-starea însemna cana de ceai, din care s-o convingă să bea ea trei sferturi şi el numai un sfert, şi pâinea, din care ea să mănânce două felii, iar el numai una.

Gândurile lui întortocheate, dar pline de miez începuseră abia mult mai târziu să nu pară absurde.

Vladislav Dominteanu – privit chiar de prieteni ca o ființă anacronică, fiindcă ce poate fi socotit mai anacronic decât să fii deştept şi sărac – ajunsese chiar şi el să se creadă o rămăşiță a unor timpuri revolute, în care-i plăcea să-şi închipuie că oamenii făceau numai lucrurile cu care mintea şi conştiința lor erau de acord.

Parcă şi numele lui îl predestina desuetudinii, un nume de cneaz însoțit cu un derivat de nume de loc, deci o trimitere cu secole în urmă în istorie şi-n pământ. Un nume pe care, în 1939, ți se părea destul de greu să-l mai porți. Numele circula prin lume împreună cu purtătorul lui fizic în costum bleumarin şi cu lavalieră.

Tatiana nu-ncercase niciodată să-l schimbe. «Dacă vreodată ai s-ajungi să te schimbi, să vină de la tine, nu de la mine. Şi nu ți-o doresc». Tatiana nu se gândise nici la costum, nici la lavalieră. Fraza asta revenea între ei ca un leit-motiv. Ea îşi dădea seama că se stinge repede şi nespectaculos; acceptase fără revoltă şi fără să vorbească despre lucrul ăsta, socotind firească întoarcerea în rândul inanimatelor din care se-ntrupase. Privea cu linişte ipostazele trecerii ei prin lume. Într-o seară, îşi băuse cele trei sferturi din ceaşca de ceai şi se-ntinsese pe pat, căscase ca după o lungă oboseală şi spusese: «Credeam că e mai mult, dar n-a fost». A doua zi n-a mai avut nevoie de ceai.

Trei ani la rând, Vladislav venise în fiecare zi la mormântul ei; aici îşi citea, în gând sau şoptit, cursurile, articolele, îşi povestea toate întâmplările zilnice, îşi tăcea

planul ce să discute la facultate, la ziar, cu nevasta, acasă.

Pentru el, cele două ceasuri zilnice, în anotimpurile calde, şi cele câteva minute, în cele reci, petrecute lângă mormântul Tatianei, erau un act de fidelitate, faţă de el în primul rând, pentru ca să păstreze neschimbat ceea ce nu voia să se schimbe, şi faţă de ea, singurul om care nu voise să schimbe nimic. Pentru el nu erau morţi cei muriţi. Pe Tatiana n-o exclusese din viaţa lui, o păstra, umbră tăcută, blândă şi bună sfătuitoare, pe care vizita zilnică la mormântul acoperit cu flori n-o lăsa să se depărteze.

Ducea o viaţă în care trebuise să se schimbe; se-nsurase, iar cea de-a doua nevastă, pentru a-l lega de viaţa pământeană, îi făcuse doi copii. Cunoştea cât de grea era dependenţa de alţii, afla acum cu cât mai greu apasă dependenţa altora faţă de tine.

În primii doi ani, când se-ntorcea acasă, în odaia pe care-o-mpărţise cu Tatiana, unde nu-l aştepta nimeni, simţea o tristeţe ce-i dădea putere, puterea omului care nu datorează nimic nimănui. Acum, puterea lui era cea a omului încovoiat sub o greutate şi care trebuie să facă un efort sporit ca să nu se poticnească.

Nevasta şi copiii cereau idei convertite-n bani. Schimbări în felul lui de-a gândi, în trecerea gândurilor pe hârtie.

Lumânarea Tatianei arsese singură, cu toate că-n tovărăşie: nu ceruse nimic din viaţa celuilalt ca s-o prelungească pe-a ei.

Nevesti-sii, care ştia de drumurile lui la cimitir, îi venea uneori să-l întrebe ce mai e nou pe-acolo, cum întrebi pe cineva care se-ntoarce dintr-o vizită obişnuită. Socotea însă că e o lume străină, în care n-avea dreptul să pătrundă, şi se oprea la vreme.

Dacă cineva l-ar fi-ntrebat unde se duce, când pornea spre cimitir, i-ar fi răspuns firesc: «La Tatiana».

În ultima vreme, Vladislav îşi rărise drumurile la

cimitir. Nu se simțea vinovat față de Tatiana, se simțea privat de plăcerea de-a sta lângă cineva drag.

Cum ajungea lângă mormânt, se-aşeza pe o bancă, răsufla uşurat, ca un om ostenit, pe care după o cursă obositoare îl aşteaptă un moment de destindere; fidel celor morți dar nemuriți, începea în minte un monolog:

«Să mă ierți, draga mea, că vin din ce în ce mai rar, dar e-atât de greu să trăieşti; oameni, agitație, invidie; trebui' să ții întruna piept cuiva sau la ceva. Ai murit pentru o cauză pierdută. Din momentul în care mi-am ales perpetuarea în nişte ființe, nu mai poate fi vorba de independență. Viața lor depinde de-a mea, aşa cum depindea şi-a ta. Ei n-au să-şi dea niciodată viața pentru mine. Numai tu ți-ai dat-o şi n-ar fi trebuit. Prietenii s-au dus, m-au părăsit sau i-am părăsit. Viața e-un şir de uitări şi de infidelități. Astăzi, l-am îngropat pe Marcel. E-aici, aproape de tine. Mi-a spus cu câteva zile înainte de-a muri că atunci, de Anul Nou, ştii când, el ne-a pus coşul cu mâncare la uşă şi ne-a azvârlit bulgărele de zăpadă-n geam. Era ultimul nostru prieten şi printre ultimii oameni dintr-o generație care punea coşuri cu mâncare la uşa prietenilor flămânzi. Tu puneai viață în coş. În lumea asta, în care e-atât de greu să-ți fii fidel chiar ție însuți, tu reprezinți fidelitatea mea, numai întrebărilor tale mute le mai pot răspunde cu *da* sau cu *nu,* cum ne-nvață Matei. Sunt tot mai dese cele pentru care trebui' să-mi învăț buzele şi mintea cu vorbe meşteşugite şi ocolite care vin de la Necuratul. Dac-ai trece numai două zile pe la Universitate ți-ai da seama. Încerc să tac şi eu cât mai mult. Dar nu mi se dă pace, sunt mereu întrebat».

Ofta şi-şi aprindea o țigară.

Îşi scotea apoi foile din mapă şi-şi recitea domol, în gând, un curs sau un articol. Ridica din când în când ochii spre cruce întrebător şi aştepta răspunsul mineralelor care nu mint: *da, da* sau *nu, nu,* ca în *Evanghelia a V-a de la Matei cetire…*

JUDECATA-DE-APOI

Ca mai toată lumea, din când în când, îmi fac şi eu un examen de conştiinţă. Eu însă, ca fricoşii, ca laşii, sau ca prea politicoşii, care şi ei sunt un fel de laşi, când ajung la zonele cele mai vulnerabile ale conştiinţei, încerc să amân examenul. Iau repede-o carte, cu speranţa că va pune pe fugă imaginile supărătoare. Dar nici nu citesc, nici nu-mi fac un examen cumsecade: ca medicii sau ca avocaţii distraţi, care-ascultă doar cu-o ureche spusele clientului, în timp ce-n cealaltă le bâzâie-o melodie fredonată pe muteşte. Peste paginile citite se suprapun imagini din nişte clişee voalate de vreme. Sunt câteva momente care nu s-au tocit, peste care timpul a trecut fără să apese. Mă dor din vreme-n vreme. Şi caut să le-ndepărtez cu orice chip. Îmi spun invariabil că nu foloseşte la nimic să ai regrete asupra trecutului. Ştim cu toţii că timpul este ireversibil. Îmi cunosc bine defectele, ştiu să le judec şi să le cântăresc. Cel mai mare defect al meu este laşitatea. Oamenii care mă cunosc – de fapt, şi-nchipuie că mă cunosc – ar rămâne surprinşi să afle ce cred eu despre mine, şi nici atunci n-ar admite că s-au înşelat şi că, într-un fel, i-am înşelat. Eu m-am făcut sclavul unor principii de la care m-am hotărât să nu abdic niciodată. Printre ele, unele sunt de toată lauda: să nu fac rău nimănui, să nu pârăsc pe nimeni, să nu fiu intrigant. Dar la umbra acestor câteva puncte ale breviarului meu, născute din convingere şi din judecată, s-au cuibărit nişte norme răsărite din calcul şi din ipocrizie. M-am hotărât să nu-njur şi n-am înjurat niciodată, cu toate că adesea îmi umplu gura tot felul de înjurături, în care nimeni şi nimic nu e trecut cu vederea: m-am hotărât să nu bârfesc pe nimeni, dar de-aici am ajuns să nu-mi mai spun nicio părere, şi am destule despre toată lumea. Am ajuns o fiinţă penibilă în propriii ochi. Lumea din jur mă consideră un om cumsecade care,

din bună-creştere şi din principiu, nu bârfeşte, nu critică şi mă clasifică printre oamenii rari care-ncearcă să facă viaţa mai frumoasă. Alţii, mai subtili poate, cred că sunt indiferent. Se-nşeală şi unii şi alţii. Nimic nu mi-e indiferent. Sunt orgolios, ranchiunos, sufăr şi mă macin pentru fiecare fleac. Sunt invidios şi sunt zgârcit. Dar sunt atât de orgolios, încât trec drept darnic, fiindcă nu se face nicio chetă la care eu să nu dau nici prea mult (ca să nu se spună că sunt încrezut), nici prea puţin (ca să nu se creadă că sunt calic). Mă indispune orice critică, şi-l urăsc din suflet pe cel care mi-o face, mă bucură orice laudă, chiar şi a proştilor, deşi ştiu că şi hula şi adulaţia sunt la fel de arbitrare şi de puţin justificate. În ochii mei, sunt ceea ce nicio limbă nu reuşeşte să definească mai bine decât franceza: un *pauv' type.* Îmi pare rău, uitam să spun, după fiecare pară cheltuită. Am cumva pasiunea banilor? Nu. Aş vrea să-i strâng pentru ceva? Nici atât. Pentru că nu doresc nimic din toată inima. Şi dacă vreodată, foarte rar, îmi pun şi eu ceva în gând şi nu-mi reuşeşte, nu sufăr. E foarte ciudată şi meschină firea mea: mă-ntunec de orice fleac, dar nu pot să sufăr frumos, intens, nu pot să trăiesc stări vecine cu fericirea şi cu moartea. N-am momente de desprindere şi de purificare prin bucurie sau prin durere. Şi fizic durerile mele sunt minore. Nu mă trec niciodată junghiuri, cuţite, întotdeauna mă apasă balastul mediocrităţii şi-ai trăirilor incomplete. Mi-e milă de oameni şi-nţeleg suferinţele lor. Îi ajut cât pot, dar fără participare şi fără voluptate. De curând, am avut o operaţie la ficat. Aşteptam o înnoire-n urma ei. Aşteptam să mă doară şi să trezească ceva în mine. M-au adus din camera de reanimare peste două zile. Pierdusem şi trenul acestor dureri acute. Când m-au aşezat în patul din rezervă, în locul operat se instalase o durere potolită, cumsecade, ca şi mine. Celelalte fuseseră amorţite de morfină. M-am întrebat de multe ori cum am putut fi iubit de prieteni, de femei. Mi-am dat seama întotdeauna că mă iubeau pentru ceea ce-şi închipuiau

că sunt. Uneori credeam că mă-nşel asupră-mi, fiindcă purtarea mea ireproşabilă ajungea să mi se pară sinceră chiar mie, care-o elaboram în toată ecuația ei complicată. Aşteptam o confirmare, nu-mi venea de nicăieri. Nimeni nu se-ndoia de sinceritatea mea. Nu făceam nimic s-o infirm. Fățărnicia mea era de-o specie ieşită din comun, viața mea o castram de fertilitatea sincerității. Cum ar fi putut nevastă-mea – care n-avea o fantezie pe care să nu i-o împlinesc, căreia-i aduceam ceaiul la pat, pe care la ora nouă o dezbrăcam şi-o culcam între perne, mângâindu-i pasionat trupul pe care nu i-l iubisem niciodată, pe care nici măcar nu i-l dorisem – cum ar fi putut bănui? După opt ani de căsătorie, îmi împărtăşeşte uneori mirarea în privința dragostei mele, care nu s-a răcit deloc, care este-aceeaşi ca la început. Ea nu bănuieşte că n-a existat niciodată un început, că un lucru înghețat n-are cum să se răcească. Am luat-o din interes. Îmi plăcea şi-mi convenea familia ei, relațiile pe care le-avea. Ea era destul de-atrăgătoare, foarte cumsecade, şi la locul ei, prezentabilă şi discretă. Îmi plăceau casa ei, lucrurile din casă. Totul mi se părea avantajos. Erau nişte avantaje de care n-am profitat niciodată. Ele existau însă virtual. Nimeni nu m-a bănuit de niciun interes. Mă jucam de-a v-ați ascunselea de unul singur. Bani câştig mai mulți decât nevastă-mea, iar ea dispune de toți. Rareori am şi eu zece lei în buzunar. Nici n-am ce să fac cu ei. N-am voluptatea cheltuitorului. Femeilor cu care mă culc, din când în când, pentru că mi se oferă, nu le dau nimic. Dar le vorbesc frumos, le creez o ambianță plăcută, le fac să creadă că mi-au lăsat o impresie de neuitat, prelungesc nişte mângâieri în locul cărora mult mai mult mi-ar plăcea un duş.

Nu e una care să nu zâmbească nostalgic, după ani şi ani, când îşi aminteşte de mine, poate ca de singurul domn din viața ei. Nu le dau bani şi nici cadouri, fiindcă mi se pare că aş nedreptăți-o pe nevastă-mea. Ea are-o legătură, poate ei îşi fac cadouri, pe mine nu mă

interesează. Se poartă discret. Mă fac, desigur, că nu observ. În fond, nu sufăr deloc din cauza asta şi, la urma urmei, de ce să nu se bucure de viață, şi de ce să n-aibă un amant, dacă simte nevoia? Mângâierile mele sunt aceleaşi. Eu sunt un bărbat perfect. Pe nevastă-mea o văd în ultima vreme nervoasă, iritată; eu observ cel mai bine cotele noului ei amor. Cred că este iritată de imperfecțiunile celuilalt: ea pe el l-ar dori perfect, pentru că pe el îl iubeşte. Nu-i pot spune că n-are să mai găsească nicăieri un ipocrit care să se fure pe sine. Sunt prea deştept ca să nu-mi dau seama că, în definitiv, nu mi-am bătut joc de nimeni, ci doar de mine. Oricine s-ar putea întreba dac-am iubit şi eu vreodată sau dac-am suferit vreodată. Da, am iubit şi-am suferit. Încep să-mi fac sumarul examen de conştiință către seară; sar multe etape; două întâmplări însă îmi vin în minte, de fiecare dată cu-aceeaşi intensitate, aproape la fel ca pe vremea când le-am trăit.

Eram, demult, în studenție, în vacanță la părinți. Se dăduse o dispoziție de la primărie ca fiecare gospodărie să nu poată avea mai mult de-un câine, iar dacă voia să-l aibă şi pe-al doilea trebuia să plătească o taxă de două sute de lei. Părinții erau plecați. Eram doar eu acasă. Au venit hingherii. Noi aveam un câine bătrân şi, de câtva timp, ni se pripăşise o cățea. N-aveam două sute de lei, o sută douăzeci şi cinci erau toți banii noştri. Nu m-am dus să mă-mprumut pe la vecini. Părinții o duceau greu şi mi-era teamă să nu se supere. Mereu mi-era teamă să nu se supere. Trebuia să sacrific unul din câini. Aş fi păstrat cățeaua, era tânără şi frumoasă şi-o iubeam. Era un câine cu personalitate, cum îmi plăcea să spun. L-am oprit totuşi pe Lăbuş. El era al nostru, nu puteam să-i fac o nedreptate. El era al nostru. Hingherii i-au pus Lilei juvățul de gât. Nu s-a zbătut, n-a lătrat, n-a-ncercat să muşte. Ochii jucăuşi i s-au întunecat de umilință şi de neputință. Apoi, am văzut în ei resemnarea. Hingherii au pornit spre poartă, iar Lila i-a urmat supusă, mergând

de-a-ndărătelea, cu ochii-n ochii mei. Nu-mi cerea ajutor, îşi lua rămas-bun. M-a durut inima, mă doare şi-acum. Aş vrea să mă pot ascunde ori de câte ori îmi aduc aminte. Mi-aud şi-acum uneori glasul cum o striga prin livadă şi prin fânaţ: «Lila! Lila!», îi simt botul lipit de degetele picioarelor şi coada care-mi gâdila genunchii. Am uitat ochii atâtor oameni, ochi de femei în care m-am oglindit minute lungi, ochii ei n-am să-i uit niciodată. Poate că dacă n-aş fi trimis-o la moarte i-aş fi uitat. Nedreptăţile nu se uită niciodată. Ochii ei sunt vii, ai ei şi-ai Ruxandrei. Ruxandra era o femeie, singura, pe care-am iubit-o. O iubeam pentru că nu-mi semăna deloc. Nu-i trecea gând prin cap pe care să nu-l spună cu voce tare. Se-ndârjea în părerile ei, se lupta, se zbătea să arate că are dreptate, când avea. Nu-i era frică şi nici jenă să spună ce crede despre oricine. Puţin îi păsa de ce zic oamenii despre ea, fără să caute să-i scandalizeze cu orice preţ. Şi nu simula. Şi era frumoasă şi ştia să iubească. Iubeam atingerea de pielea ei moale şi brună, discul modelat al pântecelui, lăţimea şoldurilor şi mlădierea coapselor care strângeau până la durere. Ruxandra, cu trupul şi cu inima ei darnică, şi-a dat numaidecât seama ce zace-n mine. Mi-a spus o dată că i se părea că iubesc precum un bărbat care vine de pe-o insulă pustie sau ca un peşte profesionist care, în sfârşit, se culcă cu amanta lui «de inimă». Cu fiecare nouă-ntâlnire mai scotea ceva la iveală din caracterul meu atât de grijuliu disimulat. «Îmi spui atâtea obscenităţi când te culci cu mine, încât îmi dau seama că le-ai refulat ani de zile. Probabil că sunt prima şi ultima căreia i le spui. Cred că nevastă-ta ar rămâne cu gura căscată s-audă ce spune distinsul ei soţ». Şi râdea. «Dar mie spune-mi-le. Ai curajul să fii şi tu cu cineva aşa cum eşti». «Te rog să-mi cumperi o rochie, o, nu te speria, ceva ieftin, o stambă de cincisprezece lei metrul, sau dă-mi douăzeci şi cinci de lei. Ştii de ce-ţi cer asta? Ca să-ţi dau ocazia să-ţi frustrezi şi tu nevasta cu ceva. Nevastă-ta crede că o

iubeşti, sau e mai deşteaptă?». Şi iar se pornea pe râs şi mă cuprindea cu brațele.

Am iubit-o doi ani; am iubit-o de fapt mai mult, dar doi ani a durat legătura noastră. După doi ani, n-a vrut să mă mai vadă. «Sunt singura femeie pe care-ai iubit-o, ba chiar mai mult, sunt singurul om. Şi eu sunt singurul om care te iubeşte, fiindcă te iubesc aşa cum eşti, şi eşti jalnic. Ar trebui să profiți şi să mă păstrezi. La un moment dat, simularea asta față de tine şi furatul ăsta al propriei căciuli are să te desființeze. Ai să trăieşti numai sub formă de umbră a unei creaturi demult decedate. Şi-n jurul tău are să fie din ce în ce mai pustiu. Eu sunt singura ta mântuire, fiindcă eu ți-am scos masca asta aderentă. Dar ştiu că n-ai să profiți de-acest prilej. Tu ai o-ndatorire față de propria ipocrizie. Eu te las; să ştii că de nimeni nu mi-a fost vreodată mai milă decât de tine. Eu nu-i disprețuiesc pe laşi. Mi-e milă de ei. Hai, du-te şi fii mai departe perfect...».

Ochii ei m-au petrecut, fără să-mi ceară nimic. Îşi lua rămas-bun.

Degeaba-ncerc s-alung aceste două perechi de ochi: ei se-amestecă printre rândurile cărților în care-mi pun speranța ca într-o forță exorcizantă. As' noapte se făcea că eram la judecata-de-apoi. Judecata şi judecătorul-de-apoi se topiseră într-un imens nor de fum din care străluceau, negru-antracit, două perechi de ochi. Nu se-auzea nimic. Ochii se mişcau încet, clipind din gene de fum. Privirea lor nu spunea nimic anume. Numai eu simțeam în mine o pustietate fără de sfârşit şi-n partea inimii un junghi. Mă durea, mă durea ca atunci demult. M-am trezit spre trei dimineața şi inima mă durea la fel. Sunt fericit că mă doare. Poate mai e ceva de făcut. Chem din lumea umbrelor luminile stinse ale singurelor perechi de ochi care dor. Am să-i chem mai des. Vreau să mă doară mai mult. Citesc acum, a nu ştiu câta oară, *Zăpezile de pe Kilimanjaro.* Ruxandra îmi spunea s-o citesc mereu ca să-mi văd prototipul. Ruxandra avea

dreptate, îmi pare rău că Lila n-a putut să-mi spună niciodată nimic.

AUTOPORTRET

Vlad Şerban nu făcuse niciodată un bine aşteptându-se la recunoştinţă sau măcar la un serviciu în schimb, deranjându-se, ca un făcut, pentru oameni pe care nu-i iubea şi pe care uneori nici nu-i frecventa. Acum, după aproape trei luni de când îi întâlnise, simţea acut nevoia ca tinerei aceia să-i fi scris câteva rânduri. Îi adunase de pe şoseaua pe care făceau auto-stopul, îi adusese acasă, îi hrănise, îi plimbase, îi răsfăţase o săptămână.

Astăzi, avusese vernisajul, fusese eroul zilei, elogiat chiar şi de duşmani, destul de deştepţi ca să-şi scoată pălăria în faţa evidenţei. Expoziţia de-acuma era un triumf. O citise în ochii Irinei, criticul cel mai temut, care nu-şi dădea osteneala simulării sau a politeţii binevoitoare.

După celelalte vernisaje, Vlad mersese cu amicii la petrecere; astăzi, dând de înţeles că avea să se sărbătorească-n doi, plecase repede singur. Îl sâcâia gândul că tinerii nu-i scriseseră niciun rând. Să-l persecute pe om un gând stupid tocmai într-o zi când ar fi trebuit să se simtă descătuşat! Şi Irina. Despre fiecare pânză îi spusese exact ce gândea şi el, numai despre autoportret nu scosese o vorbă. Trebuise s-o-ntrebe el, fiindcă-l sâcâia tăcerea ei. Parcă nici nu l-ar fi văzut.

— Ce zici de autoportret?

— Ar trebui să te uiţi mai des la el.

Vrând să taie orice eventuală întrebare, Irina îi întinsese mâna şi plecase. Uitându-se după ea, Vlad îşi amintise, pentru a nu ştiu câta oară, că în copilărie auzise de la cineva că urşii sunt cele mai periculoase animale pentru dresor, fiindcă în ochii lor nu se vede niciodată furia. Dresorul îşi face liniştit numărul, plesnind din bici şi comandând «sus», «jos» şi nici nu ştie când se trezeşte înhăţat de labele unui elev, placid în aparenţă.

După şase ani, în care Vlad nu văzuse în ochii Irinei niciodată paroxismul enervării, surpriza lui, când o găsise cu bagajele la uşă şi cu copilul de mână, hotărâtă să plece, fusese egală cu a dresorului de urşi încolțit de colaboratori. În primul moment sperase că era vorba de-o glumă, cam stranie, dar glumă. Irina n-avea încredere în eficacitatea tratativelor şi-a aranjamentelor verbale sau scrise între soți, aşa că, trăgând concluzia a şase ani de conviețuire, luase o hotărâre. Orice îşi poate schimba cineva afară de fire. Înțelepciunea ei fusese tocmai aceea de-a nu căuta să-l schimbe, deci, de-a nu se-amăgi. Nu reuşise însă şi nu era nicio şansă nici de-aici înainte să se învețe cu lipsa lui de responsabilitate față de tot ce nu era meseria lui. Ea nu-l iubea orbeşte ca să poată trăi numai pentru a-i fi lui de folos. Nu era nici vanitoasă ca să stea o viață lângă el, de dragul unui nume. El îşi ajungea lui, cei din jur fiind doar nişte elemente de decor. N-avea să se obişnuiască nici cu felul lui de-a se întinde mult mai mult decât îi era pătura. Şi, pe urmă, ea nu-şi ajungea ei însăşi, avea nevoie de rădăcini undeva unde să nu fie totul cotropit de-o idee sau de-o ambiție. Aveau un copil pe care el îl dorise pentru că lui i se cuvenea să cunoască toate experiențele. Irina nu putea să crească un copil căruia să nu-i ofere ca exemplu de responsabilitate decât cea față de artă. Nimeni nu-i spunea că şi copilul avea să fie un artist, şi chiar aşa să fi fost, ea înțelegea să-l crească altfel. Vlad nu părea decât pe jumătate convins de argumentele ei.

— Ți-ai găsit pe cineva?!

Aşa ştia el: defectele unui bărbat devin insuportabile pentru o femeie când femeia şi-a găsit alt bărbat.

— Îmi pare rău, dar nu mi-am găsit pe nimeni. Pe cine voiai să-mi găsesc?! Singurii oameni cumsecade, cum înțeleg eu, care vin aici sunt nişte artişti mediocri, pe care tu îi tolerezi fiindcă sunt de treabă şi săritori, iar cei care sunt artişti adevărați sunt ca tine. Nu-mi trebuie nici unii, nici alții.

Se despărţiseră fără patetism, ca pe-un peron de gară la sfârşitul unei excursii, când de-abia-ţi poţi da mâna peste rucsacuri şi peste baloturi. Era convins că Irina avea să se-ntoarcă, fiindcă ori de câte ori greşea recunoştea cea dintâi, încât nu făcuse prea mari eforturi s-o oprească. O aşteptase aşa cum aştepta acum o carte poştală de la tinerii aceia. Cu ciudă şi cu enervare. Irina nu se-ntorsese. Plecarea ei şi-a copilului nu schimbase mare lucru. Pentru el familia era un punct de reper, nu o stare de spirit. Uneori îl incomodase, cerându-i un timp pe care nu era dispus să i-l acorde. El trăia ca şi pân-atunci, mâncând unde-apuca, plimbându-se ore-ntregi pe străzi, prin parcuri, de unul singur, sau stând de vorbă cu câte cineva, cu câte o femeie din când în când, din dorinţa de-a primi culori, impresii, senzaţii de toate felurile, din care să se materializeze ceva pe pânză. Timpul era acum numai al lui şi i se părea o valoare esenţială pe care nu-şi îngăduia s-o cheltuiască decât pentru el, fiindcă nimeni nu i-ar fi putut da timp înapoi sau în schimbul a ceva. Nu mai era obligat să dea nimănui timp. Părinţilor nu le dădea demult. Trăiau liniştiţi în orăşelul lor de provincie, din pensie şi din banii pe care el avea grijă să li-i expedieze la fiecare încasare, însoţiţi de câteva cuvinte frumoase, la rubrica «eventuală corespondenţă» de pe mandatul telegrafic. Ei nu mai făceau parte din viaţa lui decât ca obligaţie. Îi vedea o dată la doi-trei ani, câteva zile, adus mai mult de dorul pentru locurile copilăriei. Aceste rare întoarceri dădeau roade pe pânzele lui, îmbinând toate planurile acuităţii prezentului cu cenuşiul trecutului. Unghere de sensibilitate adormită se trezeau la vedere unui sipet bătrân, a unei puşculiţe din anii copilăriei; o senzaţie de furnicare îi trecea din cap în degete. Imaginaţia lui era un turist nesăţios de privelişti noi, vechi, necunoscute sau retrăite. Irina fusese totdeauna surprinsă de timpul pe care-l risipea el cu oameni necunoscuţi, din care n-ar fi dat nici a suta parte celor apropiaţi. După doi ani, se

măritase cu un om cumsecade şi potolit, care-avea şi el un copil. Vlad îşi vedea rar băiatul; totdeauna cu plăcere, uneori cu-ncântare, nerăbdător să-i audă întrebările neaşteptate. Dar venea un moment când vorbele lâncezeau. Momentul fals şi stânjenitor, pe care-l cunosc atât de bine copiii şi părinţii care nu stau împreună, când fiecare se uită pe furiş la ceas, aşteptând ca acele să arate o anumită oră care-nseamnă sfârşitul spectacolului la care-a participat sincer, după care însă omul trebuie să se-ntoarcă acasă, la rostul lui. După ce-l lăsa pe băiat în faţa casei unde locuia Irina cu soţul ei, Vlad ofta cu nostalgie, dar şi uşurat. Copilul nu era integrat într-un loc de unde să nu-l poată elimina. Se putea lipsi de el. Numai de pânze, de culori şi de obiceiurile lui nu se putea lipsi. Prieteni n-avusese niciodată, dacă un prieten este un om pentru care să fii dispus să faci ceva, nu numai căruia să-i spui ceva. Cu toate că el nu era dispus să facă nimic pentru nimeni, se găsiseră destui care ar fi vrut să facă foarte mult pentru el. Primea bucuros, o vreme, apoi obosea să tot primească, iar dragostea şi bunăvoinţa lor ajungeau să-i atârne ca nişte bagaje prea grele. Avea grijă la timp să le-abandoneze pe-o stradă pustie şi, liber, dezdoindu-şi spinarea de sub povara afecţiunii care caută să te lege, pornea în continua lui căutare de oameni şi de situaţii noi. Putea să stea o noapte întreagă în faţa unui pahar de vin, la o masă de crâşmă, ascultând cu voluptate sau absent şi plictisit vorbele unei proaspete cunoştinţe. Alteori, era în stare să vorbească el o noapte întreagă. Uneori, se-ntorcea cu tălpile umflate de-atâta umblat prin cartiere depărtate ale oraşului: zdrobit de oboseală, ţinea piept somnului, se-aşeza în faţa şevaletului şi nu lăsa ideea şi senzaţia să fugă iar în lumea insesizabilului. Irina avea o disciplină de viaţă, munca ei avea un *motto:* responsabilitatea.

La câteva luni de la despărţire, o-ntâlnise târziu într-o noapte pe stradă şi o-ntrebase aproape şoptit:

— Spune, Irina, tu înţelegi ceva din ce fac eu?

— Înţeleg tot ce faci şi dac-aş fi în locul tău aş face poate la fel.

— Atunci, de ce m-ai lăsat?

— Fiindcă nu m-am putut obişnui cu dezordinea ta, care cred că-ţi este necesară. Eram într-o permanentă stare de nervi şi de nemulţumire. Eu nu-ţi reproşez nimic. În locul tău nu m-aş fi-nsurat şi n-aş fi făcut un copil. Nu trebuie să iei în spinare ce n-ai de gând să cari. Ai grijă măcar de-acum înainte.

— Sunt egoist, nu?

— Ca orice om muncit de-o singură idee şi de realizarea ei. Pentru mine, eşti un creator, un descoperitor. Eu, ca să descopăr un vaccin nou, omor o mulţime de cobai, de şoareci, de pisici, fără părere de rău. Tu îi secătuieşti de căldură pe cei din jurul tău, ai nevoie de ei numai în măsura-n care sunt purtători de căldură.

— Sunt de-a dreptul o fiinţă excepţională, după câte-mi spui!

— Chiar eşti. Dar eu n-am ce să fac cu fiinţe excepţionale, îmi trebuie fiinţe pur şi simplu. Mă săturasem să fiu frunza mâncată de larva din care într-o zi ţâşneşte un fluture splendid. Ştiu că nu este o sinecură să fii artist. Dar nici pentru mine nu era.

Îi era uneori grozav de dor de Irina. Aflase în seara asta că pleacă toţi patru pentru doi ani în străinătate. Ştia că avea să primească nişte scrisori de la copil, poate chiar câteva rânduri de la ea.

Astă-seară i se părea că i se materializează un vis pe care-l avusese de-atâtea ori: se făcea că se deschideau uşile expoziţiei şi că lumea intra pentru vernisaj; ascunzându-se printre oameni fără să ştie de ce anume, se afla şi el acolo. Ceva îl făcea să ţină ochii închişi. Deodată, îi deschidea, alarmat de murmurele din jur. Pe pereţi, nu erau decât paspartuuri goale. Îl apuca panica. Voia să fugă, să cheme poliţia, parchetul, dar era în picioarele goale, iar în stradă erau cioburi. Era condamnat să audă huiduielile oamenilor, să le privească

fețele schimonosite de enervare şi de dispreț. Apoi, deodată, îi răsăreau în mână paleta şi pensulele, se uita la ceas, era 12. Până la 1 trebuia să umple toate paspartuurile goale, întindea culoarea cu-o febrilitate care-i dădea dureri, dar când avea impresia că a izbutit să facă ceva, totul se ştergea, iar acele ceasului înaintau vertiginos. Se trezea totdeauna din visul ăsta cu-o senzație de greață şi de sfârşeală. Avusese aceeaşi senzație astă-seară când îi spusese Irina că pleacă pentru doi ani. I se făcuse dor de casa copilăriei şi de sipetele ei vechi şi de toți oamenii cărora poate le-ar fi datorat şi el ceva, pe care-i relegase definitiv prin câte un ungher întunecat al sufletului, în care tot ce era luminos era copleşit de idee, de dorință şi de culoare. Îşi aduse aminte iar că tinerii nu-i scriseseră niciun rând. Nici părinții nu-i mai scriau. Păstra ultima scrisoare a lui taică-său, trimisă cu un an în urmă. O ținea minte pe dinafară.

«Vlade, cine n-are timp să scrie scrisori, n-are timp nici să citească scrisori. Socoteşte-te şi de-o parte şi de alta absolvit din partea noastră. Cine trăieşte cu gândul la părinți trăieşte în trecut. E mai bine să trăieşti în prezent. Copilul care nu-şi uită părinții e un copil foarte bun. Tu îți mai aduci din când în când aminte de noi. Îți mulțumim pentru tot. Nu ne duce grija. Tata».

Îşi spunea câteodată în gând scrisoarea asta care i se părea de-o geometrie euclidiană: un postulat chiar.

Şi Irina, ce voise ea să spună cu şarada ei: «Ar trebui să te uiți mai des la el»? Poate că avea dreptate. Ce putuse ea să vadă în trăsăturile-acelea de pensulă pe care el să nu-l fi văzut?

Era trei dimineața şi el tot mai bântuia pe străzi. Ce dracu vrusese Irina să spună? Începu să-l furnice un gând nelămurit şi neplăcut. Era la celălalt capăt al oraşului față de expoziție; nici n-avea cheile. «Ce zăpăcit sunt». Autoportretul era în vitrină. Se-nveseli de parcă-ar fi găsit un lucru pe care-l credea pierdut. Porni hotărât spre expoziție. Îl ajunse din urmă un taxi. Stătea acum

față-n față cu el.

Lumina fluorescentă a străzii invada vitrina cu paloarea ei albăstruie, în care totul părea adus la o temperatură de conservare. Se aplecă să vadă mai bine portretul. Pe austera pânză de sac dimprejur, semăna cu-o rămăşiță de verdeață într-un câmp devastat. Ochii gălbui, imenşi în fixitatea lor, îl priveau răciți de cearcăne vinete. Pictase un străin fără să-l privească. Din tot chipul se degaja impresia de secătuire şi de devorare. Se descifra într-un fel în care nu se cunoscuse. Conştient nu şi-ar fi făcut niciodată asemenea portret. Arta îl depăşise. Poate lumina asta nepământeană e de vină, poate ea zugrăveşte pe fața lui cohorta asta de sentimente decapitate. Îl apucă o furnicătură şi-o senzație de greață. Ar fi vrut să bea ceva. Se duse într-o stație de taxi. În maşină, îşi privi tot timpul mâinile. Ajuns acasă, uită de dorința de-adineauri. Se duse drept la şevalet şi-ncepu să-ntindă culoarea cu mişcări febrile. Până dimineața, pe pânză crescu o larvă uriaşă verde, pe un fond gălbui pustiit. În colțul din dreapta, cu migăloase litere gotice, era scris numele pictorului, data şi ceea ce reprezenta: *Autoportret.*

INDIFERENȚĂ

Nu mai folosea la nimic. Nu mai avea nevoie de hârtie. Tot n-avea să-l mai dea-n judecată. Îi purtase cu vorba de luni de zile. Că le face azi, că le face mâine. Mai bine l-ar fi dat în judecată de la-nceput. Mai bine drumurile astea le-ar fi făcut la tribunal. Le păpase banii şi gata. Aşa era norocul lor. Toți copiii oamenilor fac vărsat, gâlci, scarlatină şi nu mai mor; al lor murise. Toată lumea găseşte un tâmplar ca lumea, care să-i facă uşi şi cercevele, numai ei dăduseră peste-un hoț. Acum, degeaba. Gândul i se-nmuia, voința-i era vlăguită, pleoapele-i atârnau grele. Ce somn îi e! De câte ori se duceau, o dată pe săptămână de două luni încoace, se-ascundea. Făceau în fiecare săptămână patruzeci de kilometri pe jos. Şi el se-ascundea. Ieri, îl rugaseră pe contabil să le scrie hârtia. O porniseră la trei din noapte spre oraş, ca să nu-i apuce căldura pe drum. Mai bine să stea s-aştepte, să fie ei primii.

Mergeau tăcuți şi fără grabă. Din când în când, Nicolae aprindea câte o țigară, scuipa şi ofta, sau zicea: «Frumos porumb, frumos grâu», cu glas scăzut. Se uita şi ea şi dădea din cap. Şi iar mai mergeau câțiva kilometri. N-auzeau decât scârțâitul asfaltului sub tălpile goale. Se-ntâlneau, ici-colo, cu câte-o căruță ori cu câte-un car; prin sate, îi lătra câte-un câine care-ntârziase pe la poartă. Când se lovea de câte-o piatră, Nicolae şi-aducea aminte de ce plecase el de-acasă la vremea aceea şi-njura cu glas scăzut: «Dumnezeii lui de pezevenghi, cum ne poartă el pe drumuri!».

— Trebuia să nu dăm banii fără hârtie şi fără martori.

— Şi dacă-i dădeam cu hârtie şi cu martori, parcă nu era totuna. Tot la judecată-am fi ajuns.

— Nu era totuna. Dacă-i dădeai cu hârtie şi cu martori, trebuia să recunoască. Acum, poate să nu recunoască.

— Lasă-mă femeie-n pace şi taci odată! I-am dat, i-am

dat. Acum, ce s-o alege!

— Păi tu deschiseşi vorba.

Nicolae scuipa şi-şi aprindea o ţigară. Aşa erau toate drumurile şi la dus şi la-ntors, de două luni încoace.

Şi iar mergeau. Treceau prin sate, îi mai lătra câte-un câine, se mai întâlneau cu câte-un creştin mânat ca şi ei de-acasă cine ştie de ce nevoi. Uneori făceau cu mâna câte unui camion, să-i ia şi pe ei pân' la oraş.

De data asta, nu se-ntâlniseră cu ţipenie de om, nici câinii măcar nu-i lătraseră. Mergeau şi mai posomorâţi. Ea fusese toată ziua la săpat, iar el la coasă. Şi cum făcuse, nici el nu ştia, da-şi înfipsese vârful fierului în două degete de la piciorul stâng. Pusese sare, se legase strâns. Sângele se oprise, dar îl durea rău de tot.

— Să lăsăm, mă, omule, să mergem altă dată, că n-o fi sfârşitul pământului.

— O fi, n-o fi, am zis că merg, merg.

Erau la jumătatea drumului. Îi părea rău că plecase. Îl durea piciorul şi-i zvâcnea carnea pe lângă unghii, vinele i se umflaseră, glezna parcă-i era dospită. Îl treceau sudori reci. S-ar fi aşezat pe marginea drumului să se mai odihnească niţel, dar îi era teamă că pe urmă n-are să mai poată călca-n picior şi nici nu voia s-o audă pe nevastă-sa bodogănind: «De, dacă nu ţi-aş fi spus. Parcă acum era sfârşitul pământului!» şi câte şi mai câte, pe care le spun femeile când au şi ele câte-odată dreptate. N-avea chef s-audă nicio vorbă. Dac-ar fi putut pune capul jos şi să nu mai fie nevoie să se scoale până n-o avea chef! Să poată să stea şi el aşa după pofta inimii. Să dea dracului şi munca şi uşile şi cercevelele alea şi pe nemernicul ăla de tâmplar. Să-i dea dracului pe toţi, mamă, fraţi, surori, nevastă, ăi doi copii de-i mai rămăseseră, pe toţi!

Şi piciorul' ăsta! Dac-ar putea să-l taie. S-ar aşeza jos, s-ar întinde-n păduricea de salcâmi, peste şanţ, ar bea o ciutură de apă rece şi-ar sta cu faţa-n sus să se uite la stele. Se gândi iar că pe urmă n-ar mai putea pune

picioru-n pământ. La ce-ar fi spus nevasta se gândi mai puțin. Cum o fi să n-ai nicio grijă? O fi careva să n-aibă nicio grijă?

Ce rău îl doare. I se strecoară-n vine o gânganie cu cuțite-n gheare. Cum o fi să nu te doară nimic, să nu-ți fie foame, să nu-ți fie sete, să nu-ți fie nimic? Simțea cum îmbătrâneşte, cum i se-adâncesc ochii în fundul capului, cum i se usucă şi-i atârnă pieile; cămaşa, pantalonii şi izmenele atârnau pe el.

Camionul îl izbi şi trecu mai departe. Femeia-ncepu să țipe. El avu putere să se-ntrebe dacă şoferul îl văzuse căzând. Se uită după camion cu ochi de câine hămesit şi fugărit, apoi se-aşeză încet pe marginea şoselei, cu capul răzimat de-o grămadă de pietriş. Era o zdreanță din care se scurgea sângele. Stelele se-mpleticeau ca bete, luna nouă alerga printre ele şi le punea piedică. Femeia țipa întruna. N-o auzea nimeni. Trei maşini opriseră la semnalele ei, dar nimeni nu voise să-l ia; e drept că promiseseră s-anunțe-n oraş «Salvarea».

«Să nu le murdăresc maşina», avusese el putere să se gândească.

Fiecare dintre maşini plecase în blestemele femeii. Îl legase strâns cu şorțul ei, dar şiroia şi şorțul de sânge. Pe urmă îşi scosese fusta şi bluza. Stătea-n cămaşă în mijlocul drumului şi striga-ntruna, făcând semne cu mâinile. Au mai trecut două maşini, una nici n-a oprit, cealaltă se temea de pete. Dar şi asta avea să anunțe «Salvarea». I se răceau mâinile, i se răceau şi ochii. Stelele se treziseră, stăteau nemişcate, dar se depărtau şi se-ntunecau. Piciorul nu-l mai durea. Murea, sigur murea. Se gândi s-o strige pe nevastă-sa şi să-i spună ceva, pentru copii, pentru bătrâni, şi-n privința uşilor şi-a cercevelelor alea, dar se răzgândi. Gândurile fugeau. Numai în ochi rămâneau stelele depărtate şi reci. Nu-i era frică. Nu-i era nimic. Femeia azvârlea cu pietre în rarele maşini pe care nici nu mai încerca să le oprească. Ar fi vrut să-i spună să se potolească, dar îi era greu, era

zdrobit de oboseală. Ce bine e să poţi sta aşa, dar... încercă să ridice capul. Simţi o dâră călduţă care se scurgea pe lângă ureche. I se păru că mai aude un fâşâit uşor. Nevastă-sa izbise iar cu pietre.

Femeia se-apropie, se uită să vadă ce-ar mai putea să-i pună pe faţă, ca să nu vină muştele spre ziuă. Îi închise ochii şi-i lipi hârtia pe care i-o trăsese din buzunar. Îl întinse alături de pietriş şi-i puse mâinile pe piept.

Treceau mereu maşini; n-aveau decât să treacă. Era atât de obosită... Dacă n-ar fi plecat de-acasă... Îi spusese de-atâtea ori. Aşa fusese să fie. Îl trăsese aţa la moarte. Şi ea ce să facă acum? Se-ntoarse şi vru să-l întrebe pe bărbatu-său. Uitase o clipă. Nu-i era frică. Era obosită. Parcă toată viaţa umblase pe jos. Să poţi să te-ntinzi şi să n-ai nicio grijă. Nici să mănânci, nici să bei, nici haine, nici copii, nici pământ, nimic. Cum o fi? Femeia se răzimă de grămada de pietriş, îşi sprijini braţele de genunchi şi-şi culcă obrazul pe ele. Să nu-ţi mai fie nimic. Câtă oboseală!

Spre dimineaţă, «Salvarea» găsi pe marginea şoselei bărbatul mort, năclăit în sângele încă lipicios, cu o hârtie scrisă pe faţă, iar femeia dormind adânc cu capul culcat pe genunchi.

SOCOTELI MAI VECHI

Marin Niță Marin era un om bun de felul lui. Şi-n 23 de ani nu-şi bătuse decât o dată nevasta. Aşa-nvățase el de la ta-său, moş Niță Marin – fie-i țarâna uşoară! – să nu dai în ăl mai slab ca tine. Şi nu dăduse decât acum 23 de ani în Luța, nevastă-sa, că şi ea prea-l scosese din fire, şi tot acum 23 de ani în cealaltă. Când îşi aduse aminte de cealaltă, strânse din fălci şi pe urmă scuipă departe printre dinți. Astăzi, simțea cum îl mănâncă palmele şi tare-i era teamă că până-n seară are să le bată pe-amândouă, a doua oară în 23 de ani.

Stătea posomorât în fața sticlei de țuică, la umbra dudului. De-abia se-atinsese de păhărelul pe care-l ținea strâns în pumn. Nu-i plăcea să bea decât rareori, şi-atunci mult de tot şi singur-singurel, şi-apoi să meargă să se culce. Acum nu băuse şi nici n-avea de gând să bea. Nu bătuse pe nimeni altfel decât treaz. Şi astăzi ştia că are să le bată pe-amândouă ca acum 23 de ani, întâi pe cealaltă, şi pe urmă pe Luța.

Anica, cealaltă, le trimisese vorbă că nu e mulțumită de mobila şi de lucrurile pe care le dădeau ei Floricăi; voia şi aragaz şi 7.000 de lei pe deasupra. Luța începuse să vorbească de una singură prin casă:

— Dacă nu sunt mulțumiți, s-o lase-n pace, că n-a rămas nemăritată-n vatră.

El nu suflase-o vorbă, se uitase doar urât, şi femeia tăcuse numaidecât. Fata cutezase să vină plângând la el şi să zică:

— Ai auzit, taică?

— Da.

Se-aşezase la umbra dudului, în fața sticlei de țuică. După un timp, ceruse de mâncare.

— De-asta-ți arde-acum? Tu n-auzi ce-au zis ăia?

— Şi dac-aud, ce?

Îi aşternu masa şi-i puse mâncarea dinainte. Mâncă în

duşmănie şi sorbi şi ultima picătură de zeamă din strachină. Femeia se tot învârtea de colo până colo în jurul lui.

— Dacă i-am mai da ceva şi dacă ne-am duce pe la oraş după aragaz? zise ea într-un târziu.

— Nu-i dau nici cinci bani mai mult şi nu-i cumpăr niciun aragaz. Să-i ia ta-său, că e preşedinte şi are mai mult ca mine. Şi să nu vă mai aud gura.

— Bine, măi omule, n-auzi că nu vrea s-o ia altfel?

— Să n-o ia.

— Bine, taică, dar ştie tot satul că trebui' să mă ia.

— Aşa cum ştie, tot aşa n-o să mai ştie!

— Ştiu eu că dumneata n-ai vrut de la-nceput să mă măriţi cu el, de-aia faci aşa.

— Aşa e. Dacă vrea, să te ia cu ce ai, dacă nu – să fie sănătos.

Stătea la umbra dudului cu mâna pe pahar, dar nu-l mai ducea la gură. Au să vină mereu când una când alta, au să-l bată la cap. Simţea cum îl scot încet din fire. Vorbele lor şi gândurile lui au să-l salte-n picioare şi-are să le bată, până are să se răcorească.

— Să-i trimitem măcar vorbă prin tuşa Frusina.

— Nu-i trimiţi nicio vorbă.

— Ba eu zic că…

— Nu mai zici nimic.

Erau 23 de ani de când n-o mai bătuse şi uitase. Atunci, o bătuse fiindcă-i spusese că nu e bun de nimic şi că dacă ştiuse că e un prăpădit nu trebuia s-o ia de la mă-sa şi de la ta-său. Se ridicase, tot de sub dud, se-ndreptase cu greu pe piciorul ţeapăn, intrase-n casă, îi strânsese ţoalele-n lada de la mă-sa şi de la ta-său, o chemase să-i ridice lada-n spinare, dusese lada-n coşare, o pusese-n car şi-njugase boii. Femeia se mai înmuiase.

— Şi-acum ce faci, omul lui Dumnezeu? Ce, ai înnebunit?

Se-apropiase de ea, o privise-n ochi, o apucase de mijloc, o-ndoise şi-ncepuse să-i care cu-o mână peste

fund şi peste picioare. Când ostenise o mână, o plesnise cu cealaltă.

O urcase apoi în car şi-i pusese biciuşca-n mână.

— Du-te înapoi la mă-ta şi la tat-tău.

Peste trei zile, Luța se-ntorsese cu car, cu boi, cu ladă cu tot.

Când se-ntorsese de la câmp, o găsise cu ciorba fiartă şi cu mămăliga răsturnată. Mâncaseră fără o vorbă. Când stinseră lampa îi spusese:

— Te primesc înapoi numai fiindcă n-ai strigat când te-am bătut.

Apoi se-ntorsese pe-o parte şi-adormise.

De 23 de ani auzise de multe ori: «nu eşti bun de nimic, nu e bun de nimic».

De 23 de ani de când se-ntorsese cu piciorul țeapăn din război nu mai era la fel de bun ca ceilalți.

Cealaltă, când îl văzuse schilod, îşi găsise altul zdravăn, uitase tot şi-l azvârlise ca pe-un dinte stricat.

La vreo două luni, se-ntâlnise cu ea pe câmp. Se oprise-n fața ei. Femeia făcuse un pas să-l ocolească, privindu-l numai de la brâu în jos.

— Şi, zi, te-ai măritat, Anică!

— Ce să fac?

— Aşa e, ce să faci!

— Dacă aşa au vrut alde taica!

Lui i se urcase sângele la cap. Îi vâjâiau urechile.

— Va să zică de-aia!

— De-aia.

— De ce minți?

— Nu e treaba ta.

— Cine ți-a spus că nu e treaba mea?

Anica tăcea.

— Cine?

Tăcea.

— Cine?

— ...

— Cine?

Îi dăduse jos coşul din cap, o apucase cu-o mână, iar cu cealaltă o izbise din toate puterile, icnind. Femeia începuse să țipe.

— Lasă-mă, lasă-mă!

El dăduse şi mai cu sete. Fiecare strigăt îi făcea mâna mai grea şi mai dornică s-o lovească.

— Lasă-mă, că strig!

— Când te-am tras în căpița de fân n-ai strigat, îi spusese el fără să se-ntrerupă.

— Lasă-mă, ticălosule, lasă-mă, şchiopule!

Îi dăduse drumul de sus. O lăsase cu burta întinsă pe pământ strigând după el:

— Marine, Marine!

Se-ndepărtase de ea cu fălcile-ncleştate şi scuipase lung printre dinți.

Încercase ea de mai multe ori să intre-n vorbă cu el. Fără s-o ocolească, mai mult de «bună ziua», Marin nu-i spusese niciodată. Şi-acum, deşteaptă de fie-sa, Florica, se găsise să se mărite cu băiatul Anicăi şi-al lui Costea. El îi spusese doar atât:

— Eu nu vreau să-l iei.

— Ba am să-l iau, răspunsese Florica.

— Atunci ia-l.

Acum nu erau mulțumiți de zestre. Le trase o-njurătură printre dinți şi pe urmă scuipă. Sigur, Costea era preşedinte, avea numai doi copii. El nu era preşedinte şi-avea cinci copii. Parcă-i auzea spunând: «Uite pe cine şi-a găsit să ia. Pe fata şchiopului ăla care nu e bun de nimic».

Parcă făcuse el războiul, parcă vrusese el să-i rămână piciorul țeapăn şi să se mişte de trei ori mai încet decât alții.

«Numai copii a ştiut să facă».

Roti o privire întunecată şi rău-prevestitoare prin ogradă. Nevastă-sa se-apropie de el şi dădu să zică ceva. Dând de ochii lui Marin rămase cu buzele-ntredeschise, apoi începu să strige puii. Florica stătea după uşa

bucătăriei şi-i pândea. El ținea paharul în mână şi nu sorbea nicio picătură. N-avea de ghid să-i dea fie-sii cinci parale mai mult. Să n-o ia. Ducă-se dracului cu casa lor frumoasă, cu băiatul lor cu tot. El tot n-avea să le calce pragul decât la nuntă. Era sigur că de la ea porneau toate pretențiile şi toate ifosele astea. Nu uitase c-o bătuse atunci pe câmp şi mai ales că-l strigase şi că el nu se-ntorsese, că ani de zile umblase după el – şchiop aşa cum era – şi că el nu-i mai azvârlise o uitătură nici ca la un câine. Toată viața-i păruse rău după el. Dar lui…? Scuipă iar printre dinți. Ştia că nu e lacomă şi nici calică. Pe Costea nu-l luase fiindcă avusese vreo avere, îi fusese frică să ia bărbat şchiop. Acum voia să-i plătească prin fie-sa. Voia să-i arate că n-a uitat. Dar ea nu ştia că neuitarea lui era la fel de-ncăpățânată ca şi-a ei.

Şi-adusese aminte cum îi ridicase fustele şi cum o izbise cu sete. Parcă-l furnica prin degete. Lăsă paharul neatins pe masă. Se-ndreptă cu greu. Îi înțepeniseră şalele. Se duse încet, cu pas apăsat, luă toporul din cui şi se-apucă să bată aracii viței din curte. Pe urmă, avea să rânească la vite. Trebuia să facă ceva.

Nevastă-sa se-apropie de el.

— Ce-ar fi, măi, omule, dacă i-am mai da ceva?

Marin o asculta fără s-o-ntrerupă. Îi trebuia să strângă năduf în el, fiindcă până-n seară ştia c-avea sigur să bată pe cineva.

MÂNZUL

În amintirea lui Nelu S.

— Simino, Simino!

Pe unde dracu' o fi umblând femeia asta? Ar fi vrut să mai schimbe o vorbă-două cu cineva, cu ea adică, fiindcă pe ceilalți n-avea ochi să-i vadă; n-avusese niciodată ochi să-i vadă, iar acum, dac-ar fi dat o molimă-n toți, tare bine-ar mai fi fost. Altădată, când îi veneau gânduri de-astea, își făcea cruce peste gură ori mormăia-n barbă «Doamne, iartă-mă!», speriat de ce-i putuse trece prin minte. De când cu mânzul, aproape că nu-i mai ura; îi era scârbă de ei. Cum îi vedea i se-ntorceau mațele pe dos. Şi ce dragi îi fuseseră când erau mici! Erau amândoi negri şi rotunzi de-ți venea toată ziua să-i ciupeşti şi să-i gâdili, să-i vezi cum se zbat şi cum râd, cum li se fac obrajii numai gropițe şi cum li se-adună cuta de grăsime sub bărbie. Dar crescuseră, n-ar mai fi... Ştia că-i poate blestema de dimineață până seara, că tot n-avea să se-aleagă praful de ei. Erau lacomi ca mă-sa, lacomi şi nesățioşi. Să pună mâna pe tot, să bea tot până nu-i mai încăpea cureaua, c-ajunseseră la patruzeci de ani să-i mişti cu scripetele, să-şi umple casa de lucruri care le trebuiau şi care nu le trebuiau, să n-aibă altul mai mult, să nu le-o ia altul înainte. Lucruri peste lucruri şi mâncare peste mâncare; roți de caşcaval, cutii de conserve cu sutele, cârnați, în pod, în pivniță, în hambare. Toată ziua – piei atârnate pe garduri, de la miei, de la viței tăiați, burdufuri îndesate cu puf de rață şi de gâscă. Se pregăteau să-mpărățească pământul. Uneori, şi-i închipuia pe cei doi feciori ai lui morți şi coborâți în groapă, cu tot calabalâcul ăsta prăvălit peste ei o dată cu pământul, striviți, făcuți piftie de-atâta amar de kilograme. Cum crescuse acuma osânza pe ei nici în sicriu n-aveau să-ncapă. Când erau mici – de-ar fi rămas

aşa – cine şi-ar fi închipuit ce-avea să iasă dintr-înşii?! Dacă cineva ar fi ştiut ce gândeşte Cristu despre feciorii lui ar fi zis că e nebun de legat. Amândoi ca brazii, graşi şi frumoşi, oameni aşezaţi, cu palate de case, pline şi-ndesate, cu neveste, cu copii, cu buzunarele doldora de bani, nici hoţi, nici tâlhari, nici beţivi, nici curvari, că să te fi tot căznit şi nu le puteai afla cusur.

«Cristu ăsta, neamu' ăsta de grecotei, cu caii lui, cu umbletele lui după cai verzi pe păreţi, toată viaţa a fost un om sucit».

«Mă, Cristule, mă, nevastă bună ai, copii a-ntâi ai, nepoţi la fel, ce dracu-ăi fi vrând tu de nu eşti mulţumit, cred că nici tu nu ştii!».

Se săturase de câte ori auzise cântecul ăsta.

«Cristule, mamă, când ai să te faci şi tu gospodar, să nu mai umbli ţara-n lung şi-n lat după cai, să stai şi tu lângă nevastă şi lângă copii?! că de aia i-ai făcut».

Parcă el ştia de ce-i făcuse. Şi parcă pe nevastă-sa ştia de ce-o luase. O luase că-i ziseseră mă-sa şi tat-su s-o ia, şi-o luase. Ochii lui erau după cai. «Băutura e unde e că mâncarea-i fudulie». Aşa şi pentru el femeile, la douăzeci de ani. Nevasta nu-i fusese dragă niciodată. Când pleca prin ţară după cai parcă scăpa din puşcă, iar când se-ntorcea era posomorit de parcă i-ar fi murit tot neamul. Nevastă-sa era ca mai toate muierile, strângătoare, zgârcită, vorbăreaţă şi clevetitoare.

*

Când se-ntorsese din armată în ocna de-acasă, îi spusese nevesti-sii că lui nu-i plăcea să fie-nsurat nici cu ea şi nici cu alta, că dacă voia îi lăsa lui copilul, ca să-l crească ăi bătrâni, dacă voia îl lua cu ea, iar el avea să se-ngrijească de-ntreţinerea copilului.

— În neamul meu n-am avut femei despărţite de bărbat. Am avut numai văduve.

— Atunci stai aci şi-aşteaptă pân-ai s-ajungi văduvă.

După asta mersese totul ca mai înainte. Avuseseră al doilea copil.

— O să mai avem un copil, zisese ea.

— Să fie sănătos!

— Îți pare bine?

— Să fie sănătos.

Mici, se bucurase de ei aproape cât se bucurase de cai. Crescuseră şi semănaseră cu mă-sa, neieşind din cuvântul ei. Încercase Cristu să-i schimbe, dar n-avusese pe cine. Parcă nu ştia şi de la cai! Dac-ar fi putut să-şi aleagă părinții, Cristu nu i-ar fi ales pe-ai lui şi nici nu cunoştea vreunii pe care i-ar fi ales. Dac-ar fi fost să-şi aleagă nevasta – ar fi putut neghiobul, dar nu se gândise – ştia el două în viața lui, pe Oltea, una, şi pe cealaltă (dar peste numele celeilalte sărea), dac-ar fi fost să-şi aleagă copiii, nu i-ar fi ales pe-ai lui, ferească Dumnezeu, şi nici nu ştia alții pe care i-ar fi ales. Dacă s-ar mai fi-ntors viața-napoi, tot caii şi i-ar fi ales, tot pe Sultan al lui. Bietul Sultan, unde-o fi el acum? Ticăloşii! Ăştia şi copiii şi i-ar vinde. N-aveau decât! Copiii erau ai lor. Vedea negru-naintea ochilor când îşi aducea aminte.

Pentru nevastă-sa, lumea-ncepea şi se termina cu ea, cu copiii şi cu averea ei. Seara când se-nchina, vrând să se pună bine cu Dumnezeu, la sfârşit, nevastă-sa pomenea şi numele lui Cristu; nu strica să-l țină Dumnezeu sănătos şi pe el, că dacă se-mbolnăvea, pe capul ei rămânea, ea trebuia să-şi rupă oasele cu el pân-avea să-şi dea sufletul. El făcea un fel de punte între ea şi copii, de o parte, şi lumea-lume, de cealaltă parte. Să fi dat molimi, cutremure, dacă ea, ai ei, bunul ei şi bunul alor ei rămâneau în picioare, n-ar fi trecut urmă de tristețe nici cât o bătaie de aripi peste fața Aglaei, grasă, cu piele-ntinsă, de om mulțumit, care doarme bine. Îşi deşerta guşa de venin în fiecare zi, înțepând-o când pe-o noră, când pe cealaltă, tresărind de bucurie când o vedea plângând pe cea mică, Fanida, şi crăpând de ciudă când o vedea pe cea mare, Simina, că nu-i pasă.

— Tuşă Aglae, degeaba zici, demult nu-mi mai pasă, îi spusese noră-sa într-o zi. Eu n-am să vă spun «tată» şi «mamă». Am să vă spun «tuşa Aglae» şi «nenea Cristu».

Din prima zi când venise la ei în casă.

— Atunci de ce te-ai mai măritat dacă ne spui nouă «tuşă» şi «nene»? o-ntrebase Aglae.

— Tata şi mama, ei m-au măritat.

— Şi tu?

— Odată şi-odată trebuia să mă mărit. Aşa că…

Împlinise şaişpe ani în săptămâna cununiei. La an avea primul copil. În al doilea an – alt copil. Pe urmă, niciunul. La treizeci şi şase de ani rămăsese subţire şi nemplinită, cum rămân unele femei care nu alăptează.

Casa lui Marin cu Simina semăna leit cu casa lui Cristu cu Aglae. Nicio bucurie, nici la unii, nici la alţii. În primii doi ani de măritiş, viaţa Siminei cu Marin părea că o apucase pe-un drum bun. Dar într-o zi Simina vrusese să-şi ia copiii şi să plece, unde şi la cine greu de spus; părinţii-i muriseră, iar la casa bătrânească rămăsese bun stăpân fratele Siminei, Fiindcă ce i se cuvenea ei din moştenirea părintească primise în ziua când o trimiseseră la bărbat în căruţa cu perini şi cu macaturi.

— La noi în neam, n-a fost bărbat lăsat de nevastă, numai văduvi. Aşteaptă să rămân văduv.

Marin îşi micşorase ochii într-un rânjet pe care Simina-l ştia de la soacră-sa.

Simina, cum n-avusese lapte – de-a dracului ce era, zicea Aglae – îşi crescuse copiii cu laptele Floreanei, vaca cea mai bună din ăle şase care se aflau în curtea lui Cristu.

Acasă, la părinţii Siminei, era obiceiul, seara, înainte de culcare, să se-adune tot neamul şi să stea de vorbă; iarna uneori îi apuca şi miezul nopţii tăifăsuind; asta sentâmplase în anul când murise Bălan, zicea tatăl Siminei; da' de unde, în anul când murise Ghiocel, zicea bunicul; săracii, cum s-au dus… Bălan şi Ghiocel şi alte câteva perechi de boi munciseră alături de stăpâni, le araseră

pământul, le căraseră lemnele şi semănăturile, apoi muriseră ca toate vieţuitoarele, de boală sau de bătrâneţe. Din ogradă plecau doar viţei şi junci: dobitoacele bătrâne, care nici de tăiat nu mai erau bune, sărmanele, rămâneau să-şi sfârşească zilele acolo unde trăiseră.

«Ferice de tine, Simino, că te ia Marin al lu' Cristu. Le geme bătătura de vite, nu mai vorbim de caii ăia».

Iar Marin nu mai găsise ce să vândă. Pe Floreana o alesese.

— Marine, să n-o vinzi.

— E bătrână, pe urmă n-o mai ia nimeni.

— Las' să moară de bătrână.

— Ei, asta-i acum! Păi ce, suntem milionari? Iote-te, dom'le! Urât mi-a fost mie să s-amestece muierea!

— Te rog n-o vinde!

— Hai şi vezi-ţi de treabă.

— Nu te-am rugat niciodată nimic.

— Ai vreme.

I-ar fi căzut în genunchi să nu vândă vaca, dar ştia că n-are cui.

De-atunci, Simina se posomorâse şi nu mai schimba nicio vorbă cu bărbatu-său decât dac-o-ntreba, şi scurt, cât era nevoie să se-nţeleagă. N-o lăsase să plece. Singură n-avea inimă să se ducă. Iar copiii şi i-ar fi luat Marin, cu tribunalul, cu judecătorul, cu parchetul. Îi făcuse, trebuia să-i crească. Muncea din noapte până-n noapte ca să n-aibă timp să stea jos şi s-o-ntrebe careva de vorbă. Singura bucurie erau caii lui socru-său. De rasă toţi, cu gleznele subţiri, cu urechile ciulite ca nişte pumnale, cu burţile supte, cu gâturi încordate, lucioşi de ţesală, de perie şi de mâncare bună, era o minune ce făceau, cum săreau gardurile puse de stăpânul lor pe câmp, gropile săpate anume, cum se-nvârteau în jurul unei arii, legaţi cu o curea lungă, la un capăt de zăbală, iar la celălalt de mâna lui Cristu, mână care din când în când zvâcnea scurt, în timp ce glasul le dădea comenzi. Caii ăştia

minunați, rude frumoase şi de neam mare cu caii pe care-i ştia Simina, veniți dintr-o lume deosebită de tot ce era prin jurul lor, aveau să se ducă în aceeaşi lume lipsită de griji, unde şi oamenii şi caii se jucau.

— Auzisem eu, când eram copil, că eşti geambaş de cai.

— De cai de rasă.

— Ce bine de dumneata că ai caii.

Cristu se uitase la noru-sa şi-i păruse rău să vadă atâta amărăciune la o fată care nici douăzeci de ani numplinise.

— Nu ți-e drag Marin, nu-i aşa?

— Nu.

Lui Cristu-i bătuse inima şi se schimbase la față, cu toate că se-aştepta la răspuns. Nu-l întristase din cale-afară, dar nici vreo bucurie nu-i făcuse noru-sa vorbind în felul ăsta despre fiu-său, Marin.

— Dar dumitale, nene Cristule, ți-a fost dragă vreodată, tuşa Aglaia?

— De ce mă ispiteşti?

— Dumnezeu e deasupra şi ştie că nu te ispitesc.

— De ce vrei tu să ştii?

— Fiindcă veni vorba. Eu n-am mamă, n-am tată. Îl am pe frate-meu şi pe cumnată-mea, de parcă nu i-aş avea. Câteodată aş sta şi eu de vorbă cu cineva. Cu cine? Eu prietenie cu vecinele şi cu femeile din sat n-am şi nici n-am să fac. Dacă tot tac aşa, a ajuns lumea să se uite la mine nici nu ştiu ca la ce să zic. Poate că-şi închipuie că nu sunt în toate mințile.

— Şi despre mine tot aşa.

— Nu cutezam să-ți spun. *Ei* nu-ndrăznesc să-ți spună-n față şi cred că şi de mine se feresc, dar aşa cred eu că se gândesc *ei.*

Cristu ştia foarte bine cine erau *ei.*

— Cine nu face tot ce face şi cum face toată lumea, cică e nebun. Învață-te, Simino!

Vrusese să-i spună «Simino, taică», dar se oprise. Lui

Cristu i se părea că-n momentul acela n-avea rost să-i amintească noră-sii prin niciun cuvânt înrudirea lor.

— Oricine ne-ar auzi ar întreba ce ne lipseşte. Şi dac-ar fi să te iei după ce crede lumea că-i trebuie omului în viața asta…

— În viața asta, că-n ailaltă nu ne mai trebuie nimic!

— Dac-ar fi după ce crede lumea că-ți trebuie, ce ne lipseşte?

— Cui să-i lipsească? se făcuse el că nu pricepe, sau poate chiar, cu gândul aiurea pentru o clipă, nu pricepuse.

— Mie şi dumitale.

— De, ştiu şi eu ce ne-o lipsi?! oftase el şi-i trecuse un zâmbet pe sub mustață, mai mult a pagubă decât a veselie.

— Mie nimic din ce am nu-mi trebuie.

— Nici mie, afară de cai.

— Eu, de când te-am văzut, m-am gândit că dacă umbli prin toată țara după cai şi dacă stai toată ziua să-i înveți ai ceva cu oamenii.

— N-am nimic.

— Nu cu toți. Cu ăştia ai dumitale.

— Cu ăştia nici atât. Ei sau alții…

— Crezi?

— Ce să cred?

— Crezi că dac-ar fi fost alții tot aşa erai?

— Nu ştiu. Poate…

Simina deschisese de câteva ori gura să spună ceva, dar o-nchisese la loc, mohorâtă.

— Hai, prinde curaj. Văd că vrei să mă-ntrebi ceva.

— Nene Cristule, afară de mine a mai fost cineva care să te creadă nițel…?

— Nițel cam nebun?

— Poate nu chiar… Da' aşa, aşa cam ciudat?

— A mai fost.

— Cine?

— …

— Oltea?

— De unde ştii tu de Oltea? întrebase Cristu cu glasul cam răstit.

— Nu te supăra, am auzit şi eu. Astea se-aud.

— Şi ce-ai auzit?

— Am auzit şi eu…

— Ai auzit că m-am ținut cu una Oltea şi c-am iubit-o şi că era frumoasă şi c-am vrut s-o las pe-alde tuşă-ta Aglae şi-ăi doi băieți şi să mă duc după ea?

— Cam aşa. Dar că pe urmă ți-a părut rău după tuşa Aglae şi după copii, şi-ai plâns, şi-ai cerut iertare, şi nu te-ai mai dus.

— Am plâns pe dracu!

— Vezi, tânără aşa cum sunt eu, dar n-am crezut nimic.

Simina râdea cu gura pân' la urechi, cu un sunet copilăros care ştergea toată posomoreala de pe fața ei aspră.

— Ce n-ai crezut?

— C-ai plâns, c-ai cerut iertare.

— Eşti fată deşteaptă.

— Nu sunt. Dacă eram…

— Nu poți tu schimba lumea. Dacă erai deşteaptă ce făceai?

— Mă duceam şi munceam cu ziua şi n-avea nimeni nimic cu mine.

— Tot se găsea vreunul să se lege de capul tău. Şi tot aşa era. Tot copii, tot legată la gard. Şi poate că nu era mai breaz ca bărbatu-tău.

— S-o vândă el pe Floreana! Şi cât l-am rugat să n-o vândă!

— Aşa sunt oamenii. Vând pe mă-sa, pe tat-su, îşi vând sufletul, vând tot.

— De-atunci mi-a ieşit de la inimă.

— Nici înainte cred că nu prea-l aveai la inimă.

— Nici înainte. De ce l-oi fi luat?

— Ai făcut şi tu ca toată lumea.

— Dar acum de ce nu mai fac?

— Te-ai săturat. Cam devreme, ce-i drept.

— Dar dumneata?

— Eu tot eram mai mare ca tine, şi umblasem, făcusem şi armata, şi umblasem.

— Ce-aş mai umbla şi eu!

— Poate o să-ți treacă.

— Nu-mi trece.

— Mai fă un copil.

— Degeaba l-aş face, tot aşa ar fi. M-aş duce cât aş vedea cu ochii.

— Simino, ți-a fost drag vreunul pân-acum?

— Nu.

— Are să-ți fie.

— Crezi dumneata?

— Mă gândesc ce-ai să faci atunci?

— Dumneata ce crezi c-aş face?

— De, ştiu eu? Cum te văd eu acum, parcă-mi vine-a crede că te-ai duce după el, dar firea omului e schimbătoare, iar a muierii şi mai şi. Dar tu ce crezi c-ai face?

— Cât mai sunt copiii mici nu m-aş duce. I-am făcut, săracii, trebuie să-i cresc. Dar mai bine să mă ferească Dumnezeu!

— Te fereşte până-ntr-o zi. Şi, la urma urmei, de ce să te ferească?

— Asta crezi dumneata că mi-ar mai lipsi?

Cristu se uită la ea ca la o femeie străină. Îi măsură dintr-o privire fruntea înaltă şi netedă, arsă de soare, bărbia rotundă, de copil, şi ochii de-un verde-nchis, ca frunza de nuc, sprânceana stângă pe care-o ținea mereu ridicată, gâtul şi brațele subțiri şi, sub acest înveliş de carne firavă şi necoaptă, ghici o putere şi o-ncăpățânare pe care noru-sa nu le bănuia. Nu e bine să te urască femeia asta, dar nici să te iubească. Şi câtă-ndrăzneală să vorbească aşa cu socru-său! Să-i spună-n față că-l luase pe fiu-său doar ca să fie măritată şi că s-ar duce de nu s-

ar mai întoarce. Şi el se lăsase ca prostul. Auzi ce să vorbească el cu ea! Până şi de Oltea. A dracului muiere, tânără şi-a dracului. Îl trăsese de limbă! Până la ea, nimeni nu-ndrăznise. Când azvârlea el o uitătură urâtă cuiva nu mai cuteza nici «pâs» să zică. Dar e străină şi singură şi-i spusese ce credea şi nu-l poți opri pe om să creadă şi să se gândească. Acum ce spusese era bun spus, înapoi nu mai putea lua. În ăi trei ani, sau aproape, de când era la ei în casă, nu umblase niciodată cu vorba şi nici nu se folosise de ce-auzise de la unul, de la altul, împotriva cuiva. Ar fi putut şi ea să aibă altă soartă, ce fel de soartă nu ştia nici el, dar alta. Să nu fi intrat în neamul ăstora. Era şi el ca şi Simina, fără nimeni pe lume. Nevasta şi copiii parcă-i veniseră de căpătat. Acum ce spusese spusese, o vedea el câte parale face pielea noră-sii. Oricum, mai bine-ar fi fost ca ziua asta să fi lipsit din calendar.

— Copiii trebuie să-i cresc.

— Sigur că trebuie.

— Şi dumneata la fel ai făcut. Altfel nu mai erai pe-aici.

El mai era pe-acolo, fiindcă-i spusese Oltea să-şi vadă de copii şi de nevastă. «Îi laşi acum şi peste-un an, doi, trei sau peste douăzeci, poate c-ai să oftezi după ei. Mai bine du-te şi vezi-ți de treabă. Eu sunt femeie singură. De când mi-a murit bărbatul, tot singură sunt. Ştii unde să mă găseşti». A găsit-o până-ntr-o zi, când plecase cu un geambaş de peste munți, om singur şi el, cu nevasta moartă.

Va să zică asta-i fusese credința. I-ar fi crăpat capul cu toporişca, o zi, două, trei, pe urmă i se făcuse dor. Un dor dintre-acelea care-i dădeau cârcei în măruntaie şi-l făceau să tresară-n somn, când dormea, că-şi cam pierduse somnul.

Întrebase de ea pe toți geambaşii, dar parcă intrase-n pământ. Nimeni nu-i ştia de urmă. Trecuseră cinci ani de-atunci şi-abia ce mai prinsese rana coajă. Şi-acum se găsise neghioaba asta să-l zgândăre.

— Am să-i cresc până şi-or putea lua zborul.

«Cu câte-o aripă frântă, cu câte-un picior rupt, aşa se zboară-n lumea asta», se gândea Cristu…

— Nene Cristule, când eram eu copil, la pârâu în vale, pe lângă noi, ne-am trezit într-o zi cu-o barză care stătea pe-o piatră la marginea apei. Stătea-ntr-un picior. La-nceput am crezut că stă aşa ca berzele, dar ea săraca avea o aripă frântă. Îi prindeau copiii broaşte, i-au prins într-o zi şi-un şarpe. Nu se-atingea de nimic, nici cu noi de față, nici după ce plecam noi. A stat acolo două săptămâni. Atâta amărăciune câtă era-n ochii ei n-am mai văzut la nimeni. De câte ori dădeam cu ochii de ea plângeam cu sughițuri. Nici după mama n-am plâns atâta. Două săptămâni n-a mâncat, n-a băut. Într-o dimineață am găsit-o moartă. Căzuse-n apă, cu picioarele întinse unul peste altul, cu aripa sănătoasă desfăcută a zbor şi cu capul căzut peste aripa frântă. M-am opintit eu şi i-am săpat o groapă sub nucu-ăl mare din grădină. În fiecare primăvară, puneam câțiva ghiocei sub nuc. Mă duc primăvara pe-acolo. Poate c-ai să râzi de mine, nene Cristule.

Lui Cristu nu-i venea deloc să râdă. Îl întristase povestea bietei păsări şi nu-şi dădea seama ce-i venise noru-sii de i-o spusese tocmai lui.

Se uită la Simina dintr-o parte. Avea o sclipire întunecată în ochi, iar fața i se posomorâse. Fusese-ntr-o călătorie şi-acum se-ntorcea iar la grijile de-acasă.

— Ştii, nene Cristule, cum mi-au ieşit toți de la inimă?

Cristu dădu din umeri. Ştia numai cum îi ieşiseră lui de la inimă, încet-încet, golind-o şi lăsând-o ca pe-o băşică-n bătaia vântului. I-o mai țineau în loc doar caii.

— Acum un an, cam pe timpu' ăsta, a venit Poloneza cu-o tavă de argint să i-o vândă tuşii Aglaii sau nouă la careva. La noi acasă, n-am avut tăvi de argint şi nu ştiu cât prețuieşte-aşa ceva, dar am judecat după cât costă farfuriile că cerea mai nimic. Soacră-mea a zis «cââât?!», de parcă-ar fi cerut femeia marea cu sarea, a cântărit

bine tava în amândouă inimile şi i-a pus-o Polonezei în brațe, aşa cam de sus, c-am văzut c-a durut-o.

«Nu m-arenjează, vinde-o 'mneata la altu'!».

«Dar ce-nseamnă banii ăştia?! O căruță de lemne. Uite ce ghirlande are, e lucrată de mână. O s-o aveți o mie de ani de-aci înainte», zicea Poloneza.

«La prețul ăsta? Ce, dumneata crezi că noi furăm banii? Dă-o cui vrei, şi de zece ori mai scump, pe noi nu ne arenjează», zicea soacră-mea.

«Ce-ar fi s-o luăm noi, Marine?», am cutezat eu.

«Ce spui, frate? Că la mă-ta acasă tot cu tăvi de argint te-ai purtat. Vezi-ți de treaba ta, că nu te-a-ntrebat nimeni».

Poloneza a venit la mine şi mi-a-ntins tava. M-am uitat la ea şi-am dat cu degetul pe ghirlandele de trandafiri.

«Dacă Simina vrea tava, de ce nu i-o iei? O nevastă aşa tânără şi frumoasă», a zis Poloneza.

Marin mi-a luat tava din mână, mi-a smucit-o şi i-a pus-o-n-brațe Polonezei, de sus, ca şi soacră-mea.

«Să-şi bage mințile-n cap», a zis Marin.

«Eu am fost mai de neam ca ea şi uite c-am putut şi fără tăvi de argint. Da' tineretu' de-acu'...», a zis soacră-mea.

Pe urmă au tăcut toți, în duşmănie, ducându-se fiecare-n câte-un colț, de parcă Poloneza n-ar fi fost de față.

Poloneza a-nvelit tava într-o față de masă, a apucat-o de-o toartă şi s-a dus. Cum mergea încet, cu pasul ei de femeie bătrână, cu broboada neagră şi cu părul alb, semăna cu barza. Mi-am adus aminte şi mi-a venit să plâng. Eu nu vream tava, vream să aibă femeia cu ce să-şi cumpere lemne.

«Altă dată să nu mai faci pe deşteapta», s-a răstit Marin la mine.

«E bătrână şi singură».

«Şi dacă e, ce?», a sărit şi soacră-mea.

«Are nevoie de bani». Vorbeam mai mult de una

singură.

«Dacă are nevoie să dea ieftin».

«Mai ieftin de-aşa! Poate s-o dea pe degeaba».

«O să vină să se roage şi n-o să i-o iau nici cu jumătate preț», a zis soacră-mea.

«De ce să iei lucrul omului pe nimic?».

«Învață să trăieşti, fă, şi nu mai face pe filótima; averea asta n-am strâns-o din filotimie».

Mi-nchipuiam eu.

«Nu vreați s-o luați, n-o luați, dar de ce-a trebuit să i-o trântiți, gata-gata să-i frângeți femeii oasele?», nu mă dădeam eu bătută.

«Vezi să nu ți le frâng eu pe-ale tale! Ea are nevoie de noi. Nu noi de ea. Să vină să se roage».

«Ai uitat, Simino, când te trimitea tat-tău cu vitele-n pădure şi te croia Gogu pădurarul cu joarda peste picioare?», m-a-ntrebat tuşa Aglae. «Şi când te punea să-i ştergi cizmele ca să nu-ți ia vitele la gloabă şi să-i pupi mâna?».

Cum era să uit.

«Las-o, mamă, că ăsteia i s-a suit binele la cap».

Se-auzea ciripitul păsărilor şi câte-un nechezat de cal. Soarele-ncepea să coboare-ntr-un nor trandafiriu, spintecat spre mijloc de-o dâră aurie.

Simina dădea jos nişte gângănii de pe picioare, cu un fir de iarbă.

— Nu pentru mine, nene Cristule, pentru Poloneză, înțelegi?

Cu vreo cinşpe ani mai înainte venise Poloneza a bătrână, mama Polonezei de-acum, să-i vândă nişte lingurițe de argint Aglaei. Poloneza bătrână era aproape oarbă, aşa că nu băgase de seamă că Aglae îi schimbase lingurițele cu altele de-ale ei. Tot de argint, dar mai mici, mai urâte şi mai purtate. Poloneza bătrână nu-nțelesese deloc, după aceea, când arătase şi altora lingurițele, de ce-i spuneau toți că n-au găvanele aurite şi nici pomeneală să fie noi. Crezuse că-şi băteau joc oamenii de

ea fiindcă o ştiau oarbă. Asta n-o mai ştia Simina.

Norul din jurul soarelui se prefăcuse în sulițe liliachii. Un țârâit de greiere, pe-aproape, se-ntretăia cu nechezatul cailor.

— Du-te-acas', Simino.

— Dumneata nu mergi?

— Mai fumez o țigară, mă mai uit la mânji şi vin şi eu.

— Atunci mă duc. Mai adun şi nişte graşiță pentru purceii ăi mici.

*

Mânjii lui frumoşi cu coamele-n bătaia vântului, cu nări umede şi reci; cu urechi scurte prin care, în soare puternic, vedeai sângele curgând, cu glezne subțiri şi cu copite lustruite în fiecare dimineață, căci asta le era încălțămintea, păşteau liniştiți.

Trecuseră anii. Băieții lui Cristu erau acuma oameni în toată firea, ajunşi la jumătatea vieții, iar copiii lor, mâine-poimâine, aveau să se-nsoare, iar Cristu avea să fie străbunic. Nici de nepoți nu se lipise mai mult ca de copii; tot străini îi erau şi ei. Şi ăştia erau puşi pe căpătuială. Băieții erau achizitori ca şi părinții, iar fetele aveau maşină de cusut şi pândeau să se mărite cu unii cu parale, aleşi de Aglae. Marin şi Aglae începuseră să caute fete pentru cei doi feciori ai Siminei, fete care să le convină lor. Băieții n-ar fi-ndrăznit să zică *nu,* acolo unde Aglae şi Marin ziceau *da.* Siminei puțin îi păsa cu cine-aveau să se-nsoare, fiindcă ea tot n-avea de gând să stea cu niciunul. De fapt, cine putea şti ce gânduri avea Simina?! Nici ea n-o şti. «Ba ea ştie», îşi zicea Cristu. «Ea ştie de-acum douăzeci de ani ce gânduri are, dar, se vede treaba că n-a venit încă vremea să le-arate. Altele care-au fost, au fost aşa ca să fie, fiindcă prea era neagră şi posomorâtă. S-a mai veselit şi ea nițel. A vrut şi ea, dacă n-a avut parte să mănânce, măcar să ciugulească nişte bucățele pe care le-a furat cum a putut».

Feciorii nu-şi mai aflau stare de cât puteau să mănânce şi să bea şi de câte lucruri cumpărau la casa lor, care le trebuiau şi care nu le trebuiau. Aveau magaziile pline de covoare făcute sul, cu maşini de spălat, cu aragaze, cu aspiratoare, cu frigidere. «E pe munca mea», săreau ei cu gura când se găsea vreunul care se mira de-atâta belşug. O fi fost şi muncă, dar şi multă şmecherie, şmecherie chibzuită, cu uns de roţi în dreapta şi-n stânga, şi care mergea-nainte, cu pavăză cum trebuie, bine acoperită de litera legii.

Pe Cristu, cu cât îmbătrânea, cu-atât nu-l mai băgau în seamă. De altfel, nici el nu se mai amesteca deloc. Dacă pe vremuri mai zicea o vorbă când nu-i plăcea câte ceva, acum se ducea acasă ca la han. Dădea bani, câştigaţi de pe urma cailor, şi-n schimb primea adăpost, mâncare şi rufe curate. În odaia lui, n-avea nimeni voie să intre din ziua când se trezise că-n locul patului cu tăblii, aşezat la mijlocul peretelui, ca să poată omul coborî şi pe-o parte şi pe alta, îi aduseseră un studio, cum aveau în toată casa, şi care se vede nu mai încăpuse în acareturile din curte.

— Nebun ai fost toată viaţa, nebun ai să mori! Tot omul umblă după mai bine, numai tu cum ai pomenit din moşi-strămoşi: să nu schimbi nimic. Păcat de banii cheltuiţi de copii, zisese Aglae.

— Dacă mai prind pe careva-n odaie la mine, îi rup picioarele.

— Şi pozele-alea cu cai, până-n tavan au s-ajungă! Să ţii dobitoace pe păreţi, cine-a mai văzut aşa ceva?!

— Dacă mai prind pe careva-n odaie la mine, îi rup picioarele.

Nu mai intrase nimeni. Singur îşi mătura.

Aglae, îmbufnată că nu putea să mai vadă ce mai e pe la «nebun» prin odaie, deşi n-avea ce să fie nou, afară de pozele cu ultimii cai, toată ziua-i dădea zor că bărbatu-său avea să umple casa de ploşniţe cu murdăriile lui.

Cristu o lăsa pe Simina să-i văruiască toamna şi de

Paşti, când văruia şi odaia ei; restul odăilor din cele trei case erau zugrăvite cu tot felul de culori şi de bibiluri. Ba fiu-său Marin adusese un zugrav de biserici, care-i pictase odaia mare de la mijloc cu pătrate şi cu romburi, pline cu zâne cu ghirlande-n păr, cu sirene, cu balauri, cu păsări, cu peşti şi cu flori. Să te-nchini şi-alta nimic. Când văzuse Gheorghe ce minuni avea ăl mare pe pereți, îmboldit şi de nevastă, nu se lăsase nici el mai prejos; adusese acelaşi zugrav şi-i dăduse un preț şi mai mare «ca să-mi faci ceva de să-l tai pe frate-meu!». Muncindu-şi zugravul creierii, îi umpluse pereții de sus până jos cu păsări de toate felurile, care hălăduiau în cuiburi de flori, fiecare cuib din altă floare, bine-nțeles; îi făcuse rost şi de-un cuier din coarne de cerb, cumpărat de la un fost general, de doi peşti cam de 7 kile bucata, din sticlă mov, turnați la Turda, cu două guri căscate, gata să te-nghită, şi-n acelaşi preț îi pictase şi două ghirlande de trandafiri de jur-împrejurul casei. Marin n-avea să i-o ierte zugravului.

— S-a lins pe bot de casa mea.

Găsise el alt zugrav care-i pictase doi brazi la fațadă, coborâți parcă atunci din vârful muntelui; pe lângă ei, ghirlandele lui frate-său Gheorghe erau ca o ciorbă de ştevie pe lângă nişte potroace de curcan.

Feciorii, copiii lor şi noră-sa Fanida îşi îmbrăcaseră dinții câineşti în aur. Mai toată lumea din sat, cât de cât săltată, îşi punea doi dinți de aur sau măcar de metal. Marin stăruise mult pe lângă Simina să-şi pună şi ea aur în gură, dar nici cu binele, nici cu nebinele n-o făcuse să se lege la cap fără s-o doară – cum zicea ea. Muiere-ncăpățânată: să nu fie şi ea ca toată lumea. Aglae şi-ar fi pus chiar mai mulți dinți de aur, dar îi era frică de dentist. În viața ei nu fusese la doctor.

Vreo zece ani cât mai trăiseră după ce se-nsurase Cristu, părinții îi veniseră-n casă doar la botezul copiilor, de-un Paşti şi de-un Crăciun. Avusese grijă Aglae de prima dată să le zică ea câte ceva, nu mult, dar cât

trebuia ca să nu-i mai tragă inima pe oameni să le treacă pragul. Cristu nu era unul care s-o bată ori să-i pună piciorul-n prag, şi-avea şi el dreptate. Cu de-a sila nu se poate. Aglae, ca şi feciorii ei, nu primea în casă decât oameni de care-avea nevoie şi nu se ducea decât la oameni de care-avea nevoie. Aceia erau primiți cu mese-ntinse, aşternute cu fețe de masă ca zăpada, lucrate de mâna Aglaei, pentru ei nu se făcea economie; se tăia ce era mai gras şi mai frumos, se dezgropau din pivniță sticle uitate-acolo de ani de zile. Aglae nu contenea să-i îmbie pe oaspeți să ia şi de ici şi de colea, şi dintr-asta şi din cealaltă, că nu mâncaseră şi nu băuseră mai nimic. Puțini plecaseră din casa ei fără să zacă a doua zi. În casa altuia, Aglae nu intra niciodată cu mâna goală şi se pricepea cum s-o aducă din condei şi cu laudele față de gazdă. De pe urma părinților şi-a fraților lui bărbatu-său îşi dăduse ea seama că n-avea de aşteptat niciun chilipir. Fără ceartă, fără geamuri sparte şi fără pumni trântiți în masă, pe tăcute, ajunseseră să nu mai calce unii pe la alții. Cristu nu-ndrăznise să-i mai cheme, iar când încă-şi făcea el drum pe la frați, în loc să se poarte cu el cum te porți cu omul care n-are nicio vină că i-a dat Dumnezeu nevasta pe care-o are, ei îl luau peste picior. Era o cârpă, făcea muierea preş din el. Şi-aşa, nici Cristu nu le mai călca prin casă. Când şi când, se mai întâlneau pe la câte-o-nmormântare şi, în timp ce beau un pahar de sufletul răposatului, frații se-ntrebau între ei: «Ce mai faci, mă, Cristule, că nu te-am mai văzut de la moartea lui nea Gheorghiță?». «Dar tu, mă, Vasile, Ioane, Stavăre?». Mai mult decât să se-ntrebe ce mai făceau nu prea ştiau ce să spună. Doar în ultimii ani, se mai plângeau că-i doare ba una, ba alta; semne, semne din partea Ăleia cu coasa.

La părinți avusese tăria şi mersese în fiecare săptămână până-şi dăduseră sufletul. Nici de la ei n-auzea o vorbă bună: mai întâi îl căinau că n-avusese noroc, că era el cum era, vântură-țară, cu caii lui, dar

altfel era om aşezat şi bun la inimă, nici bețiv, nici curvar; fuma, dar cine nu fuma; ar fi trebuit să aibă altă soartă; prin altă soartă, părinții lui, ca toți părinții, înțelegeau altă nevastă, uitând că pe asta ei i-o puseseră-n brațe; să fi avut altă nevastă, să fi fost şi ei uniți, să meargă unii pe la alții, să le fi deschis şi lor uşa ca o noră iubitoare şi supusă; nu numai ei n-avuseseră noroc de nurori, dar Aglae asta le-ntrecea pe ălelalte; vina o purta numai Cristu, fiindcă era moale şi nu ştia să țină muierea la respect, s-o facă să se poarte cum se cuvine, cu socrii măcar, dacă nu şi cu alții. Dac-ar fi ştiut el cum să umble cu Aglae, miel ar fi făcut din ea.

În ziua când simțea că bărbatu-i fusese la tat-său şi la mă-sa, Aglae stătea cu dosu-n sus şi dacă nu bătea copiii, fiindcă nu erau acasă tot timpul, vreun câine sau vreo pisică tot atingea sau măcar trântea vreo cratiță, şi-i aduna smalțul cu mătura şi cu făraşul. Când dăduse Dumnezeu şi socrii muriseră, duşmănia pe care le-o purtase lor trecuse asupra cailor lui Cristu. Să nu-l fi auzit pe unul nechezând, că se repezea ca turbată-n grajd şi-l ardea c-o joardă subțire de alun. Iar la gură i se băteau turcii.

Cristu era un nebun şi-un fără căpătâi. Dac-aşa apucase lumea să zică, aşa avea să-i meargă buhul până la ultima suflare. Nu intra unul în casa lui să nu se mire de norocul pe care-l avusese cu nevasta asta grasă, frumoasă şi gospodină cum nu erau multe, şi primitoare şi numai cu zâmbetul pe buze. Dar un om posac şi ciufut din fire cum era Cristu putea să nu scoată o vorbă cu omul şi să fie slab de parcă-l punea dracul la arat.

La nunți, la botezuri, la cumetrii şi la-nmormântări, Aglae nu se lăsa rugată. Zgârcită de felul ei, când era vorba să ia ochii lumii strângea din dinți, şi desfăcea punga. Nimeni nu trebuia să uite cine era, ce haine-avea, ce pâini, ce cozonaci, ce piftii, ce fripturi, şi ce sarmale ştia să facă Aglae, să nu uite cum ştie ea să petreacă fiind femeie învățată cum să se poarte-n lume. Ea *ştia* şi *ştia* şi

ştia. Nimic nu se făcea altfel decât aşa cum ştia Aglae. Ba chiar nimic nu se putea-ntâmpla altfel decât aşa cum povestea Aglae, iar Aglae povestea aşa cum i-ar fi convenit ei să se petreacă lucrurile, dar atât de bine şi cu-atâta suflet, încât până şi cel care fusese de faţă ajungea să creadă că avusese vedenii şi că nu putea fi altfel decât aşa cum spunea Aglae.

Din interes îl poftiseră şi pe străinul de la măsurători. Acesta mergea la cârciumă la ora prânzului, mânca, bea o bere, se ducea iar pe câmp sau prin curţile oamenilor, măsura, scria, stătea de vorbă, iar seara se-ndrepta agale către primărie, unde i se dăduse o cameră pentru vremea cât avea să lucreze-n sat. Încercau oamenii să-l poftească, dar el avea prea multă treabă şi-i era greu, fiindcă la timpul când ar fi putut el să vină lumea dormea ori de nămiaz ori de noapte. Era un fel de-a nu primi fără să supere pe nimeni. Asta-i mersese până-n ziua când trecuse pragul Aglaei. Era într-o duminică la vremea prânzului. Îi găsise pe toţi, cu căţel-cu purcel, în jurul mesei, în odaia mare din casa ălor bătrâni. Ca-n toate duminicile. Se afla pe la ei şi-o nepoată de vară a Aglaei, de printr-un sat vecin; Aglae şi pusese de gând s-o mărite cu un băiat bun; în schimbul peţitoriei ăsteia, că o mână spală pe alta, tatăl fetei, care lucra la instalaţii de gaze, avea să facă ce-o şti el şi să vorbească acolo unde trebuia, şi-n toamnă, când or începe să se pună gaze în sat, Aglae nu voia să ştie cum, dar ea trebuia să aibă instalaţia gata o dată cu primăria, cu spitalul, cu şcoala şi, dacă se putea, chiar înaintea lor. Tocmai atunci picase şi cel cu măsurătorile, domnu' Mihai, cum îi spunea lumea. Aglae demult îi dădea târcoale, dar tot ea-şi spusese că nu trebuia să cadă pe capul omului, pe nepusă masă, ci s-aştepte să vină el singur, să-l vadă-n ce ape se scaldă, şi-atunci cu-o ciorbă, cu-o mâncărică, cu-o băuturică şi, dac-o fi nevoie, şi cu vreun curcan, vreun miel sau poate vreun mişcat din urechi, după cum s-o lăsa, o şti ea Aglae să-l îmbuneze pe domnu' Mihai, pentru locurile alea, ştia

ea care, iar el avea să afle. Nu strică să aibă omul răbdare. Aşa se fac lucrurile.

De altfel, Aglae – care nu dădea crezare bunei-credinţe şi cinstei nimănui (trebuia doar să te pricepi cum să-l iei pe fiecare ca să vezi că aşa ceva nu e pe lume decât în vis) – nu-şi putea-nchipui că domnu' Mihai picase din întâmplare la ei; tocmai duminică şi tocmai la prânz. Şi pentru că tot nimerise la ceasul acela şi oamenii erau cu masa-ntinsă şi-l pofteau din toată inima să se-aşeze şi să se simtă ca la el acasă – că destul i-o fi fost şi lui de umblat prin străini şi de mâncat salam şi brânză pe la cârciumi – lui Mihai i se păruse c-ar fi fost aproape o necuviinţă să nu primească. Nu era unul care să mănânce-n prostie, iar cu băutura o ducea şi mai slab; numai gustând din borşul, din sarmalele, din tocana, din fripturile cu sosuri şi cu usturoi şi din plăcintele tuşei Aglae – «mie să-mi spui tuşă; aşa-mi spune şi noru-mea a ălui mare» – şi-i ajungea pentru o săptămână. Marin îi făcuse mă-sii cu ochiul, mulţumit. Ce-avea să fie de-acolo-nainte nu ştia, dar că ei îl văzuseră la masa lor – ce nu izbutise nimeni în tot satul – era adevărat, şi cine nu voia să creadă n-avea decât să vină să se uite. Tot Aglae, săraca! De câte ori aducea pe cineva la masă, Aglae umbla repede, vorbea tare, gâtul, care şi-aşa nu se mai zărea din grăsime, i se scurta şi mai mult sub ăle trei rânduri de guşi care, de mulţumire, se-nghesuiau una-ntr-alta, până ajungeau ca la porumbeii guleraţi. Nu se putea spune că Aglae era vreodată nemulţumită de sine. Dar când avea prilejul s-arate cine era şi ce ştia ea, dospea de bucurie. O lună, cât stătuse Mihai în sat, nu-l mai slăbeau; o ţinuseră tot într-o masă-ntinsă. Mihai părea să vină de plăcere, că nu se lăsa rugat. Aducea mereu câte ceva, câte o sticlă de vin sau de ţuică, ba chiar şi câte o găină, fiindcă nu voia să le rămână dator. Cumpătat la mâncare şi la băutură, scump la vorbă, stătea şi-asculta ceasuri întregi poveştile Aglaei, ale lui Marin şi-ale lui Gheorghe, a doua, a treia şi-a zecea oară,

fuma țigări cu filtru, scotea rotocoale de fum, şi zâmbea din când în când spre Cristu, de parc-ar fi vrut să spună: «Ce să le faci, ăştia sunt!». Ce zăcea-n el nu puteai şti, dar, pe cât se vedea, era om cuviincios şi părea om bun la suflet. Nu ştiau nici de unde e, nici de unde vine, nici ce meserie avusese înaintea celei de-acum, dacă avusese vreuna, nici dacă era sărac sau cu stare, nu ştiau nimic. Cu chiu-cu vai, aducând vorba pe ocolite, Aglae scosese de la el că era-nsurat şi c-avea doi copii. Nu se putea spune că e om ursuz; avea o față senină cu ochi frumoşi căprui-închis cu câteva pete mici aurii, care se-aprindeau când râdea. Râdea fără zgomot, umbla cu grijă, ca şi când s-ar fi temut să nu trezească pe cineva din somn, iar la masă, chiar dacă era loc destul, îşi ținea coatele lipite de coaste şi mânca şi bea cu mare băgare de seamă să nu-i cadă firimituri sau să-i pice un strop din pahar. Când se ridica punea scaunul la loc, iar dacă stătuse pe pat netezea aşternutul. Îi plăcea meseria asta care-l ținea de primăvară până toamna târziu, pe munți şi pe câmpii. Nu tânjea deloc după casa lui, după patul lui. Cât este omul sănătos îi merge bine oriunde. Era-n stare să se uite ceasuri întregi la caii lui Cristu, fără să se mire şi fără să țâțâie ca alții. Se uita şi fuma. De multe ori nu schimba nicio vorbă cu Cristu. Îi spunea doar «Să trăieşti, nene Cristule!», când venea şi când pleca. Lui Cristu nu-i plăcea să fie nimeni împrejur când învăța el caii. Nu-i era teamă că i-ar fura careva meseria, dar când era cu caii îi plăcea să fie numai cu caii. La-nceput, şi pe Simina avusese de gând s-o uşuiască, şi-i zisese câte-o vorbă, ca să priceapă, şi cum nu era proastă pricepuse, dar nu se lăsase dusă. Cu timpul se-nvățase s-o vadă acolo, cum se-nvățase cu copacii dimprejurul rariştei. Pe Simina dacă o-ntrebai răspundea, altfel nu deschidea gura. De-atunci, demult, asta le fusese toată vorba. Acum, Cristu se-nvățase şi cu Mihai ăsta. Simina stătea pe-o buturugă şi se uita la cai. Mihai stătea-n iarbă şi scotea rotocoale de fum din țigările lui cu filtru şi se uita şi el la cai.

Tăceau şi unul şi altul, dar asta nu-i stingherea.
— Tot aşa taci şi-acasă? îl întrebase Simina, într-o zi când avea chef de vorbă, şi râsese.
Mihai se ridicase-n picioare, speriat.
— Pe mine mă-ntrebai?
— Dar pe cine? Ei, ce zici?
Se uitase prietenos la el, ceea ce nu prea stătea-n firea Siminei.
— Nu prea sunt eu vorbăreț.
— Nu prea?! şi iar râsese.
— Dar nici dumneata nu eşti.
— Eu eram altfel, dar m-am schimbat.
— Da, da, te-ai schimbat.
— De cum te-am văzut mi s-a părut că eşti un om necăjit.
— De ce?
— Omul mulțumit are altă călcătură, stă altfel la masă, mănâncă altfel, bea altfel, închină paharul altfel.
— De unde ştii?
— De unde ştiu! Păi nu te uiți la soacră-mea, la bărbatu-meu, la cumnatu-meu!
— Ai dreptate.
— Ştiu, ştiu, asta ştiu eu. Dacă nu vrei, nu spui nimic.
— Şi dumneata mi s-a părut că eşti cam necăjită.
— Şi-acum nu ți se mai pare?
— Ba da. Răspunsese fără s-o privească. Fiecare om are câte-un necaz, câte-un of.
— Dac-ai întreba lumea din sat ce am eu de sunt posomorâtă, ştii ce-ar spune? Că de prea mult bine.
— Lumea spune multe. Dar fiecare le ştie pe-ale lui.
— Poate că oamenii de la dumneata din sat, sau din oraş, de unde eşti, or spune şi despre dumneata la fel.
— Or spune, că nu i-am întrebat.
— Mor ei şi n-apucă ziua aia!
Acuma râdea el. «Când vrea ea, Simina asta are haz». Se uitase la mâinile ei negre, care-mpleteau repede ceva roşu, de lână.

— Na, c-am greşit.

— Aşa e când faci două lucruri deodată.

— Care erau alea două?

— Păi, împleteai şi vorbeai cu mine.

— Dacă şi vorba-i treabă…

— Este, nu totdeauna, dar este.

— De mult mă gândeam eu să stau de vorbă cu dumneata şi vrei să-ți spun? mi-era frică să nu fugi.

— Mă crezi chiar atât de sălbatic?

— Cam aşa ceva. Dacă m-ai fi văzut pe mine când eram acasă, nu m-ai cunoaşte-acum. Toată ziua glumeam şi râdeam. Trece vremea, ne schimbăm.

— Când erai acasă? Acum nu eşti acasă?

— Când eram acasă la părinți. Tot anul aşteptam să vină Crăciunul şi Pastile. La Crăciun, colindam până ne durea-n gât şi ne băteam cu zăpadă şi dacă veneam cu vreo vânătaie ne mai atingea şi mama. De Paşti, cum începeau deniile, nu ne mai prindeai pe-acasă. Ce bine era pe-atunci!

— Acum nu mai e bine? Eşti la casa dumitale, ai bărbat, ai copii, ce-ți lipseşte?

— Nimic.

Ce-i venise să vorbească aşa cu un om străin? S-ar fi ridicat să plece dar se gândea că nu se cuvine şi că omul acela chiar ar fi avut pentru ce să se ia de gânduri. Se posomorâse. Pusese lucrul în coş, fiindcă mereu greşea la scăzături. Dar, la urma urmei, dacă tot apucase să-i spună lui Mihai ce nu trebuia, măcar să meargă mai departe.

— Cum ți se pare bărbatu-meu? Dar soacră-mea şi cumnatu-meu?

— Cum să mi se pară?

— Îți plac sau nu-ți plac?

— Îi cunosc prea puțin.

— Ca să-ți dai seama câte parale face un vin, bei tot butoiul?

— Cu oamenii parcă nu e tocmai aşa.

— Dar cum e?
— Trebuie să-i cunoşti.
— Şi pe cât îi cunoşti îți plac?
— Cine să-mi placă?
— Bărbatu-meu, soacră-mea şi cumnatu-meu.
— Păi de, ştiu eu. Cum să-ți spun, ar trebui, nu ştiu ce să zic.
— Degeaba te codeşti. Am înțeles: nu-ți plac.
— Eu n-am spus aşa.
— N-ai spus, dar se-nțelege.
— Acum să te-ntreb şi eu ceva, Simino.
Nu-i spusese niciodată pe nume pân-acum.
— De ce n-ai întrebat numai de bărbatul dumitale şi-ai întrebat şi de soacră şi de cumnat?
— Fiindcă sunt toți trei la fel.
— Şi de ce trebuie să-mi placă mie? Dumitale să-ți placă, sunt neamurile dumitale.
— Mie nu-mi plac.
— E treaba dumitale.
— E drept. Dar de mine nu scapi uşor. Dacă nu-ți plac, fiindcă nu-ți plac, de ce vii în casa lor? Pentru mâncare şi pentru băutură nu vii. Bani de la ei n-ai să iei.
— De unde ştii? Poate că vin pentru mâncare şi pentru băutură, poate c-am să iau şi bani. Te supără cu ceva?
— Pe mine? Dăduse din umeri. Dacă nu-ți plac, de ce vii în casa lor?
— Poate că-mi place altcineva.
«Cumnată-mea, Fanida? Nepoata soacră-mii? Sau a zis şi el aşa ca să scape de mine? Ce dracii mi-o fi venit, că nu mi-a făcut bietul om niciun rău! Dacă nu cumnată-mea Fanida...?».
Parcă tăceau de-un an. Siminei îi venea greu să mai stea locului, dar să scoată împletitura şi să-i greşească «ochii» n-avea nici un rost. Se ridică, îşi potrivi fusta la spate şi-şi înnodă mai strâns basmaua. Parcă i se-necaseră toate corăbiile. Mihai se uita la ea, şi cum îl bătea soarele asfințitului dintr-o parte, cu un obraz parcă

râdea, iar cu celălalt parcă plângea. Se ridică şi el în picioare. Simina se uita la urma lui rămasă-n iarbă. Şi-aduse aminte de-un cântec.

Mihai făcu un pas spre ea.

— Mai stai nițel.

— Trebuie să mă duc acasă.

— Ai să te duci, ai să te duci... Să nu te superi pe mine.

— Nu, nu.

— Să-mi iau rămas-bun de la nenea Cristu şi merg şi eu. Cristu se odihnea, rezemat de ostrețele țarcului. Se uită la ei cum se depărtează pe poteca dintre stejari, ea mergând cu un pas înaintea lui.

La vreo săptămână, Mihai se mutase în satul vecin, iar cu dormitul – în cantonul pădurarului, care era plecat la şcoală, la oraş. Venise să-şi ia rămas-bun de la tuşa Aglae şi de la ai ei, ca un om de omenie, cu-o damigeana de vin şi cu un cocoş. Întocmise listele de loturi şi le-arătase oamenilor; făcuse-n aşa fel ca toată lumea să fie mulțumită. Ce aveau să aibă de zis alții mai mari ca el rămânea de văzut. El se purtase-aşa cum se cuvenea. Nu luase un capăt de ață de la nimeni. Cine-ar fi crezut că de la azil să iasă un băiat aşa de cumsecade? Până la urmă, toate se află. Se găsise unul, nu se ştie de unde, care-l cunoştea şi pe Mihai ăsta. Nu putea spune rău despre el, numai că era din tată şi din mamă necunoscuți. Socrii lui, care ştiau că le muriseră cuscrii cu trei-patru ani până a nu-şi da ei fata după Mihai, se făcuseră foc când auziseră de unde le venea ginerele. Deşteapta lor de fată altul nu mai găsise. Şi plecat toată ziua pe drumuri. Până când aflaseră socrii, Mihai făcuse cereri peste cereri să i se dea o slujbă la birou; de-atunci încoace, le retrăsese pe toate.

În satul lui Cristu, lumea fusese mulțumită de Mihai şi-i ruga numai de bine.

Toate se află, nu s-ar mai afla!

Toamna-ncepea să-şi arate semnele pe cer şi pe

frunzele copacilor. Cristu îşi pregătea grajdurile; ciocănea toată ziua, ba la un acoperiş, ba la o iesle, ba la un jgheab. Cosea zile-ntregi curelăria cailor. Simina venea rar în pădure şi stătea din ce în ce mai puţin. Cristu mereu întorcea capul, fiindcă nu se putea-nvăţa să n-o vadă. Când, în sfârşit, Simina se-arăta, el nu se clintea de la cai. Şi mai mult de bună-ziua nu-i spunea, nici la venire, nici la plecare.

Îl scotea din fire că Siminei nu-i păsa că-l vede mai morocănos şi mai ursuz ca oricând. Dacă Simina lipsea mult ori puţin de-acasă Cristu n-avea de unde să ştie, iar de-ntrebat nici să-l fi picat cu ceară n-ar fi-ntrebat.

Simina nu se supăra din fleacuri şi trebuia să-i faci prea multe ca s-ajungă la ceartă. Atunci însă îi spunea omului câteva care-l usturau o viaţă, iar de-mpăcare nu mai putea fi vorba. Ei nu-i plăcea să nu-şi dea bună-ziua cu lumea. De-aceea, când îşi ieşea din fire, decât să deschidă gura mai bine-nchidea uşa. Din partea cumnată-sii, Fanida, avusese destule pricini de ceartă, şi mari şi mici. Tăcuse şi strânsese din dinţi. Cum îi zicea soacră-sa, Aglae, una mai usturătoare, pe Fanida o apuca strechea; căuta repede să-şi verse focul asupra cuiva, iar dacă nu era nimeni pe-acasă şi nici prin vecini, spărgea câte o cană din dulap sau câte o oală de pământ. După-aceea se simţea ca fulgul, râdea şi glumea, iar seara numai de-afurisită îl toca mărunt pe bărbatu-său, prefăcându-se că plânge şi povestindu-i printre sughiţuri zilele-amare pe care i le făcea ei Aglae. Gheorghe adormea iar ea-l dădea dracului, cu tot neamul lui, şi se culca mulţumită că niţică inimă-rea tot îi tăcuse şi bărbatului. A doua zi era iar bot în bot cu soacră-sa, iar puneau ţara la cale şi vorbeau de rău pe toată lumea. Calul de bătaie fiind Simina. Fanida la-nceput umblase să se vâre pe sub pielea Siminei, purtând vorbele de la soacră la noră. Fiindcă de la noră la soacră era traista cam uşoară. Simina îşi ţinea gura faţă de cumnăţica asta, prea binevoitoare ca să nu fie făţarnică. Soacra, deşteaptă şi

ea, făcuse din nora mai mică un fel de crainic față de nora mai mare. Prin Fanida, Aglae îi spunea Siminei ceea ce-n față n-ar fi avut curaj să-i spună. Simina se făcea că n-a auzit nimic. Şi-apoi n-avea noutăți să afle de la Fanida despre soacră-sa. Dar o lăsa să-şi bată gura. Dacă asta o-ncălzea, n-avea decât. Până la urmă, văzând că nu se-aprinde niciun foc, şi că soacra şi nora mai mare nu se păruiesc, Fanidei îi cam trecuse cheful să facă pe poştaşul: în schimb prinsese pică împotriva cumnatei care-şi bătuse joc de ea lăsând-o să-şi răcească de pomană gura. Simina se purtase omenos cu ea, fără să se prăpădească prea mult cu dragostea. Fanida nu putea să-i ierte Siminei că n-o lua-n seamă, că nu-ncerca s-o-ntrebe nimic. Îşi vedea de treburile ei, făcând în casa ei ce-ar fi făcut şi dacă Fanida n-ar fi fost pe lume şi la fel – cu hainele, cu pantofii, cu perdelele, cu toate. Măcar de-ar fi căutat s-o-ntreacă la copii, să aibă ea mai mulți sau mai buni. Trăia Simina asta ca-n pădure, de nimeni nu-i păsa. Sau poate de nebunul de socru-său. Lui căuta să-i intre-n voie, numai de-a dracului, ca să nu fie la fel ca toată lumea. Despre Fanida, şi bărbații şi femeile ziceau că e albă, frumoasă şi grasă cât trebuie. Când era însă vreo petrecere sau când mergea cu Simina pe drum, ochii bărbaților alunecau mai mult spre uscata de cumnată-sa. Fanidei nu-i păsa de bărbații străini, dar, ce e drept, n-ar fi zis ba să se uite mai mult la ea decât la cumnată-sa. După vreo două săptămâni de când intrase Mihai prima oară-n casa lor, Fanida avusese unele bănuieli. Tăciunele ăsta acoperit mocnea el ceva. Bănuielile i se-ntețiră când Mihai se mutase-n cantonul pădurarului. Şi se gândea ea: decât să te roadă mereu viermele îndoielii mai bine să faci pe dracu-n patru să afli de e laie ori bălaie. După două zile de pândă prin nişte tufe de agriş, îşi văzuse cumnata intrând pe poarta cantonului. Nu se uita nici în dreapta, nici în stânga. Mergea cu capul sus de parcă s-ar fi dus la ea acasă. Fanidei îi bătea inima şi-şi duse mâna la gură. «Doamne, femeia asta e nebună! Pădure,

pădure, dar tot te mai vede careva». Afară de Fanida, în cele două luni cât bătuse drumul cantonului pe Simina n-o văzuse nimeni. În seara zilei aceleia, Fanida-şi altoise copiii şi spărsese o oală de pământ din dulap. Peste tot pe unde stăteau de vorbă două femei sau mai multe, Fanida îşi vâra nasu-ntre ele doar-doar s-o fi aflat de cumnată-sa şi de Mihai, fiindcă asemenea lucru tot trebuia să se afle până la urmă. Îşi rodea zăbala de aşteptat. Nu mai avea poftă de mâncare şi nici nu mai dormea ca lumea. I-ar fi spus lui Marin, dar, ştiindu-l rău la mânie, îi era frică să nu facă moarte de om. Dacă sufla vreo vorbă către Aglae era şi mai rău. Dar nici să nu se afle nu se putea. Nu era drept. Tot aşteptând Fanida zi după zi, că s-o găsi vreun suflet milostiv să bată toba, zburase pasărea cu lațul. Mihai plecase. Când auzise, apucată ca de turbare, Fanida lăsase totul baltă şi-o luase la picior spre canton.

— Ai pierdut ceva maică, o-ntrebase bătrâna care păzea cantonul în lipsa pădurarului.

— Aveam să vorbesc ceva cu nevasta pădurarului.

— E plecată. Şi pădurarul. A fost carevaşi aci până alaltăieri, dar a plecat şi el.

Unde-i fusese mintea? Şi-nchipuise că pentru cumnată-sa avea să-şi lase omul slujba, nevasta? Aşteptase. Aşa-i trebuia. Dacă nu se aflase pân-acum, de-aci încolo n-avea cum să se mai afle. Şi dacă făcea Marin moarte de om? Pe ea o omora?

O apucase tremuratul. I se băteau pleoapele, îi clănțăneau dinții şi-i înțepeniseră vinele gâtului. Dăduse ocol cantonului de câteva ori. Bătrâna se uitase la ea din ce în ce mai neîncrezătoare şi mai nedumerită.

— Dumneata tot ai pierdut ceva.

Fanida nu-i răspunsese. O luase aproape la goană spre sat.

— Dacă nu vrei să spui, să fii sănătoasă, maică. Şi bătrâna se-aşezase la loc pe prag să mai prindă câteva raze calde ale-nceputului de toamnă.

Ce să facă ea acum, cui să-i spună? Lui Marin, Aglaei?

Se-ntâlni cu un om dintr-un sat vecin care ducea de căpăstru doi cai murgi. Omul îi dădu «bună-ziua», iar ea-i răspunsese «bună-seara». Cai. Sigur. Cel mai bine. Da, nebunului de socru-său trebuia să-i spună. Lui, fiindcă era cel mai aproape. Cristu stătea rezemat de ostreţele ţarcului şi fuma. În mâna stângă ţine un bici lung şi cravaşa. Când o recunoscuse pe noru-sa tresărise. Ei nu veneau în pădure decât când se-ntâmpla ceva. Aglae venise de câteva ori într-o viaţă de om; o dată, când murise mama lui Cristu, altă dată, când îi murise un frate, altă dată când venise perceptorul, şi tot aşa. Atât doar că noră-sa nu venea dinspre sat.

Dacă socru-său ar fi întâmpinat-o cu vorbă bună sau cu-o uitătură mai blândă, Fanida n-ar fi avut curaj să-i spună. Muţenia lui şi privirea tăioasă îi crescuseră năduful. Trase aer mult în piept. Cristu nu catadicsea să deschidă gura.

— Ei, tată socrule (de obicei îi spunea «tată»), nu mă-ntrebi de ce-am venit?

Cristu dădu din umeri.

— Am avut drum şi-am zis să trec şi eu să te văd, acuma de când te-a lăsat, adică de când nu mai vine Simina, de când cu Mihai de...

Primul pas fusese greu, acum îi mergea gura-meliţă. Văzu că mâna socrului strânge biciul şi cravaşa.

— Te-oi fi mirat şi dumneata de ce nu mai vine mironosiţa-ncoace. Nu e bine ce face, tată socrule, nu e bine. Cu cine să-şi găsească ea să se ţină. Cu veneticul ăla de l-aţi omenit toţi. Şi-alde matele, şi Marin, şi toţi. Ce, dumneata nu ştiai? Toată lumea vorbeşte. Chiar nu ştiai?

— Nu.

— Atunci află acum de la mine.

— Şi de ce-mi spui mie? o-ntrebă Cristu răstit.

— Ca să ştii cine e mironosiţa de noru-ta.

Fanida parcă-i dăduse cu «sâc».

— Din partea mea, femeie, n-are decât să se ţină cu

cine-o vrea. Ce mă priveşte pe mine?

— Ba, eu am zis că te priveşte.

Lui Cristu îi tremurau mâinile.

— Du-te-acasă şi vezi-ți de treburile tale.

— Uite că nu mă duc.

— Ba, ai să te duci.

— Auzi cu cine să se țină dumneaei?!

— Ți-e necaz că nu te ții tu?

— Să-ți fie ruşine, om bătrân. Că dacă nu mi-ai fi socru…

— Du-te-acasă.

— Uite că nu mă duc.

— Ba ai să te duci!

Cristu răsuci biciul în aer şi-i croi cu sete una peste picioare.

Fanida țipă ca din gură de şarpe.

— Să mă bată pe mine pentru-o curvă!

Cristu alergă după ea şi-i mai arse câteva sfârcuri de bici. Fanida o luase la goană. În sat îşi mai domolise pasul. Fără să stea un pic pe gânduri, se dusese drept la Aglae şi dintr-un suflet îi povestise tot. Aşa ieşită din minți cum părea, îşi păstrase destulă judecată ca să nu-i spună lui Marin, care poate îi trăgea şi el un toc de bătaie, cum face omul la mânie: bate pe cine-i pică mai întâi în mână.

Pe seară, când Simina se-ntorsese-acasă, cu un sac de grașiță-n cap, pentru purcei, soacra şi bărbatul o aşteptau în picioare. Siminei nu-i mirosi a bine. Îi dădu în gând şi despre ce era vorba de stăteau ăştia doi ca nişte portărei.

— Umblă vorba că te ții cu Mihai de la măsurători, îi spuse Aglae în loc de bună-seara. Aşa e?

Simina se uita la bărbatu-său.

— De ce nu mă-ntreabă Marin? că mi-e bărbat.

— Eu îi sunt mamă şi trebuie să ştiu. E-adevărat sau nu e-adevărat?

Simina se gândi că n-avea rost să facă zarvă, dar nici

să recunoască un lucru pe care de-aici încolo n-avea nimeni cum să-l mai dovedească. Ea trebuia să mai rămână aici până şi-o vedea copiii la casele lor.

— Nu e-adevărat şi chiar dac-ar fi nu e treaba dumitale. Nu e-adevărat! Nu e! Simina vorbise răstit.

— Atunci ce căutai la el în pădure, la canton?

— Să vină ăl de m-a văzut şi să spună faţă cu mine când am fost.

Simina ştia că puşi faţă-n faţă, de obicei oamenii se-nmoaie. Nu mai au curaj să spună un lucru nici când e-adevărat. Se mai gândea că oricine-ar fi fost martorul, ea avea să-l ia pe «nu» în braţe, nu şi nu şi nu.

— Cine m-a văzut? ca să mă duc eu să-i crap ochii să nu mai vadă câte zile-o avea!

Aglae şi Marin tăcuseră. Simina, hotărâtă să nu recunoască, în ruptul capului, întrebă încă o dată:

— Cine m-a văzut?

— Lumea, zise Marin.

— Să văd şi eu lumea aia la faţă.

— Până nu faci foc…

Aglae îşi muşcă limba ca să n-o spună pe Fanida; în sufletul ei îi fusese totdeauna teamă de Simina, cu firea ei ascunsă şi bărbătoasă.

— Treaba voastră, dar nu e bine, zise Aglae şi ieşi din casă.

Marin se repezi la Simina.

— Am să-i sucesc gâtul ăluia, m-auzi? Şi pe urmă am să ţi-l sucesc ţie, Simino.

— Dacă te-atingi de el, să ştii că te omor. N-are omul nicio vină.

Se uită ţintă la bărbatu-său.

Marin ştia că dacă n-ar fi fost adevărat, cutra de cumnată-sa n-ar fi îndrăznit să scoată vorbele astea. Ştia că dacă o strânge de gât intră la puşcărie şi rămân copiii fără mamă. Ieşi din odaie şi se duse-ntins la cumnată-sa.

— Fanido, ascultă-aici la mine; dacă mai spui cuiva ce i-ai spus mamei de Simina şi de ăla, să ştii că-ţi tai limba,

cu cuțitu' ăsta, îl vezi?

Marin scoase din buzunarul pantalonilor un fel de cutie-ngustă de os, apăsă pe-un arc şi deodată țâşni o limbă de oțel subțire şi lucioasă.

Marin ştia că mă-sii nu era nevoie să-i spună să-şi țină gura. Ar fi avut chef să se-mbete, dar nu voia să-i facă pe voie nevesti-sii, să se creadă, să vadă că din pricina ei nu mai ştie ce face. La ei în neam nicio femeie nu călcase pe-alături. Şi cine se găsise, tocmai muta şi posomorâta lui, şi cu cine, tot c-un mut şi-un posomorât ca şi ea! Mai bine-ar fi lăsat-o atunci la-nceput, când i se făcuse de ducă. Zi-i muiere şi pace!

Despre asta nu mai îndrăznise nimeni să vorbească. Fanida tăcea mâlc, de teamă să nu afle cumnată-sa de unde pornise vorba.

Două zile, Cristu nu dăduse pe-acasă. Aglae, fără să fie-ngrijorată de soarta lui, se dusese cu mâncare, vorba vine, fiindcă se dusese de fapt să-i spună şi lui cine era Simina, noru-sa a bună, care toată ziua venea la el şi la caii lui în pădure. Aglae nu era femeie să se lase descurajată cu una, cu două, aşa că nu se dădu bătută de privirea câinoasă a bărbatului.

— Ai auzit de noru-ta, Simina?

— Am auzit. Cristu nu voia să se-ntindă cu nevastă-sa la vorbă. După ce răspunse, îi trecu prin gând că Simina ar fi putut să facă vreo prostie, Doamne fereşte.

— Auzi dumneata, mironosița!

Lui Cristu-i veni inima la loc. De două zile nu mâncase nimic, băuse doar apă. De două zile, dac-ar fi avut-o-n față pe Simina, ar fi călcat-o-n picioare. De fiu-său Marin puțin îi păsa. De cinstea muierilor din neamul lui nici atât. Dar pe ea ar fi călcat-o-n picioare.

Cristu stătea drept, cu mâinile nițel depărtate de corp.

— Femeie, du-te-acasă.

— Ție nici că-ți pasă, ai?

— Du-te-acasă, acum.

Ochii lui bărbatu-său nu prevesteau nimic bun. Aşa că

Aglae făcu repede stânga-mprejur, şi porni către casă.

Cristu n-avea pic de stare. Se-nvârtea de colo până colo prin țarc, prin pădure, tăia nuiele, pe urmă le-azvârlea. Nici nu se-atinsese de mâncarea Aglaei. Îl apăsa o amărăciune-adâncă. Parcă s-ar fi-ntors de undeva şi ar fi găsit totul pustiit şi ars. Ce e şi viața asta a omului!

«Doamne, e nebună».

Simina venea spre el, cu un coş în mână.

— Bună seara.

Cristu nu-i răspunse.

Simina îi puse coşul dinainte. Se uită la ea cum stătea aplecată peste coş. Îi era ciudă că nu mai avea chef s-o bată. Simina se-aşeză pe buturugă. Se uită la Cristu lung, dar el, făcându-se că n-o vede, până la urmă-i întoarse spatele şi se duse la cai. Se-ntunecase, şi cailor le era somn, că nu mai ascultau comanda. Îi legă de ostrețe şi azvârli o privire spre noră-sa. «Să se ducă dracului şi să mă lase-n pace!».

Se-apropie cu pas hotărât, pregătit s-o trimită acasă.

Simina nu se clintea de pe buturugă. Nu dădea niciun semn că-l vede sau că-l aude. Dormea? Visa?

Cristu vru s-o scuture de umăr. Era aproape-ntuneric, de-abia se mai zărea. Simina stătea dreaptă, cu mâinile-n poală. Fără să suspine, fără să se schimonosească, plângea. Lacrimile i se opreau în piepții bluzei.

«După el o plânge? După cine, după necine, vorba e că plânge».

Lui Cristu nu-i venea nici să stea, nici să plece. Stătuse nemişcat în fața ei. Într-un târziu, scoase batista din buzunar şi i-o-ntinse. Simina luă batista, se şterse la ochi, vru să pună batista-n sân, dar se răzgândi, se ridică-n picioare, i-o dădu înapoi şi, fără să se-aplece, îi ridică mâna şi i-o sărută, se-ntoarse şi porni spre sat.

Cristu rămase pironit locului. «Uite-aşa ajunge omul de se spânzură», îi trecuse prin minte a pagubă şi-a jale.

Ieşise lună nouă. Caii mâncau tărâțe din jgheab, şi nechezau din când în când, răspunzându-şi unul altuia.

Simina venise şi-a doua zi, şi-a treia, venise mereu. Şedea pe buturugă şi se uita la cai. Încet-încet, începuseră să vorbească de una, de alta, cu economie, ca şi-nainte, aşa cum ştiau ei.

— Când o să facă Stela mânzul, ți-l dau ție, Simino.

— Jumătate să fie al dumitale, jumătate al meu.

— Fie şi-aşa.

Într-o noapte, pe la-nceputul lui martie, Simina şi Cristu nu se mişcaseră de lângă Stela decât ca s-aducă din casă cărămizi şi cârpe calde pe care le puneau pe burta iepei. Spre dimineață ieşise la lumină un cap negru cu stea albă în frunte. Mânzul se clătina pe picioare – tremura mărunt din tot trupul, firav şi umed – şi după ce se dezmeticise nițel începuse să sugă. Simina şi Cristu stăteau istoviți pe-un maldăr de fân şi nu le venea să-şi ia ochii de la mânz.

— Să-i zicem Sultan.

— Aşa să-i zicem, Simino.

Fusese un martie friguros, cu «babe» afurisite, pline de toane, cu ninsori şi cu viscol. De-abia spre sfârşit se-ndreptase vremea. Simina şi Cristu n-aveau somn din pricina lui Sultan. Mânzul era sănătos, dar, ca toate animalele mici şi de rasă, nu se-mpăca defel cu frigul. Simina şi Cristu aduceau căldări de jăratec şi le puneau în colțul grajdului unde stăteau doar Stela şi Sultan. Ziua, noaptea, ei erau mai mult în grajd decât în casă, de grija mânzului, dar mai ales de dragul lui. Cristu nu-şi aducea aminte să mai fi avut altul la fel de frumos. Era lung în picioare, cu pântecele supt. Cu două gropițe la-mbucătura crupei cu spinarea, avea copite mici, care-abia acopereau palma Siminei, iar deasupra copitelor negre şi lucioase ca de lac, la-ncheietura de jos a picioarelor, avea un fel de manşete albe de păr mai lung, înspicat cu vânăt, la fel cu steaua din frunte. Dacă Simina venea de la bucătărie şi mirosea a mâncare, Sultan necheza supărat. Din găleata lui nici Stela n-avea voie să bea. Ca să ia ceva din mâna Siminei sau dintr-a lui Cristu, mai întâi

mirosea, mişcând nările care stăteau rareori liniştite, iar dacă mâna nu era proaspăt spălată nu mânca. Scutura din cap, mişca din coadă şi scurma cu copita-n pământ. Era mai tot timpul nemulțumit şi țâfnos. Altuia, Cristu i-ar mai fi ars câte-o subțirică, dar pe ăsta-l iubea şi se purta cu el cum te porți cu un copil pe care-l ai la bătrânețe.

— Nici de copii n-a avut grijă Simina ca de mânzu' ăsta, zisese Aglae. Barem de nebunu' ăl bătrân ce să mai vorbim!

Dacă era mulțumit, Sultan îşi punea capul pe umărul Siminei sau pe-al lui Cristu şi necheza ca o ploaie de clopoței, apoi se scutura o dată şi ciulea urechile. Când era singură, Simina îi săruta steaua din frunte şi botul pe nări. Toată ziua-l periau şi-i ungeau copitele. Nu era geambaş în împrejurimi care să nu fi vrut să-l cumpere, ba veniseră şi sătenii care l-ar fi luat numai de frumusețe, ca să-l închirieze voiniceilor pe la nunți.

Dar Cristu nu-l avea de vânzare.

— Ce-ai de gând să faci cu el? întrebase Aglae.

— Îl păstrez pentru sufletul meu.

Chiar dacă n-ar fi vrut, Cristu ar fi trebuit să-l păstreze, fiindcă Sultan nu suferea decât mâna lui Cristu şi pe-a Siminei. Dacă se-apropia altcineva de el, necheza ca apucat şi izbea cu copitele şi cu capul. E drept că stăpânu-său nu se străduise niciun pic să-l învețe cu străinii. N-avea pentru ce.

Titu al lui Barose, geambaş vestit, venise de vreo zece ori să-l toace la cap pe Cristu să-i vândă mânzul. Dacă văzuse că bate mereu la poartă-nchisă încercase s-o ia pe ocolite, punându-se la taifas şi la băutură cu Marin, că doar-doar, dacă l-ar ruga pe fiu-său, Cristu avea să se-nduplece.

Când ieşea Sultan la pădure, «la şcoală», copiii se țineau cârd după el. Se strigau din casă-n casă, de vuia satul.

— Ieşiți, măi, că trece Sultan.

Purtat de-un căpăstru roşu cu ținte, Sultan trecea cu capu-ncordat, mergând în buiestru sau cum îi poruncea Cristu.

În duminica în care se-nsuraseră cei doi băieți ai lui Marin şi-ai Siminei, Simina se sculase cu noaptea-n cap şi-i împletise lui Sultan panglici în coamă. În fruntea alaiului mergea Cristu călare pe Sultan. Venise lume şi din satele vecine să vadă nunta celor doi frați şi calul vestit pe care mulți l-ar fi cântărit în bani. Simina era veselă cum n-o văzuse nimeni de când venise-n sat. Râdea ca pe vremea copilăriei.

Aglae-şi pusese câteva rânduri de fuste care-o-nfoiau aşa de mult, că dac-ai fi vrut să-i spui ceva la ureche n-ajungeai. Avea-n cap basmaua de satin cu trandafiri brodați, cu ciucuri până-n şale, iar la gât salba cu trei rânduri de galbeni împărăteşti.

«O fi veselă Simina că-şi însoară feciorii, sau că umblă Sultan *al lor* în capul nunții?», se-ntreba Aglae. Şi-i era ciudă că-n ziua aceea în fruntea bucatelor se afla Simina, ca soacră-mare ce era.

În biserică, Aglae simțise că i se-ntunecă-naintea ochilor: miresele aveau în urechi ăle două perechi de cercei de aur ai Siminei. «I-o fi-mprumutat pentru nuntă, că n-o fi fost nebună să li-i dea de tot». Până nu se termina cununia n-avea cum să afle. Aglaei îi pierise cheful. Avea să petreacă ea, avea să se prefacă, dar… Mai întâi să vadă cum stau lucrurile.

Dăduse Dumnezeu şi se terminase cununia.

— Simino – Aglae o apucase pe noru-sa de mână – ce e cu cerceii tăi în urechile ăstora?

— Sunt dar de nuntă din partea mea.

— Brava, Simino, nici nu se luară bine şi tu gata cu cerceii, şi ce cercei!

Simina ridicase din umeri, fără nicio părere de rău.

— Şi dac-au să se despartă?

— Să se despartă sănătoşi! Dumneata vrei să ştii dacă le-aş lua cerceii-napoi; nu i-aş lua.

— Să vedem ce zice şi Marin, bărbatu-tău.

— Îi am de la mama şi de la tata.

Aglae nu se lăsase până nu-i spusese şi lui Marin ce nevastă nebună avea.

— Fii pe pace, mamă, că ştiu eu cum să-i iau înapoi. Las’ pe mine, o liniştise Marin.

Simina îl închisese pe Sultan în grajd, cu lacătul la uşă, de teamă să n-ajungă vreun copil la el.

Trecuseră douăzeci şi unu de ani de când purtase şi ea rochie albă, lungă până-n pământ şi cunună de lămâiță. Socru-său stătea singur, răzimat de-un stâlp al casei, şi privea nunta.

Simina se-apropie de el.

— Vino, nene Cristule, să jucăm hora miresei ca acum 21 de ani. Ți-aduci aminte c-ai vrut să joci lângă mireasă?

Cristu se uită la Simina. Îi stătea bine-n rochia vişinie cu dantele albe la mâneci, cu capul gol, cu părul des şi negru, împletit coc, la ceafă. La gât, purta un galben împărătesc atârnat de-un şiret negru.

— Ți-aduci aminte, nene Cristule, cum m-ai trecut pragul în brațe şi cum mi-ai prins galbenu-n beteală?

— Mi-aduc, mi-aduc. Aveam 37 de ani, ca tine-acum. Hai să jucăm hora miresei.

Nimeni nu-l văzuse pe Cristu atât de vesel, nici la tinerețe… Nu-i scăpase horă ori sârbă nejucată. Ochii verzi îi sclipeau sub sprâncenele negre în care se iveau fire sure.

— Eşti veselă, Simino!

— Sunt, nene Cristule, îi văd însurați şi mi se ia o piatră de pe inimă. Acum nu mai au nevoie de mine. Mă simt ca fulgul.

— Şi ce-ai de gând?

— Ce să am? Nimic. Simina oftă.

Cristu şi-o aduse-aminte la luminişul din pădure cu 17-18 ani mai înainte. Poate că şi uitase ce-i spusese lui atunci şi nu era bine să dezgroape morții.

— Acum pot să şi mor; nu mai are nimeni nevoie de mine.

— Simino!

— Te strigă bărbatu-tău.

Cristu se uita la hora care cuprindea toată curtea. În gălăgia şi-n chiuiturile care veneau din toate părțile deabia se mai auzea taraful.

Cumnații de mână, cu maramă de borangic trecută peste umăr, cu pene la pălărie, jucau câte-o ploscă-n mână şi strigau cât îi ținea gura. Femeile slobozeau câteun chiot de-ți luau urechile. Spre livadă, câinii sencăieraseră de la oase. Pân-acum, între nuntaşi nu sentâmplase nici-o bătaie. Nu erau încă destul de băuți.

«Toți au să moară-ntr-o zi. Pe toți are să-i înghită pământul», se gândea Cristu.

Hora juca mai departe, se despărțea-n două, în trei, iar se unea, iar se despărțea, oamenii erau mai domoli, chiuiturile mai rare; hora semăna cu un lan de grâu măturat de-un vânt ostenit, ca după furtună.

«Pe toți are să-i înghită pământul». Ca să-şi alunge gândul, se duse la Sultan, în grajd. Mânzul, fiindcă tot mânz îi spuneau, deşi împlinise un an şi jumătate, îşi întoarse capul, cu urechile ciulite. Cristu îi puse un braț de fân dinainte. Sultan se uita la el. Cristu îl luă cu mâna de după gât şi-şi culcă obrazul lângă urechea lui.

— Sultan, Sultan! Voi sunteți viața mea.

A doua zi la prânz, când nunta se spărsese, unii meseni, rămânând mai pe la mese, mai pe sub ele, nendurându-se încă să plece – ştiind că pivnițele gemeau încă de mâncare şi de băutură – mâncau sub frunzarul din curte; la o masă mai la o parte se trăseseră Marin, Simina, tinerii însurăței; Gheorghe cu Fanida şi cu băieții lor, Aglae, Cristu şi părinții mireselor, neamurileapropiate.

— Agripino şi tu, Lucico, ieri când v-ați cununat aveați în urechi cerceii de aur ai soacră-tii. Aduceți-i încoace, c-aci la noi eu țin lucrurile mai scumpe.

Simina se făcu albă la față. Miresele se uitară una la alta, pe urmă la Simina.

Agripina se ridică de la masă.

— Unde te duci? o-ntrebă Marin.

— Mă duc să-i aduc din casă.

Cealaltă ridică mâinile să-şi scoată cerceii din urechi.

— Eu înțelesesem că mămica ni i-a dat de tot, zise ea.

— Pe mine nu m-a-ntrebat nimeni, oftă Marin.

Simina înghiți în sec.

— Marine, eu le-am dat cerceii de tot. Unii mi i-a dat şi mie naşa când eram fată, pe ăilalți mi i-au dat părinții când m-am măritat. Părinții mei, Dumnezeu să-i ierte! Mie mi-a trecut vremea, nu-i mai port. Nu mai ține tu, Marine, toate lucrurile. Or fi şi ele-n stare să-i păstreze. Erau de la naşa, de la mama şi de la tata.

Apăsase cât putuse pe ultimele cuvinte şi se uitase vânăt la bărbatu-său.

— Cred că dac-avem un obicei al casei trebuie să-l păstrăm, zise Marin, cu un glas nici prea aspru, nici tocmai blajin.

— Să mai schimbăm obiceiurile, zise Simina. Acum să luăm să mâncăm.

Numai de mâncare nu-i mai ardea cuiva.

Pentru moment, Marin se dădu bătut. Tot avea el să-i mute fălcile nevesti-sii, curva dracului, că nu-i dăduse tălpăşița atunci când trebuia. Aşa merita dacă de bun ce fusese ajunsese prost.

— De ce nu le-ai dat şi galbenul de-l ai de la socru-tău, Simino? întrebă Aglae.

— Pentru că ele sunt două şi galbenul e unul.

Cristu-şi aprinse o țigară.

— Ce te-a apucat, omul lui Dumnezeu, să fumezi şi-n timpul mesei, nu-ți ajunge cât fumezi acolo? se răsti Aglae la bărbatu-său, fiindcă nu se putea răsti la cine ştia ea.

Aglae şi feciorii ei sorbeau două-trei înghițituri de vin şi strigau «hai şi-om trăi, noroc!», dar de-nveselit nu se mai

înveselise nimeni. Era ca o masă de-nmormântare, când rudele mortului au şi-nceput să se certe pe-mpărţeală.

La două săptămâni de la nuntă, întorcându-se acasă după o noapte dormită-n pădure, Cristu nu-l găsise pe Sultan în grajd.

— Simino, Simino!

Simina era dusă la-nmormântarea naşă-sii, în satul vecin.

Nimeni nu ştia unde era calul. Dacă era viu, nu se putea să nu-l găsească. Dar viu nu-şi închipuia cum l-ar fi putut lua cineva din grajd. Îi omorâseră calul.

Luase şi puşca din cui şi-ameninţase, dar nimeni nu ştia de soarta calului.

Simina era sigură că nu-l omorâseră. Erau prea lacomi ca să-l omoare. Îl vânduseră, dar cui?

Cristu bolea pe picioare. Ar fi zăcut, dar nu voia să se lase doborât în faţa nemernicilor ălora. Nu rămăsese loc prin împrejurimi pe care Simina să nu-l bată cu piciorul, întrebând în dreapta şi-n stânga de Sultan.

Trecuseră vreo două luni de când pierise calul. Într-o noapte, pe la cântători, Marin se trezise la uşă cu Titu al lui Barose, care i-l aducea înapoi pe Sultan.

— Ia-ţi calul şi dă-mi banii. Nu pot face nimic cu el. Era să ne omoare şi pe mine şi pe copii.

— Cum de nu te-a omorât când l-ai luat de-aici? îl întrebase Simina care-l mângâia pe Sultan pe gât.

— Sultan, Sultan!

Sultan nu clipea, nu necheza, parcă dormea de-a-n picioarelea.

— Ce i-aţi făcut? întrebă Simina. Ăsta nu-i Sultan al nostru. I-aţi făcut ceva.

— Dar ce nu i-am făcut?! Ca să-l ducem de-aici, că altfel nu s-a lăsat, i-am turnat pe gât o fiertură de buruieni care dau un fel de somn. Când s-a văzut la mine-n grajd, am zis că e turbat. Spărgea tot. Lovea pe cine se-apropia de el. Am încercat cu foamea, cu bătaia, nimic. I-am dat iar fiertură, dar după ce-i trecea de la

fiertură era şi mai sălbatic. Ia calul, Marine, şi dă-mi banii.

— Sultan, săracul de tine!

Simina îl mângâia mereu pe gât.

— Lasă-l, femeie, că dacă se trezeşte e-n stare să ne omoare.

— Ia-ți calul şi dă-mi banii.

— Nu-ți dau nici-un ban. N-ai decât să-ți iei calul înapoi. N-am avut nicio înțelegere. Calul l-ai vrut, calul îl ai. Nu mă interesează. Ia-l înapoi.

— Eu înapoi nu-l iau. Vreau banii mei cu care cumpăram douăzeci de cai. Că dacă nu, mă duc la miliție.

— Du-te sănătos, eu nu ți-am băgat mâna-n buzunar. Şi-acum dă-mi pace să mă culc.

Titu lăsă calul în mijlocul curții şi plecă-njurând.

— Colaci, tămâie şi lumânări să-ți iei de banii mei, Dumnezeii şi grijania ta de bandit!

«Să te-audă Ăl-de-sus!», zise-n gând Simina.

Marin închisese uşa cu zgomot. Simina luă calul de căpăstru şi-l duse-n grajd la locul lui. Toată noaptea stătu în pragul grajdului.

Simina şi Cristu se uitau unul la altul şi dădeau a pagubă din cap. Sultan al lor murise. Sultan cel de-acum era un cal străin, de care nu te puteai apropia, care se speria de lumină ca turbații de apă, dormea tot timpul de-a-n picioare, necheza noaptea de te băga în sperieți; găurise podeaua grajdului de scurmat cu copitele, avea o uitătură adormită cu scăpărări de dihanie, din când în când.

— Săracul Sultan al nostru, ce-a făcut ticălosu' ăla din el.

— Nu ticălosu' ăla, ticălosul de băr... de fiu-meu, Marin.

— Nea Cristule, ți-aduci aminte c-am venit la dumneata-n pădure acum opşpe ani, într-o zi, şi c-am stat de vorbă şi că ți-am spus...

— Ce mi-ai spus?

— Că eu tot plec de la Marin, când s-or face copiii mari? Eu plec, nene Cristule.

— Unde?

— Unde-oi vedea cu ochii. La oraş. S-o găsi vreun loc pe undeva şi pentru mine. Să nu mai aud de *ei* nici la moarte.

Cristu se uita la ea şi nu mai ştia ce să-i spună. Se uita bănuitor.

— Să nu crezi că mi-am găsit, ştii, ca atunci, demult. Nu. Mă duc cu Dumnezeu, dar la ăştia nu mai stau. Dac-am să-mi fac un rost, o să vii să stai la mine.

— Uite numai eu îți lipseam!

— Da. Numai dumneata. La noapte, când au să doarmă toți, plec. Rămâi sănătos, nene Cristule, rămâi sănătos, Sultan, şi să dea Dumnezeu să te-ndrepți!

Cristu nu pleca. Simina se-aplecă şi-i sărută mâna.

De la plecarea Siminei, Cristu stătea numai la pădure şi-n grajd cu Sultan, care tot nu se-nzdrăvenea. Cristu dăduse zvon printre geambaşi că vinde caii. Îi păzea-n pădure, nu se mişca de lângă ei, dar nu-i mai învăța nimic. Ceasuri întregi nu-şi lua ochii de la buturuga pe care stătuse înainte Simina. Vându până la urmă caii şi puse banii la C.E.C. pe numele Siminei.

— Să ştii c-a-ngropat banii, vorbea Aglae cu fiu-său Marin.

Îşi făcuseră cheie pe uşa lui Cristu şi-i scotociseră prin odaie. Cristu se făcea că n-a băgat de seamă. Cu fiu-său, Marin, nu mai schimba nicio vorbă de când bănuielile i se-adeveriseră în privința lui Sultan. Titu al lui Barose, văzând că nici miliția nu scoate nimic de la Marin, decât să umble pe drumul judecăților, mai bine se lăsase păgubaş.

Aglae scormonise cu ochii ei de viezure fiecare talpă de pământ din grădină, că doar-doar o vedea vreo săpătură proaspătă.

Într-o zi îşi ieşise din fire.

— Ia ascultă, măi, omule, ce-ai făcut cu banii de pe

cai?

— Treaba mea.

— Nu te gândeşti, mă, că zilele omului sunt numărate şi că-nchizi şi tu ochii, ca tot omul, mâine-poimâine? Ce, vrei să putrezească ăi bani cine ştie pe unde?!

— N-avea grijă, că nu putrezesc.

Chiar a doua zi, Cristu se duse la oraş şi ceru să i se facă un duplicat cu banii, iar celălalt carnet îl lăsă dirigintelui, cu adresa Siminei scrisă pe-o foaie-alături. Pentru orice nevoie, că omul nu-şi ştie zilele.

Deşi nu mai avea caii, Cristu se ducea zilnic în pădure, în luminişul unde-şi petrecuse-aproape toată viața. Şi-aici îl pândeau, ba nevasta, ba feciorii, ba nepoții, ba noru-sa. Toți se țineau scai după el, că doar-doar o umbla să-şi dezgroape banii. Şi pe ăştia îi voiau, şi pe-ăştia să pună tot ei mâna, să nu cumva s-apuce şi altul o fărâmă. Unde să se mai ducă la 58 de ani? Pe capul Siminei? Nu, nu. Trebuia acum treizeci de ani, acum douăzeci, ce-a fost a fost.

Cu nora cea mică a Siminei nu se-nțelegea niciunul. Venise tatăl fetei cu căruța s-o ia acasă, cu lucruri cu tot. Aglae, Marin, Fanida şi bărbatul fetei îi luau lucrurile bucată cu bucată, le scuturau şi i le puneau în cufărul de zestre, ca să nu se strecoare ceva cu care nu venise de la mă-sa şi de la tat-său. Aglae îi scosese din urechi, cu mâna ei, cerceii dăruiți de Simina.

— Ăştia sunt dați de soacră-mea.

Tatăl fetei se-ncăierase cu Marin şi cu Fanida pentru cercei. Fusese o zarvă că se strânsese toată mahalaua. În sfârşit, era noapte. Ca de obicei, Cristu n-avea somn. Se duse-n grajd la Sultan. Îi era sufletul coclit de cele petrecute ziua. «Strâmb mai e alcătuită lumea asta. Doamne Dumnezeule!». Aprinse becul mic din fața ieslei. Se uita la Sultan. La genunchiul stâng din față, parc-avea o rană. Se plecă să vadă. Calul se smuci şi-l izbi de câteva ori cu copita-n cap. Cristu icni scurt şi de-abia răsuflând, cu sângele şiroi, ținându-se de garduri, se duse-n casă.

De-ar avea putere, de-ar avea putere… Îşi duse mâna la cap; apoi o întinse cu greu şi luă puşca din cui. Pe perete rămase o pată de sânge. Se târî din nou spre grajd. În prag simți că-l lasă picioarele. Se rezemă de uşă; împinse uşa cu patul puştii, luă din cartuşieră două cartuşe şi le băgă pe țevi. Se târî ca vai de lume până lângă Sultan. Mâinile-i tremurau. Lipi țeava de tâmpla calului şi trase. Calul rămase-n picioare, apoi căzu-n genunchi. Cristu desfăcu puşca, suflă, mai mult oftă în țevi şi vârî alte două cartuşe. Afară se lumina. Auzi ca prin vis țipete, larmă. «Repede, repede. În inimă, acolo e buba». Lipi țeava de piept. «Mânzul tău, Simino, al tău, Simino, Simino…».

Medicul legist spunea că rănile de la cap nu fuseseră foarte grave şi că, dac-ar fi fost bine îngrijite, de pe urma lor nu i s-ar fi tras moartea.

— De la cai i s-a tras, spunea Aglae, şi cu ea la fel, tot satul şi tot neamul. De la cai şi de la…

La o săptămână după moartea lui Cristu, la poştă sosise pe numele lui o recomandată scrisă de Simina. Poştaşul voia s-o ducă familiei, dar dirigintele o trimisese înapoi, scriind pe plic «adresantul decedat».

ÎN AMURG

Rupea ici-colo, pe-alese, câte un fir de iarbă fraged şi mustos, fiindcă nu păştea pe săturate, ci ca să mai simtă o dată gustul ierbii. De altminteri, fire coapte, înfipte bine-n pământ, mirosind amărui a fân cosit, n-ar mai fi putut rupe cu gingiile lui ştirbe. Doar în fundul gurii îi mai rămăseseră două-trei măsele tocite. Coama şi coada erau de cal bătrân şi ne-ngrijit, pe care de multă vreme n-a mai trecut ţesala. Un cal bătrân şi flămând, al nimănui, cum ştia el că pe vremuri erau numai câinii. Întâlnise el de multe ori în viaţa lui dobitoace de-astea-amărâte, gata să se ia după oricine le-ar fi azvârlit o firimitură, o vorbă bună sau măcar nu le-ar fi alungat. Pe vremea-aceea, el mergea ţanţoş, cu capul încordat, în ham sau cu şaua-n spinare, cu hăţurile ţintate, cu coama împletită-n codiţe, mărunte, sau ţesălată fir cu fir, cum îi abătea Stăpânului. Pe-atunci, nu-şi prea dădea el seama ce se petrece cu câinii-aceia zdrenţăroşi şi flocăiţi, cu câte-o ureche ruptă, şchiopătând de câte un picior, mergând – chiar şi când sunt întregi – aplecaţi din şale, cu burta aproape de pământ şi, nelipsit, cu coada-ntre picioare, tresărind şi lipindu-se de garduri la orice zgomot, cât de mic, pe care alte urechi nici nu l-ar fi băgat în seamă, speriaţi şi de-o umbră. Stăpânul ofta, le-arunca o bucată din traistă, şi iar ofta, fără să se uite-n urmă la dobitocul căruia nu-i venea să creadă că, fiind al nimănui, i se poate-azvârli şi altceva decât o piatră. Ca să nu-l poată-ajunge câinele din urmă, Stăpânul strângea frâul şi dădea şfichi din bici.

Noaptea, pe răcoare, se-ntorceau de la pădure, petrecuţi de lumina lunii şi de ţârâitul greierilor.

Stăpânul îngâna un cântec, iar în locurile unde liniştea era mai adâncă zicea încet «ia, ia ascultă», şi-şi apleca urechea spre linişte ca spre-o fântână fără fund.

Furat şi el de ţiuitul tăcerii şi de zgomotul vătuit al copitelor, de rotocolul alb al lunii şi de viaţa adormită ce

răsufla în vis, calul rărea pasul. Stăpânul cobora, îl bătea pe grumaz, îl trăgea uşurel de urechi şi mergea mai departe pe jos, sporind zgomotul surd cu încă o pereche de picioare. În umbletele astea albe, de după o tufă, dintre copaci, le tăia calea Ea. Calul simțea greutatea femeii doar când întindea Stăpânul brațele şi-i ajuta să urce. Pe urmă, o mână uşoară-i mângâia grumazul şi se-ncurca prin coama-mpletită. Vorbă n-auzise niciodată. Tot ce-aveau să-şi spună îşi şopteau la ureche. La o vreme, nu mai simțea mâna ei pe grumaz şi prin coamă. Alteori, mergeau alături de el, amândoi pe-aceeaşi parte, fără să scoată o vorbă. Calul iar simțea două mâini care se plimbau pe grumazul lui şi degete numărând codițele din coamă. O mână mare, cu degete puternice şi arse de soare, îi scotea zăbala, iar alta, mititică şi grăbită, îi ducea la bot câteva bucățele de zahăr mirosind a busuioc. El asculta cu urechile ciulite şi număra paşii. Deodată, numărul paşilor se-mpuțina, se subția. Femeia pierea dup-o tufă sau după vreun copac, aşa cum se ivise. Stăpânul îl apuca de hățuri şi, bătându-l pe grumaz, îi spunea între două oftaturi: «Mihule. Mihule, ce ştii tu!». Nu ştia, ce să ştie el, care n-o văzuse niciodată pe femeia care le ieşea înainte noaptea, iar ziua doar la umbră deasă, prin locuri ferite, în mijlocul pădurii sau în josul livezilor prin anini, pe unde oricând ai fi văzut o femeie nu te mirai, fiindcă s-ar fi putut să vină după vreascuri. El nu ştia; după cât cântărea femeia când o purta în spinare, după mâna care-i întindea zahăr cu miros de busuioc şi după tulpanul alb cu mărgele pe la margini, pe care-l zărise o dată de după ochelarii lui de cal, nu putea judeca mare lucru. Nu văzuse femeia din față ca să ştie şi el cine bântuia gândurile Stăpânului, pentru cine umblau ei în miez de noapte ca apucații, pentru cine-şi făcea Stăpânul mereu de lucru prin anini şi pentru cine trebuia să se prefacă el că paşte într-un loc pe unde nu creştea decât izma. De câte ori mergeau în anini, Stăpânul avea grijă să-i aducă o traistă cu trifoi, pe care i-o punea cu

grijă dinainte pân-a nu ajunge acasă, unde nevasta s-ar fi putut lua de gânduri dacă, dup-atâtea ceasuri de păşune, calul s-ar fi-ntors cu pântecele supt. Niciodată nu mânca el iarbă mai frumoasă şi mai îmbietoare la miros ca-n zilele când umblau pe vale, prin anini.

După ce mânca traista de trifoi, când aproape s-ajungă-n ogradă, Stăpânul îi aducea calului la bot, cu palma lui mare, câteva bucăți de zahăr cu miros de busuioc, şi-l bătea pe grumaz de parc-ar fi vrut să-i cumpere tăcerea. Mult mai ofta Stăpânul după muierea asta. O fi ştiind el de ce ofta.

Cu vreo lună înaintea de-a muri Stăpânul, merseseră zi de zi în anini. Stăpânul stătea culcat pe-o pătură la soare şi se uita lung la cer, mestecând un fir de iarbă-ntre dinți. Începuse să-i încărunțească părul şi să-i iasă zbârcituri pe lângă ochi. Nu mai era tânăr. Nici el, calul, nu mai era tânăr. Câtă vreme trecuse de când era un mânz rotat, ostenind de-alergătură după căruța la care era înhămată mamă-sa? Dar de când păştea cu toți caii satului pe izlaz, când nu ştia ce-i oiştea, nici şaua şi nici hamul? Fericită vreme tinerețea, când nici nu-şi dădea seama că trăieşte!

Pe urmă, începuse viața adevărată, cu ham, cu potcoave, cu biciuşca Stăpânului care plesnea pe lângă urechi. Plesnetul ăsta pe lângă urechi şi strânsul frâului care-i apăsa zăbala-n gură erau singurele senine de asprime-ale Stăpânului, şi poate că nu de asprime, ci de grabă. Când mergea la potcovit, Stăpânul nu uita să-i spună țiganului: «Ai grijă să nu-l doară». L-o fi durut ceva pe Stăpân înainte de moarte? El crede că-l dureau gândurile care l-au adus în anini, pe vale, până-n ziua morții. Stătea întins pe pătură cu ochii la copaci şi la cer. Tresărea la cel mai mic zgomot. În fiecare zi, se furişa sub copacul lui femeia străină cu fustele ei înfoiate şi cu tulpanul cu mărgele tras pe ochi. Se-ascundea de privirile calului. Nu se-auzea nicio vorbă. Stăpânul se uita la Ea cum se uita la cer şi la copaci. După ce pleca Ea, mistuindu-se ca o umbră, Stăpânul îl chema cu un

fluierat scurt şi-i întindea, cu mâna galbenă şi fără vlagă, nişte bucăţele de zahăr cu miros de busuioc. «Mihule, Mihule». Aşa se-ntâmplase şi-n ultima zi. Stăpânul murise-ntr-o seară, la câteva ceasuri după ce se-ntorseseră unul lângă altul, încet de tot, din anini. De la o vreme, Stăpânul nu mai mergea călare.

În ziua-nmormântării, în urma carului care ducea mortul la groapă, venea calul cu şaua-n spate, cu frâul târâş, cu panglici negre împletite-n coamă. Se vede că aşa voise Stăpânul. Încolo, înmormântare ca toate înmormântările, cu femei care bocesc şi cu preoţi care citesc şi cu lume care se-mbulzeşte. El a rămas lângă mormânt până când au aruncat groparii ultima lopată de ţărână. Cineva l-a luat de hăţuri şi la dus pân' la poarta cimitirului, iar acolo l-a lăsat singur. El a mai întors odată capul ca să mai vadă unde-a rămas Stăpânul. De undeva, dindărătul unor tufe, s-a apropiat de el o femeie cu-o basma neagră trasă ca o streaşină peste ochi, l-a bătut pe grumaz şi i-a trecut mâna prin coamă. «Mihule, Mihule». S-a uitat lung în ochii lui cu ochii ei verzi din care curgeau două şiruri de lacrimi. Ea era, numai Ea putea fi.

Nevasta Stăpânului a plecat la oraş cu copiii. În casa lor, s-a mutat un bărbat gras, chel şi cu ochelari, cu-o nevastă măruntă, uscată, cu ochelari şi ea. Numai că ai ei erau fumurii. Pe el, o vreme, nici nu l-au scos din grajd. Îi puneau fân şi grăunţe-n iesle şi-o găleată cu apă, ţinându-l la-ntuneric ca pe-un sobol. Pe urmă, când au început să-l scoată la lumină, îl înhămau la o şaretă şi-l fugăreau în flecare zi, prin toate satele dimprejur, lăsându-l ceasuri întregi în faţa câte unei cooperative, a câte unei librării. Urechile de-abia le mai simţea de-atâtea plesnete, iar colţurile buzelor i se-ntăriseră de cât le strângea zăbala. Se grăbeau de parcă peste tot i-ar fi aşteptat pomi înfloriţi şi mese-ntinse.

Glasurile lor, al lui – gros şi umflat ca o gogoaşă goală pe dinăuntru, al ei – îmbufnat, de cobe, de parcă i s-ar fi

tot înecat corăbiile, îl usturau mai rău decât şfichiurile biciuştii. Vorbeau tare şi numai despre alţii; iar când vorbeau despre ei – numai ca să se răstească unul la altul. Tânjea după şoaptele Stăpânului, după mâna uşoară care i se-ncurca prin coamă şi după zahărul cu miros de busuioc. Chiar fusese aievea?

Ăştia nu deschideau gura fără să spună vreo răutate despre careva sau să nu pună la cale o răutate. Îi părea bine că e cal. Să te fi ferit Dumnezeu să fii om şi să ieşi în calea unora ca ei! Cum simţeau că le-ar putea-o lua altul înainte, începeau încă în trapul calului să-şi facă planuri cât mai dibace cum să-l înfunde pe bietul om ca să nu se mai scoale. Nimic nu li se părea mai firesc decât să facă rău altora, iar după ce făceau răul erau supăraţi tot ei, ca şi când ar fi suferit o mare nedreptate. Cu mintea lui de cal se tot întreba unde încăpea atâta răutate în doi oameni. Ca să uite bâzâitul de gângănii nesuferite al glasului lor îi plăcea să-şi aducă aminte glasul copiilor Stăpânului care strigau, pe când era el tânăr: «Bunelule, bunelule. Vino să vezi mânzul...». Neamul Stăpânului avusese cai din tată-n fiu. Ăştia n-avuseseră nici pisică.

Într-o zi, s-a luat hotărârea – iar de hotărârea asta noii lui stăpâni nu erau deloc străini – să fie duşi la abator toţii caii bătrâni, iar cu timpul şi cei tineri. Vremea cailor trecuse, acum era vremea tractoarelor şi-a camioanelor. Toţii caii au fost căutaţi în gură; stăpânilor li s-a dat o adeverinţă că-şi mai pot păstra caii tineri, iar celor cu cai bătrâni o convocare în care erau scrise locul, ziua şi ora când trebuia să predea calul contra unei mici sume de bani. Când a sosit ziua scrisă-n convocare, oamenii au dus caii-ntr-un ocol la marginea satului de unde, a doua zi, aveau să-i încarce-n camioane şi să-i transporte la abator, la oraş.

Unii luau şi-un sac de nutreţ, pe care-l puneau înaintea calului ca să nu rabde de foame, şi ca să nu se simtă părăsit când s-o vedea-ntre-atâţia cai şi cu-atâţia oameni străini în jur. Alţii, despărţindu-se de cal ca de-un

lucru nefolositor, îi puneau doar curmei la gât, ăl mai vechi şi mai ponosit din toată gospodăria, cu care să-l lege-n ţarc.

Noii lui stăpâni aveau să-i mai dea un braţ de fân de bun-rămas ori aveau să-i lege funia de gât? După cât îi cunoştea, n-aveau să-i dea fân, mai ales că el neavând grai nu putea să spună la alţii. Sau poate, cine ştie, or fi dintr-aceia care se-nduioşează şi plâng la moartea duşmanului ca la moartea celui mai bun prieten şi care se-aşază la capul mortului, că nu mai au alţii loc de răul lor. Stăpânii ceruseră o păsuire de 24 de ore. De vreme ce camionul pleca abia a doua zi după-amiaza, aveau să ducă atunci calul, fiindcă mai aveau de făcut nişte curse prin satele vecine. Nu erau ei oameni pe care să-ndrăznească să-i refuze cineva. Poate era mai bine aşa. Dacă de-abia o să-şi tragă sufletul de oboseală o să moară mai repede şi poate mai uşor, de moartea aceea necunoscută, moartea la abator. Pe drum, noii stăpâni – el, cu glasul lui umflat, ea, cu-al ei de cobe – au mai pus la cale cum să-l «aranjeze» pe unul. Unde s-or fi risipit şoaptele Stăpânului, oftatul lui? Ca să nu mai audă glasurile şi vorbele nesuferite, se gândea la o mână mică şi grăbită şi la nişte bucăţele de zahăr mirosind a busuioc. Îşi dorise mereu moartea în ultima vreme. Stăpânii lui de-acum n-ar fi putut să creadă; ei nu-şi puteau închipui că prin capul unui cal trec gânduri, fiindcă închipuirea lor era scurtă cum le era şi vederea.

Ajunsese acasă noaptea, ostenit rău. Stăpânii îşi făcuseră într-o zi cursele pe-o săptămână. «Să profităm cât îl mai avem». Deşelat de oboseală, nu-l fura totuşi somnul. Îşi aducea aminte că-n tinereţea lui, o vreme mamă-sa nu se mişcase de sub dudul mare din curte. O-mbia Stăpânul cu tot felul de ierburi şi de fierturi, dar era prea bătrână. Într-un asfinţit, când el era legat în grajd la conovăţ, auzise aproape de tot un foc de armă. Pe-ntuneric, veniseră nişte ţigani care-l rugau pe stăpân să le vândă pielea calului mort. Stăpânul le spusese la-

nceput cu vorbă bună că nu jupoaie calul, dar cum țiganii nu se lăsau duşi, îi dăduse-afară cu câinii. A doua zi, în livada din spatele casei, văzuse un loc de curând săpat. Dac-ar fi ştiut Stăpânul ce soartă-l aştepta pe el, calul tânăr, i-ar fi săpat şi lui o groapă-n livadă. Ar fi trebuit să doarmă ca să aibă a doua zi putere să-i ducă pe noii stăpâni prin satele vecine cu şareta lor cu tot. Fiind ultima oară când mai stătea-n grajdul în care se născuse şi-n care-şi făcuse veacul, era mai bine să se lase dus de gânduri decât să-ncerce să doarmă cu orice chip. Pe când aducerile-aminte îl întorceau într-o vreme când îi fusese drag să trăiască, i s-a părut că aude un foşnet primprejur. Vreo pisică sau vreun şoarece. Foşnetul s-a apropiat de el. La lumina unui chibrit, a zărit alături o basma neagră trasă bine peste ochi. O mână măruntă şi grăbită i-a dus la bot bucățele de zahăr. Nu mai miroseau a busuioc. Pe urmă, două mâini mărunte şi grăbite l-au desfăcut de la conovăț şi l-au apucat de curmei; s-au dus în pas mărunt, mergând unul lângă altul, la un saivan părăsit, din mijlocul pădurii, pe care-l ştiau doar ei doi şi Stăpânul.

Trecuseră două ierni de când trăia aici, departe de lumea oamenilor şi de cea a cailor, printre vietățile pădurii, sub bolțile copacilor. Toamna, femeia aducea în spinare ierburi şi le-aşeza-n saivanul părăsit, ierburi pe care el, cu mintea lui de cal, trebuia să şi le drămuiască până-n primăvară. Toată iarna trăia-n deplină pustietate, cu spaima lupilor; când nu mai putea răbda de sete, ieşea cu mare grijă să lingă puțină zăpadă. Pe vreme bună, stătea la soare şi păştea ca vai-de-lume cu gingiile lui fără dinți. Pe vreme bună, femeia venea mereu şi-i aducea mălai, tărâțe şi sare. Se-aşeza pe iarbă lângă el şi-şi trecea mâna mică prin coama lui pe care-o țesăla cu grijă. La plecare, îl bătea pe grumaz şi-i ducea la bot mâna plină cu bucățele de zahăr. Nu mai miroseau a busuioc. Fustele femeii nu mai erau înfoiate, iar de sub basmaua neagră, prin părul castaniu se zăreau fire albe. «Mihule,

Mihule», îi şoptea cu glas subţire lângă ureche şi-l privea cu-amărăciune.

Tot pe vreme bună, spre miezul nopţii, o lua şi el agale spre cimitir. La groapa Stăpânului necheza încet. Se vede că-l auzise cineva, fiindcă-n sat începuseră să umble vorbe că cimitirul e bântuit de duhuri. Dacă n-ar fi fost Ea, s-ar fi lăsat de mult să moară de foame. Când se gândeşte la mâhnirea Ei, mănâncă din nou ca să-şi ţină zilele.

În ultima vreme, plouase cu nemiluita, împotmolind toate drumurile care duceau la pădure. Femeia nu venise demult. Coama şi coada lui erau încurcate şi pline de spini. Era un cal bătrân şi părăsit, flămând şi trist.

Inima-i spunea că, de data asta, rămăsese-al nimănui, că ceva o despărţise pe stăpâna lor de el şi de pădure şi-o apropiase, poate, de Stăpânul mort.

Ar fi fost mult mai bine dac-ar fi murit şi el odată cu ceilalţi cai bătrâni, decât să ducă zilele astea pustii printre sălbăticiunile pădurii, nişte zile de care nu mai avea nimeni nevoie. Mai bine să mori odată cu cei din neamul tău.

Vremea cailor trecuse, îi înlocuise tractorul şi camionul. În mintea lui de cal, în care toate gândurile se-ndreptau spre trecut, stăruia un singur gând îndreptat spre viitor: când are să treacă şi vremea oamenilor, cu ei ce-are să se-ntâmple?

IRREPARABILE TEMPUS

Ziua de azi era prima zi de audiență pe care-o așteptam cu plăcere.

Ca de obicei, luni, secretara îmi citise lista celor înscriși pentru audiențe, în dreptul fiecăruia figurând și motivul solicitării. Ajungând la numele ei, a spus: «Știți, actrița. Nu spune pentru ce». Am trecut-o în capul listei și-am rugat-o pe secretară să-i anunțe la telefon ziua și ora.

N-o mai văzusem demult. În ultima vreme, juca puțin, ocupându-se mai ales de regie și de clasa de actorie pe care-o conducea la Institutul de Teatru. Personal nu ne cunoscusem niciodată.

Așteptam cu nerăbdare ziua de azi. Plecasem mult mai devreme de-acasă, iar la birou, la minister, nu-mi aflam locul. Din cinci în cinci minute, îmi ridicam ochii din hârtii și mă uitam la ceas. În sfârșit, s-a făcut 12, secretara a deschis ușa și-a anunțat-o. A pășit în cameră cu mers drept, cu pas întins și hotărât, cu niște picioare și cu un corp cu treizeci de ani mai tinere decât fața. Fața, minunată pe vremuri, rămăsese la fel de expresivă, bătrânețea așternându-se peste ea fără violențe, fără ravagii. Mi-a întins mâna și s-a uitat la mine, m-a cântărit cu-o privire care n-avea nimic din cea a frumuseților bine conservate, care-și fac iluzii asupra prezentului. Din cele câteva fraze, prin care-mi solicita mărirea unor fonduri pentru teatrul pe care-l conducea, din felul direct și succint cum vorbea, mi-am dat seama că era o femeie inteligentă, cum bănuisem totdeauna, și nu una dintre făpturile în care deșteptăciunea nu face parte dreaptă cu talentul. Aflând că graba ei se datora numai dorinței de-a nu-mi răpi timpul, i-am oferit o cafea. Am început să vorbim pe-ndelete despre repertoriul de-acum al teatrelor și despre cel din vremea tinereții noastre. Mă asculta cu multă atenție și nu mă scăpa nicio clipă din ochi. Vorbeam ca-n teatrul clasic, spunându-ne

fiecare tirada şi urmărind, ca nişte buni interpreți, unul pe chipul celuilalt efectul cuvintelor rostite. Din când în când, se-ncrunta uşor. Am râs împreună de câteva piese bulevardiere în care jucase în tinerețe. Şi-a adus aminte că asta se petrecuse la Craiova. Am prins curaj şi i-am spus că o ştiam din copilărie. Veneam în fiecare seară la teatru numai ca s-o văd pe ea.

— Nişte piese de mâna a doua, a treia, pe care le-am recitit, de curiozitate, ca să-mi verific impresiile de demult, care nici măcar să râd nu m-au mai făcut, zguduiau sala de plâns, pe mine cel dintâi – şi nu pentru că publicul era mai prost, nici pentru că eu aveam 14 ani, ci pentru că jucați dumneavoastră, care transformați scena într-o minune, într-un miraj. După ce plecam de la teatru viața era pustie. Nu aşteptam decât să se facă seară şi unchiul Marin, plasatorul de la balcon, să-mi găsească vreun locşor prin sală. Cu binoclul proprietăresei vă urmăream, ca pe-o minune. Erați zâna din basmele copilăriei contopită cu frumoasa şi pura iubire a adolescenței. Şi astăzi, când vreau să-mi bucur sufletul cu un gând frumos, îmi place să-mi amintesc emoția cu care vă vedeam păşind pe scenă. Câteva clipe îmi pierea suflarea şi creierul îmi lua foc. Primele minute după ce intrați în scenă era un haos în mine, nu mai ştiam ce se petrece cu mine şi nici în jurul meu, pierdeam firul acțiunii, eram nebun. Floarea pe care-o găseați în flecare seară în cutia de scrisori eu v-o aduceam. Şi scrisorile extatice pe care le primeați, pe hârtie *bleu,* mirosind a lavandă, eu vi le scriam. Erați fericirea mea, minunea ochilor mei, trăiam, umblam numai cu gândul că la sfârşitul zilei venea seara, venea scena, visul, beția. Eram atât de fericit! Nu plecam de lângă felinarul de la intrarea actorilor până nu vă urcați în trăsură. Sorbeam cu voluptate fiecare adiere din parfumul rochiilor voastre foşnitoare, cu nările, cu auzul. Cum era cu putință atâta fericire, atâta dăruire! Şi pe urmă ați plecat. A urmat pustiul, amărăciunea, eram ca un artist căruia i-a pierit

toată opera într-o catastrofă. De unde atâta bucurie şi-atâta suferinţă într-un copil!

Retrăisem în câteva minute tot paradisul pierdut. Şi-n clipa asta viaţa mi se părea pustiită ca şi-atunci. Numai că acum aveam sentimentul unei descărcări, al unei împliniri, chiar dacă postumă. Nu-mi venea deloc să ridic ochii spre ea. O clipă avusesem din nou 14 ani, iar ea 24, ca pe vremuri. Trecuseră 36 de ani de-atunci.

Am ridicat încet pleoapele. Privirea mea a dat de-un chip crispat care făcea un efort intens să priceapă. Un zâmbet întristat şi-nfrânt îi înţepenise-n colţurile gurii.

Şi-a dus o mână nervoasă şi subţiată spre tâmple:

— Vă rog, fiţi bun şi repetaţi ce-aţi spus de vreo două minute încoace, fiindcă eu nu v-am auzit deloc; am o scleroză a nervului auditiv care-mi dă momente de surzenie completă şi tocmai azi mi-am uitat ochelarii speciali acasă.

— A, da… ştiţi, vă spuneam despre fondurile-acelea… sunt foarte bucuros, da, sunt foarte bucuros…

Şi m-am simţit zdrobit de nemiloasa mână a timpului.

BĂTRÂNUL CEL BUN DIN STRADA SPERANȚEI

Avea 78 de ani, dar se ținea bine. Singur își făcea piața, își deretica și-și scutura prin casă, avea grijă de florile din fața ferestrei, de cele două găinușe din coteț, care, din când în când, îi făceau câte un ou, și de Tucidide, motanul, care, raportat la durata vârstei pisicești, era aproape la fel de bătrân ca și stăpânul. Tucidide fusese botezat așa fiindcă răposata coana Tincuța, soția domnului Manoilă, găsea că mâțul lor seamănă grozav cu colegul soțului ei, grecul ăla parșiv și muieratic, Tucidide Papaianis. Dar complicatul nume istoric devenise, pentru lumea din curte și pentru vecini, Tuci sau Tucică; la fel îi spuneau și stăpânii, folosindu-i numele întreg numai în mustrări și-n avertismente.

Coana Tincuța se mutase în lumea celor drepți cu 6 ani mai înainte. Părinții tânărului (pe-atunci) domn Manoilă ar fi vrut ca băiatul lor să ia o fată ceva mai înstărită, dar Gliguță apucase și-și dăduse cuvântul. Că Tincuța nu fusese înstărită nu-l supărase cel mai mult pe domnul Manoilă; avea însă o gură cu care-l făcuse toată viața să-și caute colțul cel mai ascuns din casă, unde glasul ei să nu-l ajungă, sau ocupații care să-l îndepărteze din atenția «publică». Firea coanei Tincuța era aplecată mai cu seamă spre ploaie sau ninsoare, iar răspunsurile ei, cu mici variații, la orice întrebare sau observație, oricât de binevoitoare, erau «ce te-amesteci!», «nu e treaba ta», «știu eu ce să fac, nu mă-nvăța tu»; din vreme-n vreme, când în ea se adunau prea mulți nori și trebuia să-i descarce, găsea un motiv bine-ntemeiat să se certe-n lege, ca după aceea, 3-4 zile să poată sta cu spatele la toată lumea, și-apoi să aibă prilejul unei lungi convalescențe a împăcării. Și astăzi, când se gândea la ea – fie-i țărâna ușoară! – domnul Manoilă dădea har Sfântului că o strânsese la El deodată, fără boală și fără zăcere, dintr-un infarct,

fiindcă-şi închipuia ce calvar ar fi fost o viață cu Tincuța bolnavă, când – Dumnezeu să mă ierte! – nici cu ea sănătoasă nu fusese cine ştie ce fericire.

Fata lor, singurul lor copil, era şi ea acum aproape de 50 de ani, doctoriță cunoscută, cu doi vlăjgani de băieți, cât uşa. Lilica, fata lor, moştenise totul, bucățică ruptă de la Tincuța: la fel de înaltă, de frumoasă şi de sprintenă, mergând ca o maşină cu-o singură viteză, a treia, fără frână şi fără pedală, la fel de certăreață şi de pornită spre dominație şi spre persecuție. Bărbatu-său, ginerele domnului Manoilă, îşi căuta şi el cel mai ascuns ungher din casă pentru a scăpa de urgia Lilicăi. Băieții – la fel de răi de gură ca mama şi ca bunica lor. «Aşa se moşteneşte totdeauna ce e mai bun într-o familie», îşi spunea din când în când domnul Manoilă zâmbind.

Domnul Manoilă se ducea rar pe la ei, cu toate că era permanent invitatul lor la masă. «Tată, casa *mea* ți-e deschisă totdeauna». Dar el prefera să se ducă din când în când, la mesele cu neamurile, puținele care mai trăiau. Cu ele găsea şi el ce să vorbească, fiindcă-şi aduceau aminte cu toții de-ntâmplări de-acum 50-60 de ani şi de cei care se stinseseră demult. Atunci se simțea şi el în largul lui. Cu nepoții, cu fata şi cu ginerele avea totdeauna impresia că, deşi îl iubeau poate, îl situaseră undeva la marginea vieții; el nu mai făcea parte din viața lor, cum se-ntâmplă cu unele haine pe care le mai ții în dulap, ştiind foarte bine că n-ai să le mai foloseşti niciodată. Simțea că-i stânjeneşte. Îi vedea că după-masă se străduiau toți să fie amabili cu el, s-aducă vorba de lucruri de demult ca să-i facă plăcere şi ca să-i dea prilej să povestească; în sfârşit, aveau o atitudine binevoitoare, politicoasă, duioasă poate, dar nu degajarea, uşoara nepăsare firească pe care-o au oamenii într-o familie: adică, ai mâncat şi te duci la treburile tale, fără să-ți pese ce fac ceilalți şi fără să cauți neapărat să laşi o impresie plăcută. El era pentru ei un musafir, şi de-aceea musafirii, cu cât sunt mai rari…

Se simțea mult mai bine cu vecinii din curte, care-i băteau la uşă să-l întrebe dacă n-a venit factorul, dacă nu le-a lăsat vânzătorul de ziare gazeta, dacă n-a trecut cineva din provincie să lase un pachet, sau chiar numai să-l întrebe de sănătate ori să-i aducă două clătite calde, «răsturnate acum din tigaie».

În ultima vreme, Tucidide şi găinile parcă nu-i mai ajungeau, şi nici ziarul pe care-l citea foaie cu foaie, nici radioul. Viața lui, deşi aşa fusese totdeauna, acum era ca o haină care-l jena la subțiori.

«Manoilă, frate, eşti bătrân şi-ai să mori mâine-poimâine şi n-ai făcut şi tu pe lumea asta ceva, aşa mai de seamă. E drept că datoria ți-ai împlinit-o: ai înregistrat toată viața frumos, timp de 43 de ani, la registratura Tribunalului Capitalei; ai făcut fata doctoriță şi cu câtă greutate; ai înmormântat-o cu cinste pe nevastă-ta şi n-ai vrut să primeşti ajutor de la fată; te chibzuieşti şi trăieşti curat, îngrijit, din pensia ta. Ei, dar parcă nu e de-ajuns. Fă ceva pentru care să te pomenească lumea, nu lumea largă, dar câțiva oameni, cât mai mulți dacă se poate. Da, dar ce? Stai aici în casă ca un viezure, citeşti ziarul, asculți la radio şi te-a mai apucat şi damblaua asta cu timbrele, acum la bătrânețe; stai întruna cu penseta-n mână şi cu lupa la ochi, de te doare şi capul. Fă ceva folositor, fă un bine, un bine cuiva».

Aşa a ajuns el să-i ducă dimineața la grădiniță pe cei trei copii din curte; vara – să ude florile din toate glastrele, să strângă rufele de pe sârmă şi să le-aşeze vălătuci în coşul de nuiele («dar ai grijă, domnu' Manoilă, să nu fie prea uscate, că pe urmă nu se calcă bine»); iarna – să facă focul la toate cele opt familii de colocatari (numai doamnei Iorgulescu nu i-l făcea fiindcă n-avea încredere să-i lase cheia), să cumpere 15-16 sticle de lapte pe zi («Să ştii, domnu' Manoilă, că astăzi s-a brânzit laptele, altă dată scutură sticla când îl cumperi, că nu-mi convine s-azvârl doi lei cincizeci degeaba»). Aveau dreptate, oamenii muncesc pe bani, are să scuture

sticlele de-acum înainte.

El făcea programările de lemne pentru toată curtea, chiar şi pentru doamna Iorgulescu, venea cu camioanele cu lemne, supraveghea oamenii până le-aşezau în pivniță, se ducea la Obor, cumpăra varză, morcovi, pătrunjel pentru iarnă. «Domnu' Manoilă, lemnele de anul ăsta sunt o batjocură, nu sunt lemne, eu nu ştiu cum de-ai putut să le iei». «Să vedeți, doamna Vasilescu – spusese el, neştiind cum să se mai scuze – eu n-am nicio vină, ştiți, camionul vine gata încărcat cu cantitatea respectivă şi degeaba am protestat. Dar dacă vi se par mai bune ale mele, vi le dau». Domnul Vasilescu îşi trăsese nevasta de mână în casă. «Vă mulțumim din suflet, domnule Manoilă, sunt foarte bune, dar ştiți dumneavoastră cum sunt femeile». Din camera lui, prin fereastra deschisă, fără să vrea, Manoilă auzise dialogul din bucătăria familiei Vasilescu: «Eu nu ştiu cum nu ți-a fost ruşine să-i spui omului ce i-ai spus. După ce că-i atât de cumsecade şi te scuteşte de-alergătură şi de cozi şi c-o face fără interes…». «Şi mai dă-l încolo de nebun bătrân, o face că n-are treabă şi că-i place să umble pe drumuri; ce, eu îl pun să facă pe Samariteanca milostivă? Tu nu-ți dai seama că asta e o țicneală? Unde ai mai văzut tu om teafăr la minte să facă ce face el? Şi lemnele, dacă vrei să ştii, sunt o porcărie; să-i fie de cap». «Să-ți fie ruşine!».

Domnul Manoilă simțise o undă de amărăciune, dar vorbele lui Vasilescu o-mprăştiaseră; dacă un singur om pricepe fapta şi gândul bun, nu e-n zadar.

Într-o zi, cioc-cioc la uşă – un ciocănit necunoscut, grăbit şi nervos – se trezise cu-o cuconiță tânără, cu părul blond ca mătasea porumbului şi cu nişte ochi codați din creion:

— Domnule, dumneavoastră sunteți omul acela care face fapte bune?

— Eu, duduie, fac ce pot. Nu ştiu, poate eu oi fi.

Inima domnului Manoilă se umpluse de-o moliciune plăcută.

— Eu locuiesc la 20 de case de-aici, la numărul 48. Mama mea a murit acum o lună şi n-are cine să-mi facă focul. Dacă aţi vrea dumneavoastră, eu v-aş fi recunoscătoare, adică n-ar fi pe degeaba.

— Eu, duduie, nu primesc nimic pentru micile ajutoare pe care le dau pe-aici prin curte, pe la prieteni, aşa că vă fac şi dumneavoastră focul ca şi lor. Ştiţi, o faptă bună, cum aţi spus dumneavoastră, nu se plăteşte cu nimic, altfel nu mai e faptă bună.

Toamna, primăvara şi vara, când nu se făcea focul, domnul Manoilă avea parcă ceva mai multă vreme şi, ca să nu şi-o irosească-n zadar, mergea în câte-o staţie de tramvai mai aglomerată, ajuta oamenilor bătrâni să urce-n vagon, ajuta celor prea încărcaţi, le ridica sacoşele sau copiii. Pe urmă, se plimba pe străzi şi dacă vedea copii alergând – neatenţi, cu şireturile desfăcute, gata să dea cu capul într-un zid sau într-un copac, îi oprea, şi, cu blândeţe, le explica de ce nu e bine să facă aşa, care sunt pericolele, ce li se putea întâmpla, dar foarte repede, cu câteva vorbe, ca să nu-i plictisească. Mulţi erau atât de nedumeriţi şi-ncepeau să râdă-n gura mare, fugind mai departe şi făcând semne cu degetele spre cap, cu gestul expresiv care vrea să zică «tra-la-la» sau «nebun».

O fetiţă, pe care-o oprise o dată fiindcă-şi târa ghiozdanul prin zăpadă, îl ascultase niţel, apoi se scotocise prin buzunare şi-i întinsese 25 de bani.

De data aceea fusese el uimit, încât nici n-avusese timp să refuze.

O singură dată, un singur băieţel, de vreo 9 ani, îi spusese «mulţumesc», pentru că-l pusese să-şi înnoade şireturile, şi chiar intrase cu el în vorbă.

— Dumneavoastră sunteţi pensionar, domnule?

— Da, de 18 ani sunt pensionar.

— Dumneavoastră aveţi timp; lumea care e la serviciu are foarte puţin timp, aşa e şi cu părinţii mei şi cu toată lumea. Vă mulţumesc încă o dată.

Seara, când cădea zdrobit de alergătură, îşi spunea

uneori: «Ai făcut treabă bună astăzi, acum culcă-te, bătrânule bun din strada Speranței».

Astăzi de dimineață era grozav de frig. Domnul Manoilă se-ntorcea de la grădiniță, unde-i lăsase, până la 12, pe cei trei copii din curte. Se oprise şi el în fața unei vitrine mari să se uite la aparatele de radio şi la televizoare. Când dădu să plece, ochii îi căzuseră pe picioarele unei fete de 15-16 ani. Încălțată în nişte pantofi cu o talpă cât foaia de ceapă, şi cu şosete. «Ce inconştiență la copiii ăştia, aşa face omul reumatism şi nu mai scapă toată viața».

— Duduie, duduie, se adresă el fetei.

Fata nu răspunse.

— Duduie, duduie, cu mata vorbesc.

Domnul Manoilă puse două degete pe mâna fetei. Fata se-ntoarse întepată:

— Ce vrei domnule, nu ți-e ruşine, la vârsta dumitale?

— De ce să-mi fie ruşine, duduie?

Între timp, de la o altă vitrină, se-apropiase un domn cam de 45 de ani, adus de vocea ridicată a domnişoarei cu şosete.

— Ce s-a-ntâmplat, domnişoară? intervenise domnul cu solicitudine.

— Uite dumnealui, fără pic de ruşine…

— De ce n-aştepți să vezi ce vreau să-ți spun?

— Vă ştiu eu pe toți ce vreți să spuneți.

În timpul acestor explicații, apăruse şi-un milițian, adus de domnul de 45 de ani.

Şi-aşa a ajuns pentru prima oară în viața lui domnul Manoilă la poliție, miliție cum îi zice acum. Pentru huliganism.

De fapt, fata cu şosete nu voia să meargă la miliție, şi nici milițianul, dar a trebuit să cedeze cu toții insistențelor vehemente ale bărbatului de 45 de ani.

După vreo jumătate de oră, le venise rândul la comandantul circumscripției de miliție.

Îi ascultase pe toți. Din când în când, în ochii ofițerului

trecea o umbră de zâmbet.

— Tovarăşe Manoilă, ce voiaţi dumneavoastră să-i spuneţi, de fapt?

— Să nu umble pe vremea asta cu şosete, că face reumatism şi nu mai scapă de el toată viaţa.

— Poveşti, tovarăşe comandant, intervenise bărbatul de 45 de ani.

— Vă rog, fără comentarii, spusese comandantul.

— Şi ce vă priveşte pe dumneavoastră dacă face reumatism?

— Eu, domnule comandant, cred că omul e bine să facă bine, de asta.

Comandantul îl măsurase de sus şi până jos. Domnul Manoilă zărise-n ochii lui o-ntristare şi-o milă fără cuvinte, ca pentru un bolnav incurabil.

— Dar nu oricui; nu trebuie să facă bine cu de-a sila. Altfel n-aţi fi ajuns la noi. Dumneavoastră n-aveţi copii?

— O fată.

— De ce nu-i faceţi ei servicii, de ce nu căutaţi să-i fiţi ei de folos?

— N-are nevoie.

— V-a spus ea?

— Am simţit eu.

În ochii ofiţerului trecu iar întristarea pe care-o simţi faţă de bolile incurabile.

Le-a dat drumul acasă.

În uşă fata îi spusese: «Îmi pare rău».

Pentru prima oară-n viaţă, domnul Manoilă nu răspunsese unei vorbe bune.

Fata o luă singură înainte. Bărbatul de 45 de ani trecu grăbit şi-o ajunse din urmă. Domnul Manoilă îi auzea vocea agresivă şi decisă: «Ce-ar fi să mergem împreună să bem ceva, cred c-ai îngheţat». N-auzise ce răspunsese fata cu şosete şi nici nu-l interesa. Nu-l *mai* interesa nimic.

Îşi aminti ochii ofiţerului de miliţie.

Peste toate faptele lui bune se-mprăştiase-o pată urâtă, vânătă, un fel de carie imensă.

Ai trăit prea mult, bătrâne nebun din strada Speranței, prea mult...

Pentru prima oară, domnul Manoilă simți nevoia somnului bun şi lung din care nu te mai trezeşti niciodată.

NUMAI MORŢII NU SUNT TRIŞTI

Sub sticla de pe birou, am adunat an de an cărți poştale ilustrate trimise de prieteni care şi-au adus aminte de mine din câte un colț îndepărtat al lumii: Capri, Niagara, Tokyo, Londra, Veneția, New Mexico etc. Atâtea locuri pe care-mi plimb ochii, uneori absent, alteori, ca spre un pământ pe care l-am simțit sub tălpi. La mijlocul cărților poştale am lăsat un gol cu formă imprecisă, o suprafață care nu poartă niciun nume-n geometrie. E locul în care văd răsfrânt copacul din curte, locul unde s-a aşezat pe rând dinastia pisicească Pussy, care mi-a populat casa şi mi-a-ncălzit mâinile cu blana ei moale. Astăzi, dinastia Pussy s-a stins. Mi-au rămas cărțile poştale şi copacul răsfrânt, o oază de verdeață-ntre cascade şi ansambluri arhitectonice. Aş vrea să văd locurile pe care le-am sigilat sub sticlă, aş vrea, am vrut de-atâtea ori. Astăzi m-am uitat la ele. Mi s-au părut goale de sens, epuizate, moarte. Numai crengile ude ale copacului, în răsfrângerea lor de cap retezat cu pletele-n jos, păreau mai vii. Am ieşit în curte să le văd. Se molipsiseră şi ele de moartea cărților poştale. M-am gândit să-mi plimb tristețea pe stradă: acolo, am să găsesc alți oameni trişti. Numai morții şi proştii nu sunt trişti. E-ntunecat; cerul se lasă peste mine vânăt şi ostil. Strada şi casele-şi schimbă culoarea şi stau încruntate privind din ferestre posace, oamenii cu capu-ntre urechi, cu nasu-n jos, copacii desfrunziți, băltoacele, totul e ostil. Nicăieri nu e nimeni care să dea puțină căldură de pomană. Mă simt umilită. Intru câteva clipe într-un spital să caut un doctor care m-a-ngrijit sporadic. Mi se spune că e plecat în concediu. Mă plimb puțin pe culoare, vreau să mă satur cu toate aspectele tristeții; sorb cu-o privire mohorâtă halatele vişinii ale bolnavilor. Îl întâlnesc pe doctorul pe care-l căutam; stă de vorbă cu alt doctor. Îmi întinde o mână absentă, mă priveşte cu un zâmbet –

ironic? amuzat? indiferent? – nu ştiu, îmi azvârle-o privire prin sticla ochelarilor.

— V-am căutat, îi spun.

— Sunt în concediu, răspunde el şi porneşte mai departe, cu un umăr aplecat confidențial spre colegul lui.

Nu l-ar fi costat nimic un pic de bunăvoință. Mi-ar fi plăcut să mă-ntrebe măcar «de ce?». Aveam altă părere despre doctorul ăsta. Mi-l închipuiam un domn. Nu este. Un domn nu umileşte, când omul e-atât de vulnerabil. M-am simțit ridicolă că m-am lăsat dusă pe aripile unui entuziasm neîntemeiat în privința acestui presupus «domn». Poate că şi este. Pentru mine însă n-are să mai fie. L-am anihilat. Aş vrea să se instituie măcar din zece în zece ani un examen de omenie pentru toată populația globului.

Am pornit din nou pe stradă. Veneam ca de la mort. Pleoştită, abătută. Mergeam pe lângă şina tramvaiului. M-am hotărât să mă uit numai la picioarele trecătorilor. Voiam să-mi imaginez nişte biografii după expresia lor. Mai toate grăbite, preocupate să nu calce-n bălți. Uite o pereche, grăsuțe, rozalii, în ciorapi de nylon, cu carnea răsfrântă peste baretele pantofilor cu tocuri înalte. Picioare de femeie hotărâtă şi sigură pe ea. O pereche subțiri, uşor aduse, care fac pe cochetele şi poartă cine ştie ce cap de gâscă. O pereche, frumoase şi melancolice, cu mers moale, cărora nu le pasă deloc ce efect fac, picioarele unei femei deprimate. O pereche-n pantaloni cu carouri, care pocnesc, încălțate-n pantofi oliv cu vârfuri pătrate. Țopăie ca nişte lăcuste. Purtătoarele unui fante care rupe inima mahalalei. Altele cu pulpe azvârlite-ndărăt, desenate printr-un trening albastru. Toate ocolesc bălțile, merg din loc în loc pe vârfuri. Văd o altă pereche. Izbesc fără ritm două sacoşe de pânză care par o prelungire monstruoasă a mâinilor. Nu ocolesc bălțile, nici uleiul de lângă şina tramvaiului, nu le pasă că se stropesc, că au să fie urâte şi murdare. Nu le pasă de nimic. Au cunoscut probabil toate bucuriile, au zburdat

prin iarbă, au bătut mingea, au mângâiat, au iubit, au fost înşelate, au fost umilite, totul le este egal. Scâlciază încălțămintea-n afară, semn de tristețe, de temperament melancolic. Trec zeci de alte picioare pe lângă mine; nu le mai iau în seamă. Le urmăresc numai pe astea două în pantaloni cenuşii. Îmi place să le-ascult pasul înfundat. Unul a călcat peste-o piatră, a spart-o; piatra a scrâşnit, talpa s-a ridicat speriată; n-are nevoie de zgomote, de violență, îi place tristețea ei, nu mai are ce pierde. Merg în urma lor aproape, aproape de tot. Păstrez doar distanța de la care să le pot vedea. Nu grăbesc pasul, deşi se ştiu urmărite. Nici nu le pasă cine le urmăreşte. Toată tristețea din omul ăsta s-a scurs în picioare. Deodată o pereche, bine încălțate, late, hotărâte, bine plantate, izbesc picioarele după care mă țin. Stăpânul celor cenuşii calcă-ntr-o băltoacă. Puțin le-a păsat c-au fost brutalizate. Totul le este egal. Eu mă simt umilită. Sunt prea tristă ca să mă duc să le pun o piedică picioarelor brutale, îngâmfate, agresive. Astăzi sunt tristă şi mă simt umilită. Picioarele mele cenuşii se urcă într-un tramvai, la clasa a II-a, fiindcă uşa clasei a II-a s-a deschis în fața lor. Mă simt părăsită. Mi se pare că s-a mai stins o rază de omenie şi de-nțelegere. Nu mai am cu ce să-mi conjug tristețea. Şi, mai ales, mă simt umilită.

E MULT PÂNĂ CÂND

De când se ştia pe lume, în jurul lui – tot văicăreli auzise de la oameni: iarna e frig şi lemnele n-ajung; vara e prea cald şi te coci; şi dacă e-aşa de cald e şi secetă; şi dacă e secetă o să murim la iarnă de foame; iar dacă nu e prea cald. Şi dacă plouă, grâul şi porumbul fac tăciune, viile şi iarba şi verdeţurile se mănează, vitele n-au ce să pască şi iar o să murim de foame. Şi-aşa, an de an, tot cu «o să murim de foame» îşi ducea fiecare zilele până când îi suna ceasul şi-şi încheia răbojul. Deşi cu toţii ştiau că zilele omului de la Dumnezeu sunt lăsate, nu-ncetau să se văicărească. Fiecăruia îi era frică de ceva: unuia că o să se prăbuşească vreun zid. Altuia că are să cadă la pat – el sau copiii sau vreo rudă mai îndepărtată – că au să-l strângă pantofii, că are să-i fure croitorul din stofa de palton, că are să-i pună lăptăreasă apă-n lapte; unuia îi era frică de una, altuia de alta, în sfârşit, tuturora le era frică de ceva cunoscut sau de ceva necunoscut care plutea pe undeva ca un duh al răului, prin casă, pe-afară, pe deasupra capetelor, ca o ne-ntreruptă ameninţare.

Îndată ce vedea unul trei parale-n pungă, îl apuca un fel de nestare şi de nelinişte, umbla de colo până colo căutând să-şi ascundă cât mai bine agoniseala, ca să nu fie omorât, prădat, înşelat. Cum sporeau paralele, sporeau şi văicărelile, fiindcă acum, pe lângă alte griji, mai era şi cea de-a te feri de alţii, ca să nu-ţi ceară şi ca să nu te pizmuiască, şi cum să te aperi altfel decât văitându-te întruna?!

Mai este lume care crede că pizma e-un fel de deochi care-aduce necaz, boală şi netrai. Vedea cum îşi făceau oamenii planuri, cum se gândea fiecare să-şi aranjeze viaţa ca pentru o mie de ani, cum să aibă căldurică şi mâncare şi vreun suflet alături. Şi viaţa trecea, cu secetă sau fără, cu mâncare mai multă sau mai puţină, cu lemne mai multe sau mai puţine, cu bucurii mai multe

sau mai puține, cu oftaturi mai rare sau mai dese, trecea, dar oamenii pe care-i cunoştea el se simțeau mereu amenințați de prevăzut şi mai ales de neprevăzut, sau de neprevăzut şi, mai ales, de prevăzut.

De copil lui îi fusese frică să nu-i cadă ceva în cap. Crescuse-n casa în care locuia şi-acum, în mijlocul oraşului, pe-o stradă strâmtă, una dintre cele mai vechi din țară. Ca s-ajungă-n casă, trecea printr-un gang hâit şi răşchirat, crăpat la-mbucăturile dintre pereți şi tavan. Totdeauna îşi ținuse răsuflarea şi călcase-n vârful degetelor când trecuse prin gang. Degeaba-i spunea proprietarul să nu se teamă, fiindcă asta era casă la trei cărămizi, solidă, care, deşi cu pereții crăpați şi coşcoviți, avea să țină mult şi bine. Ei aveau să fie de mult morți, iar casa tot în picioare. Când se vedea-n casă şi-nchidea uşa-n urma lui nu-i venea să creadă că a scăpat cu bine, că viața i s-a mai prelungit cu-o zi. Fără să-şi dea seama, ducea mâna la creştet şi pipăia cu degete fricoase locul care i s-ar fi făcut zob dacă s-ar fi prăbuşit tavanul.

Asta era frica de zi. Dar după zi urmează noaptea. Şi nu prea s-a văzut ca frica să-nceteze odată cu lăsatul întunericului. Frica vine după tine, cu tine, ea îți bântuie visele, e un câine credincios, care se ține scai de tine. Aceeaşi frică ți se-arată-n forme deosebite. Poartă alte haine, dar tu, care-o ştii demult, o recunoşti oricum s-ar deghiza. Spre deosebire de alții, sau poate că nu, el avea două frici; una – de zi: tavanul; alta – de noapte, rudă bună cu cea dintâi: lavița grea de lemn de anin sub care dormea. Pe laviță dormea fratele lui mai mare. Lavița era zidită pe trei părți şi nu se clintea din cătuşele ei de cărămidă, ceea ce nu-l împiedica pe el s-o-ncerce-n fiecare seară, proptindu-se-n cap şi-n călcâie, încordându-se ca un arc şi izbindu-se apoi cu putere de lemnul tare. După proba asta, care nu-i adormea niciodată spaima, ci doar i-o amorțea cam tot atâta cât amorțeşte un antinevralgic o durere de măsele, cobora, şi, cu un oftat, se-ntindea pe brâul lui de cărămidă. La-

nceput, brâul fusese un brâu ca toate brâiele, gol pe dedesubt, care-ncerca să semene-a pat. Într-o zi adusese o roabă de cărămidă, de var şi de nisip şi zidise locul dintre brâu şi podea. Visa toată noapte că brâul se dărâma de greutatea lui şi că, prefăcut în munţi de cărămidă, se prăbuşeşte cu el cu tot, într-o prăpastie fără fund. După ce zidise brâul, trecuse-o bucată bună de vreme până să scape de visul ăsta.

Ajungând la vârsta când omul îşi câştigă singur pâinea, vârstă fragedă pentru cine n-a-nvăţat carte, se-angajase la un şantier. Căra, dintr-un punct al şantierului într-altul, cărămizi, nisip, ciment, var şi, nelipsit, bare sau ţevi de metal. Toate celelalte i se păreau floare la ureche pe lângă ţevile astea care-i făceau bătături pe umeri, cu care era o-ntreagă istorie până să le pună pe umeri, până să le cumpănească bine, ca să nu dea-n bot sau ca să nu vină grămadă, pe spate, cu ele cu tot, ca să nu spargă vreun cap, în faţă sau în spate. Odată cu ţevile astea care trebuiau cărate de colo-colo, ca o pacoste, ca un blestem, pusese gheara pe el o nouă frică, o nouă spaimă. Tot timpul îi zbura inima să nu-l izbească-n cap vreo ţeava cărată de unul mai înalt decât el. De cel din faţă se putea feri, dar de cel din spate n-avea cum. Orice mişcare a capului strica echilibrul ţevilor de pe umeri. Frica ţevilor se ţinea după el. Oricum s-ar fi culcat seara, pe brâul lui de cărămizi de sub laviţă, dimineaţa se trezea cu mâinile-n cap, cu degetele-mpreunate, amorţite de cât se strânseseră-n timpul nopţii ca să-i apere moalele capului de ţevile care nu-i dădeau pace nici în somn. N-ar fi ştiut nici el ce-l supăra mai mult: venirea dimineţii şi ţevile-adevărate de la şantier, cu frica lor adevărată, grea, metalică, sau venirea nopţii cu umbra ţevilor şi cu stafia cenuşie a fricii care-l bântuia în miezul zilei. Se interesase, pe ocolite, prin muncitori mai bătrâni dacă vreodată fusese vreun accident pe şantier din cauza ţevilor. Nimeni nu auzise de-aşa ceva. Se mai liniştise niţel, dar pentru scurt timp. Îi venise ideea să se ducă la

doctorul şantierului şi să-i povestească viața lui, cu toate fricile ei. Şi să se plângă mai ales de spaima asta cu țevile. Dar la gândul că doctorul ar fi putut să râdă sau să-l socotească țicnit, se lăsase păgubaş. Poate că într-o zi n-o să mai care țevi şi-atunci are să scape măcar de frica asta.

Într-o dimineață stătea într-un autobus pe un loc de la fereastră şi citea ziarul. Îl trimisese maistrul la un alt şantier după nişte materiale. Alături de el se-aşezase o bătrânică slabă, cu fața cât un pumn, cu vată-n urechi şi cu-o băscuță lucrată cu croşeta, din tot felul de resturi de lână. Se uitase de câteva ori la el şi se foise pe scaun ca omul care nu ştie cum să intre-n vorbă. Dacă văzuse că băiatul nu dă semn c-ar fi priceput, îi bătuse încet, ca din întâmplare, cu degetul în foaia ziarului. El se uitase întrebător la băbuță, care-i zâmbea cu timiditate şi dădea din cap.

— Mă uit la matale de când m-am urcat în autobus şi mi s-a părut că eşti încruntat şi necăjit. Când eram eu ca dumneata râdeam şi cântam toată ziua, dar acum sunt bătrână şi n-am pe nimeni şi sunt unii la noi în curte care cred eu că umblă să mă omoare. Mi-e grozav de frică să nu mă omoare. Mi-a intrat frica-n oase, că toată ziua plec de-acasă, pe stradă, prin parcuri, ca să nu mă mai vadă şi ca să uite de mine. Dumneata crezi că vor să mă omoare? Sunt bătrână şi săracă şi nu mi-e atâta c-am să mor, dar n-am bani de-nmormântare. Lucrez lucru de mână, şervețele, fețe de masă şi le vând şi eu pe unde pot, ca să mai strâng un ban de-nmormântare. Dumneata ce crezi? La vârsta dumitale nu ştii ce rău e să-ți fie frică. Mie, când eram tânără, nu mi-era niciodată frică.

Bătrânica se uita în ochii lui zâmbind, cu nişte ochi albaştri neînchipuit de limpezi şi de vii pentru vârsta ei. Erau ochii unui câine al nimănui care cerşeau o vorbă bună sau o mângâiere.

Pusese mâna ei mică şi zbârcită pe mâneca albastră a salopetei lui şi-i spusese cu glasul scăzut:

— Să ştii că sunt în toate minţile, numai că mi-e frică. M-aş duce la miliţie să le spun, dar mă gândesc să nu zică… ştii mata cum sunt oamenii.

El trebuia să coboare la următoarea staţie. I-ar fi dat un ban, dar se gândise să n-o jignească. Scotoci în servietă, scoase pâinea cu brânză pe care-o avea pentru ora 10 şi i-o întinse bătrânei.

— Dumnezeu să-ţi ajute, băiatule.

— Şi dumneavoastră. Să ştiţi, eu cred că vi s-a părut, ştiţi cu… nu cred că au ei de gând chiar…

— Aşa zic şi eu. De ce să-şi bage sufletu-n păcate cu-o bătrână săracă, dar tot eu mă-ntorc şi zic…

Până să coboare, îi mai făcuse un semn cu mâna.

Cine ar fi vrut s-o omoare? Biata bătrână! Le mai era şi altora frică. Până acum el frica asta n-o cunoscuse.

Mergea încruntat, cu capu-n jos, gândindu-se că pe lumea asta nu sunt numai ganguri coşcovite, laviţe de lemn de anin şi ţevi de metal, mai sunt o mulţime de alte lucruri din care se naşte frica.

Atunci, se-mpiedicase de-un salahor cu două capete mai înalt decât el, care ducea pe umăr nişte ţevi lungi de metal. Tresărind la zgomotul fierului izbit de fier, simţise o durere mare-n moalele capului şi auzise doar: «Ce, eşti chior?».

Îşi revenise peste 24 de ore, la spitalul de urgenţă. Dusese mâna la cap şi dăduse de-un maldăr de tifon, care-l înfăşură de la ceafa până la sprâncene.

— Ai avut noroc că nu ţi-au intrat oasele-n creier.

Era în sala de reanimare, iar domnul în halat era doctorul care-l operase.

Îl durea capul, iar ochii trebuie să-i fi fost cât cepele. Fiindcă de-abia îi putea crăpa.

— Ştii ce-ai păţit?

— Da. La şantier, ţevile.

— Da. O să-ţi treacă.

Avea să-i treacă probabil, dacă spunea şi doctorul. Avea să-i treacă sau nu, lui îi venea să râdă. De când se

ştia el, pentru prima oară se simţea fără nicio grijă, fără nicio răspundere, de parc-ar fi trăit viaţa altuia. Şi nu-i mai era deloc frică, nici de gang, nici de laviţă, iar de ţevi nici atât.

Va să zică asta era, aşa era.

Dacă nu i-ar fi fost frică de durere şi mai ales de ceea ce-ar putea să-şi închipuie doctorul, ar fi râs cu hohote. Frică?

Frică de ce?

Cu inima uşoară, uşor de tot, ca un fulg de păpădie purtat de vânt, zâmbi, cu zâmbetul larg, al omului care se poate culca liniştit, fiindcă n-are nicio grijă. Va să zică asta era tot.

CANDIDAŢII LA FERICIRE

Sunt fericit. N-am niciun motiv special. M-am trezit ca de obicei la ora 6. Camera de hotel – cu *Ciobănaşul* de Grigorescu (reproducere) pe perete, cu patul cu tăblii roşcate, cu masa acoperită cu cristal sub care se află reclame turistice – mi-era străină. Eram chiar nițel indispus: toată noaptea bătuse, din sfert în sfert de ceas, orologiul catedralei de peste drum. Mi-am strâns repede lucrurile. De-abia aşteptam s-ajung în restaurant, să iau o gustare şi să plec. E-o singurătate-mbietoare, clar-obscură, cu fețe de masă albe, cu chelneri care vorbesc în şoaptă. Mi-e foame: înghit cu voluptate chiar şi ceaiul care miroase a ciorbă. Aprind o țigară. Îmi place restaurantul ăsta. Nu seamănă deloc cu hotelul de deasupra. Clădirea şi-a epuizat toată căldura la parter, la etaje au ajuns numai rutina şi plictiseala. Îmi place restaurantul, poate şi pentru că mă simt singur. Îmi place să călătoresc singur, mă simt independent şi puternic. Gata. Am terminat țigara, mă ridic şi plec. Mă îndrept spre parcare. «Fiatul» meu, spălat seara, m-aşteaptă cuminte. Îi mângâi botul ca unui animal credincios. În stradă, e frig şi-ntunecat. Cred că are să plouă. Mă trec fiori şi mi se răcesc mâinile. Toată senzația de bună-stare de-adineauri se risipeşte. Nu mai sunt un *«globe-trotter»* independent şi puternic, sunt un călător rebegit care are de parcurs până-n seară 600 de kilometri. Mi se duce tot ifosul. Mă urc în maşină cum m-aş fi urcat în camera de hotel din care-am coborât. Nu ştiu de ce. Dar mă simt urât. Mi-amintesc privirea fetei din restaurant: şi ieri şi astăzi se furişase spre mine. Fața era de culoarea cafelei cu lapte. Singurele pete erau ochii verzi şi rochia roz. Stătea la masă cu un tip antipatic, cu mutră de maimuță. Nu schimbau nicio vorbă. Atunci, de ce-or mai fi-mpreună? Ridic involuntar din umeri. N-am răspuns privirilor ei. Nu-mi plac femeile care trăiesc, fie şi

sporadic, cu bărbați antipatici. M-am făcut că n-o văd. Dar nu mai are niciun rost. Nici măcar nu-ncerc să-mi închipui o poveste de dragoste cu fata asta, aşa cum îmi place să-mi închipui cu toate femeile care mă atrag. Mi-e frig. Pornesc. Reuşesc să sperii un cârd de porumbei care ciuguleau fărâme de pâine lângă bordura trotuarului. Unul îmi găinățează din zbor parbrizul. Nu fac haz. Mă dau jos şi şterg geamul. Câțiva proprietari de maşini râd de întâmplare. Pe-o vreme frumoasă, aş fi râs şi eu cu ei. Acum, şterg posomorât parbrizul şi mă fac că nu-i văd. Se uită unii la alții fără comentarii, găsind desigur că nu sunt prea spiritual. Dacă m-ar interesa ce impresie produc asupra opiniei publice, acum ar trebui să-mi impun să zâmbesc. Pornesc, în sfârşit. Merg cu 100-120 la oră. Maşina mănâncă şoseaua; e un aspirator de asfalt şi de linii albe de demarcație. Un şir de munți scunzi se pierd la orizont în norii fumurii irizați de câteva raze firave de sfârşit de septembrie. Peisajul are o măreție-ncăpățânată şi echilibrată; un pământ mocnit, care n-a spus niciodată tot ce-avea de spus. N-are nimic spectaculos. Esența lui trebuie să te pătrundă doar prin tălpi. Şoseaua e dreaptă, roțile zboară. Regiunea asta îmi taie pofta de comparații pe care mi-o dă muntele; firea mea exuberantă, de mahalagiu de la Dunăre, se simte intimidată. Mi se pare că sunt superficial şi fără rost. Peisajul echilibrat, ca şi oamenii echilibrați, mă face să mă simt caraghios. De-ar ieşi soarele! Mi-ar da iar siguranța şi voia-bună de *«globe-trotter».* M-aş simți iar cineva. La-nceput, când mi-am cumpărat maşina, mă simțeam superior tuturor pietonilor, mai deştept, mai frumos, mai demn de privit. Acum, mi-a trecut. Îmi făcea o deosebită plăcere să-njur; la fiecare pană sau necaz, înjuram, ca «şoferii». Mi-a trecut şi asta. Îmi schimbasem puțin şi mersul. Eu am un mers zvelt, care totdeauna a fost considerat un farmec al meu. Am avut la-nceputul vieții de proprietar de maşină, adică mi-am făcut, un mers lălâu şi neglijent, cum îşi închipuie unii că trebuie

să aibă oamenii care-au văzut tot, pe care nu-i mai miră nimic. Mă opream oriunde vedeam un confrate în pană. Pierdeam ceva timp. Dar în schimb aveam prilejul să-mi desfăşor cunoştinţele asupra motoarelor şi-asupra mărcilor de maşini şi să-njur împreună cu cineva. Mă rog, îmi creasem un gen. Aşa cum băieţii care poartă pantaloni *cow-boy* se cred obligaţi să-şi crăcăneze picioarele – fiindcă au auzit ei că această curbură ar fi un adevărat arbore genealogic al călăreţilor din preerie – mişcându-le numai din şold şi din gleznă. Fumam într-un anumit fel, cu ţigara-n colţul gurii, vorbind printre dinţi ca să n-o scap, închizând uşor dintr-un ochi. Purtam fulare neglijent înnodate şi nu mă mai îmbrăcam decât cu pulovere. Şi nu sunt prost şi n-am nici spirit gregar. Gata. Acum a trecut. Mi-e jenă. N-am făcut niciodată lucruri grave, de care să mă căiesc amarnic. Sunt însă unele momente când m-am simţit ridicol; pentru răscumpărarea lor, aş vrea să pot lua viaţa de la-nceput. Nu-mi face nicio plăcere să mi le-amintesc. Şi azi am fost ridicol, când cu porumbelul. În sfârşit… Ce bine-ar fi să răsară soarele. Pe distanţe de zeci de kilometri nu-ntâlnesc niciun vehicul. N-aud decât fâşâitul asfaltului sub roţi. Mi se pare că sunt supravieţuitorul unei catastrofe, rătăcind fără rost pe meleaguri necunoscute, îndreptându-mă spre nicăieri. Impresia asta de pustiu am avut-o până acum numai între oameni care mă plictiseau sau mă dezamăgeau. Trec o bună bucată de drum pe sub o arcadă de copaci. Bătrânii ăştia, de zeci de ani de când stau pe marginea drumului, şi-au întins confidenţial ramurile unii spre alţii în ogive de catedrală. Prin sate, încetinesc. Nu numai de teama accidentelor, dar vreau să văd casele. Ele continuă peisajul; la fel de sobre şi de-nchise-n ele, toate în linie de-a lungul drumului, ca o armată. Mi-aduc aminte numele satului. Îl ştiu din istoria literaturii. Merg foarte încet; opresc în faţa bisericii albe, cu turlă foarte înaltă. O singură frescă străjuieşte uşa, desigur sfântul-patron. Culorile s-au şters şi s-au

amestecat. În curte, e multă verdeață, liliac, răsuri, merişor, câteva tufe de agriş, care țin tovărăşie unor morminte. Mă apropii de-o cruce veche, mâncată de licheni, şi descifrez cu degetele inscripția chirilică. «Aici odihneşte Ion. Fiul lui Pavel Suciu din Oarda, răposat întru Domnul la anul...». Nu ştiu în ce an, fiindcă am uitat valoarea numerică a literelor din alfabetul chirilic. Încerc să-mi amintesc: degeaba. Trec încet-încet printre morminte, dând la o parte ramurile arbuştilor care-mi agață pantalonii. Mă trezesc la mormântul poetului. Ştiam că s-a născut aici, nu ştiam că s-a şi-ngropat aici. Un profil de bronz sever şi ascetic, încastrat în lespedea verticală; dedesubt numele şi durata vieții: 1895-1961. Mormântul e acoperit de-o lespede. Nicio floare. Doar geometria riguroasă a pietrei. M-aş duce să rup o floare de la alt mormânt şi s-o pun pe lespedea lui, dar nu-ndrăznesc. Mă simt ca un credincios în pelerinaj la locurile sfinte. Plec fără niciun alt gând. Nu-mi vine-n minte niciun vers al poetului. Deci s-a născut şi s-a-ntors aici. Gândul ăsta îmi face bine, mi se pare cald şi blând. Îmi dă încredere. Din poartă, mă mai uit o dată înapoi. Întoarcere, ciclicitate, ritm, îmi trece prin minte. Două raze oblice, timide, luminează fresca decolorată a sfântului-patron. Mă simt împăcat şi fericit. Ăsta este momentul când m-am simțit fericit pe ziua de astăzi şi-am să mi-l aduc aminte totdeauna, clasat involuntar şi precis între celelalte momente de fericire. Pornesc iar în viteză. Drumul e la fel ca şi pân-acum: *eu* sunt altul. Nu mai rătăcesc, supraviețuitor fără țel al unei catastrofe; mă grăbesc spre-un liman, unde trebuie să m-aştepte bucuria. Încep să fluier o melodie preclasică franțuzească şi mă acompaniez în gând la clavecin. Sunt fericit că respir, că fluier, mă simt uşor, sunt gata să zbor, mângâi volanul, mi-e dragă maşina asta cum îmi erau în copilărie caii bunicului. Aş vrea să fac un bine cuiva, aş vrea să aibă cineva nevoie de mine chiar acum când am pofta asta nebună de dăruire. Dar nimeni n-are nevoie de mine.

Satele sunt pustii, oamenii la lucru. Pe şosea nu-ntâlnesc decât vehicule valide: n-am pe cine ferici cu ajutorul meu. Alerg cu 120 la oră, şi-mi place s-aud scârţâitul roţilor la curbe, înghit cu lăcomie asfaltul vânăt, cuprind dintr-o ochire amândouă versantele şoselei, cel în pantă coborâtoare şi cel în pantă urcătoare, sunt într-un *«montagne russe»* ceva mai potolit. Într-o zi ca asta aş vrea să mor, după un moment de intensă fericire solitară. Ştiu că astăzi n-am să mor. Aş vrea să depăşesc 120 la oră. Mi-aduc aminte că mi-am jurat să n-o fac şi n-o fac. Se-apropie-un sat. Încetinesc. Sunt în plină regiune săsească, văd biserica protestantă cu globul ei în loc de cruce; casele nu mai au îngrădituri de ostreţe, ci garduri înalte şi porţi grele după care nu se vede ce se petrece-n curţi. Obloanele ferestrelor sunt lăsate, cu toate că e nor şi frig. Domneşte peste tot o ordine care mi-e străină, li compătimesc pe locuitorii posaci ai acestei aşezări – nu mi-i pot închipui altfel – de la înălţimea mea de om fericit.

Aş fi dispus să le dau o fărâmă din bucuria mea.

Trec încet-încet prin sat; nici ţipenie de om sau de altă vietate.

M-am grăbit; uite două fete la capătul satului. Stau în picioare pe marginea şoselei. Una, înaltă şi blondă, e-mbrăcată ca la ţară, cealaltă, negricioasă şi măruntică, trebuie să fie orăşeancă. Blonda ridică mâna să-mi facă semn, cealaltă o trage de mânecă pe la spate. Blonda o priveşte cu nedumerire. Cealaltă se uită înainte ca şi cum nimic nu s-ar fi-ntâmplat.

Opresc maşina în faţa lor.

— Poftiţi. Unde vreţi să vă duc?

După un moment de ezitare, negricioasa măruntică se apropie un pas şi spune:

— La Sibiu.

— Şi prietena dumitale?

— Ea nu merge.

— Urcă, te rog.

Se-aşază lângă mine având grijă să nu m-atingă.

Îmi vine să râd. Opresc o clipă maşina sub pretext că-mi caut ţigările. Îi iau niţel seama. Negricioasă de tot, cu un pic de mustăcioară, nefardată, îmbrăcată-ntr-un taior gros *bleu marine,* care-o face şi mai întunecată, cu-o margaretă de material plastic în piept; e-ncălţată-n sandale. Îmi dau seama că tremură. Ochii mi se opresc iar pe margaretă şi-mi vine să i-o smulg din piept şi s-o azvârl pe fereastră. Fata nu e nici frumoasă, nici urâtă şi nici nu inspiră nimic. Să schimb totuşi câteva vorbe cu ea, ca să nu-i fie frică şi să-şi închipuie cine ştie ce.

— Câţi kilometri mai avem până la Sibiu?

— 16.

Nu e pusă pe conversaţie. E drept că nici întrebarea mea nu fusese grozav de deşteaptă şi-n stare să rupă nori.

— Eşti elevă?

— Sunt profesoară.

— Nu mai spune! Şi ce predai?

— Engleza.

— Şi ai ceva la Sibiu, vreun consiliu?

— Nu, la Sibiu locuiesc.

— Şi faci naveta în fiecare zi?

— Da, ce să fac?

— Trebuie să fie foarte obositor.

— Este.

— Şi cu ce vii aici?

— Cu RATA, dimineaţa la 7, şi plec după masă la 5.

— De ce aşa târziu?

— Fiindcă nu este decât o cursă dus şi una întors.

— E foarte greu şi pentru un bărbat să facă naveta, dar pentru o fată…

— Ce să fac?

— Îţi spun eu ce să faci: să te transferi la Sibiu sau să-ţi cumperi o maşină.

— *Avem* maşină.

— Şi-acum e stricată?

— Nu.

— Atunci de ce nu mergi cu ea? Nu ştii să conduci?
— Ba da. Dar nu rentează să faci naveta cu maşina.
Sunt nedumerit.
— De ce, din cauza benzinei? La 32 de kilometri pe zi nu-i o avere.
— Nu pentru asta, îmi răspunde ea zâmbind, dar pentru că kilometrajul înregistrează şi pe urmă, când vrei s-o vinzi, nu mai iei nimic pe ea. Până anul trecut, am avut un «Fiat 600», cu care-am făcut 40.000 de kilometri, l-am vândut pe-un preț derizoriu. Nu vrem să pățim la fel şi cu «Wartburgul» de-acum.
— De ce nu vă luați o maşină pe care să n-o mai vindeți. Pe care s-o folosiți?
— *Soțul* zice că e mai rentabil aşa. O iei, o foloseşti puțin şi pe urmă o vinzi cuiva care-ți dă banii-n mână, fără vechime, bine-nțeles. Dar fără să pierzi nimic la ea.
Îmi impun să nu zâmbesc, să nu spun nimic neplăcut la adresa ei şi-a «soțului», şi să n-o azvârl din maşină.
Şi pe urmă, sunt foarte curios s-o mai aud ciripind cu vocea asta a ei copilăroasă şi cu amoralitatea asta a ei dezarmantă.
— Şi cu «Wartburgul» ăsta pe unde ați fost?
— Nicăieri, numai *Soțul* se duce cu el la spital. *Soțul* e medic. Dar ce face cu ea e-o nimica toată, 3-4 minute dus, 3-4 minute-ntors. Nici rodajul nu-l are. Aşa că scăpăm şi de-o mulțime de nepoftiți care se invită-n maşină. *Soțul* le-arată ceasul de la kilometraj şi le spune că n-are voie să ia decât o persoană.
— Dacă ar fi numai a dumitale maşina tot aşa ai face?
— Nu ştiu, nu m-am gândit. De fapt, singură nu mi-aş fi putut-o cumpăra.
— Eu te-ntreb dacă ai fi putut, tot aşa ai face? Vreau să spun, ai face naveta cu RATA şi cu autostopul ca acum?
— Nu.
Îi pusesem întrebarea tăios. Îmi pare rău; la urma urmei, e-o biată făptură ne-nsemnată, avară, o oarecare

nevastă de doctor, pentru care superlativul se opreşte la maşina, la mobila şi la covoarele ei. Dar mă-nfurii iar la gândul cupidităţii unei întregi categorii.

— Dumneata şi «soţul» v-aţi gândit vreodată că printre filantropii care te iau în maşină ar putea cineva să te violeze sau chiar să te omoare? o-ntreb cu glas lugubru, ca s-o sperii.

— Nu. De fapt, e prima oară când merg cu-o singură persoană. Nu fac semn decât maşinilor cu cel puţin doi călători.

— Am văzut manevra de azi cu fata. Dar nu v-aţi gândit la asta sau nu vă face plăcere să vă gândiţi? Într-o zi, s-ar putea s-o păţeşti, cu unul sau cu mai mulţi.

Tace. Mă gândesc şi eu că nu e treaba mea şi că mai bine-aş fi făcut să nu spun nimic. Îi dădeam prea multă importanţă. Mă gândesc totuşi c-ar putea să-i fie frică. Am avut întotdeauna oroare de oamenii cărora le place să-şi sperie semenii.

— Nu e vorba de mine, să fim bine-nţeleşi – îi spun zâmbind şi bătând-o prieteneşte pe umăr, ca s-o liniştesc.

«De fapt, nu mă tentezi nici atâtica», adaug în gând.

O-ntreb, după o pauză, lucruri banale; pe unde s-au construit blocuri în Sibiu, ce mai e pe strada cutare, dacă mai există restaurantul cutare, ca unul care nu mai văzuse locurile de 15 ani.

Ajungem în oraş. Mă roagă să opresc.

— Am ajuns la dumneata acasă?

— Nu. Dar ca să pot lua tramvaiul.

— De ce să iei tramvaiul, te conduc până la scară. Fac un gest galant cu mâna.

— Mulţumesc.

— Acum, ai să mănânci ceva cald şi-ai să tragi un pui de somn.

— Da' de unde. De-abia să fac ceva de mâncare. O salată, nişte brânză, un strugure şi gata. Profit că *soţul* e plecat la Bucureşti şi nu mai gătesc.

Mă uit la mâna pe care-o ţine pe portieră; pe lângă

lacul roşu al unghiilor, se văd mici zgârieturi, mici bătături, se cunoaşte mâna care găteşte.

Am un moment de curiozitate în privința ei. Adineauri mi se părea că se epuizase. Acum aş fi vrut s-o mai aud vorbind. Era exponentul unei mentalități.

— Ce-ar fi să mâncăm împreună? Îmi dau seama că a-nțeles că vreau să fiu poftit. Adică, te invit să mâncăm undeva, o liniştesc eu. Ce zici?

— Mulțumesc.

— Să mergem la «Römischer Kaiser».

— Nu acolo.

— Atunci, în altă parte, propune dumneata.

Tace.

— Vrei mai la mahala?

Tace.

— Atunci, afară din oraş?

— Da.

Văd că se bucură c-am priceput. Nu vrea s-o vadă vreun cunoscut cu un «seducător» la masă. Săraca! Şi-nchipuie că mă interesează. A fost atâta bucurie în «da»-ul de-adineaori că mi se face milă de ea. O mai privesc o dată. E puțintică şi neagră ca un tăciune. Ochii ei au un zâmbet recunoscător. Îmi amintesc de cățelul cu trei picioare din Botoşani, pe care l-am mângâiat acum trei ani. Mi-aduc perfect aminte momentele de-nduioşare, aşa cum mi le-aduc aminte şi pe cele de fericire.

Peste 20 de kilometri, opresc într-un sat, intru la «Bufet». Miros acru şi stătut, frig, câțiva întârziați, veniți probabil în zori, care-au început să cânte şi să fraternizeze din cele două capete ale sălii. Ies. Ea se uită întrebător la mine. La celălalt capăt la satului, opresc şi intru într-o casă de oameni. E doar femeia acasă. Are să ne dea ceva de mâncare, pită, slană, ouă, brânză, o oală cu vin şi-o cameră unde să ne odihnim până spre seară.

În bucătărie e cald şi miroase îmbietor a mâncare. În câteva minute, masa e aşternută cu toate bucatele pe ea. Gazda tace. Ea tace. Eu încerc să-nnod o conversație cu

gazda. O-ntreb de una de alta, ce-i face bărbatul, ce-i fac copiii. Femeia răspunde scurt. Nu e deloc vorbăreață. Ea nu mă ajută cu nimic.

— Scoate-ți taiorul, îi spun, are să-ți fie frig, când plecăm.

O ajut să se dezbrace şi-agăţ haina într-un cui. E-mbrăcată într-un pulover roz. Are un bust de fetiță. Îmi zâmbeşte puțin speriată, parcă şi-ar cere iertare.

O invit pe gazdă să bea un pahar cu noi. Înainte de-a da «noroc», ne-ntreabă dacă avem copii. Mă grăbesc să răspund «nu».

— Aveți timp, că sunteți tineri.

Bea paharul şi pleacă-n odaia de-alături.

Ne e foame, înfulecăm repede şi de-abia apuc să spun ce gustoase sunt bucatele şi ce bun e vinul. Încep să-l simt până-n vârful degetelor şi nările mi se umplu de buchetul lui tămâios.

— Miroase-l, îi spun eu.

Duce paharul la nas şi-aprobă cu-o mişcare a capului, fără nicio vorbă. Cred că-i pare rău c-a venit aici c-un necunoscut. Se vede cât de colo că-n viața ei nu i s-a-ntâmplat aşa ceva. Cât a fost gazda de față s-a simțit parca mai în largul ei.

— Ştii, când mănânci e bine să nu te gândeşti la nimic, îi spun eu zâmbind larg.

Atitudinea mea este camaraderească şi nimic mai mult. Nu pot să-i spun că n-am violat niciodată vreo femeie şi cu-atât mai puțin m-ar tenta să-ncep cu ea, care nu-i deloc pe gustul meu. Acum, are ceva-nduioşător cu mutra asta de animal pipernicit.

Când socoteşte c-am terminat masa, gazda vine să strângă.

— Şi-acum poftiți în odaia bună şi puneți un pic capul jos.

Mă ridic şi-ntind o mână spre taiorul ei.

— N-ar fi mai bine să rămânem aici? E mai cald, zice ea încurcată.

— E cald peste tot, coniță, c-avem gaze-n sobă.

Îi fac un semn cu mâna să se ridice. Gazda ne conduce. În cameră, pluteşte mireasma «odăii bune» țărăneşti, în care se-amestecă parfumul fructelor coapte, aroma pişcătoare-a busuiocului, mirosul pernelor şi-al velințelor de zestre, aşezate vraf pe laviță sau la capătul patului. Miroase-a casă de om şi-a biserică în acelaşi timp. Gazda închide uşa. Ea întoarce involuntar capul când aude zgomotul clanței. Stă nehotărâtă lângă prag. Ia seama camerei, priveşte pozele de pe pereți, fără să se mişte şi tară nicio vorbă.

— Eu îmi scot pantofii şi mă-ntind puțin. Cred c-ar fi bine să faci şi dumneata la fel.

Îşi scoate ascultătoare pantofii şi se-ntinde pe pat îmbrăcată şi cât mai departe de mine. Dau iar cu ochii de floarea aceea antipatică, din material plastic. Vreau să n-o mai văd.

— Scoate-ți taiorul că ai să-l şifonezi, scoate-ți fusta şi-acoperă-te c-o pătură.

Îi arăt cu mâna pocladele mițoase de pe laviță. Îşi scoate numai taiorul. Nu vreau să zâmbesc. Umblă cu nişte gesturi încete, nu cumva să facă zgomot şi să declanşeze cine ştie ce în mine.

— Câți ani ai?

— 23.

— Te-ai măritat demult?

— Acum doi ani, când am terminat facultatea.

— Din dragoste?

— Nu ştiu. Cred că da.

— De obicei, femeile fac mult mai uşor confidențe necunoscuților decât cunoscuților. Nu insist. Spune-mi, ziceai că eşti profesoară. Îți place meseria asta?

— Da şi nu.

— Ți-ar fi plăcut alta mai mult?

— Da, precis.

— Care?

Zâmbeşte încurcat.

— Şi asta e o taină?
— Am vrut să fiu actriță.
— Şi de ce n-ai încercat; sau n-ai reuşit?
— Mi-a fost ruşine să mă prezint la examen.
— De ce? De ce ți-a fost ruşine?
— Nu ştiu, fiindcă mi-a fost ruşine.
Mă ridic într-un cot şi-o privesc. Fața ei e un bibelou de abanos pe perna albă. Stă nemişcată, cu brațele pe lângă corp.
— Uite şi-acum, mi-e atât de ruşine de dumneata.
— De ce?
— De tot ce-am făcut, de tot ce-am spus, mi-e ruşine şi-mi vine să plâng.
Întoarce capul pe pernă şi nu-i mai văd decât părul scurt şi negru.
M-aplec spre ea şi-i întorc fața. De-abia o ating. Simt în mine dorința de-a dărui, de-a ocroti. Îi strâng capul la piept, o mângâi pe păr. Aş vrea să-i dau corpului ăsta mic şi firav ceva din sănătatea şi din vigoarea mea. Îi culc din nou capul pe pernă, îi sărut uşor fruntea şi ochii ca unui copil necăjit.
— Să nu-ți fie ruşine şi nici frică de mine, îi şoptesc la ureche.
Stă cu ochii închişi.
Afară s-a-ntunecat de-a binelea.
Îi iau brațele şi mi le pun pe după gât şi-o sărut mereu pe ochi şi pe frunte. Simt la un moment dat strânsoarea lor caldă. O sărut lung pe gură. O-ntreb ceva la ureche pentru binele ei. Cred că asta o face să vadă că nu sunt o brută. O iubesc duios, iar ea e vibrantă şi caldă. Simt că are nevoie de duioşie. Îmi sărută brațele, părul. O iubesc ca-ntr-un abis al dragostei, al milei şi-ai dăruirii.
Mergem tăcuți spre Sibiu. Sunt trist. Îi mângâi din când în când mâna. Mi-e iar străină. Îmi bâzâie-n urechi dialogul nostru de la venire. Parcă ne-ntoarcem de la o-nmormântare. Suntem cele mai apropiate ființe-ale mortului şi ştim că orice ne-am spune nu ne poate

consola.

Am ajuns. O privesc lung în ochi, la lumina slabă a becului din stradă. Simt că face toate eforturile să nu plângă.

Vreau să-i dau ceva, vreau să-şi aducă aminte de mine. Nu vreau să mă creadă un aventurier, fiindcă nu sunt. Îmi pipăi buzunarele, n-am decât bani, acte, bricheta şi ţigările. Mă gândesc la lucrurile din port-bagaj. Mi-aduc aminte de lănţişorul de aur de la gât şi de trifoiul cu patru foi. I le pun ei la gât şi-i şoptesc: «Să-ţi poarte noroc». Deschide portiera şi înainte de-a coborî se-apleacă şi-mi sărută repede mâna. Apoi fuge-n casă. Sunt convins că eu sunt singurul ei noroc şi ziua de azi cea mai frumoasă zi a ei. Are să şi-o aducă aminte totdeauna alături de domnul doctor în maşinile lui mereu candidate la vânzare. Stau o clipă cu portiera deschisă. O trântesc cu duşmănie. Sunt trist cum n-am mai fost decât de trei ori în viaţă. Şi toată tristeţea îmi vine de la oameni. Sunt un pribeag mâhnit, care mai are de străbătut sute de kilometri până acasă: deci să-i străbat.

Toţi suntem nişte candidaţi la fericire.

UŞILE DE BISERICĂ

Dacă vreodată avea să se mai însoare nu-şi va mai lua decât nevastă frumoasă. Tată-său îi spunea, încă de pe vremea când nu putea fi vorba de-nsurătoare, să fugă de femeile urâte şi chiar şi de cele care nu sunt frumoase. Ca orice tânăr care vrea să nu pară superficial, cu toate că şi lui îi plăceau fetele frumoase, îl întreba de ce anume trebuia să fugă de celelalte, care uneori sunt profunde, mai inteligente şi au o viață interioară mai bogată. Pentru că au complexe, îi răspunsese tată-său. Au complexe pe care caută să şi le-nfrângă prin exhibiționism. «Aşa că, băiatule, măcar când te-nsori ai grijă să fie femeie frumoasă. Mai bine una frumoasă care să nu fi fost uşă de biserică, decât vreo urâțică pentru care să fii o fericită uvertură». Dacă tată-său ar mai fi trăit şi dac-ar fi ştiut tot ce se petrecea acum ar fi fost desigur amărât, dar nu şi-ar fi putut ascunde un zâmbet de satisfacție, întovărăşit de-un comentariu mintal: *«Quod erat demonstrandum»*.

Citise-n ochii lui dezamăgirea când îi prezentase viitoarea noră. Şi mai mult decât lipsa ei de frumusețe avusese impresia că pe tată-său îl indispusese aerul de iepure speriat, ochii aceia care revărsau pe negândite valuri de duioşie, pe care nimeni până atunci n-o primise, de care nimeni n-avusese nevoie. Proastă nu era, dar nici foarte deşteaptă. Era atât de deşteaptă cât să priceapă orice, ajutată de-o intuiție de animal care de generații stă la pândă – toate generațiile de femei urâte al căror ultim vlăstar era ea – ştia să tacă, să asculte, să se eclipseze. În momentul când îşi dăduse seama că va fi luată de nevastă se instalase temeinic în viața lui, făcând ordine, fără să-şi ia aere de stăpână. Adoptase şi îngrijea tot ce era al lui. Îi adoptase prietenii, avea grijă de tatăl lui, de mormintele familiei. Dăruia toată integritatea ei fizică şi sufletească avidă de dăruire. Nu-l sufoca niciodată cu

dragostea şi cu tandreţea. Îi lăsa deplină iniţiativă. Seara, înainte de culcare, fără cuvinte, îi punea capul pe umăr ca un animal credincios care aşteaptă o mângâiere. Accepta necondiţionat să fie condusă. Se purta ca un om de care la un moment dat te poţi lipsi. Tatăl lui îi recunoştea foarte multe calităţi, mai ales că se purtase exemplar într-o situaţie dificilă pentru-ntreaga familie. Se dovedise ataşată fără rezerve tuturor, care deveniseră ai ei. Totuşi, tată-său nu se putuse împăca niciodată cu ideea că nu era frumoasă. Şi îşi privise şi nepotul a pagubă, aşa cum o privise şi pe ea la început. Perpetuá lipsa ei de frumuseţe şi de vlagă.

Dinu se gândea acum, privindu-şi copilul, ce copii ar fi putut să-i facă celelalte femei, cu care nu dorise să-i aibă. Nu şi-i putea închipui decât frumoşi, rotofei, veseli ca şi cele care le-ar fi putut fi mame. El era bărbat frumos. Simţea atracţia pe care-o avea asupra femeilor din gesturile cu care se dezbrăcau în faţa lui, din respiraţia precipitată când îşi lipea urechea de pieptul şi de spatele lor pentru auscultare, din înfiorarea pielii. Gesturile lui calme, felul de-a privi drept în ochi, blândeţea glasului şi-a sfaturilor făceau, poate chiar mai mult decât meritele lui profesionale, ca în faţa cabinetului său să fie mereu coadă. Nu era un afemeiat, iar femeile din viaţa lui nu fuseseră niciodată racolate în cabinetul medical.

Într-o zi, se trezise-n cabinet cu-o fetişcană slăbănoagă şi caraghioasă pe care-o asemuise cu-o păpădie. Toată numai oscioare, cu dinţii puţin încălecaţi, firavă, cu un aer pierdut şi speriat. Gâtul era cel mai senzaţional din toată făptura. L-ai fi putut răsuci de două-trei ori, ca pe-un vrej, şi tot ar fi rămas prea lung. Şi restul era deşirat şi, deşi cu proporţii normale, părea fără sfârşit. Vorbea cu-o voce tărăgănată, ţinând capul niţel pe-o parte, iar zâmbetele şi privirile îi erau ţinute-n lanţ. Era doctoriţă în altă secţie a spitalului şi venise să-i ceară colegial o consultaţie. O rugase să se dezbrace, stinsese lumina şi-o trecuse în spatele aparatului Röntgen. Scheletul ei de

copil sărac şi pipernicit îl înduioşase. După ce-aprinsese lumina, se uitase la ea cum se-mbracă. Nu făcuse asta cu nicio pacientă. Un corp de fetiță de paisprezece ani, slab dezvoltată, cu un schelet perfect studiabil cu ochiul liber. Coastele, cel puțin, îi stârneau milă. Erau de-a dreptul oase de peşte. Îmbrăcată, într-o fustă plisată, cu-o bluză strălucitor de albă şi de scrobită, părea însă o miniatură din secolul al XVIII-lea, a unei fete de boier slabă de plămâni. Avea nevoie de-ngrijire. Trebuia s-o mai vadă. Şi-aşa apăruse-n el dorința de ocrotire pentru-o ființă pe care-o socotea dezarmată şi neajutorată. Şi dorința asta se transformase-n dragoste, în nevoia de-a simți cât mai aproape corpul ei plăpând şi fără semnificație. Dragostea lui o făcuse să-nflorească, să capete alte culori, alt zâmbet. Descoperise apoi o căldură şi-o voluptate în ea pe care – credea el – numai urâtele ştiu să le dea, ofrandă şi recunoştință, bărbatului care şi-a oprit privirea asupra lor, pe care frumoasele găsesc firesc să le primească de la cei cărora le fac hatârul iubirii lor. Era o sălbăticie-n dăruirea ei pe care n-o mai întâlnise la niciuna dintre sporadicele sale partenere. Apoi, reveniți în viața obişnuită, era firească, discretă şi n-ai fi bănuit-o măcar pe cealaltă. Fusese-o mirare generală şi chiar consternare când se-nsurase cu ea.

Iar ea înflorise. Se schimbase, căpătase-ncredere-n ea însăşi. Fericirea ei n-a ținut mult. Începuse, de la un timp, mai ales după naşterea copilului, să devină suspicioasă. Avea priviri fugare din care-nțelegeai că era invidioasă: el era frumos, mult mai deştept decât ea, foarte-apreciat profesional. Lui i se oferise totul, ei foarte puțin. El începuse să se lupte pentru nişte victorii profesionale ale ei. Voia să-i îndepărteze măcar acest complex nemărturisit. O forțase-aproape să facă o complicată lucrare ştiințifică şi să-şi dea doctoratul. Ea înțelegea, pe de-o parte, că tot ce făcea el era numai de dragul ei, dar, pe de altă parte, se gândea că n-o socoteşte corespunzătoare nivelului lui, şi măcar profesional luptă

să facă ceva din ea şi s-o scoată din anonimat. În mintea ei toate eforturile-acestea se-ntorceau împotriva lui. El îi atrăgea atenția, ca şi la-nceput, asupra tuturor lucrurilor pe care le-ar fi vrut altfel în comportarea ei. La-nceput, accepta bucuros orice sugestie, pe care dacă n-avea ocazia s-o aplice îşi crea această ocazie. În ultima vreme, nu mai suporta nici să-i spună că o rochie nu-i venea bine. Totul i se părea o jignire gravă, care-antrena întreaga ei personalitate. O obosea un bărbat atât de deştept şi care să aibă întotdeauna dreptate. Îşi dădea seama cât e de greu să trăieşti lângă un bărbat deştept, mai ales când vrea să facă ceva din tine. Ea, care-acasă nu fuma niciodată, fuma totdeauna la restaurante, în gară, oriunde-o putea vedea cineva, deşi după asta el era sigur că scuipa-n batistă. Îşi vopsea unghiile foarte violent, îşi arăta foarte des picioarele (care-ar fi trebuit să fie mult mai frumoase pentru asta), în poziții foarte studiate. Avea o grijă pentru aspectul ei şi pentru-mbrăcămintea ei pe care nu le-avusese niciodată. Era toată ziua la cosmeticiene, iar acasă, numai cu măşti de frumusețe pe față. Începuse să facă şi complexul îmbătrânirii. El îi atrăsese atenția asupra tuturor acestor lucruri. Acum regreta tonul ironic cu care-o făcuse. Poate de vină era şi lipsa lui de tact. Nu se purtase niciodată cu ea cum te porți cu-o femeie atrăgătoare, ci aşa cum te porți cu-o femeie pe care-o iubeşti şi pe care-o consideri a ta. Nu-i dăduse niciodată a-nțelege că cineva ar mai putea s-o dorească şi nicidecum că ar putea face-o nebunie pentru ea. Îi părea rău acum. Îşi dăduse într-o zi seama că cel mai mare complex al ei era complexul anonimatului. Un coleg rostise o dată față de ea, o butadă a lui Voltaire, butadă care se sfârşea cam astfel: *«Brave sœur puisqu'on n'en parle pas».* Văzuse cum ei i se lungesc trăsăturile ca la o durere fizică. Un moment crezuse că-i este rău. Viața lor, în care nu se petrecea nimic răsunător, o enerva. Poate o-ntrista şi copilul, care nu moştenise nimic din frumusețea tatălui. Părea un

copil făcut numai de ea. Nu spunea nimic prin care să-şi manifeste nemulţumirea sau dezaprobarea, dar simţea lâncezeala ce punea pe zi ce trece stăpânire pe ea, în ciuda eforturilor înverşunate de-a arăta mai bine. O viaţă ternă, în care ea se simţea şi mai ternă şi-n care nimeni nu făcea eforturi ca ea să se simtă altfel. Şi-n acest moment apăruse-al treilea. Un bărbat frumos şi musculos, dintr-un mediu artistic, ins fără prea multă inteligenţă care să-l facă apt de probleme de conştiinţă şi de scrupule, a cărui imaginaţie nu mergea mai departe decât să sucească femeilor capul şi să-şi compună «atitudini». Sătul, probabil, de aventuri cu femei frumoase, şi ştiind, ca toţi afemeiaţii, să descopere rănile celor pe care pun ochii, dăduse asaltul asupra acestei de două ori oropsită, presupunea el: o dată – de natură, altă dată – de bărbatul care, ca toţi bărbaţii conjugali, nu se putea să n-o neglijeze. Deodată, ea se trezise că declanşase o pasiune. La-nceput, avusese un moment de ezitare, temându-se de-o farsă. N-avea de unde să cunoască pasiunea atât de sinceră şi de generoasă a celor nestatornici. N-avusese parte decât de-afecţiunea drămuită şi plină de seriozitate-a bărbatului. Nu primise niciodată scrisori de dragoste, nici flori. Nu cunoscuse-mbrăţişări după care să creadă că poate veni sfârşitul pământului. Ea nu trăise prezentul fără teamă de viitor. Trăia, în sfârşit, o poveste după care jinduise de-atâtea ori ieşind de la teatru, de la cinematograf sau după ce stingea becul lămpii de carte. Se vorbea de ea, juca un rol necunoscut. Până ieri, era o figurantă care-aducea tava cu dulceaţă, iar azi – eroina principală a unei drame. Devenise ceea ce toate femeile doresc mărturisit sau nu: o femeie fatală. Plecase de-acasă. Dorea viaţă independentă, fără niciun bărbat, doar pentru ea şi pentru copil. Deocamdată, copilul rămăsese la tatăl lui. Explicaţiile ei erau şi ele explicaţii de femeie fatală: n-avea de dat socoteală nimănui asupra vieţii şi-a concepţiilor ei. Avea o figură neclintită care ştie că produce dezastre.

Dinu se uita la ea uimit. Îi spusese cu blândețe să se-ntoarcă acasă, unde-avea un copil de crescut. Ciudat era că iubea mai mult ca oricând această biată păpădie cu gât de vrej răsucit şi nesfârşit de lung, acest pachet de-oscioare-nvelite-n piele. Nu putea fi deloc furios pe ea. Se gândea cu câtă sete ar fi călcat acum în picioare o femeie frumoasă care i-ar fi făcut aşa ceva. Avusese totdeauna pornirea de-a ocroti cățeii şchiopi, pisoii azvârliți la rigolă. Probabil că taică-său zâmbea ironic, dând a pagubă din cap, în lumea celor drepți. Nevastă urâtă îi trebuise, nevastă urâtă avea. I se rupea inima de-această biată femeie, cumsecade şi omenoasă în fond, care, dac-ar fi fost cât de cât mai arătoasă, n-ar fi făcut niciodată prostia de-acum. O femeie frumoasă îşi ia un amant, îl iubeşte la domiciliul lui, în case de-mprumut, se-ntoarce bine dispusă acasă, ştiind că face doi oameni fericiți deodată, plină de disponibilități şi de bunăvoință pentru soț. Sau cine ştie cum dracu or fi şi cele frumoase când înşală! Acum, îi căuta cea mai plauzibilă scuză ca să n-o scoată din inima lui, unde era atât de bine plantată. Şi-apoi, ea nu-i reproşa nimic, cum au obiceiul femeile care părăsesc. Se gândea la perspectiva de-a-şi creşte copilul cu-o femeie străină şi era gata să ierte orice. Îşi aducea aminte de copilăria lui, petrecută lângă un tată care nu ştia nici el cum să se poarte ca să-şi împace şi copilul şi pe cea de-a doua nevastă. Se gândea la viața ei după ce aventura atât de seducătoare se va sfârşi. Va căuta să-l uite pe cel de-acum, care se va plictisi de oscioarele fragile, de firea blândă şi ataşabilă de femeie cumsecade şi, ca să-l uite, va trebui să găsească altul. Şi nu era făcută pentru aventuri. Era făcută pentru afecțiunea statornică a unui singur bărbat. Îi era teamă că dacă n-are să se trezească şi să se-ntoarcă la timp s-ar putea ca-n el să se stingă totul, să nu mai simtă pentru ea duioşia şi dorința de ocrotire de-acum.

Încerca să vadă dacă nu cumva ea nu după celălalt se dusese ci fugise de el, de bărbatul legal. Poate-ar fi trebuit

să aibă mai mult tact când îşi impunea părerile, când îi demonstra că avea dreptate. Îşi aducea aminte că toată Facultatea de Medicină fusese supărată pe tatăl lui când refuzase să-şi scoată-un rinichi, tratându-se după rețete proprii şi dovedindu-le că avusese dreptate.

Şi totuşi ea n-ar fi plecat niciodată dacă n-ar fi apărut acest gentleman sportiv, care considera căsătoria o instituție perimată, tip care-ajuta cât mai multe femei să se emancipeze de sub acest jug, dar care, dacă ea dorea, mergea pân-acolo încât ar fi luat-o de nevastă. Era sigur că în momentul când se va sătura de ea, frumosul gentleman nu-şi va irosi timpul în demonstrații, o va duce-n fața oglinzii, şi cu-o linie, ca la lecțiile de ştiințe naturale, îi va arăta fiecare muşchi anemic şi prost plasat al corpului sfrijit. Pe el îl ura. De ea îi era grozav de milă şi-i ducea tot timpul grija. Se gândea s-o pedepsească totuşi când se va-ntoarce, dar cum? Da. Are să-i facă un chiuretaj. Ar fi absurd. Ar îndepărta-o de el. El o voia întoarsă din proprie inițiativă, pocăită şi spăşită, cumințită pe restul vieții. Curând avea să i se-ntoarcă acasă, după ce-şi va fi jucat rolul atât de jinduit de femeie fatală. Are să fie din nou nevasta lui urâțică, ataşată şi cuminte. Şi dacă nu se mai întoarce?

Îl apucă o furie neagră împotriva lui însuşi, îi venea să facă scandal, să spargă, să rupă.

Îl persecuta, de dincolo de groapă, glasul lui taică-său: «Băiete, când o fi să te-nsori, ia-ți o femeie frumoasă, chiar dacă n-a fost uşă de biserică...». Şi-i veni pe limbă o-njurătură despre toate uşile şi neuşile de biserică şi, pentru că n-avea pentru cine să n-o spună, îi dădu drumul cu mult năduf.

PSEUDOVACANȚĂ

În sfârşit, m-am urcat, mi-am aşezat valiza în plasă şi nu mi-am făcut decât două-trei vânătăi; vreau să spun, mi le-au făcut alții, grăbiții, «eroicii», bărbații. Trenul stă în gară 12 minute, locurile sunt rezervate, dar toată lumea intră în panică dacă nu s-a urcat în primele cinci minute. Un singur gând le dă pinteni tuturor: «Nu se ştie niciodată, e bine să fii primul». La clasa I, e lume puțină. La clasa I, nu mi-am putut permite. O sărut pe Monica, pe copii. Şi-mi spun mereu, cu-o dublă absență, față de-mbrățişare şi față de gând: «Nu mi-am putut permite». Mă mai uit o dată cu-o speranță absurdă, speranța omului care ştie că i s-au furat banii, dar care nu se poate opri să nu răscolească toată casa şi să-i caute, mă uit să-l văd. Copiii îmi spun pe rând: «Când mai vii, Liliana», «de ce n-ai mai stat, puteai să mai rămâi două-trei zile». Aş fi putut să mai rămân. Dar în ultimele zile eşecul mi se păruse total. De la-nceputul vacanței am ştiut că dintr-un punct de vedere, al odihnei şi-al liniştii, avea să fie un eşec, fiindcă era o vacanță de om sărac. Nu ştiam însă că... în sfârşit. Trenul pleacă, le fac semn cu mâna până nu-i mai văd. Închid uşa compartimentului şi deschid fereastra. O cucoană grasă de pe banca de vis-à-vis vorbeşte cu cea de-alături de mine.

«Dacă vrea cineva să fumeze, poate ieşi pe culoar».

Am un moment de consternare, am o poftă grozavă să fumez o țigară. Mi-am cumpărat un pachet de «Snagov». Monicăi i-am lăsat un pachet de «Kent» pe birou. Singurul lux din toată vacanța. Mi-aduc aminte c-am cerut la oficiul de voiaj compartiment de fumători. Ies pe culoar, arunc o privire şi verific. Am o fire paşnică şi sunt dispusă să tac şi să-nghit numai ca să evit cearta. Acum, n-am chef de ceartă, dar nici să-nghit. N-au decât să-nghită ei fumul autorizat de legile internaționale de circulație sau să iasă pe culoar. Îmi aprind o țigară, fără

ostentaţie. Mă fac precum că nici n-am băgat de seamă ce s-a vorbit în compartiment. În chip de represalii, poate, cucoana grasă dă drumul unui tranzistor oblojit într-o husă care-aduce-a scutec de copil, decolorat de prea mult fiert. Copilul-tranzistor începe să plângă cu paraziţi, de care probabil este vinovată mai ales locomotiva «Diesel». Îmi vâr nasul într-o revistă şi impun tăcere de la-nceput. N-am chef s-ascult conversaţii de tren, biografii în rezumat, reţete împotriva guturaiului, a gâlcilor, a varicelor, reţete culinare dietetice, metode de-a bate maioneza fără să se taie, comentarii asupra catastrofelor aeriene, feroviare şi maritime din lume, asupra emisiunilor de televiziune, asupra cântăreţilor preferaţi. Vreau să-mi permit măcar luxul unui pic de linişte. Cucoana grasă, care voise să contrapună ţigării mele tranzistorul ei, renunţă. Locomotiva «Diesel», care nu-mi inspirase până acum niciun sentiment, îmi devine brusc simpatică. Drăguţă fata în rochie roz cu buline, e bronzată egal, cu un luciu de aur vechi; are ceva pur în mâinile înguste cu degete lungi, în braţele frumoase şi-aeriene, în ochii verzui şi absenţi care se ridică din când în când din paginile cărţii. Mă plictisesc de revistă. Începusem să citesc o schiţă. După un alineat, găsesc o frază care începe-aşa: «Avea impresia certă». Nu pot să-mi înfrâng repulsia pentru un autor care «are impresia certă». Mi-aduc aminte că am în valiză amintirile lui Ilya Ehrenburg. Încep să-l citesc. Fata trage cu coada ochiului să-i vadă titlul. Ca din întâmplare închid cartea şi-i las timp să se uite-n voie. Ca să-mi întoarcă politeţea, ea iese-o clipă din compartiment şi-şi lasă cartea cu coperta îndreptată spre mine: Dickens, *Oliver Twist.* Doamna grasă rupe tăcerea spunându-i lui fiu-său, vlăjgan de 18-20 de ani, să nu scoată capul pe fereastră. Îmi vine să râd, dar îmi muşc buzele, fiindcă nu vreau să intru-n vorbă pe tema: «pân' la bătrâneţe sunt tot copii». Este iar linişte. Doar zgomotul ritmic al roţilor. La prima staţie, coboară toată lumea din compartiment, afară de fata

aurie. Ilya Ehrenburg şi-aminteşte de closetele liceului unde-a-nvățat, ca de-un loc simpatic, unde cei mici făceau schimb de timbre, cei mari schimb de păreri în fumul țigării, în sfârşit, ca de-un loc privilegiat cu-o atmosferă intimă, şi plină de farmec. Am bănuit întotdeauna că bărbații au o sensibilitate redusă față de-anumite lucruri. Pentru mine, există trei mirosuri insuportabile: mirosul de stârv, mirosul de closet colectiv şi mirosul de-aşternut murdar. N-ar trebuie să mai rămână niciun mort neîmbălsămat. Ar trebui să existe un serviciu de îmbălsămare gratuit ca şi învățământul. Ar fi un semn de respect pentru umanitate. N-ar trebui să-ți fie silă să intri într-un closet. Măcar în vacanță să n-ai nevoie să treci prin closete rău-mirositoare, care să-ți otrăvească o zi întreagă. Iar încep să mă enervez că mi-am ratat vacanța asta. Ilya Ehrenburg: studii medii neterminate. Cât îl invidiez. Am să fiu doctor în ştiințe. Am acasă covoare persane, pereții plini de sus până jos de cărți, am renovat mobila, mi-am cumpărat un Luchian. În momentul ăsta le-aş da foc. Am o firmă de păstrat. Aşa zic părinții mei. Covoarele, oglinzile, tablourile, toate sunt nişte concesii pe care le fac ca să-i îmbunez. Chiar şi doctoratul. Să-i îmbunez că sunt singurul lor copil, că n-am fost în stare să-mi schimb bărbatul şi că până la urmă l-am lăsat, că n-am mai găsit altul, că n-am copii, că odată cu mine au să moară şi ei pentru totdeauna. Îmi dau şi eu uneori seama că-n viața mea există o ratare de gradul II. Ratare care-l priveşte pe individul pe care societatea nu-l socoteşte ratat. Ratarea mea intimă este lipsa de fericire pe care nu ştiu exact cărui motiv s-o atribui. Există nişte zone de tristețe şi de ratare în mine din nişte cauze tulburi şi depărtate, legate de soarta omului, de zbaterea continuă de-a exista fizic, spiritual, vizibil pentru alții, de-a te materializa în copii, în activități publice, în case, în mobile în etc., etc. Of, Doamne, toate gândurile şi toate cuvintele astea cad peste mine ca nişte bolovani. N-am nevoie de covorul persan pe

care-am dat atâția bani, de oglinda venețiană, nici de doctoratul ăsta n-am nevoie. Pentru el, de doi ani n-am o zi liberă. Mă instruiesc. Învăț, dar puteam să mă instruiesc şi să-nvăț şi fără să fiu mânată de la spate de nişte examene, de-o nouă diplomă pe care trebui' s-o obțin. Sunt obosită şi n-am bani. De doi ani, în vacanță lucrez la teza de doctorat ca şi-n restul anului. Banii îi cheltui ca să-mi pun la punct casa, ca să-i mai fac pe-ai mei să uite că n-am bărbat, că etc., etc. De doi ani, merg în vacanță la prieteni. Ei mă iubesc, vor să mă ocrotească, să-mi creeze o ambianță în care să mă pot odihni, să pot lucra şi să fiu scutită de cheltuielile concediului petrecut într-o stațiune.

Monica e bună, e bun şi bărbatu-său, şi copiii sunt buni. Oameni buni sunt mai ales cei care dau din puțin. Se zice că dacă ai puțin n-ai voie să fii generos. Ei au puțin şi sunt generoşi, pentru asta-i iubesc. Copiii umblă-n vârful picioarelor, ca să mă menajeze, dar umblă. Cel mare-a rămas corijent la matematică şi mi-e milă să-l văd cum face toată ziua exerciții şi mai ales cum intră-n panică, fiindcă nu-i iese rezultatul din carte. M-apuc imediat să-i explic de fiecare dată de ce-a greşit. Fata mijlocie are două măsele cariate şi-o dor şi n-are cine s-o ducă la dentist. O duc eu la un cabinet medical şcolar. Şcoala e-n renovare. Călcăm în fiecare zi pe moloz, printre cărămizi, printre movile de ciment şi de pietriş mărunt; simt cum scârțâie tencuiala sub tălpi, iar din când în când zgomotul unei pietricele pe care-o zdrobesc de ciment mă-nfioară; îmi trece-o sârmă înroşită prin creier. Şi trec în fiecare zi prin fața closetelor care-acum sunt la vedere, cu uşile scoase din țâțâni, cu mirosul lor de defecație colectivă, mirosul ăsta care-mi intră în corp prin toți porii, care-mi strică toată ziua, umilindu-mă şi indispunându-mă. Nu pot să trec pe lângă closetele astea şi să mă fac că nu le văd. Dacă nu mi-aş fi cumpărat toate lucrurile inutile de la mine de-acasă, aş fi putut să stau trei săptămâni într-un hotel luxos şi să mă scutesc

măcar în vacanță de nişte spectacole care-mi dau senzația de maculare fizică. Fetița mică are enterită şi trebuie să ia doctorii la ore fixe. I le dau eu şi ca să nu uit pun deşteptătorul să sune. Uneori ațipesc şi mă prăbuşesc în bună-starea unei uitări desăvârşite în care-mi apar tărâmuri necunoscute, un rai de sunete şi de culori, brăzdat cu curcubee în care se-mbină puzderii de pietre scumpe, comori dintr-o mie şi una de nopți, azvârlite peste un cer ireal de pur, un rai plin de copaci picurând lacrimi de aur şi de sidef, care te leagănă cu susurat de frunze şi te-aproprie de lumea neființei. Şi deodată sună ceasul. Mi-aduc aminte de femeile de la țară, care bocesc la căpătâiul muribundului şi nu-l lasă să-şi dea sufletul. Primul impuls e să pun mâna pe ceas şi să dau cu el de pământ. M-apucă din nou ura împotriva covoarelor mele, a oglinzii, a tezei de doctorat, a părinților mei, a părerilor lor, de care puțin îmi pasă de fapt, dar pe care, din delicatețe şi din respect filial, mă prefac a le lua în seamă. Începe să-mi bată inima ca după o noapte de orgie. N-am fost în viața mea la o orgie, dar aşa zice lumea că s-ar întâmpla. Îi dau doctoria fetei mici, le dau câte ceva de mâncare celor mari. Spăl farfuriile, le pun în dulap, măcar cu-atât s-o ajut pe Monica. Vine obosită, coaptă de căldură, cu două plase cât ea de mari, adusă de şale ca o cobiliță, abia trăgându-şi sufletul, apăsând pe sonerie cu cotul, rămânând cu mâinile-n aer, de parcă s-ar preda în fața inamicului. Strânge pumnii şi-i deschide de câteva ori la rând şi-mi zâmbeşte. Un zâmbet copilăros pe care nu ştiu cum îl mai găseşte-n atâta oboseală. Spălăm vasele, culcăm copiii, stăm de vorbă. Avem totdeauna ce să ne spunem. Peste prietenia noastră, care ține de 27 de ani, nu s-a-ntins crusta nici unei răceli, n-a bătut niciun vânt. Când stau de vorbă cu Monica mă simt ca-ntr-un loc moale şi răcoros. Nu ştiu de ce, cum înşiră ea vorbele, fără grabă, cu vocea scăzută, care-ți dă o senzație tactilă, trecând mai întâi peste tot corpul înainte de-a pătrunde-n urechi, mi se pare că mă

odihnesc pe muşchiul matlasat al mormintelor din cimitirul protestant. Muşchi sădit în moviliţe în care cresc poate gândurile tandre ale viilor pentru morţi şi indiferentul simbol vegetal al uitării. Muşchiul ăsta face din ideea morţii o idee familiară. Un verde intens care te-mpacă şi te-nvaţă cu trecerea prin toate ipostazele materiei.

Copiii se trezesc; iar paşi, iar hăinuţe schimbate, iar doctorii. Vine şi bărbatul Monicăi, mănâncă, se culcă. Iar s-a stricat echilibrul odihnei şi-al nemărginirii sugerate de-o voce. Plapuma funerară de muşchi moale nu mai există. Reintru într-un ritm de câine fugărit. De-abia găsesc un ceas în care să mă duc să-l văd. Mă aşteaptă, calm şi răbdător. Îl iubesc. Poate că şi el mă iubeşte, dar n-am timp să-i analizez sentimentele şi nici nu ţin să le cunosc, nu din frica de-a descoperi o indiferenţă pigmentată cu un pic de duioşie, dar pentru că m-am obişnuit să ţin mult mai mult seama de sentimentele mele pentru alţii decât de-ale lor pentru mine. În relaţiile mele cu cei câţiva bărbaţi care-au însemnat ceva pentru mine, am plecat de la principiul că nefiind legaţi de niciun interes oamenii îşi dau mai puţină osteneală să simuleze. N-am căutat să-i oblig cu nimic şi nici ei pe mine. Ne puteam despărţi ca nişte buni camarazi, strângându-ne mâna cu oarecare tristeţe că «excursia s-a terminat», dar fără să ne spunem nici măcar în gând «după tot ce-am făcut eu pentru tine». Poate că el intenţionat a făcut să fie trimis tocmai acum în delegaţie şi tocmai aici. Mi-a spus cu două zile înainte de plecare că vine şi el. Dimineaţa merge în inspecţie la nişte şantiere, iar după-amiază mă aşteaptă pe mine. Îşi expediază fratele de-acasă – n-a găsit loc la hotel – şi m-aşteaptă. Nu-mi spune, dar simt din felul în care mă-mbrăţişează, cum îşi culcă obrazul pe umărul meu, şi cum mă priveşte înainte de-a mă săruta. Nu ştiu dacă mă iubeşte, dar fiecare gest al lui e-o mângâiere. Ştie să iubească frumos. Eu vin şi-aici, şi când sunt acasă, cu sufletul la gură. Vreau să storc din

fiecare ceas un timp util de cel puțin 90 de minute, dar timpul se răzbună şi mă stoarce el pe mine. Şi-n minutele scurte pe care le petrec lângă el de-abia mai respir şi-n loc să-mi pierd răsuflarea de emoție mi-o pierd de oboseala care mă gâtuie. În ceasurile astea atât de rare, singurele în care-aş vrea să fiu frumoasă, vioaie, robustă, am ochii întunecați, cu cearcăne vinete, sunt moale ca o cârpă, istovită ca o gloabă. Numai privirea lui duioasă mă face să cred că e ceva de capul meu. Am lucrat câțiva ani la Spitalul de urgență şi-am văzut oameni schilodiți de accidente, sinucigaşi care-şi rataseră moartea, ruşinați că s-au întors din nou într-o instituție din care încercaseră să-şi dea spectaculos demisia, am văzut o mulțime de nenorociri, dar nimeni nu-mi trezeşte mai multă milă decât o ființă obosită. Oboseala e-o stare care anihilează orice fel de dorință, şi mai întâi dorința de-a trăi. Dacă moartea ar vrea să-l ia pe om şi să nu-i lase niciun regret ar trebui să-l ia într-un moment de oboseală. Abia acum realizez, după-atâția ani, că o sinucigaşă îmi spusese adevărul. Când am întrebat-o între patru ochi, de ce încercase să se omoare mi-a răspuns: «În primul rând, de oboseală, restul l-aş mai fi suportat». Pe vremea aceea, «restul» mi se păruse mult mai important. Numai privirea lui şi mângâierile în care nu-i niciun pic de grabă trezesc în mine senzualitatea rătăcită în aluatul amorf şi atotcuprinzător al oboselii. Nu ştiu dacă mă iubeşte şi nici nu vreau să aflu. N-am de gând să-mi leg viața de-a lui, fiindcă n-aş fi o nevastă bună. Trebui' să muncesc prea mult, să câştig bani, ca măcar lipsa lor să nu mi-o poată reproşa părinții, care de fapt nu uită niciodată să-mi spună: «Iar cu nasul în cărți, mai plimbă-te, mai distrează-te». E-o contradicție flagrantă între sfaturile-astea şi banii care se cheltuiesc lunar în casă. Omul ăsta ar avea nevoie de-o nevastă, nu de-o doctoriță în ştiințe. Îmi pare bine că l-am cunoscut. Dacă mă gândesc, este cea mai importantă întâlnire din viața mea de până acum. Nu-mi pune întrebări şi nu-mi dă sfaturi. Nici măcar nu-

mi spune să mă odihnesc mai mult; ştie că sfatul ăsta poate fi pus în practică şi deveni eficace numai dacă, odată cu sfatul, eşti dispus să-i dai celui sfătuit şi nişte bani. Uneori, când plec de la el, îmi vine să-i cer iertare cum îi cere o biată *figlia d'amore,* într-o carte, unui bărbat care-o plătise degeaba: «Vă rog să mă iertați că n-am corespuns aşteptărilor dumneavoastră, dar eram grozav de obosită aseară, mai treceți în altă zi», sau cam aşa ceva. Cred că şi el mă iubeşte. Ar trebui să vorbesc la trecut. Cât de urâtă are să fie viața fără el. El este dintre puținii cărora chiar dacă îi iau alții locul nu-l pot înlocui. În ce dă el e dăruire adevărată chiar dacă a doua zi ar uita. Sunt atât de puțini oamenii care, mai ales în dragoste, nu simulează, înşirând vorbe şi gesturi după un tipic în spatele căruia e gol sau zboară băşici de săpun. Cum am putut să fac aşa ceva? Dacă aş fi curioasă din fire! Niciodată n-am deschis uşa unui dulap străin, n-am scotocit în noptiera altuia, n-am citit o scrisoare care nu-mi era adresată. Nu vreau să aflu despre oameni mai mult decât vor ei să se ştie, nu caut să verific dacă cineva mă minte sau de ce. Prefer să fiu ridicolă decât să ascult pe la uşi. Iau de bună purtarea oamenilor față de mine şi nu mă interesez de gândurile lor în ceea ce mă priveşte. De ce-am făcut asta? Ca să par un moment aşa cum nu sunt. Nu e prima oară. Dar mi s-a-ntâmplat foarte rar şi n-aş fi vrut să se-ntâmple tocmai cu el. Nu mă gândesc că l-am pierdut, îmi pare rău c-am stins dintr-o suflare o flacără care era a lui mai mult decât era a mea, fiindcă el o purta iar eu primeam numai lumina ei. N-ai voie să stingi flăcările nici când le-ai aprins tu.

În şase luni trebuia să-mi dau seama că nu-i o ciudățenie.

În şase luni nu şi-a scos niciodată ciorapii în fața mea. Mă făceam că nu observ. Ce mi-a venit să mă aplec şi să-i scot ciorapii mai ales că m-a rugat să nu-i scot, cu-o voce de om alarmat. M-am încăpățânat să nu-l ascult. Ce stupiditate, îi lipseau două degete de la piciorul… stâng,

da, stâng. Am avut o strângere de inimă, am stat un moment descumpănită, neştiind ce să fac. Am sărutat locul după un timp care lui trebuie să i se fi părut o veşnicie. I s-a părut c-o fac dintr-un calcul, calculul remuşcării, sunt sigură. A crezut că-n primul moment am avut o repulsie şi că abia pe urmă l-am sărutat, ca să fac amendă onorabilă, sunt sigură că asta a crezut. Zicea un scriitor că defectele îl fac şi mai drag femeii pe bărbatul iubit şi nu se înşela. Mie mi-era mai drag, dar nu-ndrăzneam să mă ridic şi să mă aşez alături de el. Nu-mi venea în minte ce-ar fi trebuit să-i spun şi nu puteam să tac toată viața. I-am pus ciorapii în picioare, dar nu-ndrăzneam să mă ridic. M-a ridicat el într-un impuls de caritate sau de enervare; nu ştiu. Dac-aş fi avut curajul să mă uit în ochii lui, dar n-am avut. Am mai stat puțin unul lângă altul. S-a îmbrăcat primul şi m-a întrebat dacă vreau o citronadă. M-a condus până în fața blocului unde stă Monica. Nu era nimeni, era întuneric. Mi-a sărutat mâna şi mi-a spus că a doua zi în zori pleacă. Am simțit că s-a sfârşit.

Acum aş vrea să uit tot. Şi să-ncep, să-ncep ce? Nu ştiu; nimic. Dar să nu fi existat nimic înainte. Dintr-o prostie. Pentru un moment când mintea n-a funcționat cum trebuie, pentru un moment de oboseală maximă. Oboseala nu-i o scuză, nu m-ascund după ea. Aş vrea să mă scutur de ceva, de tot, simt în mine o ratare, pe care nu caut să mi-o explic, îmi jur ca la anul să petrec o vacanță adevărată sau să mor până atunci şi să se cutremure lumea de moartea încă a unui doctor în ştiințe! Încerc să-mi închipui o plajă imensă, presărată cu umbrele colorate, cu tobogane, cu fântâni arteziene, cu havuzuri pline de peşti rari. Cu delfini dresați, încerc să visez, dar visul e fad, nu-mi face nicio plăcere. Am tot timpul senzația unui eşec. Mă uit pe fereastră şi mă mângâi cu verdele intens al naturii care ne lasă indiferentă să-i parcurgem domeniile. Parcă ceva s-a mai potolit; mă gândesc să fac un nou jurământ, dar simt

cum se materializează în mine o căutare, ceva care mă nelinişteşte fiindcă nu-i găseam o formulare concisă şi cuprinzătoare. Eliberată, scriu pe pachetul de țigări un singur cuvânt: pseudovacanță.

EROI NECUNOSCUȚI

Îi era urât. De toți oamenii pe care fără să vrea reuşea mereu să-i supere, de cei care, poate fără să vrea, îl supărau. În ultima vreme, toată lumea devenise susceptibilă. Poate că fiecare-o sta acum la el acasă, în vreun autobus sau în vreun tramvai şi s-o gândi la aceleaşi lucruri. Trăia şi el ca şi ceilalți, avea o casă oarecare, o nevastă oarecare, un copil oarecare. Începuse să i se pară totul oarecare şi mai ales el pentru el însuşi era un oarecare. Se scurgeau zilele şi nu se-ntâmpla nimic. Dorința de călătorii din tinerețe se dovedise irealizabilă şi-şi pierduse chiar calitățile de dorință. Dacă cineva i-ar fi spus că peste-o zi putea pleca să facă înconjurul lumii, şi-ar fi strâns lucrurile-ntr-o valiză şi s-ar ti dus. Fără entuziasm şi chiar fără curiozitate. Devenea pe zi ce trece un spectator al vieții, activ numai în măsura în care-avea de câştigat pâinea a trei guri. Trebuie să fie un lucru excepțional ca cineva să poată păstra neclintite nişte idealuri şi chiar nişte dorințe. Din cel care fusese-n tinerețe nu mai rămăsese-aproape nimic. Auzea atâtea discuții pe lângă el, în care altădată s-ar fi amestecat cu vehemență, pentru un pic de adevăr, la care astăzi nici măcar nu mai participa. I se părea un consum inutil de energie să mai încerce să stabilească adevărul. Se săturase să tot audă, de câțiva ani încoace, lamentările părinților, ale nevesti-sii, ale celor câțiva prieteni, dezolați că un om care-avea calitățile lui zăcea-ntr-un post oarecare, în timp ce alții – şi urma o listă de nume – i-o luaseră înainte. «Lumea nu este a cui poate, e a cui ştie să vrea», nu uita să-i spună tată-său, cu speranța de a-i da un impuls. Întâi, îi spunea fiecare ce-ar fi aşteptat de la el. Părinții – care, din generație-n generație, fuseseră profesori universitari, nevasta – care fusese fericită că intrase într-un neam de profesori universitari. El nu voia să reuşească. Era sătul şi

dezamăgit. Nu socotise că trebuie să tragă oamenii de mânecă pentru a-i face atenți asupra meritelor lui profesionale. N-avea apucături de auto-impresar. Îi era silă să se gudure pe lângă camarazii-n cămăşi verzi, ca ei să-şi aducă aminte că au alături un om cu merite, obscur doar fiindcă-şi făcea datoria şi stătea la locul lui. Nimeni din familie nu-i cerea să-mbrace vreo cămaşă de vreo culoare, ci pe cele albe, curate şi scrobite de-acasă. Îi cereau însă mai puțină tăcere ostilă față de cei care, impostori cum erau, conduceau. El n-avea vocația parvenirii. Era un om de ştiință. Duşmanii şi partenerii lui erau microbii, cu care se-ntâlnea în fiecare zi în fața microscopului. Tovărăşia lor ajunsese de mult să-i fie mai plăcută decât a macro-faunei din jur. Cei câțiva oameni cumsecade din laborator, împovărați de griji – în primul rând, cea a zilei de mâine, pentru că nu le ajungeau niciodată banii – cu idealuri strivite, pe care-ncercau să le convertească-n colecții de mărci, de pietre, în ierbare, în mărunte evaziuni de câteva ore într-o sală de cinema sau într-una de lectură, aceşti câțiva trebuiau să se mai şi supravegheze să nu le zâmbească strâmb celor cu «garda şi căpitanul». Dintre ei, câțiva mai slabi de înger îşi schimbaseră culoarea cămăşii. El rămânea undeva izolat şi-mpovărat de singularitatea inadaptabilității. Se simțea legat de mâini şi de picioare, azvârlit într-o hrubă, de unde nimeni nu-l mai putea scoate fiindcă-n jurul lui erau numai legați de mâini şi de picioare: unii dețineau posturi importante şi, spre deosebire de ceilalți, erau legați şi de-un scaun care-i făcea să le țâțâie fundul de teamă să nu-l piardă, care se lăsau antrenați în lucruri de-a dreptul abjecte, neprotestând de frică; apoi ceilalți, care tremurau şi ei de frica de-a nu-i supăra pe cei dintâi. Când fusese tânăr, student, crezuse că pentru o leafă un om trebui' să respecte un program în cadrul căruia să restituie societății ceea ce-nvățase, datorită eforturilor ei de sute de ani, nu-şi închipuise că omul trebui' să presteze şi-o cantitate de ipocrizie mascată sau fățişă. Se

bucurase-atât de mult cu zece ani în urmă când i se născuse băiatul. Se căia acum că-l adusese pe lume. Pentru el, viața în sine încetase de mult să mai fie-o bucurie. Mai mult de jumătate din ea trecuse şi nu se-alesese cu nimic. Nu reuşise să cunoască decât prea puțin din lume şi foarte mult din oameni. Altădată, îşi spunea că trebuie să apreciezi artiştii numai după operă şi să nu te intereseze viața lor particulară, acum mergea mai departe, extinzând judecata asupra omului în general, a cărui singură valoare era munca. Se-ntrista uitându-se-n jur şi văzând cât de prost se munceşte şi ce puțin folos avea să tragă viitorul de pe urma colegilor lui care-şi dădeau seama că munca este insuficientă dacă voiau să ajungă ceva. Şi lumea se umplea de oameni care voiau să ajungă. Nimeni nu mai era mulțumit cu ce era. Toată familia lui îl privea ca pe-un ratat, fiindcă n-ajunsese nimic. Rămăsese un obscur cercetător în domeniul microbiologiei. Şi el era atât de sătul şi nu vedea nicăieri nicio portiță de scăpare. Visa uneori că o lua la fugă printr-un câmp deschis, şi fugea şi fugea fără să dea de vreo barieră. A doua zi, lucra cu chef şi cu spor şi era vesel ca după cine-ştie-ce realizare. Pe zi ce trecea era mai absent şi mai posomorât. Nu-şi putea îngădui nicio fantezie, fiindcă nu-i ajungeau banii. Nici măcar cărțile pe care le-ar fi dorit nu şi le putea cumpăra. Se mai înveselea auzindu-l pe fiu-său ce planuri îşi făcea, umblând cu degetul pe hartă: «Tată. Când am să fiu mare şi-o s-avem bani mulți...». Când ai să fii tu mare, săracul de tine, se gândea el. Cine ştie ce legionari au să mai fie...

Dacă n-ar fi avut de totdeauna un profund simț al datoriei, şi-ar fi strâns lucrurile-ntr-o valiză, şi-ar fi pornit-o prin lume, ca un hoinar, ca un declasat. Era convins că nici în alte părți nu putea fi mult mai bine. Dar cel puțin ar fi fost altceva şi altundeva. Nu în țara lui, față de care avea datorii transmise de generații şi care şi ea avea datorii față de el, pe care, prin conducătorii ei, şi le făcea foarte prost. Cel puțin în altă parte n-ar fi datorat

nimic şi nu i s-ar fi datorat nimic. În altă parte nu i-ar fi fost poate-atât de greu să «facă frumos» legionarilor locali. Acolo n-ar fi avut drepturi câştigate de generații şi generații din neamul lui. Îi venea de multe ori, şi la laborator şi-acasă, să spună: «duceți-vă dracului cu toții, şi eu şi toată lumea», să lase totul baltă şi să fugă. Dar nu putea; era legat de ceea ce fusese înainte, pe care alții îl făcuseră pentru el, de ceea ce făcuse el pentru alții, aducând de bună-voie pe lume un copil, luându-şi o nevastă. Avea să stea neclintit, mohorât, obscur. În tăcerea lui ostilă, să treacă peste el cămăşile verzi, cămăşi, tricouri, drapele, arivişti, slabi de înger, laşi, fricoşi, avea să rabde tot. Şi-avea să se ducă-n fiecare zi, ca la cea mai pasionantă întâlnire, la microbii lui, care-aveau să fie mereu aceiaşi şi peste milioane de ani.

MÂINI INEGALE

Când era de-o şchioapă, tată-său vitreg îl trimitea după gheață în toate zilele de vară şi cum de la ei de-acasă până la piața mare, unde se-afla fabrica de gheață şi de răcoritoare, mergeai vreo trei kilometri, pentru ca paralelipipedul sticlos s-ajungă la destinație în bună stare, băiatul trebuia să se scoale cu noaptea-n cap, să-şi tragă repede pantalonii pe el, să-şi pună la iuțeală cămaşa, să-şi dea cu un pumn de apă rece pe obraz cât ai clipi şi s-o ia la picior în grabă. Câte un om milostiv la suflet se-nduioşa văzând un nod de copil cu coşcogea bucata de gheață cât el de mare, trăgându-l într-o parte, gata-gata să-l facă una cu pământul. Şi-i ajuta s-o ducă o parte din drum. Dar oamenii milostivi la suflet se numărau pe degete. Erau şi unii care, abia trăgându-şi sufletul sub povara coşurilor, a plaselor şi-a papornițelor, înțelegând cât de greu trebuie să-i fie copilului, se mulțumeau să-i spună o vorbă bună, plină de compătimire şi de admirație. Băiatul dădea din cap a pagubă şi-a aprobare, cu colțurile gurii lăsate în jos.

Ajuns acasă, punea gheața-ntr-un hârdău în pivniță şi-o acoperea cu un sac putred care, dacă l-ai fi scuturat, s-ar fi prefăcut într-un morman de zdrențe ude. Urca apoi tremurând treptele şubrede-ale pivniței şi, sus, la lumină, stătea un minut-două cu ochii-nchişi căutând bătaia soarelui şi, încălzindu-se-aşa, sărea sprijinindu-se mai mult pe vârful piciorului drept, ca să-şi recapete echilibrul stricat de blocul de gheață care-l trăsese spre dreapta – cu dreapta căra – vrând să-l bage-n pământ, ca-n poveştile cu zmeul şi cu Făt-Frumos, care se tot vârau unul pe altul în țărână, ba până la glezne, ba pân' la genunchi, ba până-n gât.

Când i se părea că s-a-ncălzit destul, se-apropia de mamă-sa, care dădea boabe la păsări, şi-i spunea în treacăt:

— Am adus-o.

Ca şi când ar fi fost vorba de vreo marfă ilicită sau de cine-ştie-ce lucru subversiv, cuvântul «gheață» nu era niciodată rostit. Mamă-sa azvârlea toate boabele din şorț, se ducea-n pivniță şi spărgea bucata de gheață cu un satâr, lua sticla de vin, sticla de țuică, trei patru sticle cu apă şi le cuibărea printre bulgării mici, lăsându-le afară numai gâturile cu dopuri de cocean, presăra câțiva pumni de sare mare, vânătă, cu care presăra iarna-n fața uşilor şi-a porții ca să nu se facă ghețuş, iar deasupra, cu mare grijă punea două sifoane care stăteau numai vreo două ceasuri în hârdău că altfel s-ar fi putut sparge. Satârul îşi lua din nou locul într-o cutie de fier ruginită, iar hârdăul dispărea sub sacul putred, de culoarea pământului, şi sub un țol, tot de zdrențe.

Între timp, băiatul se-nvârtea încoace şi-ncolo prin curte, măturând poiata, curățind troaca porcului, aducând apă proaspătă, adunând buruieni şi crengi uscate din grădină până la ceasul când tată-său vitreg pleca la lucru, la atelierul de mobile, unde era meşter lustruitor. Nu-ndrăznea să se ducă la joacă până ce nu-l vedea urnit, şi nici să se suie-n pat şi să se uite prin revistele pentru copii pe care i le dădeau colegii şi, dus de vreo poveste, să ațipească şi să mai ciupească un ceas-două de somn, completându-şi astfel porția de dimineață, brutal întreruptă de mersul la gheață. Tată-său vitreg nu-şi arăta pe față nemulțumirea împotriva lui, dar băiatului i se părea că tot ce făcea atrăgea o privire morocănoasă şi-o duşmănie care, din când în când, izbucnea în câte o vorbă spusă ca din întâmplare.

— Eu şi răposata nevastă-mea mâncam pâine mai puțină.

Asta o spusese o dată, când băiatul îşi tăia tocmai o felie din pâinea trunchioasă şi neagră de pe colțul mesei.

— Băiatul ăsta nu face nimic.

Asta fusese într-altă zi, când tatăl vitreg bătea nişte țăruşi la gard.

Ce-ar fi trebuit să facă la 7 ani, băiatul nu ştia să spună. Dimineaţa, când se ducea la gheaţă, i se părea că e momentul din zi când îşi mulţumea mama şi tatăl vitreg.

Cam pe când împlinise băiatul 15 ani, tatăl vitreg, dându-şi seama că n-avea să iasă din el niciodată un tâmplar ca lumea şi nici vreun alt fel de meseriaş – căci băiatul nu dovedea tragere de inimă pentru nicio meserie şi nici răbdare să stea ceasuri întregi şi să pigulească n-avea, cum îi trebuie unui meseriaş bun – îi dăduse a-nţelege că ar fi bine să se gândească la ceva care să nu ceară nici pricepere cine-ştie-ce şi nici răbdare, ci niţică putere; şi pentru că băiatul era zdravăn şi cu mâini vânjoase, mai ales dreapta, îl făcuseră hamal, mai întâi în gară, apoi, acolo câştigul fiind cam slăbuţ, la un depozit de textile. Majoritatea oamenilor cară mai bine greutăţile împărţite în două mâini; el nu căra decât cu dreapta; de câte ori încercase să se cumpănească, ducând şi cu stânga, cum îl sfătuise mai multă lume, aproape că uita să meargă, inima îi bătea dezordonat şi tare şi nu o dată se-mpiedicase şi căzuse-n brânci. Se lăsase păgubaş şi cărase mai departe cu dreapta. Cu vremea, umărul drept ajunsese cu câţiva centimetri mai jos decât stângul, laba mâinii drepte mult mai lată şi mai puternică decât stânga, iar mâna-ntreagă lăsată în repaus pe lângă corp, cu-o şchioapă mai jos decât mâna stângă. Mâna dreaptă stătea prea puţin în repaus ca să-l supere că nu mai era egală cu stânga.

Dimineaţa ducea la depozit plasa cu mâncare şi cu salopeta curată, iar după-amiaza, căra acasă zarzavat, saci de cartofi, de boabe pentru păsări, varză pentru iepuri, cărbuni pentru foc.

Tată-său vitreg, când se vedeau la Paşti şi la Crăciun, nu-şi dezlipea ochii de mâna lui. «De, băiete, dacă n-ai vrut să faci o meserie cu-amândouă mâinile...». Lui nu-i părea rău că făcuse meseria asta cu-o singură mână, îi părea rău numai de biata mână că ajunsese mai lungă

decât cealaltă.

Într-o bună zi, a ieşit şi el la pensie, ca toată lumea. Copiii nu-l mai lăsau să care nimic, destul cărase toată viața. Abia acum începuse el să se gândească la mână. O punea alături de stânga şi ceasuri întregi se uita la ele. Îl apuca un fel de nelinişte şi-un dor de colindat. Şi-o pornea pe străzi până-l dureau picioarele. Încercase să țină mâna-n buzunar, ca s-o ferească de privirile trecătorilor care i se părea că numai la mâinile lui se uită, dar îi venea foarte greu, parcă-ar fi fost ciung. Cel mai bine era să ducă-n ea o plasă, o sacoşă, un fleac, numai să fie ocupată şi prelungită cu ceva şi să nu mai atragă atenția trecătorilor. Dar mâna era-nvățată cu greutatea. Sacoşa ori plasa goală fâlfâia pe lângă picioare, iar mâna stătea să-şi ia zborul: era o mână prea bătrână ca să-şi mai schimbe obiceiurile. Stăpânul ei s-a gândit să-i redea echilibrul pierdut. A-nvelit câteva cărămizi într-un ziar, le-a ascuns într-o magazie, de unde le scotea cu grijă să nu-l vadă careva, le strecura în sacoşă sau în plasă şi, după-aceea, ieşea tiptil pe poartă. Astfel echipat, o pornea pe străzi şi, plimbându-şi cărămizile, se gândea că în sicriu mâinile lui aveau să fie foarte ciudate aşezate una lângă alta; se gândea şi cum ar fi fost mâna asta dacă el ar fi dus o viață care s-o scutească de poveri. Dar aşa ceva ar fi putut să se-ntâmple demult. Mâna n-avea cum să se mai schimbe şi nici cum să se mai deprindă cu vreo nouă stare de lucruri. Era aşa cum era; libertatea ei venise prea târziu.

PRIMĂVARA NEDREPTĂŢIŢILOR

Sunt condamnat la 15 ani şi, după toate socotelile mele şi după spusele gardianului, n-au trecut decât 5. Pe ceilalţi n-am să-i mai apuc fiindcă am să mor curând. Îmi pare rău că i-am făcut şi pe ăştia 5; dacă tot era să mor, mai bine muream de la-nceput. Cinci ani de celulă, în care nimeni n-a avut voie să mă vadă, în care n-am primit un singur pachet care să-mi îndulcească niţel gustul coclit pe care mi-l lasă-n gură lăturile de la-nchisoare. Cu nimeni nu pot comunica. E-o celulă complet izolată. Şi nu-mi dau nimic să citesc. Am avut dreptate să ajung aici. Vreau să cred că nu e inutil. Dar în ultima vreme nu mai am putere să cred; nici să gândesc nu mai am putere. Intelectul slăbeşte într-un corp care-şi pierde puterile; la-nceput, se produce-o dezintegrare între materie şi spirit, apoi se dezagregă spiritul. Eşti redus la o pseudo-viaţă fizică şi spirituală. Mă simt redus la un stadiu de jalnică animalitate. Sunt un animal dezagregat fizic, bolnav, părăsit de turma sau de haita lui, care, izolat într-un bârlog, aşteaptă să moară. Gândurile mele nu fac decât să desfăşoare amintirile, iar ele s-au estompat, s-au degradat calitativ şi s-au împuţinat. Nu mai pot avea nicio bucurie. Ce să genereze gânduri şi vitalitate într-o fiinţă dacă bucuria este cu neputinţă? La-nceput, doream cu ardoare să scap de aici, acum nu mai doresc, nu mai am putere să doresc nimic, nici măcar să mă mir de mine. La-nceput, mă gândeam la Alina, mi-era dor de ea, o visam şi trăiam cu ea noaptea toată dragostea noastră, simţind chiar fizic aceeaşi plăcere pe care-o simţi în realitate culcându-te cu-o femeie care-ţi place. Apoi, visele se răreau şi mă zbăteam steril; plăcerea nu se mai realiza. Am uitat chipul Alinei şi dragostea ei, am uitat cum e să te culci cu-o femeie, şi nu mai doresc acest lucru. Nu mai doresc nimic şi nu sunt deloc disperat. Mă-ntreb uneori dacă nu sunt o cârpă. Dar nu

sunt: am rezistat la torturi şi n-am denunţat pe nimeni, dar m-am prăbuşit datorită tratamentului inuman; tot ce era umanitate psihică şi fizică în mine s-a anemiat, s-a fărâmiţat, a ajuns o pulbere.

Îmi dau seama că mor, scuip de doi ani sânge, acum am început să vărs cheaguri. Mai mult ca orice mă supără sângele ăsta-nchegat, fiindcă mi-e silă după ce-l vărs. De nicio senzaţie nu-mi este şi nu-mi era mai teamă, chiar pe vremea când eram un om întreg, ca de silă. Este cea mai nesănătoasă senzaţie, cea mai distrugătoare impresie. Săptămâna trecută mi-am adunat puterile şi m-am dus seara la directorul închisorii. Cu-o zi înainte l-am anunţat pe gardian. A fost cumsecade şi i-a spus. M-a dus la director, l-am privit lung şi m-am aşezat pe-un scaun, fără să cer voie. Se uita nedumerit la mine, fiindcă vedea că nu spun nicio vorbă. Într-un târziu, am făcut un efort. Nu mai spusesem de ani de zile nişte fraze-n şir, afară de cele câteva adresate sporadic gardienilor care nu ne răspundeau fiindcă n-aveau voie să vorbească cu deţinuţii. Gardianul de-acum era om de treabă: de fiecare dată îmi spunea în şoaptă, la repezeală, ce mai e prin oraş, prin ţară, ce s-a mai petrecut prin închisoare. Îl ascultam fără interes, dar făceam un efort să-i zâmbesc, ca să-şi de-a seama că apreciez bunăvoinţa lui. Dac-aş mai fi avut putere pentru vreun sentiment, mi-ar fi fost milă de el. Tristă viaţă să fii paznic de închisoare, mai ales la deţinuţi politici.

Mi-am adunat puterile şi i-am spus domnului director, cu-o voce care mă mira, atât era de neaşteptat de piţigăiată şi de firavă, i-am spus că ştiu că am să mor curând, că nu cer nici medicamente, nici îngrijire medicală, dar că doresc o celulă din care să se vadă o bucăţică de cer, cât de mititică. Vorbele sunau rece şi neconvingător. Directorul nu mi-a răspuns. M-am ridicat cu greu şi-am salutat ducând două degete la boneta vărgată. Când am ieşit pe culoar l-am rugat pe gardian să mă sprijine de spate. Omul m-a sprijinit cu-o mână mare

care cred că se-ntindea dincolo de spinarea mea cocârjată şi costelivă.

Azi dimineaţă m-au mutat într-o celulă cu cer. Mă dor ochii privind la petecul limpede albastru. Mă dor, dar nu-i închid. Moartea se-apropie şi-mi aduce o ultimă amăgire de putere. Puterea asta îmi învie şi aduceri le-aminte. Mă simt singur şi puternic. Pe bucăţica de cer, ca o prefigurare-n miniatură a mormântului care mă va adăposti dincolo de curtea închisorii, pe-această spărtură albastră de zid desfăşor sculul stelelor din amintire, sădesc firele de iarbă ale copilăriei, mân mieii şi caprele. Nimeni nu mi-a spus, dar ştiu că afară e primăvară. M-am împăcat cu totul, cu viaţa care se desparte de mine şi rămâne-n urmă. Cu moartea care are să vină să mă ia de mână şi să mă ducă-n lumea nefiinţei, unde n-am să mai vărs cheaguri de sânge. Îmi pare rău după cerul meu dreptunghiular. Măcar de-aş mai apuca seara, poate-am să văd o stea-două. Mi-aduc aminte de mama. Inima face un efort să se strângă. Nu vreau să mă doară; ne-am împăcat cu toate, parcă aşa era vorba. Mi-aduc aminte cum ne duceam în Săptămâna Patimilor la denii, cum cântam amândoi în cor, cu glasurile noastre piţigăiate şi caraghioase. Cum ocoleam vinerea, de trei ori biserica, cum treceam joia pe sub masa cu domnul Isus, căruia îi puneam o chită de zambile din grădina noastră peste picioarele bătute-n cuie. Pentru ziua asta culegeam totdeauna zambile-albastre. Nici când eram copil n-am crezut că Isus a înviat. Dar mi-era milă de el, pentru că fusese răstignit, pentru că suferise şi pentru că-l părăsiseră toţi. Când m-am făcut ceva mai mare, mi se părea că alăturându-mă turmei lui idolatre împlinesc de fapt o tardivă operă de dreptate: recunoaşterea unei pătimiri pe nedrept. Am ajuns student, am fost comunist. Mergeam la biserică toată Săptămâna Patimilor, nu pentru a depărta bănuielile care-ar fi căzut asupra mea, nici măcar ca să-i fac o bucurie mamei; mergeam pentru nostalgia copilăriei şi dintr-un sentiment de solidaritate

cu-acest sărman ovrei desculț care fusese ucis în numele unei credințe. Paştile şi «Cristos a-nviat» cântat în cele trei canoane mi se păreau de totdeauna sărbătoarea speranței şi-a consolării celor umili şi nedreptățiți. Eram sigur că mama e toată Săptămâna Patimilor la biserică şi pune şi-acum, plină de credință şi de speranță, chita ei de zambile-albastre pe rănile celui răstignit, gândindu-se la feciorul şi el osândit la moarte de viu. Dac-o mai fi trăind, săraca. Şi-şi face-o cruce şi se-nchină până la pământ când citeşte preotul: «Mântuieşte, Doamne poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta… Ocroteşte, Doamne, pe cei călători pe mări… pe cei osândiți…». Pentru cei osândiți are să-şi facă mama cruce.

Dar poate că nici n-o fi trecut primăvara, poate Paştile nici n-au fost sau au şi trecut. Dar nu despre asta era vorba. M-a dus gândul.

Pe la douăsprezece, cred, a venit gardianul în celulă. A-nchis repede uşa şi s-a uitat pe vizetă. Nu pricepeam de ce se fereşte. S-a apropiat de mine cu degetul la buze. Eu n-am spus nimic. Nici n-aveam putere. S-a scotocit sub bluză şi mi-a-ntins spre ochi două ouă, unul roşu şi unul portocaliu, apoi mi-a pus oul roşu-n mână şi mi-a spus pe şoptite: «Hai să ciocnim, dă dumneata, că eşti mai mare».

M-am ridicat cum am putut şi-am ciocnit oul. Vocea mea străină şi firavă a-ngânat: «Cristos a-nviat!». «Adevărat a-nviat!», mi-a şoptit gardianul. Apoi, cu un glas din care vedeam că se felicită pentru ideea lui, mi-a spus: «Ştiam eu că, chiar dacă eşti comunist, n-ai să mă refuzi. Te-am văzut eu că eşti băiat cumsecade». La plecare, mi-a mai scos din sân şi-o bucată de cozonac.

Nu-mi era foame. Nu-mi mai era nimic. M-am străduit cum am putut să cojesc ouăle şi mai ales să le mănânc. Voiam cu orice chip să le mănânc. Nu voiam să dezamăgesc un om cumsecade, care-n simplitatea lui mă sărbătorise cum se pricepuse. Era mulțumit că făcuse o

faptă creştinească; la urma urmei, poate că faptele creştineşti nu sunt cele mai rele de pe lume. Diseară are să bea mulţumit un pahar de vin şi-are să-i spună nevestei ce bucurie i-a făcut el comunistului de la celula 7. Iar mâine, când are să intre din nou în serviciu, are să se bucure că măcar am murit sătul şi că am mai mâncat şi eu o dată mâncare ca oamenii.

De-abia mestec, de-abia înghit. Îmi adun toate forţele. Aş vrea, vreau să trăiesc până diseară, să văd şi eu o stea, două, să-mi mai închipui iară primăvara, să mai scutur o dată în minte pomii înfloriţi de altădată, din libertate.

Aş vrea să-mi ajute la ceva cozonacul şi ouăle date de gardian, mi-e greu să mănânc, sunt istovit. Mi-aduc aminte de-acel biet ovrei desculţ şi răstignit. Şi el tot seara a murit. Măcar de-aş mai apuca şi eu seara. Rămân cu ochii pironiţi pe spărtura de cer din perete, ochii mă dor, dar vreau să-i ţin deschişi până diseară. Mi-aduc aminte de slujba de-nviere, îngân încet pe cele trei canoane «Cristos a înviat!»; de-abia mi-aud glasul. Apoi cânt «Veşnica pomenire». Mi se pare ciudat că «Veşnica pomenire» e cântată doar la slujba ortodocşilor. Ar trebui să se cânte la toate riturile, şi la atei. Este un cântec de omagiu şi de aducere-aminte pentru cei morţi. Ce trufaş e omul cât e-ntreg la trup, şi ce inconştient! Dacă tovarăşii mei de luptă, m-ar auzi cântând «Cristos a înviat!» şi «Veşnica pomenire» ar crede că mi-am pierdut minţile, că agonizez inconştient. Agonizez, dar sunt conştient, sunt sincer şi nu mai sunt totalitar, îmi face plăcere să-mi aduc aminte de clipele frumoase, când eram sănătos şi liber.

Cânt «Cristos a înviat!» din spirit de solidaritate cu ovreiul meu desculţ şi nedreptăţit, iar «Veşnica pomenire» în amintirea celor care mi-au fost dragi, morţi sau vii. Îmi cânt veşnica pomenire mie, prohodul meu sincer, prohodit de mine. Şi eu sunt un nedreptăţit. Puterile mă lasă. Mă uit la petecul de cer, acolo e libertatea şi

dreptatea. Vreau să apuc seara şi să văd două-trei stele.

ERETICUL

Stătea culcat. Pentru prima oară, după cinci luni, avea un pat. Trebui' să fi plătit scump nevastă-sa. Nevastă-sa… îi spusese de la-nceput, atunci, la balul ducelui de Alba. Ea îşi aţintise privirea neagră şi tăioasă-n ochii lui. El ridicase a-ntrebare dintr-o sprinceană.

— Umbli prin lume fără să prinzi rădăcini nicăieri, domnule.

— Rădăcinile te-mpiedică să umbli, doamnă.

— Şi te simţi bine ca păstăile duse de vânt?

— Nu m-a-ntrebat nimeni pân-acuma.

— Şi dacă te-aş întreba eu?

— Ţi-aş răspunde printr-o întrebare: ai întinde o mână de pământ unor rădăcini care-ar putea fi smulse oricând?

— De cine?

— De Inchiziţie.

Dansul se terminase. Se-nclinaseră unul în faţa altuia şi se îndepărtaseră.

După ce ascultase, destul de absent, trăncănelile despre vânătorile regale, despre vinurile pe care le bea regele şi despre felurile de mâncare pe care le mănâncă augusta lui persoană, pentru că atâta îi ducea capul sau curajul pe cei din anturajul monarhului, se-ndreptase spre sere. Un pas uşor îi călcase pe urme. Nu-ntorsese capul. Pasul i-o luase înainte, Doamna de Montemayor, văduvă bogată, râvnită pentru averea, pentru frumuseţea şi, de câţiva, şi pentru mintea ei, îi răsărise înainte, dreaptă şi hotărâtă.

— M-am gândit, domnule. Eu îţi întind mâna despre care vorbeam, dacă accepţi, fireşte.

— Nu te grăbi, răspunse vraciul, luat pe nepregătite de neobişnuita cerere în căsătorie.

Dar ea luase-o hotărâre şi trebuia s-o ducă repede la-ndeplinire. Dacă nu i-ar fi pomenit de Inchiziţie, poate n-ar fi-ndârjit-o.

Încercase cu timpul s-o convingă să-şi prefacă proprietăţile-n aur, spre binele lui Fernando şi-al Eleonorei, copiii lor. Dar n-o-nduplecase. Niciodată nu se pomenise ca cineva din viţă de granzi să-şi preschimbe averea-n aur. Dacă într-o zi Inchiziţia avea să aibă ceva împotriva contelui de Granada, vestitul vindecător, ea şi copiii aveau să-i urmeze soarta.

— I-am făcut ca să ne urmeze.

— I-am făcut…

Inchiziţia n-avea să creadă sau se va preface a nu crede că-n retortele, în baloanele şi-n sticlele lui cu forme ciudate, se distilau doar nişte balsamuri, din buruieni şi din minerale, menite să lungească viaţa sau măcar să-i uşureze durerile. Averea soţiei lui era mare. Zadarnic le spunea celor pe care-i tămăduia să nu pomenească numele lui; oamenii şi-l treceau unul altuia din gură-n gură, cu admiraţie şi cu teamă, făcându-şi uneori semnul crucii peste buze, după ce-l rosteau. Pe cei fără scăpare nu-i părăsea. Când nu mai aveau mult – ca să nu-şi dea seama cum se-apropie moartea – le povestea despre ţările pe care le cutreierase ca să-nveţe să cunoască oamenii şi bolile. Glasul lui evoca întinderi însorite, munţi cu zăpezi veşnice, râuri aprige mugind umflate de ploi, vegetaţii luxuriante în care te pierzi sau buruieni chircite sub lumini nemiloase, urcând şi coborând, conducându-l pe muribund prin hăţişuri de amintiri, petrecându-l până la ultimul pas al călătoriei.

Ştia de la-nceput că, într-o zi, fără să vrea, fără să ştie, avea să stârnească ura, invidia sau neînţelegerea cuiva. Şi în ziua aceea avea să fie sfârşitul. Iubirea nevestei, plânsetele copiilor, rugăciunile vindecaţilor n-aveau să-l scape. Inchiziţia îl pândea. Nu-ndrăznise încă să-l înhaţe fiindcă era prea de neam, şi fiindcă nu-l denunţase nimeni. Dar ochiul ei atent se fixase de mult pe averea doamnei de Montemayor. Ziua venise. Fusese de-ajuns ca un singur glas să strige: «Ereticul!».

Fiica unuia dintre magistraţii regatului, copil unic,

murise. Leacurile şi prezenţa lui neobosită la căpătâiul ei nu folosiseră. Întristat şi înfrânt, vindecătorul îşi luase burdufurile cu doctorii, îşi scosese singur calul din grajd, încălecase şi pornise în miez de noapte pe străzile pustii ale Madridului. Dar magistratul fugise pe urmele lui cu pieptul gol, cu hainele smulse, biciuindu-şi calul şi strigând ca un nebun furios: «Ereticul, ereticul, ereticul!».

Vindecătorul ştia că-i bătuse ceasul.

În pas domol, strângând hăţurile, trecea cu fruntea rece de sudoare printre locuitorii Madridului, ieşiţi în cămăşi albe, lungi, cu făclii în mâini, şuşotind la-nceput, urlând apoi în urma lui: «Ereticul, ereticul!». Înţepenit pe cal, vraciul asista la propriile funeralii: cortegiul de flăcări, imens rug în mişcare, îl petrecea pe străzi. Era peste tot întâmpinat cu urlete, chiar prin locurile pe unde nu trecuse magistratul; zvonul se-mprăştiase din gură-n gură, din ureche-n ureche, din făclie-n făclie. În faţa porţilor lui, vindecătorul s-a oprit, s-a-ntors, a privit mulţimea care striga-n neştire: «Ereticul, ereticul!». S-a gândit o clipă să le spună ceva, dar repede s-a răzgândit. Înainte de-a apuca să tragă de mânerul clopotului, porţile se deschiseseră. Intrase repede şi pusese drugii pe dinăuntru. Îi deschisese soţia lui. Zvonul ajunsese până la ei.

— Tu ar fi trebuit să fugi, tu şi copiii.

Ea îl privise mustrător.

Îl aştepta într-o rochie purpurie cu dantele aurii. Contele de Granada se dezbrăcă de hainele cenuşii şi se-mbrăcă în costumul nou de catifea vişinie cu manşete azurii, îşi puse cei mai frumoşi pantofi, cu cele mai frumoase catarame. Când au să vină să-l ia, peste foarte puţin timp, voia să-l găsească în mare ţinută. Îşi mai pusese într-un sac nişte haine, frumoase şi de culori deschise. Dacă va mai avea timp să le poarte, şi dac-au să-i dea voie… Poate că da. Îl vor schingiui mult, vrând să-i smulgă declaraţii, recunoaşteri, iscălituri. Se uită lung în ochii nevestei.

— Sper ca voi să scăpați.

— Să mâncăm, răspunsese ea.

Mâncaseră vânat rece şi fructe şi băuseră Jerez.

Îl țineau de cinci luni. Nu se-nşelase. Voiau recunoaşterea ereziei. Dar contele de Granada nu recunoştea legăturile lui cu Diavolul, fiindcă Diavolul nu exista. Nu recunoştea uneltirile lui împotriva lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu nu exista. N-avea de discutat decât eficacitatea sau ineficacitatea leacurilor sale. Marele Inchizitor, care nu era prost şi, prin urmare, nici fanatic, încercase de câteva ori, când rămăseseră singuri, să-l convingă să-şi scurteze chinurile.

Dac-ar fi fost mai mulți oameni pe care rezistența fizică să-i ajute să nu recunoască nişte absurdități, s-ar fi creat o rezistență împotriva Inchiziției, împotriva inumanității ei.

— Orice putere este inumană şi absurdă, fiule, îi spusese Inchizitorul. Vreau măcar să recunoşti că tot ceea ce faci n-are niciun rost. Noi avem puterea.

— O putere care omoară oamenii pe nedrept nu vi se pare neputincioasă?

— Şi crezi c-au să fie vreodată altfel de puteri decât neputincioase?

Un mare prelat al bisericii catolice răspunzând prin întrebări, ca ovreii pe care-i arde pe rug!

— Puterea Sfântului Oficiu se bizuie pe prostia oamenilor şi pe neştiința lor.

— Fiule, împotriva neştiinței timpul poate-aduce leacuri, dar împotriva prostiei… Crezi că peste 500 de ani n-au să mai fie proşti?

— Au să mai fie, dar în altă proporție, şi poate-au să-i neutralizeze cei deştepți.

Contele de Granada vorbea cu Inchizitorul când acesta binevoia să i se-adreseze, pentru a-şi mai dezmorți limba şi mintea peste care stăpânea doar gândul morții. Contele se socotea mort din noaptea când locuitorii Madridului îl petrecuseră cu torțe. Inchizitorul îi propunea întoarcerea

la viață prin câteva declarații și printr-o penitență pecuniară față de Sfântul Oficiu.

— Nu-ți fie teamă, îți mai rămâne ceva. Doamna de Montemayor e bogată!

Inchizitorul nici nu se gândea că el nu-și recunoștea erezia din alte motive decât cele pecuniare.

În aceste cinci luni, înaltul anchetator îl cunoscuse mai bine și-ncepea să-l considere un fel de copil mare, încăpățânat, trufaș și inconștient.

Mai ales inconștient.

— Numai copiii știu să moară, monseniore. Fiindcă n-au apucat să învețe ce e frica și lașitatea. Dacă înălțimea-voastră ar crede-n Dumnezeu și-n viața de apoi ar trebui să-mi ușureze întâlnirea cu Dumnezeu și cu fericirile raiului sau cu chinurile iadului. De ce vreți să mă aduceți din nou într-o lume pe care o socotiți doar o trecere spre lumea cea adevărată?

— Fiule, Galileo Galilei a abjurat în genunchi și trăiește.

— Galileo a abjurat ca să poată spune ce-avea de spus. Eu nu sunt Galileo pe care veacurile au să-l scuze pentru știința lui. Eu am numai conștiință.

Inchizitorul îl mai chemase de câteva ori, dar contele vraci îl ascultase fără să-i răspundă. De la întrevederea în care i se pomenise de Galilei, vindecătorul se gândea mereu la o țărancă din Franța, arsă pe rug cu vreo 200 de ani în urmă, fiindcă nu voise să recunoască legăturile ei cu Diavolul. Țăranca aceea credea în Dumnezeu al cărui glas îl auzise. Pe ea ar fi putut s-o ierte Dumnezeu. Ateu, vraciul era singurul său judecător. Despre Ioana din Domrémy se dusese vestea, fiindcă își apărase țara cu arma în mână. Vindecătorul socotea că și el își apărase țara. Despre el n-avea să știe nimic posteritatea. Numele lui, împreună cu acela al sutelor de mii de victime ale Sfântului Ordin, avea să figureze într-o hârțoagă pe care, poate, vreun curios avea s-o răsfoiască, așa cum ar răsfoi listele de morți din vreun război oarecare, cu indiferența

pe care timpul o aşterne peste toate ruşinile istoriei. El trebuia să moară pentru că războiul lui era pierdut. Pe ţăranca franţuzoaică o părăsise, de bună-seamă, dorinţa de-a mai trăi într-o lume în care mintea şi credinţa ei nu-şi aflau locul. Vindecătorul trăise ca să vindece. Dacă alegea viaţa, tot n-ar mai fi putut vindeca. Dar i-ar fi rămas copiii, soţia. Şi ceasurile de singurătate? Avea conştiinţa că libertatea lui depindea de alţii, că deci nu exista. Toţi au să-l considere un exaltat şi-un trufaş, un fel de copil încăpăţânat. Aşa înţelegea el să-şi apere libertatea. Bănuia că promisiunile Inchizitorului erau mincinoase. Dorea recunoaşterea, după care, fără să se ruşineze, l-ar fi trimis, pe rug. O putere care nu se teme de prima nedreptate se teme cu-atât mai puţin de-a doua, de-a treia… Voia să-ndure numai moartea pe care tot avea s-o-ndure-ntr-o zi, nu şi ruşinea şi păcăleala. Şi chiar dacă Inchizitorul nu minţea, el alesese. Ar fi vrut ca eliberarea să-i vină cât mai repede, ca să n-aibă timp să-l încovoaie vreun gând necugetat. Magistratul, mustrat de cuget, încercase prin daruri să îmbuneze Sfântul Ordin în privinţa vraciului, asupra căruia fără niciun temei, el, părinte înnebunit de moartea singurului copil, azvârlise anatema. Inchizitorul, la care obţinuse audienţă, în urma «sensibilizării» suplimentare a unor înalţi prelaţi, îl privise cu un zâmbet milos şi dispreţuitor. I se părea mai nebun acum decât atunci, fiindcă altfel n-ar fi umblat să scoată din apă piatra cu care tulburase undele. Îi acordase doar o întrevedere cu vraciul, dar acesta refuzase să-l primească, fiindcă pentru el disperarea nu-i justifica pe denunţători.

Timpul trecea.

Contele ceruse să fie înfăţişat Inchizitorului. Îl rugase să-i comunice data arderii, ceruse un costum nou pentru ziua aceea, după cum şi îngăduinţa de a-l vedea pe magistrat. Trecuseră două săptămâni. În sfârşit, astăzi îi aduceau costumul; deci, astăzi. Gardianul îl anunţă că magistratul aşteaptă să intre.

— Întâi să mă-mbrac.

Îşi potrivi cu grijă manşetele de dantelă albă, îşi încheie încet nasturii, îşi schimbă pantofii, cărora le prinse cataramele celor vechi, înverziți de umezeală. Se pieptănă, acoperindu-se cu haina veche, ca să nu-i rămână fire de păr şi de mătreață pe umeri. Acum îl putea primi pe magistrat.

Magistratul îl privi mai întâi uimit, apoi îi ceru iertare cu vorbe întretăiate. Îi tremura bărbia.

— Iertați-mă, domnule, iertați-mă, îmi pare-atât de rău şi mi-e atât de milă de dumneavoastră.

Contele ridică o sprânceană. Magistratul spusese tocmai vorba pe care n-ar fi trebuit s-o spună. Contele se gândi că e nevoie de multă iertare.

— Te iert! Te iert! Să-ți pară rău, dar milă să-ți fie de fricoşi şi de persecutori. Numai de ei.

Cu un gest scurt, seniorial, îi arătă uşa.

Rămase drept în hainele lui albastre, cu manşete de dantelă. O undă de nelinişte şi de teamă îl stăpâni o clipă. Repede îi veniră, în minte două nume: Galileo şi Ioana. Îl îndepărtă pe cel dintâi şi-ncepu să-l rostească încet pe-al doilea.

Tobele începură să bată.

CA IARBA CÂMPULUI

Mergeau de-o zi şi-o noapte, cu scurte popasuri.

Lui Alexandr Denisovici Levițki, care şedea cu şalele lipite de oblonul de scânduri al camionului, i se zdruncinau rinichii la fiecare groapă a drumului desfundat.

La-nceput, îl duruse-ncet, surd; era un fel de jenă fizică pe care-o dau câteodată şi situațiile morale neclare; apoi suferința asta, care pentru unii intră în obiceiurile de viață, se transformase-ntr-o străpungere de ace: când scoase ca din gheață, când încinse la roşu. Îşi desfăcu centura, cu speranță de eliberare. Îl sfredelea. Dacă mai ținea mult se arunca jos: îşi zdrobea capul de-o piatră din drum, ori unul din soldații roşii, crezându-l dezertor, ar fi pus arma la ochi. Dar sfredelirea încetă, se împietri. De teamă să n-o zgândăre din nou, o clipă îşi ținu respirația. Se uita acum la rândul de soldați din fața lui, toți cu puşca între genunchi şi aplecați înainte, cât le-ngăduia strâmtoarea din camion. Unora le cădea chipiul pe ochi de hurducarea drumului şi de moțăială; alții, zgribuliți de tot, suflau în gulerul ridicat al mantalei. Unul îşi ocrotea o ureche apăsând mereu pe ea o mănuşă ruptă. Dacă stânga obosea, ținea şi cu dreapta, dar nu lăsa nicio clipă urechea descoperită. Când trăgea mâna dreaptă-napoi, lovea regulat cu cotul pe cel din față care, icnind scurt, lăsa capul mai pe spate şi continua să doarmă.

Rezemat de celălalt colț al camionului, un băiețandru blond dormea cu ochii pe jumătate deschişi, încruntat şi cu gura făcută pungă, adânc preocupat şi neliniştit parcă. Alexandr Denisovici se uita la el cum se uita la oblonul camionului, la prelata care-l acoperea cam pe trei sferturi: dintr-o nevoie a ochiului de-a se fixa pe ceva. Nu se-ntreba cine era copilandrul din față, nici ceilalți, de unde veneau şi ce vor face dacă războiul civil are să-i lase cu viață.

Din tot camionul, numai el şi mujicul cu căciulă – singurul care purta căciulă – păreau pe de-a-ntregul treji. Alexandr îl privea cum răsuceşte ţigara, cum trece limba peste bucăţica de ziar, cum pune-n gură ţigara mai groasă la un capăt. Trăgea adânc în piept şi ofta ca mujicii: când se scoală dimineaţa, când înjugă, când dejugă, fără pricină anume. Cel puţin aşa credea Leviţki din cât cunoscuse el ţăranii pe moşiile părinteşti. Câteva fire de tutun aprins căzură din ţigară pe manta; mujicul le stinse cu palma şi-şi lăsă căciula mai pe ceafă. Oftă din nou dând din cap. O clipă privirea lui păru să-l cuprindă şi pe Leviţki, care deschise gura ca să spună ceva. Privirea omului se mută în altă parte, tot depărtată şi cuprinzătoare. Ochii amândurora măsurau acum drumul cenuşiu. Ca un vig de pânză care nu se mai termină, se gândi Leviţki.

Cât o mai ţine aşa?

Maşina se tot ducea hurducându-se şi azvârlind soldaţii spre prelată, apoi unul cu nasul de spatele altuia. Chipiele moţăiau mai departe, iar ţigara mujicului scotea fum gros.

Camionul se opri.

Dac-ar fi albii? se gândi Leviţki. Ciuli urechea. Nimic.

Mujicul rămase cu mucul de ţigară în drum spre gură. Leviţki se uită întrebător, dar el tăcu.

Comisarul şi şoferul erau jos.

— Deşteptarea. Coborâţi prelata, scoateţi biscuiţii.

Soldaţii săriră apucând buimaci puşca. Mai apoi, câţiva erau cu chef de vorbă.

— Am dormit ceva.

— Pe dracu, ziceai că se crapă-n două harabaua.

— O să meargă mai bine, de-aici încolo începe nisipul, e drumul mai neted.

Din buzunare, de prin trăişti, soldaţii scoteau hrana rece, nişte biscuiţi ca pământul. Unora li se tăie foamea numai văzându-i; scuipară printre dinţi şi traseră punga de mahorcă.

Un soldat lung şi slab, într-o manta nemţească, rupse-o aşchie dintr-un gard şi se-apucă să-şi curăţe bocancii.

De-abia acum văzu Leviţki că se aflau la marginea unui sat. Prin curţi, câte-o găină stingheră râcâia după viemuşi. O căpriţă ieşită dintr-un grajd dărăpănat se scărpina, leneşă şi răsfăţată, de-un gard. Simţi ochii lui Leviţki şi-ai mujicului cu căciulă, că behăi scurt şi subţirel, dădu capul pe spate, apoi, luându-şi avânt, izbi cu corniţele printre ostreţe ca să le-ncerce şi unora şi altora tăria. Mujicul se uită la Leviţki şi zâmbi încurcat ca şi când ar fi vrut să spună: «Ce ştie ea».

La Răsărit, o leasă de salcâmi subţiri cerneau în fire lungi lumina soarelui. Vântul clătina smocurile de frunze, rămase de toamna în vârful aninilor şi-al duzilor de prin curţi; le udase toată zăpada iernii, iar acum se uscau de căldura timpurie.

Oamenii pândeau din dosul ferestrelor să plece camionul. Soldaţii-s soldaţi. Unii aruncau priviri care prăjeau orătăniile de prin curţi. Comisarul nu-i lăsă prea mult să-şi rotească ochii căci, după ce socoti că s-au dezmorţit de-ajuns, le strigă scurt: «Îmbarcarea».

Şoferul plecă primul spre camion.

De două săptămâni de când se înrolase, Leviţki îl vedea în fiecare zi. Era prea adâncit în gândurile lui ca să mai aibă timp să-i observe şi pe alţii. I se părea că, începând cu comisarul şi terminând cu băiatul blond care şedea în faţa lui în camion, ceva se repetă în oamenii-aceştia. Aveau câte un gest comun, o privire-n care bănuiai acelaşi gând. Şoferul însă nu semăna cu nimeni; ba da, cu Buda, slab, cu pielea neagră, cu-acelaşi zâmbet ascuns, lat şi enigmatic. Şoferul nu vorbea cu nimeni, niciodată, nici măcar cu maşina, ori de unul singur. Leviţki îşi luă iar locul, se lipi de oblon. Camionul îi ducea din nou. Din mers, soarele se zărea printre crengile salcâmilor ca o lumină mică şi jucăuşă; mereu se-ascundea şi se-arăta. Pădurea se rărea din ce în ce, iar lumina ţâşnea acum ca o apă multă vreme ţinută sub

zăgaz. Se-ntindea-ntr-o pânză lungă, roşie, iar deasupra, cerul luminat se făcu verzui şi limpede. Amestecate cu huruitul motorului, glasurile oamenilor, care-şi tot povesteau, erau pentru Levițki un zumzet depărtat. Liniştea prin care treceau era mai tare decât vorba lor şi, până la urmă, biruiți, oamenii tăcură.

Lui Levițki i se păru că se trezeşte-abia acum. Îşi simțea ochii măriți şi plini de lumina rece a răsăritului. Nu vedea decât zarea verzuie, tăiată din când în când de-un copac. Se trezea, treptat, în el, o nevoie de fericire şi de uitare. Îşi aminti căprița, cu mişcări de femeie leneşă, fericită de frumusețea ei; era atâta linişte că simți şi-n el ridicându-se cineva asemănător lighioanei aceleia singure şi fericite; numai de-ar fi şi el singur! Nu-şi amintea să fi simțit niciodată că ceva se-mplineşte-n el, se netezeşte, se face rotund, perfect şi frumos, cum se-ntâmpla acum.

Se uită iar la cer. Se posomorâse din nou, între norii vineți nu mai rămăsese decât o fâşie îngustă, verzuie, care-i aminti de diadema cu diamante şi cu peruzele a mamei lui. Bucuria se duse.

Îi vedea pe toți ai lui, acum trei săptămâni, la moşie. Mama, îmbrăcată în rochie neagră închisă până la gât, cu cocul greu care-i sugea obrazul şi-i trăgea capul pe spate, cu ochii cenuşii privind în gol, stând mută în fața paharului de ceai. Tatăl, Denis Alexeevici, strigând tare Arinei, singura slugă rămasă după revoluție: «Adu vin, Arina, şi coasta de porc. Doar n-o să ne-apucăm să bocim. De-or veni roşiii, n-au decât, tot o viață are omul».

Nimeni nu-i răspundea. Numai Arina aducea vinul şi coasta de porc.

Daria, sora lui, frumoasă şi blondă, şedea-n dreapta mamei, învârtind în neştire o linguriță de argint, trecând-o din stânga în dreapta. Era atât de-ncordată încât şi gâtul i se lungise.

El, Alexandr, nu ştie ce făcea. Aştepta să se-ntâmple ceva, să se termine cu-ncordarea asta-n care toți stăteau să pocnească. Toți tăceau de teamă că dac-ar fi spus unul

un cuvânt ceilalți să nu-l omoare sau să nu se omoare.

— Bea, Alexandr, fiule, bea, doar tu poate-ai să scapi, să ne duci numele mai departe.

Alexandr şi-aduse aminte că zâmbise. Boierul rus, şi când îi ia casa foc, tot la nume se gândeşte.

Noaptea, cu toată linişte pe care căutau să şi-o impună, îi simțea pe toți cu sufletul la gură. Tată-său ieşea în sufrageria mare, ne-ncălzită, şi se plimba până-n zori, intrând apoi cu grijă-n dormitor ca nu cumva să-şi deştepte nevasta, ştiind prea bine că nu doarme. Mama lui Alexandr, de cu seară se-ntindea pe spate şi şedea nemişcată, ca o piatră mormântală, poate chiar având nădejdea să nu se mai ridice dimineața.

Alexandr simțea că adevărata soluție pentru ei toți, afară de sora lui poate, ar fi fost să amorțească peste noapte ca-n basme. Numai aşa s-ar fi liniştit.

El, Alexandr, nu mai bea, nu mai mânca, i se opreau toate-n gât. Ieşea din casă şi ofta lung, urla aproape, fluiera uneori, apoi intra din nou, îşi lua locul la masa din sufragerie, se uita în nişte reviste, întorcea foile fără să le vadă.

Arina întreba în fiecare dimineață ce să gătească, iar stăpâna dădea din cap vrând să spună «ce vrei». Arina bătea mătănii de dimineața până noaptea târziu; dacă treceai pe lângă uşa bucătăriei, auzeai printre sughițuri de plâns: «Doamne, îndură-te de noi!».

Într-o dimineață, pe la unsprezece, pe-o vreme minunată, caldă şi-nsorită, au venit roşiii şi i-au luat; şapte soldați şi-un comisar. Tată-său şi-a pus şuba îmblănită, mama – haina de astrahan; şi-au luat rămas-bun de la Arina care le săruta mâna plângând.

Daria, albă de emoție, s-a legat la cap cu-o broboadă lungă, albastră, a trecut apoi dreaptă şi frumoasă, cu bustul delicat ieşit din haina de jder pe care-o lăsase deschisă. În sufragerie, Alexandr era sigur, trebuie să fi aruncat pe furiş o privire spre oglindă. S-a uitat drept în ochii comisarului. Omului greoi, negricios, cu mustață

mare şi cu nas vulturesc, i s-a descreţit fruntea şi ochii i s-au plimbat de la broboada albastră la deschizătura hainei de jder. Daria a ridicat capul. Simţea că pentru ea nu era totul pierdut, ba poate chiar totul începea.

Alexandr îi văzuse din podul bucătăriilor, unde nimeni nu venise să-l caute. Tată-său îl trimisese: «Măcar tu să mai rămâi din tot neamul nostru».

După ce i-a luat, pentru Alexandr a-nceput o linişte năucitoare; auzea cum îi bate sângele-n vine. Arina şedea împietrită pe cuptor, uitând chiar să bată mătănii.

Încercase să judece situaţia lui, a familiei lor, a Rusiei, dar niciun gând nu se-nchega. Trebuia să facă ceva, să meargă, să găsească oameni.

S-a dus la roşii. Chiar dacă voiai să ajungi la albi, întâi trebuia să treci pe la ei, fiindcă toată gubernia era izolată.

S-a dus cu certificatul lui de student în chimie şi le-a spus că e fiul unui inginer dintr-un oraş apropiat. Oamenii vorbeau în jurul lui, făceau planuri cum să-i bată pe nemţi, pe Denikin, pe Iudenici. El n-auzea nimic. Tăcea mereu. Tăceau aşa de mult şi alţii că nu se simţea nimeni stingherit de tăcerea lui. Nu-l suspecta nimeni. Firav şi nearătos, nu atrăsese privirea nimănui.

Două săptămâni nu făcuseră nimic. Lustruiau câte o armă ca să le treacă de urât. Unii jucau cărţi.

Pentru el, aici era linişte. Alţii răspundeau de el. El nu voia nimic, n-avea nicio convingere şi nu-şi dădea osteneala să observe nici la alţii.

Acum o zi, îi îmbarcase în camionul ăsta, ştia că merg să lupte, dar perspectiva i se părea îndepărtată.

Dacă n-ar fi venit revoluţia, el, Alexandr Denisovici Leviţki, şi-ar fi rumegat revoltele şi nemulţumirile de băieţandru de 18 ani, în linişte, neştiut de nimeni. Mai târziu ar fi scris formule pe tablă în faţa elevilor şi nimeni n-ar fi ştiut ce se-ntâmplă cu el, ce gândeşte, ce doreşte.

Niciodată n-ar fi trebuit să se declare făţiş pentru ceva, şi-ar fi păstrat cu grijă, în el, părerile, şi-ar fi trăit liniştit, melancolic şi nemulţumit jumătăţile lui de măsură.

Față de familie nici acum n-avea nicio atitudine. Tată-său trăia singur, boier izolat care mânca, se culca, ieşea uneori la vânătoare, împărțea pomeni la zilele mari, boier pe care-l conducea administratorul. Acesta-l înşela. Denis Alexeevici vedea bine, dar îi era greu să spună şi teamă că dacă l-ar lăsa administratorul Foghin să nu dea peste altul mai hoț. Numai după ce administratorul ieşea cu terfeloagele de registre subt braț, Denis Alexeevici, cu pas grăbit, tăia sufrageria-n lung şi-n lat strigând: «Banditul, ticălosul, aşa nu mai merge, nu mai merge!».

În asemenea împrejurări, mama lui Alexandr stătea mută, cu ochii pe fereastră ceasuri întregi. Daria se ducea la ea în iatac şi se privea în oglinda care-i arăta un chip atât de frumos, un corp atât de mlădios, că un dor de ducă, de fericire nestăvilită, o făcea să se plimbe, în lungul şi-n latul odăii. Daria trăia pentru frumusețea ei şi-avea să fie fericită lângă un comisar roşu sau lângă un prinț de sânge cât timp va face bărbații să pălească. Gândindu-se la Daria, lui Alexandr îi veni în minte căprița nedomolită în fericirea ei fizică, inconştientă.

Alexandr pleca totdeauna bucuros de la ai lui, pe care de când putea să-i judece nu-i mai iubea. Din prima zi de vacanță, număra zilele până la întoarcerea la Petersburg, în odăița frumoasă, încărcată de cursuri de chimie şi de cărți de literatură. Mergea la moşie numai ca să nu-şi mâhnească părinții. Îl podidi o tristețe mare, o amărăciune fără nădejde. Două lacrimi grele îi tulburau ochii.

Mujicul cu căciulă îl privi în ochi, îi puse mâna pe mâneca mantalei, întrebându-l încet ca să nu-l audă nimeni: «Frate, plângi?».

Alexandr se zăpăci şi răspunse la întâmplare: «Plouă». «Doamne!». Mujicul se sfii şi-şi făcu cruce.

Se pornise vântul şi soldații ridicau de zor gulerele mantalelor ținându-şi chipiele.

Alexandr nici nu simțise când îi zburase capela, nimeni nu zisese nimic. Îi era ruşine că-l văzuse soldatul

plângând.

Camionul mergea mereu.

— Jos, în şanț, la ochi arm', mitraliera-n stânga, direcția pădure! Comanda sunase-atât de brusc, de repede, că nimeni n-avu timp să-ntrebe.

Doar mujicul cu căciulă explică pentru toți, cu glas gros şi potolit: «Albii», apoi azvârli cu necaz o țigară de ziar abia-ncepută şi o strivi cu bocancul.

Şedeau toți în şanț, mişcând mereu patul armei ca să țintească bine în cei cu căciuli albe, care se-apropiau pitiş dintr-o pădurice de anini.

Pe Alexandr Denisovici îl apucă o amețeală. Tot felul de gânduri se băteau în capul lui: «Dacă vrei să fii loial cu toți, cu-ai tăi, cu albii care se-apropie, cu toți, cu toți, scoate pistolul de la centură şi pune-l cu țeava la tâmplă».

Tresări.

Un alt glas îi spunea: «Alexandr, țeava rece şi aburită este loialitate față de ceilalți. Dar față de tine nu, cât timp îți pare rău s-apeşi pe trăgaci nu eşti loial cu tine».

Cuşmele albe se-apropiau printre aninii fără frunză.

«Alexandr, dacă vrei să fii loial cu Alexandr Denisovici de mâine, cel care va fi fără voia lui, cel viu şi-adevărat, trage-n cuşmele albe care se-apropie».

Comisarul strigă: «Foc!».

Alături de Alexandr, cu capul plecat pe patul puştii, era soldatul cu urechea tăiată de-un boier din Reazan. Când comisarul zise «Foc!», glonțul plecat din puşca lui Alexandr Denisovici Levițki doborî o cuşmă albă.

Într-un sfert de ceas, mişuiala din anini se-mpuținase. Nu mai mergea nimeni târâş. Cei care mai rămăseseră, puțini la număr, veneau drepți, cu arma-nainte, cu privirea dusă, fără măcar să țintească-n duşmanul pe care-acum îl vedeau în şanțul din față. Oamenii aceştia veneau cu fruntea sus, fără să se gândească şi nu ridicau mâinile.

Soldații roşii țintiră în condamnații voluntari.

Un alb, unul singur, venea cu puşca mereu întinsă.

Alexandr îl vedea bine, înalt, cu talia strânsă-n mantaua nouă, îi vedea mustața bălană căzută mai jos de colțurile gurii. Albul mergea ca-ntr-un vis. Soldatul fără ureche îi spuse răstit lui Alexandr: «Trage!», dar Alexandr n-avu putere. Puse puşca alături. Nu omori un om numai pentru că vrea să moară. N-avu timp să-şi ferească privirea şi văzu cum albul se prăvăleşte cu fața la pământ. Îi veni să verse.

Alexandr se uita acum în gol, printre copacii fără frunze.

Se trăseseră apoi, cu băgare de seamă, în stânga, dincolo de anini, lângă un pârâu. Se-ncălzise de-a binelea. Pământul mirosea a colț de iarbă şi-a primăvară. Alexandr se uita la pârâu cum se-ncrețeşte mărunt la bătaia vântului. Ceva ca o mână de pietricele căzu făcând ochiuri pe fața apei. Gloanțe? Nu, gloanțele au un piuit. Căzuse ceva şi lăsase-n urmă un clipocit dulce, o undă concentrică. Erau broaşte. Dormitau printre firele fragede-ale ierbii, se-mprimăvărau în bătaia soarelui.

«Atât de timpuriu învie», se mira Levițki şi zâmbi uitându-şi o clipă de albul cu mustăți mari. El nu ştiuse niciodată când se trezesc broaştele din somnul lor de-o iarnă. «A trebuit să vie revoluția ca să afli, Alexandr Denisovici». Zâmbi iar. Zâmbi copilului trist şi-ngândurat, totuşi copil, de dinainte de revoluție. Se uita mereu la broaştele care se-aruncau speriate una câte una în apă.

Într-un târziu, se auzi strigat. Erau toți strânşi în jurul camionului. Crezu că-l cheamă la masă.

Judecata fu scurtă.

— E-adevărat că n-ai tras în alb?

— Da.

— De ce?

Alexandr nu mai auzea.

Când comisarul îi întrebă cine era împotriva condamnării nimeni nu răspunse; cu capul în jos, parcă toți voiau să numere firele de iarbă.

Alexandr se uită înainte şi nu putu deschide gura.

Fruntea i se răcise. O clipă i se păru că vântul, la fel cu cel de dimineață, îi aduce putere, fericire şi uitare. Apoi, cu ochii la cer, ştiu că fericirea lui s-a dus, că ceva se stinsese-n el fără să-l fi atins mână omenească. La fel se uita uneori pe fereastra conacului, din dosul perdelelor de pluş, când apunea soarele, şi i se părea că ceva se sfârşeşte şi că n-o să mai înceapă niciodată.

Trei soldați cu arma întinsă îl ocheau. Între ei trei i se păru că-i vede pe şofer. Fața lui de Buda se lățea, zâmbetul se-ascundea şi mai tare, iar ochii nemişcați vesteau o nouă religie.

Numai mujicul cu căciulă strivea îndârjit firele de iarbă. Cele trei gloanțe porniră deodată. Alexandr Denisovici Levițki căzu cu fața-n sus.

Soldații se urcară iar în camion.

Mujicul cu căciulă, care-şi tot lega şireturile rupte ale bocancilor, întârziind pe jos, scoase un şervet alb cu o floare de arnici roşu-ntr-un colț şi-l puse pe fața mortului.

Camionul se duse acoperit de-o perdea de praf.

Sub soarele rece al asfințitului, vântul încrețea mereu fața pârâului, iar broaştele înfrigurate se azvârleau una câte una în apă.

LINIŞTE

O linişte rece. Tânjea după ea de peste şase luni. Pe vremea când din băiat se transforma-n bărbat, avusese o perioadă de linişte, pe care i se părea că n-ar putea s-o destrame nimic, asemeni unei mişcări line şi ondulate pe suprafața unei sfere calde şi lucii; pe-atunci îi era de-ajuns să-şi învețe lecțiile, să citească o carte, să se plimbe singur prin parc sau să «filosofeze» cu vreun coleg, într-un început pasionat de prietenie, să dezbată ceasuri întregi nişte probleme care-n esență s-ar fi redus la câteva fraze, la nişte truisme la mintea oricui. Nicio fericire nu e mai mare decât să descoperi tu ce-au descoperit alții cu mii de ani în urmă. Să-ți dai seama cât de deştept eşti pentru că te poți raporta la deşteptăciunea altora. Probabil că e deconcertant să fii un descoperitor adevărat, să observi nişte legături pe care alții nici nu le bănuiesc. Trebuie să-ți vină să te ciupeşti ca să-ți dai seama că nu visezi şi să stai numaidecât de vorbă cu cineva ca să vezi că n-ai înnebunit.

Dar sunt puțini descoperitori adevărați.

El descoperise încet-încet doar nişte inutilități, nişte lucruri urâte ale firii omeneşti şi străvechiul adevăr: te naşti, mori şi, de cele mai multe ori, trăieşti singur. De şase luni trăia singur. «Familia e o realizare a omului civilizat». Vorbe şi iar vorbe. În familia omului civilizat, organizarea e ca şi la maimuțe, ca şi la vrăbii, ca la toată fauna, cel mare are grijă de cel mic, cel mic se face că-l iubeşte şi chiar îl iubeşte pe cel mare până-ncepe să sară singur din copac, să zboare, să iubească, să facă şi el pui. Spre deosebire de restul faunei, unde relațiile se sfârşesc odată cu fazele biologice necesare, la oameni, cei mari se-agață cu disperare de cei mici, pe măsură ce aceştia cresc şi dragostea lor scade.

Bunicul murise şi nu-l plânsese nimeni; se despărțiseră de el ca de-o mobilă de prisos pe care eşti

dispus s-o dai degeaba numai ca să-ți lase câțiva metri pătrați liberi în casă. Truisme. Toată lumea ştie, dar e mai greu s-o recunoşti în fața celor interesați, când îți mai fac şi reproşuri. «Chiar dacă nu ne mai iubeşti, ai nişte obligații față de noi, ți-am dat viață, te-am crescut». În discuțiile-ncordate, părinții devin patetici, nu mai spun «Te-am făcut», spun «Ți-am dat viață». Să dai viață, cel mai mare miracol pe care ți-l oferă firea. Cei care-o primesc nu sunt însă întrebați. Apariția lor, din punctul lor de vedere, e spontană. El nu se mai simte îndatorat față de ei. Nu amestecă minciunile vieții cu eşecurile vieții lui. Poate să fie şi frumos.

Unele momente de singurătate, când un lucru de nimic, o adiere de vânt, mirosul de verdeață, o rază de lumină căzută într-un anumit unghi îl făcuseră să trăiască intens, să se simtă stăpân pe tot ce vedea şi pe tot ce-auzea... Şi momentele când se simțise bun, când aproape că-i venise să plângă de-atâta bunătate sau când se uitase-n ochii ei, plutind în imponderabilitatea lipsei complete de dorințe... Este o lipsă de dorințe a fericitului, care înalță spre cer şi care seamănă cu liniştea morții împăcate, poate s-o spună acum; şi lipsa de dorințe a nenorocitului, care trage spre pământ, spre lumea frământărilor şi-a neliniştii. Lumea pământului, în care toată spiritualitatea se topeşte-n corp, iar corpul doare, îi e foame, îi e sete, se plictiseşte, nu mai poate suporta. «Ai datorii față de noi. Ştii cum are să te pedepsească Dumnezeu? Ai să ai şi tu copii şi-ai să vezi». Mai mărinimos decât ei, Dumnezeu se hotărâse să nu-l pedepsească. Din punctul lor de vedere îi pedepsise pe ei. Şi-aduce-aminte de-nmormântarea lui Sergiu, prin clasa a II-a de liceu. Mamă-sa stătea lângă sicriu şi repeta ca o placă spartă «De ce m-ai pedepsit, Doamne, aşa? Să mă fi pedepsit oricum, dar nu aşa!». La 12 ani nu prea-nțelesese el. N-avea să mai înțeleagă niciodată. «Cea mai mare pedeapsă pentru un părinte e să-şi îngroape copiii». Nu-ntâlnise proverbe care să fie dezmințite de realitate.

Se hotărâse odată, demult, să nu vorbească nici rău, nici bine despre oamenii pe care îi cunoştea. Acest principiu nu-i dădea voie să vorbească nici despre experienţe pe care nu le cunoştea. Copilul tău nu e un om care să sufere sau să fie fericit independent de tine, pe care să nu-l iubeşti dacă nu merită, cu care la un moment dat să nu te mai vezi, fiindcă-ţi dai seama că are alte concepţii decât tine, sau un caracter care-ţi repugnă, cu care, în sfârşit, făcând un bilanţ, nu mai ai ce să-ţi spui. Copilul e uneori mâna care te doare, dar pe care n-o tai, e piciorul urât şi plin de varice, prin care sângele circulă anevoie, pe care-ai vrea să-l ascunzi de vederea altora, dar care e piciorul tău, de care nu te poţi lipsi, în locul căruia nu-ţi poate da nimeni altul. Dar el nu-i poate iubi numai fiindcă le este necesar, de neînlocuit. Amândoi ar fi în stare să facă orice pentru el. Toţi părinţii care nu sunt dispuşi să facă orice pentru copii sunt priviţi de ceilalţi ca nişte cazuri patologice, nişte denaturaţi care nu pot inspira decât repulsie. Mulţi consideră relaţiile dintre ei şi copii un cordon ombilical viager. Asta, pe de-o parte. Pe de altă parte, orice fiinţă care declanşează dragostea copilului lor e un duşman al copilului şi-al lor, în egală măsură.

Dragostea celuilalt pentru copilul lor este ori interesată, ori îl face nefericit. Iar dacă planurile pe care părinţii şi le-au făcut pentru viaţa copilului nu se realizează întocmai sunt nemulţumiţi. Nu-şi pot închipui că el vrea, poate, să trăiască altfel. Orice dorinţă străină îi irită, li se pare în contradicţie cu bunul-simţ şi cu judecata elementară. Cine-o avea dreptate? El n-are să mai poată afla, nu mai are când. Ei ar face orice pentru el. I-ar da toată măduva lor, ca s-o-nlocuiască pe-a lui, perforată. Ce bine că nu sunt aici, că au să sosească după. Şi panica şi disperarea sunt omeneşti, poate că sunt numai omeneşti, dar lui i se pare că tocmai ele îl reduc pe om la animalitate. Toate sentimentele ar trebui să se subordoneze judecăţii. Acum zece ani, o maşină îl

călcase pe Rex. Un prieten îi adusese un cățel flocos și jucăuș, pe care-l botezase tot Rex. Îl iubise pe Rex al II-lea, fără ca el să-l poată înlocui pe primul Rex. Și Rex al II-lea murise; lui îi păruse rău; dar nu-l duruse ca moartea primului Rex. Dac-ar fi trăit, ar fi uitat-o pe Edith, sigur. Nu poți trăi decât uitând și iertând. Ar fi iubit altă femeie, ar fi suferit și pentru ea și pentru ele, oricâte-ar fi fost, dar n-ar mai fi fost același lucru. L-ar fi durut, dar ar fi rămas în picioare; n-ar mai fi fost durerea care-ți taie respirația, care face inima să-și piardă șirul bătăilor și care seamănă atât de bine cu nebunia. Ceva se sfârșise atunci. De asta, sfârșitul de-acum, după care nu mai urmează nimic, i se pare-al doilea spectacol, când emoțiile premierei s-au atenuat. Are impresia că ceva se repetă, că trece printr-un loc prin care-a mai trecut. Și nu-i e frică. Îi pare bine că e singur și că n-are de-ndurat disperarea sau stăpânirea de sine a părinților. Îi e milă de ei, fiindcă știe că are să-i doară cum l-a durut pe el atunci. N-a avut curaj în șase luni să-i întrebe cum s-a-ntâmplat. Or fi-amenințat-o sau or fi încercat s-o-nduioșeze, vorbindu-i de soarta unicului lor copil care-și riscă libertatea, poate chiar viața pentru ea? Nu le spusese că era însărcinată, e sigur de asta. Fusese poate chiar arogantă, din caritate, ca să-i scutească de remușcări. În orice caz, nu plecase de bună-voie. Iubea destul viața, bunul ăsta precar, mai ales în niște vremuri în care ți se putea lua fără niciun motiv. Și pe urmă era el și era copilul. Dac-ar mai fi stat doar două luni ascunsă. Ce rost mai are acum? Nu mai are nici un rost, dar cât trăiești și cât ești lucid nu poți opri gândurile. Nu poți opri decât viața când ți s-a făcut lehamite de ea. Lui i se urâse de viață, fiindcă alunecase-ntr-o singurătate din care nu mai putea ieși. Ei o siliseră să plece. De câte ori se despărțea de ea, o săruta pe ochi și-i spunea: «Edith, fetița mea, nici să nu strănuți măcar, m-auzi? Nu vreau să ți se-ntâmple ceva rău». Ea ținea să-l aducă totdeauna la realitate și să-i îndrepte privirea spre efemerul

universului lor închis între pereții podului. «Mai mult decât să mor nu mi se poate-ntâmpla nimic». «Nu spune prostii», şi intra în panică de parcă vorbele astea ar fi avut puterea să invoce forțele răului. «Nu spun prostii, vreau numai să te-nvăț cu anumite gânduri. Trebuie să nu ți se pară nimic imposibil. Acum patru ani, mi se părea că n-am să mor niciodată, c-am să fiu mereu tânără, nepăsătoare şi că nici n-am să bag de seamă cum trece viața. Casa noastră elegantă şi confortabilă, covoarele, argintăria, ambianța de lux şi de risipă mă făceau să mă simt de neclintit din lumea asta. Nu vedeam ce m-ar putea urni de-acolo, mă simțeam înfiptă în atmosfera asta, crescută odată cu ea. A venit nazismul, care are toate drepturile. Eram evrei. Ne-au luat tot. Trebuia să-mi ia şi viața. Viața mi-a rămas prin contrabandă. Dar şi cel mai iscusit contrabandist tot cade o dată. Aşa cum am pierdut tot… Eu m-am învățat cu gândul că viața e-o proprietate expusă exproprierii. Legea oricărei proprietăți poate fi abolită. S-au mai văzut cazuri în istorie. De ce să ne mirăm că s-a abolit şi proprietatea asupra vieții şi-a libertății?». «Dar nu-i acelaşi lucru să-i iei cuiva nişte bunuri sau să-i iei viața». «Ți se pare numai. Eşti la bunul plac al celui cu puterea. Eu m-am învățat cu puterea asta; învață-te şi tu». Până la urmă au aflat părinții. Au urmat două luni de scene şi de-amenințări. «Spune-i să plece, că dacă nu, mă duc eu şi-o azvârl în stradă».

El învățase ceva de la Edith: «Când faci un lucru pe ascuns, trebuie – mai mult chiar decât să respecți legile conspirației, adică niciun cuvânt nimănui – să te porți firesc, să dormi, să mănânci, să nu tresari la niciun zgomot şi să nu te sperii de umbra ta». De câte ori îl vedea abătut sau nedormit îi spunea: «Dacă nu rezişti, plec». El începea să protesteze vehement, invocând tot felul de motive pentru oboseala şi amărăciunea lui. «Când simți că te lasă nervii, te rog să-mi spui. Ar fi mult mai bine să vii mai rar prin pod». «Nu mă mai iubeşti!». Numai ca să nu-l mâhnească, sau poate pentru că se obişnuise cu

gândul că este sau poate fi pierdut, îi spunea, după ce reflecta o clipă: «Bine, vino când vrei». Se ducea în fiecare zi. Greşise. Cum să mănânce mâncare veche de 3-4 zile? Greşise. Avea cărţi în pod, dar niciodată nu se dusese zi de zi ca-n ultimele luni. Mamă-sa-l pândise, aflase şi se-ngrozise. Spaima ei se amplifica în nesfârşite discuţii cu bărbatu-său. Îşi pierduseră liniştea, nu le mai tihnea nicio bucăţică pe care-o înghiţeau. Nu erau în niciun pericol. Putea sta ascunsă la ei în pod o viaţă, mai ales că era de-o prudenţă ieşită din comun. Nu-i ameninţa niciun pericol, afară de frică. Erau nişte bieţi funcţionari, care crescuseră cu greu un copil; cu ce păcătuiseră ei ca să-şi piardă liniştea şi poate chiar viaţa pentru o femeie venită nu-ştiu-de-unde, faţă de care n-aveau nicio obligaţie? Toate discuţiile începeau pe-un ton furios şi se terminau cu lacrimile maică-sii. Iar el trebuise două luni să-şi compună zâmbete în timp ce urca scara podului. «Dacă n-ar fi venit nazismul, nici nu ne-am fi cunoscut. Eu eram prea bogată ca s-ajung într-un cartier ca ăsta, iar tu prea sărac ca să fi trecut pragul casei noastre». «Te-aş fi iubit oriunde te-aş fi găsit». «Nu ştiu dacă m-ai fi iubit. Eram arogantă. Credeam că mi se cuvine totul. Când mă gândesc la mine, aşa cum arătam acum doi-trei ani, îmi sunt foarte antipatică. Nu mi-aş ierta niciodată dacă ţi s-ar întâmpla ceva din cauza mea. Nici n-aş mai avea când. Nu merit cu nimic să te sacrifici pentru mine». «Mă iubeşti, nu-i aşa?». «Dragostea trece, viaţa merge mai departe. Sunt cu aproape şapte ani mai mare decât tine». «Ce importanţă are asta?». «Dacă o să trăim, s-ar putea să aibă la un moment dat». În câteva clipe, trăia drama femeii îmbătrânite şi părăsite, iar el o iubea atunci şi mai mult. «Dacă aş fi fost bărbat m-ai fi ascuns?». «Nu ştiu. Cred că da». «N-ascunzi un evreu fugărit, ascunzi femeia pe care-o iubeşti». «Când te-am găsit la colţul casei şi te-am adus aici nu ştiam c-am să te iubesc, atunci ascundeam un evreu fugărit».

Şase luni n-avusese curaj să-i întrebe cum s-a-

ntâmplat. Dar când s-a-ntors din pod, alb, cu fața descompusă, topit de groază că n-o găseşte, nu s-au mirat. Probabil că s-a predat. N-avea pe cine să-ntrebe. Acum, când nu mai avea pe cine-apăra, îşi pierduse echilibrul, ca un artist de circ care cade după ce şi-a făcut numărul. Îi tremurau muşchii, inima-i bătea dezordonat, tresărea şi la o adiere de vânt. Ajunsese într-o stare de epuizare fizică şi nervoasă care-l făcea incapabil de cel mai mic efort de atenție. Nu putea s-accepte. Rațiunea nu-i folosea la nimic. În unele împrejurări, omul se dovedeşte-un biet animal vrednic de milă. Pentru toate relele pe care-avea să le-ndure Edith şi copilul, el se simțea vinovat, vinovat prin dragostea părinților lui pentru el. Nu era vinovat numai nazismul. Nazismul nu este o imanență, ci produsul judecății obturate de animalitatea irațională. Nu fuseseră-n stare să i se-mpotrivească. Groaza, starea care i se părea lui cea mai apropiată de animalitate, pusese stăpânire pe ei. O poți înfrânge numai când ai depăşit frica de moarte, frica de moartea proprie şi de-a celorlalți. Nu era în stare să depăşească frica morții ei. Le putea cere părinților să se gândească senini la moartea lui? De şase luni nu se mai simțea apt pentru viața asta, pentru viață deci, fiindcă nu era decât un singur fel de viață, în care-ți aperi pielea făcând compromisuri cu toată lumea şi mai ales cu tine însuți. El voia să fie fidel cuiva, să-i fie ei, în măsura-n care de-această fidelitate putea lega un principiu.

Întâmplarea asta, care se soldase cu un eşec de voință, i se părea un fel de *reader digest* a ceea ce-l aştepta de-aici înainte.

Dacă trăia, avea s-o uite pe Edith şi tocmai asta nu voia. Nu voia să-şi dea seama, într-o zi, că Edith a fost singurul episod frumos din viața lui. Edith era mai mult decât un om pe care-l iubise. Era evreul fugărit. Fidelitatea lui pentru evreul fugărit însemna o profesiune de credință. Viața în care să lupți numai ca să-ți aperi pielea, un bun perisabil, de pe urma căruia poate să nu

mai rămână nimic, i se părea o pleavă, o rămăşiță degradată a unei civilizații apuse. Avea curajul să se omoare, dar nu voia să le sporească părinților sentimentul de vinovăție. Probabil că părinții lui o urau şi mai mult de când plecase. Sunt unii cărora le e de-ajuns să-şi atingă scopul, pentru a nu se mai gândi la cei pe care i-au măturat din calea lor; sunt alții ale căror remuşcări se manifestă printr-o ură nemiloasă împotriva celor care, stându-le de-a curmezişul şi dându-le prilej să facă rău, le tulbură conştiința, a cărei existență până atunci nici n-o băgaseră-n seamă. Părinții lui făceau parte dintre ultimii. Şase luni căutase o soluție. Cumplită e lumea! Toți au dreptate! Acum soluția venise de la sine. După atâtea luni, care i se păruseră o veşnicie, sufletul lui plutea iarăşi în imponderabilitatea lipsei de dorințe. O linişte rece, de netulburat, o geometrie irevocabilă, punea stăpânire pe corp şi pe gânduri. Gândurile se răceau şi se-ndepărtau ca o adiere. Un accident de tren. Trenul cu care-l trimiseseră la munte «să mai uite». Începe să uite. O tresărire socială, ultima. Ridică anevoie mâna spre sonerie. I-au învinețit unghiile, îi rugase să-l lase singur. Vine medicul. «Vă rog să telegrafiați în strada… numărul… familiei… numai după ce mor… Şi vă rog să mă îmbălsămați. Ştiți, părinții, nu vreau să le rămână-n minte… Da, asta e tot… Ar mai fi ceva… Nu mai e nimic». Şi ultimul gând? Ultimul… Ce-nseamnă ultimul?… E frig… E foarte frig. O linişte rece şi fără dureri.

INIŢIATIVA SUPUSULUI

Rudolf Kleist n-avusese niciodată vreo inițiativă. Se-nsurase la 22 de ani, la-ndemnul părinților care aflaseră de-o fată bună, căreia părinții îi dădeau zestre o casă (cu grădină), complet mobilată, într-un cartier de locuințe ieftine. Rudolf le ceruse-un singur lucru viitorilor socri: să-i cumpere şi-o motocicletă.

Din când în când, venea câte unul şi-i povestea anumite lucruri din viața Elsei, dinaintea căsătoriei, dar pe el nu-l tulbura nimic. Asculta atent tot ce i se spunea şi nu-ncerca să oprească pe nimeni să-l informeze. Trecutul nu putea fi schimbat, iar prezentul îşi vedea de drum. Elsa a vrut copil din primul an, iar lui îi era indiferent când aveau să-l aibă, de vreme ce tot trebuia să-l aibă; l-au avut. Fiecare din primii trei ani de căsătorie i-a adus câte-un copil. Elsa spunea că fără câțiva copii un bărbat nu ştie ce este căsătoria şi nici chiar viața. Rudolf nu se-mpotrivea dorințelor Elsei. Ea nu reprezenta pentru el o femeie, ci o instituție şi, după cum la comisariat nu s-ar fi împotrivit niciodată ordinelor şefului şi nici n-ar fi încercat să-i dea o sugestie, la fel nu crâcnea la comandamentul casnic. Leafa o aducea toată acasă şi Elsa o folosea cum credea ea de cuviință, dându-i o sumă lunară din care să-şi cumpere țigări şi să bea de două ori pe săptămână câte-o bere, cu băieții…

Când superiorii lui s-au înscris la național-socialişti, s-a înscris şi el. N-avea niciun fel de păreri politice, dar nu putea face opinie separată la slujbă, mai ales că Elsa îi atrăsese atenția că un om care are trei copii de hrănit nu-şi poate permite să-şi contrazică şefii şi să se pună împotriva curentului general. Demonstrațiile naziste nu-l aduceau în starea de exaltare în care-i aduceau pe alții, sau pe care aceştia o simulau, ci doar îl plictiseau şi-l oboseau. I se păreau o cheltuială inutilă de energie căreia nu-i vedea rostul.

Când au început arestările comuniştilor, ale evreilor, ale antinaziştilor, a-nceput şi el să-şi dea seama că Germania se antrenează pe-un drum greşit. Dar nu era treaba lui. El nu era răspunzător de destinele Germaniei. Alții răspundeau de viața lui şi de-a altora ca el. Cine? Alții! Conducătorii. El făcea parte din masa supuşilor.

De la comisariat, a fost transferat la paza unui lagăr de concentrare. Un om care-avea trei copii de hrănit nu putea refuza o slujbă mai bănoasă. Şi-apoi refuzul ar fi însemnat atitudine antinazistă declarată. Când a văzut ce se petrece-n lagăr a fost şi mai sigur că Germania a pornit pe-un drum care merge la vale şi se termină prost. Nu putea opri el țara de la pieire. Îi era milă de prizonieri, dar nu-i putea ajuta cu nimic, altfel ar fi riscat să aibă aceeaşi soartă cu-a lor. El executa ordinele. Nu comenta. Era considerat un om serios şi-un funcționar exemplar. Câştiga treptat încrederea superiorilor. Dădea drumul robinetelor din camerele de gazare, se-ngrijea de dispariția igienică a cadavrelor, supraveghea atelierele de artizanat ale căror materiale erau pielea, oasele şi părul omenesc. Ştia că Germania şi-a ales un drum greşit. Executa ordinele fără voluptatea pe care-o surprinsese în ochii unor camarazi, le executa ca şi când ar fi tras un obuz în tranşeele inamice, unde nu vezi fețe care să-ți inspire sentimente. Îi era milă de victime, dar nu le putea ajuta. Somnul lui, liniştit, era rareori tulburat de ceața unui vis urât, în care-auzea gemetele sacrificaților sau în care vedea zvârcolirile trupurilor lor descărnate. Când se trezea, îşi ştergea sudoarea, ridica din umeri şi se liniştea numaidecât, aducându-şi aminte că el este un executant, un funcționar al statului, pentru care alții gândesc şi hotărăsc.

Războiul s-a terminat. Rudolf a fost judecat şi condamnat la 20 de ani detențiune. N-a-ncercat să-şi micşoreze vina. A relatat în deplină linişte şi cu amănunte atrocitățile comise-n lagăr. Întrebat dacă se simțea vinovat răspunsese negativ, explicând că dacă el ar fi

hotărât ceea ce se petrecea în lagăr s-ar fi simțit criminal, dat fiind însă că executa doar ordine, cărora nu le adăuga niciun plus de cruzime, socotea că nu-i revenea niciun fel de responsabilitate. Cita ca vinovați pe doi dintre colegii de echipă, care sporeau atrocitățile comandate, prin adaosuri ale propriei imaginații. Întrebat de procuror dacă socotea nedreaptă condamnarea răspunsese că de vreme ce noua conducere socotea că trebuie să efectueze această pedeapsă, lui nu-i rămânea decât să execute ordinele, nefiind de datoria lui să reflecteze asupra hotărârilor de sus.

Se adaptase perfect regimului de puşcărie, având ca totdeauna o purtare exemplară. Remuşcări n-avea, cum li se-ntâmplă unora pe care lipsa de activitate îi făcea să-şi scormonească prin conştiință. După cinci ani, datorită unor schimbări politice pe plan internațional, fusese eliberat. Nu i se părea deloc firesc. Se-ntorsese la Elsa lui şi la cei trei copii, care se-apropiau de 20 de ani. Începuse lucrul într-o fabrică. Toți din familie lucrau. Observase că ceva nu era-n ordine în familia lui: copiii intraseră într-o organizație neo-nazistă, iar Elsa îi încuraja, fără ca nimeni să-i fi obligat, fără ca acesta să fie curentul general. El îşi dădea seama că băieții lui porneau pe-un drum greşit. Trebuia să facă ceva, dar ce? Ce să facă el când nimeni nu-i mai ordona ce anume? Să-şi ia singur răspunderea vieții lui şi-a alor lui? Să nu fie nimeni care să comande, ce absurditate! Somnul lui liniştit şi odihnitor se dusese. Coşmaruri cu sudori reci, cu deşteptări bruşte, spaime inexplicabile, tresăriri fără obiect, chiar în timpul zilei, puseseră stăpânire pe el. Ideea responsabilității pentru propria viață şi pentru cea a copiilor, pe care era vremea să-i îndrume, pentru care trebuia să aleagă un fel de viață nu numai de supraviețuire, îl zdrobea. Trebuia să ia o inițiativă. La şase luni după ce ieşise din închisoare, a luat într-adevăr una: într-o duminică dimineața, deci în afara orelor de serviciu, Rudolf Kleist s-a spânzurat.

ERHARDT KRŒGER, O GLORIE...

Profesorul Krœger. El este profesorul Krœger. Răsfoieşte mapa cu fotografii, cu afişe ale conferinţelor lui, cu pliante ale congreselor internaţionale unde numele său ţinuse întotdeauna fruntea listei. Şi fotografiile. Da. 8 ani, 12, 15, 20. 25. Trece repede peste cele din copilărie şi din tinereţe. «Până la 30 de ani, nimeni nu e răspunzător de mutra pe care-o are». Ar fi vrut să-şi aducă aminte cine-i spusese cuvintele astea. Parcă o dată la o conferinţă de presă, un gazetar. Poate. Să facă un efort să-şi amintească. Ba mai bine să nu facă nici un efort. Domnul elegant din mijloc, îmbrăcat în frac, întinzând mâna către cineva din juriul Nobel 1930. Laureat al Premiului Nobel. «Erhardt Krœger, o glorie a fiziologiei mondiale». Aşa-ncepea un articol din *„Science”.* Nu zâmbea, nu clipea. Premiul Nobel. Se mai uită o dată la fotografie. Şi atunci încerca să nu exteriorizeze nimic, să-şi ţină-n frâu durerea, să nu pară înfrânt. Când aflase că i s-a decernat premiul se simţise destul de stânjenit. Îl merita de bună-seamă, iar hotărârea juriului era mult anterioară accidentului, aşa că nimeni nu vrusese cumva să-l jignească şi să i-l confere ca pe-o consolare. I se recunoşteau 30 de ani de muncă ştiinţifică în care fantezia şi perseverenţa îl duseseră la rezultate neaşteptate. Momentele de-amărăciune, când îşi îngăduia să-şi încovoaie umerii şi să meargă adus de mijloc, să fie mai bătrân decât era, se petreceau în singurătate. Nu trebuia să bănuiască nici colaboratorii, nici soţia lui. Personajele care-i fuseseră cele mai dragi şi mai apropiate, încă de pe vremea liceului şi-a universităţii, erau grecii şi latinii epocii clasice, oamenii bucuriilor şi-ai durerilor intense. Înaintea tuturor, în fruntea unei procesiuni de suflete regale, păşea întunecatul şi mândrul Œdip.

Pe-atunci, durerile erau dureri fireşti pe care soarta le

hotărâse de la-nceput omului: moartea, boala, remuşcarea. Uitarea. Cu fiecare mort drag se-nchidea în el o-ncăpere, ca-n locuinţele somptuoase cu odăi zăvorâte intrării şi interzise vorbei, în care se-mpuşcase sau se spânzurase cândva vreun nemulţumit al familiei. Dintr-un copac bogat în ramuri, Erhardt Krœger presimţea că va rămâne un trunchi ciuntit, încăpăţânat înfipt în pământ. Să mori ultimul dintre-ai tăi, urât blestem! La-nceput, muriseră-n cronologia firească: părinţii. Tată-său. Frumoasă moarte. Rămăsese, ca într-un tablou de *genre,* cu ceaşca suspendată-n drum spre gură. Dar mamă-sa, niciodată n-ar fi crezut. Burgheză bine plantată pe-o pereche de picioare scurte şi vânjoase, moştenite din neamul ei de ţărani liberi, pomeniţi în pergamentele de la 1300, femeie ageră, fără probleme metafizice, mamă a cinci copii, care mânca bine, cu poftă, şi adormea când voia, râdea exploziv, făcând să zornăie ţurţurii candelabrului din salon; părea din rasa forţelor naturii. N-ar fi crezut. Niciodată nu-l duruse mai insidios. Se părea că lângă ea îşi pierde luciditatea, totul luând apocaliptice proporţii depresive; lumea se scufunda-ntr-un haos de spaime, inima bătea neregulat, sângele-şi marca circuitul cu stegulețe dureroase. Melancolia şi anxietăţile ei, maniile ei, tresăririle ei părelnice îl umpleau de groază şi-i dădeau senzaţia premergătoare bolilor cu febră mare. Când trecea s-o vadă nu mai îndrăznea să vină cu maşina, fiindu-i teamă să nu provoace vreun accident; faptele îşi pierdeau dimensiunile adevărate, încât n-ar fi fost de mirare să se creadă şi el urmărit de nişte forţe nevăzute. Când ieşea în stradă, după ce străbătea aleea lungă, mărginită cu boschete de merişor, i se părea o mântuire să vadă un om căruia să-i ceară foc, având bricheta în buzunar, sau căruia să-i ceară explicaţii cum să ajungă la vreo stradă unde n-avea de gând să se ducă. Vocea străină alunga vocea mamă-sii, ca o putere exorcizantă. Ce coşmar. Sărmana! Şi el! Nu pomenea nimănui de chinul care-l stăpânea. De echilibrul

lui stricat, de drumul cotit şi ciudat pe care-i bântuia mintea de când cu boala maică-sii. Nu voia cu niciun chip să fie socotit şi el psihopat. Şi după moartea ei se-ntrebase de multe ori dacă psihopatul nu este, poate, un biet om care are o criză de hiperluciditate şi care-ncepe să se poarte conform cu dezordinea lumii, ca unul dotat cu nişte suprasimţuri. Momentul acesta fusese momentul lui de panică. Îi fusese frică de front. Frica era legată de-o determinare şi-adesea era proporţională cu determinarea, dar panica... Mamă-sa murise după ce trecuse prin toate etapele unui gigantism sufletesc alternat cu momente de luciditate la fel de triste. Se-nchisese în el o cameră. Cu zăvoare. Cu lacăte, cu chei, în care rămânea sechestrat cu amintirile.

Apoi Clotilde. Mutilarea fizică treptată. Întâi un sân, apoi o mână. Şi răbdarea ei, şi pofta ei de viaţă. Clotilde, cea mai exemplară fiinţă pe care a cunoscut-o. Ultimele 60 de zile. Pe marginea patului, cu mască de oxigen. Ochii ei păstraseră până-n ultima zi surâsul lor puţin maliţios, de autopersiflare. Cu două zile înainte de moarte, îi dusese garoafe albe. Ea-i făcuse semn spre hârtia şi spre creionul de pe noptieră. Păstra şi-acum peticul de hârtie: «Mulţumesc. Er, am să-mi aduc aminte şi la bătrâneţe de garoafele astea». Clotilde. Ce dureri şi cât îi ruga ea pe doctori, lucid, măsurat, să-i scurteze chinurile. I-a rugat şi el. S-au îndurat. Ar fi vrut să nu vadă. Dar trebuia să stea. El, fratele ei, prietenul ei, cel mai iubit dintre toţi. Clotilde trebuia să moară cu credinţa că există o solidaritate, măcar a câtorva inimi tari. I-a pus mâna pe piept, numai după ce s-a răcit. I-a scos masca de oxigen. I-a-nchis pleoapele peste zâmbetul încremenit în ochii negri. Pe culoar, aliniaţi pe două rânduri, stăteau toţi medicii şi toate surorile din clinică, iar el trecea posomorât cavaler plecat din turnirul morţii. Clotilde. Toate lacrimile lui. De la Clotilde n-a mai plâns. În ziua-nmormântării, l-a-ntâlnit pe Karl cu un braţ de garoafe. «I le duc Clotildei». Nici pentru Karl nu murise. Atâta

meschinărie din partea vieții cu cineva care iubise atât de mult viața. Acum moartea Clotildei i se părea clemență din partea vieții. Clotilde și ei, băieții lui. Cu accidentul lor stupid, prietenii lui, toți care-i semănau şi muriseră i se păreau privilegiați. Scăpaseră de ruşine şi de dezgust. «Erhardt Krœger, o glorie a fiziologiei mondiale». Prea puțini au auzit de Erhardt Krœger. Şi mai puțini ştiau că viața lor depinde de vreo demonstrație a lui. Nimeni nu i-a văzut fotografiile prin ziare, nimeni n-a strigat niciodată «ura!» pentru el. I-a fost frică vreodată cuiva de Erhardt Krœger? Cine ştie de Erhardt Krœger? Zugravul isteric şi paranoic țipă-n piețele publice şi se răsteşte la posturile de radio. De pe urma vorbelor lui inconştiente mor oameni în cele patru colțuri ale lumii. Portretele lui cu mâna-ntinsă, cu mâna la centură, cu mâna la rever, pe care oportuniştii încearcă să treacă o umbră de gândire corespunzătoare câtorva ani de limbaj articulat, atârnă-n toate galeriile de artă alături de pânzele flamanzilor, ale italienilor. Iar el este Erhardt Krœger! În casa lui retrasă locuieşte un comandant SS. Are nevoie de linişte şi de discreție. Ca să-i ia casa au avut nevoie de-un pretext. Atitudine antinazistă. Pentru asta i-au confiscat şi cărțile iar el, de frică – îi este iar frică fizică, este iarăşi în nişte tranşee, mai perfide, fiindcă nu se văd – de frică a ars toată corespondența cu oameni iluştri de ştiință, cu câțiva mari scriitori prieteni. Peste douăzeci de ani au să umble să scoată din pământ această corespondență. Inconştiența ca şi ticăloşia sunt nişte forțe ale naturii. Muriseră la vreme, toți muriseră la vreme.

«Tocmai dumneavoastră, domnule profesor, să ne faceți dificultăți, un pur-sânge?».

Îi era ruşine că este un pur-sânge. Aproape că se simte vinovat. Unora să le fie ruşine că-l au, alții să se-ascundă că nu-l au şi să fie persecutați pentru asta. Să-i fie ruşine că este intelectual pentru ceea ce fac intelectualii, să nu mai fie nimic, să fie scos din postul lui câştigat în 45 de ani, fiindcă nu face politică. Şi traiul acesta al lor în

haită. Ca să atace. Şi ca să se bucure împreună. Totul împreună. Singurătatea pare o evaziune, un aristocratism. De la dispariția triburilor, oamenii socotiseră că mintea le oferă posibilitatea izolării şi-a apărării. Secolul XX. Inchiziția, arderile pe rug, ereziile. Erau totuşi de mici proporții. Unele țări scăpaseră. Nu voia s-ajungă-ntr-un lagăr de concentrare. Acum nici să plece din țară nu mai poate şi nici nu vrea. Ai lui muriseră la vreme. Ar putea şi el s-o termine oricând. N-au sensibilitatea morală să aprecieze un gest deliberat, care demonstrează dezgustul unui om. Ar râde, bineînțeles, la vreo întrunire a lor gregară, citind anunțurile din ziarele străine: *«Erhardt Krœger, o glorie a fiziologiei mondiale».* Au nevoie de lichele şi de executori. De supuşi idolatri şi stupizi.

Cu 20 de ani în urmă, Hilde, cealaltă soră, se otrăvise fiindcă nu se putea obişnui să trăiască într-un burg medieval, de-a lungul unei scări de piatră, care de-o parte şi de alta a lățimii ei de doi metri era mărginită de case posace în care, după perdele, pândeau ochi lacomi să afle ce se petrece la cei din față. Hilde nu acceptase să trăiască în promiscuitatea acelei vecinătăți. Nu-şi putuse convinge bărbatul să se mute din casa moştenită de la străbuni. Erhardt nu păşise pragul surorii sale, Hilde, înainte de ziua înmormântării. Toată lumea-ntreba de ce. Din capul de sus al scării, înălțând ochii spre poteca meschină de cer, Erhardt nu se mai întrebase. Locatarii scării erau aliniați de-o parte şi de alta şi salutau ca nişte persoane din familia moartei, care nemaiavând loc în casă au ieşit în curte. Hilde nu iubise viața într-atâta încât s-o accepte oricum.

Nici Clotilde n-ar fi acceptat viața asta. Ar fi dus-o mai departe ca şi el, din curiozitate, fiindcă ar fi vrut ca peste câțiva ani, după sfârşitul mascaradei, să-i vadă pe zeloşii practicanți trecuți la alt cult, umblând să retuşeze trecutul. Când au să-nceteze oamenii să spună c-au făcut porcării fiindcă au fost obligați! Frica. Arsese

corespondența. Cât bine i-ar face să recitească din când în când paginile scrise de prietenii lui, oameni subțiri şi aleşi, educați la şcoala unor principii etice care n-aveau nimic de-a face cu aberantele aşa-zise principii de-acum.

Erika, soția lui. Pentru ea, viața s-a sfârşit. Nu mai are dorințe. Singurul drum în afara casei este cimitirul: «La copii». Nazismul n-a trezit-o. Ea nu are spirit teoretic; n-o interesaseră niciodată generalitățile care nu se raportau la familia ei. Ai ei nu mai pot fi supărați de nazism. Pentru ei nu există nazismul; nici pentru ea. Pe Erhardt l-a eliminat din prezent, socotind că obligațiile ei față de el au încetat. Ea nu mai are pentru cine să trăiască, iar naziştii i-ar face un bine să-i ia viața. A slăbit mult în ultima vreme; nici rația de pe cartelă n-o mănâncă. Pentru ea, sfârşitul fizic are să fie doar închiderea cortinei peste un decor gol, după ce s-au retras actorii.

Pentru el viața nu se sfârşeşte cu moartea fizică; el concepe viața ca pe-un dar individual, care se-mparte numai parțial cu alții, o slujbă de la care n-ai voie să demisionezi, mai mult chiar, o monarhie ereditară, de la care niciun democratism nu-ți dă voie să abdici. Din nenorocire, omul este sub vremuri. Aşteaptă. Răsfoieşte mapa. «Erhardt Krœger…». Aşteaptă. Numai să fie lăsat s-aştepte.

EVADAREA

Eram de şase luni în lagăr. Încercasem de două ori să fug. M-au prins. Fiindcă fugisem singur. Sunt convins că de asta. N-am reuşit să-l conving pe Andrei, singurul meu prieten din trecut, fiindcă în viitor nu mai pot avea prieteni. Să convingi pe cineva înseamnă să-l faci să accepte, printr-o demonstrație, un lucru pe care să-l considere valabil nu numai în mod absolut. Căutam să-l conving pe Andrei pentru el, şi jur că nu mă gândeam niciun moment la ajutorul implicit pe care mi l-ar fi dat mie. Cred că Andrei, deşi mi-era prieten sigur, şi eu eram pentru el un prieten sigur, mă bănuia puțin că o făceam şi pentru mine.

La toate argumentele mele avea un singur răspuns:

— S-ar putea ca a treia oară să te-mpuşte. Până acum au fost generoşi.

— Şi ce dacă mă-mpuşcă?

— Te-mpuşcă. Ai totuşi obligația să trăieşti, măcar pentru părinții tăi. Şi, la urma urmei, de ce vrei să fugi de-aici? Îți spun eu: de frica morții. E-n tine-o frică de moarte mai perfidă decât la alții.

— Nu mi-e frică de moarte. Sunt învățat cu ea. Şi nu mi-e frică nici de moartea mea.

— Ți-e frică. Şi mai ales de agonie. Ai văzut oameni murind, mulți, de acord. Dar pe front, unde nici nu ştii când ai murit. Dar moartea lentă, de lagăr, cu scorbut, cu oftalmie, cu pelagră, moartea asta scheletică, alegorică, aici o vezi prima oară. Înfrânge-ți dezgustul şi nu fugi! Gândeşte-te la părinții tăi. Nu te mai au decât pe tine.

— Nu crezi că sunt momente în viață când singurul lucru care-ți rămâne de făcut e să găseşti o soluție pentru tine, ca individualitate umană?

— Nu există individualități izolate, care n-au de dat socoteală nimănui. Ferice de cei care pot face abstracție de orice şi de oricine şi care-şi pot alege calea fără să-şi

reproşeze nimic în legătură cu alții şi nici cu ei înşişi.

— Şi tu care crezi că e datoria omului față de el însuşi?

— Să trăiască.

— Oricum?

— Oricum. Bineînțeles fără să facă rău altora.

— Sigur că dacă mor acum le fac un rău ireparabil părinților mei. Dar eu nu vreau să trăiesc oricum, fiindcă într-o zi tot am să mor. Şi nu accept să-nghit acest oricum, încerc să-l schimb; nu pot, atunci grăbesc sfârşitul şi-atât.

— Războiul nu poate ține încă cinci ani de-acum înainte.

— Iar dacă mori, ştii gluma franțuzească: *quand on est bête c'est pour toujours, quand on est mort c'est pour longtemps*{1}.

— De-asta îți spun mereu: au să te-mpuşte. Vreau să te fac să vezi moartea cu ochii. Mă gândesc că, poate, ai să-nveți să ai răbdare.

— Dacă ți-ar spune cineva că ai de ales între cinci luni de viață, moarte subită şi doi ani sfârşiți printr-un cancer, ce-ai alege?

— Aş alege ăi doi ani de cancer.

— Asta e deosebirea dintre noi doi. Eu accept moartea, dar nu agonia. Aici ai avut dreptate. Dar nu te-ai gândit niciodată că anii de lagăr te pot degrada fizic, te pot ciunti şi marca, poate şi moral, pentru tot restul vieții?

— Când viața-ți devine insuportabilă îi poți pune capăt şi pentru asta n-ai nevoie de plutoane de execuție. De ce te grăbeşti? Eu aleg cei doi ani şi cancerul de la sfârşit pentru că nimeni nu poate şti ce-mi vor aduce.

— Ce lucruri atât de extraordinare îi oferă viața omului, ca să se cramponeze de ea în felul ăsta?

— Viața, de bine-de rău, îți mai poate oferi câte ceva. Măcar nişte gânduri frumoase, nişte experiențe, nişte sentimente inedite. Nu te grăbi. În fața plutonului de execuție n-ai să ai cu cine dezbate probleme de existență. Crezi poate că sunt laş. Nu sunt. Eu am curajul răbdării.

Tu ai curajul eroilor. Acum, cred că am eu dreptate. Mâine s-ar putea să descopăr c-ai avut tu. Eu nu sunt învățat să azvârl priviri definitive asupra nimănui şi-a nimic.

— Sunt momente pe care dacă le scapi nu le mai întâlneşti niciodată. Acum paza e destul de slabă, se poate fugi, mâine-poimâine poate să fie prea târziu. Sunt momente când e nevoie de priviri definitive.

— Nu te grăbi. Poate-o să ieşim vii din lagăr.

— Ne garantează cine?

— Şi părinții tăi?

— Nu mă simt vinovat față de ei. N-am făcut eu războiul, nici lagărele, nici pe Hitler. Sunt un om care are de rezolvat o problemă. Viața, care pentru el înseamnă libertate sau lagărul.

— După orice tot moartea vine. Nu scurta drumul. Ai răbdare să-l parcurgi.

— Nu mergi?

— Nu.

— E ultimul cuvânt?

— Al meu da, al tău?

— Şi-al meu.

Peste două zile ni s-a dat hrană rece ca pentru o săptămână. Ni s-a spus că ne duc la lucru, la o cale ferată, dar nimeni n-a crezut. Ne trimiteau din țară. Îi trimiteau, fiindcă eu am să fug. Da, eu am să fug.

Am fugit şi iar m-au prins. Spre seară, după ce-i porneşte pe băieți din lagăr, mă-mpuşcă. A venit preotul să mă împărtăşească. L-am primit, deşi nu cred. L-am rugat să-mi spună unde-i duce pe băieți. A ezitat, dar când a văzut zâmbetul meu de om care nu mai poate face rău nimănui, mi-a spus. În Germania.

Au procedat legal: mi-au îndeplinit ultima dorință. L-au adus seara pe Andrei, la mine-n celulă, în prezența comandantului.

— Te rog, Andrei, să le spui părinților c-am murit de dizenterie. Față de ei sunt vinovat, acum recunosc. Iar pe

tine te rog să trăieşti ca să le spui că ultimul meu gând a fost pentru ei.

Era absurd. Parcă puteam să ştiu cu câteva ore mai înainte care avea să-mi fie ultimul gând.

Andrei era altul; un străin cu-o durere patetică şi sinceră în ochii duşi în fundul capului. Nu-i văzusem niciodată privirea asta. Făcea eforturi să nu plângă.

— Mai ai să-i spui ceva? m-a-ntrebat comandantul.

— Nu. Aş vrea să-i strâng mâna.

Andrei s-a repezit la mine şi m-a sărutat. Eram de zece ani prieteni şi nu mă sărutase niciodată. Mi-a spus într-un suflet:

— Ai avut dreptate, ai avut dreptate.

Zâmbetul meu anula afirmația.

— Nu-ți spun ca să te consolez. Ai avut dreptate.

M-am uitat lung în urma lui. Se gârbovise, era ca un câine bătut. Dintre noi doi el mi se părea mai mort.

Diseară la opt mă-mpuşcă. Şi n-am să mai pot spune: «Şi ce dacă!».

DIN DRAGOSTE

Ar fi vrut să dea radioul la maximum, încât vocea Ritei Pavone să acopere conversația lor, dar n-ar fi folosit la nimic. Pe vremea insomniilor de-acum doi ani, își astupase în câteva nopți urechile cu dopuri de stearină, dar bătăile inimii, pe care le-auzea, o enervaseră mai mult decât orice zgomot exterior.

Discuția-ncepuse pe marginea unui film polonez. Foarte bun, toți erau de acord. Dar atât de dezolant, că la urma urmei «la ce ne trebuie».

— Nazism, război, lagăre... știm cu toții. Dar e destul. Ajunge. După douăzeci de ani, ar fi timpul să se mai abordeze și alte subiecte.

— Dacă am fi trăit și noi ce-au trăit ei poate c-am înțelege altfel asemenea filme.

— Nu e neapărat nevoie să trăiești anumite lucruri ca să ți le imaginezi.

Ba e atâta nevoie. Ea nu voia să intre-n vorbă. Trecuse de mult vremea când participa la asemenea discuții. Când vreun interlocutor, impacientat de aerul ei de-a ști tot cu privire la nazism și la lagăre, o întreba: «Dar dumneata de unde știi?», îi răspundea scurt: «Fiindcă am fost în lagăr». Vorbele astea descumpăneau pe cel care le provocase și-i indispuneau și pe ceilalți. Tăceau sfioși ca-n jurul unor moaște. La Facultate, o dată fusese invitată să vorbească studenților, colegilor ei mult mai tineri, «în calitate de fostă luptătoare antinazistă». Refuzase. Afară de foarte puțini oameni, din generația ei, și de serviciul de cadre, astăzi nimeni nu-i mai cunoștea această calitate.

După părerea ei, trecutul se-nvață din cărțile de istorie. Nu se prevalase niciodată de faptul că luptase-mpotriva nazismului.

La-nceput, când își reluase Facultatea, le povestea din când în când celor doisprezece colegi de grupă întâmplări din lagăr, de la procesele la care fusese martoră, dar fără

să aducă vorba anume, ci prin câte o asociaţie de idei, pe marginea unor fapte prezente. O ascultau cu un fel de religiozitate, făceau un cerc tăcut şi plin de veneraţie-n jurul ei. Din anul întâi până-n anul cinci, tăcerea şi veneraţia scăzuseră şi nu fiindcă ea le-ar fi povestit invariabil aceleaşi fapte pe care să le ştie toţi pe dinafară, ci pentru că nazismul devenea pe zi ce trecea un cuvânt de dicţionar, cu o definiţie ştiinţifică la fel de imparţială ca şi a cuvintelor «masă», «mână», «geam». Iar ea îşi dădea tot mai bine seama cum se scrie istoria. Pe cine mai impresiona, după aproape două mii de ani, că un rege învins de legiunile romane se retrăsese în cetatea străbunilor şi, dovedindu-se un suflet eroic, îşi luase viaţa? Nimeni nu mai vărsa nicio lacrimă şi nici măcar o picătură de vin în ţărână în memoria regelui Decebal.

În lagăr, luase o hotărâre: să trăiască exemplar, să nu facă niciodată nicio concesie. Iubise un francez de vârsta ei, André. I se părea că viaţa-n libertate n-ar fi putut continua decât alături de el. André murise gazat. Ea trăia. Se măritase cu un bărbat pe care ea nu-l iubea, şi pe care nici nu-l iubise. Îl luase pentru că o iubise el. Aveau doi copii. În lagăr, când se gândea la copiii pe care i-ar fi putut avea cu André, îşi punea în gând ca mesele lor să-nceapă cu-o imprecaţie împotriva nazismului, aşa cum mesele protestanţilor încep cu o rugăciune. Copiii ei nu erau copiii lui André, mesele lor începeau cu «spălaţi-vă pe mâini».

Bărbatu-său era singurul căruia-i povestise viaţa ei din lagăr. La-nceput, seara şi dimineaţa, îi săruta încheietura mâinii drepte unde-avea numărul. Şi pielea i se modificase. Cifrele nu se mai vedeau clar, păreau o arsură. Sărutarea se rărise.

În primii ani, mergea la-ntâlnirea luptătorilor antinazişti. De câţiva ani încoace, pleca totdeauna de-acasă pentru câteva zile, ca să poată spune că n-a primit invitaţia. Nu mai voia să vadă cimitirul ale cărui pietre funerare erau ei, supravieţuitorii.

Copiii aflaseră de la bărbat că mama lor fusese într-un lagăr. O vreme s-au uitat curios la ea, cu-o anumită reticență.

Într-o zi, fata îi ceruse voie să le spună colegilor la şcoală.

— Ce să le spui?

— Că tu ai fost în...

— Îți interzic.

Nu se mai discutase niciodată despre asta.

Se duceau cu toții pe furiş la cinema să vadă filme-n care se vorbea despre nazism, fiecare singur şi fără să facă vreo aluzie.

În ea erau atâtea lucruri pe care nu le putea pricepe nimeni, care o-nstrăinau de ei toți. Nu voia ca şi ei să se-nstrăineze de ea. Copiii ei patinează, dansează, la vârsta la care ea era în lagăr. Să patineze, să danseze. Iar ea să nu aibă intransigentele omului care-a trecut prin lagăr. A vrut să fie exemplară. Mai bine să nu fii exemplar decât să fii singur.

Dac-ar fi trăit André? Dar n-a trăit. În lagăr, după moartea lui, şi-a jurat să-şi fie credincioasă sie însăşi. În libertate, s-a simțit străină, descurajată, nelalocul ei. Pentru fiecare durere, pentru fiecare cavernă din plămâni, glasul maică-sii suspina cu mustrare: «Fetița mamei, de ce nu te-ai gândit la viața ta, la ce foloseşte tot ce-ai făcut?». Şi nu plecase de-acasă. Credincios ție însuți. Asta-nseamnă să rămâi singur. Şi Ion o-ntrebase o dată: «Dacă ai mai lua viața de la-nceput?...».

— Nu ştiu, atâta răspunsese.

Era singură. Nu putea-mpărți cu nimeni ceea ce trăise fără nimeni. Doar seara înainte de culcare, în mintea ei urma defilarea în fața paturilor suprapuse; se perindau morții ei; unii vii. «Noapte bună, Eva Kleist, noapte bună, Augusta Baudat, noapte bună, Jan Hubic, noapte bună, noapte bună. Iar pe tine, André, te sărut pe lumea cealaltă». Era momentul fidelității.

— Da, filmele poloneze te-mbolnăvesc, îți creează o

psihoză.

— Sunt de-a dreptul morbide.

— Dumneata n-ai nicio părere? auzi un glas lângă ea.

— Eu? Nu mai vreau să am păreri, am avut şi-aşa destule.

— Nu le-am auzit.

— Nu era nevoie.

Bărbatul necunoscut îi luă mâna dreaptă, îi privi încheietura.

— Arsură?

— Da.

— Cu ce?

— Cu țigara.

— Nu vrei să ți-o scot? Fac chirurgie estetică.

— Poate că ar fi bine, nu, Stela? interveni Ion, bărbatul ei.

Ea tăcu, fără să-l privească.

Închise ochii. «Noapte bună, Eva Kleist, noapte bună, Jan Hubic. Iar tu, André...». Şi ei îi răspunseră toți «noapte bună», din tărâmul lor de umbre. Şi tot de-acolo, un glas plăpând de femeie bătrână îi țiui în auz, cu nelipsita lui întrebare plină de reproş.

— O amintire? Din dragoste? întrebă, insinuant, chirurgul.

— Din dragoste.

CLASĂ

Îl dăduseră de cinci ani afară de la Facultate, pentru că participase la o manifestație generală de solidaritate cu greviştii; se nimerise ca tocmai el să poarte-o pancartă, când jandarmeria năvălise cu caii şi cu bastoanele de cauciuc, rămăsese pironit locului, cu mâinile-ncleştate pe prăjină. Tot ce se petrecea sub ochii lui erau lucruri pe care le cunoştea din auzite. Le cunoştea, vorba-vine, fiindcă nu şi le putuse închipui. În fața lui, un jandarm doborâse-un muncitor, îl împuşcase. Pe Andrei, spectacolul îl paralizase, pancarta stătea acum într-o rână la picioarele lui. Mâinile îi rămăseseră tot ridicate şi nu simțeau că scăpaseră ceva.

Când l-au băgat în dubă, cu pancarta căreia jandarmul îi frânsese bățul de genunchi, n-a opus nicio rezistență.

Se-mpliniseră de-atunci cinci ani, ani în care schimbase multe meserii. De meditații, supliniri îi era scârbă: de ocupațiile «intelectuale». În ultima vreme, se sastisise şi de lecțiile literare, «literatura națională contemporană» obeză, cu pasiunile ei leşinate, proza «cu bretele» a unor burți purtătoare de condei. Recitea clasicii. De la un timp, se stabilise la meseria de salahor. Toată lumea îl ocolise după exmatriculare şi el îi ocolise pe toți, într-un fel destul de special: îi întâlnea, dar în loc să se ferească de ei, îi privea drept în ochi şi trecea fluierând mai departe. Nimeni nu-ncercase să-l oprească. Îmbrăcămintea lui «de ciocănar» – pantaloni de doc, tenişi, cămaşă cadrilată – era «compromițătoare».

De cinci ani, locuia la mansarda unui bloc cu opt etaje, vecin cu-o cocotă la 5 lei noaptea, Lili (Filofteia pe numele ei de-acasă), care, lui – ca vecin şi om de omenie – i se oferise gratis: el mulțumise fără să primească; mai era vecin cu două studente, care pictau perdele şi milieuri ca să-şi plătească taxele, şi cu-o servitoare de la o şcoală, femeie de vreo şaizeci de ani, bețivă, plângăreață şi

cumsecade.

Iarna, de multe ori apa caldă nu mai ajungea la radiatoarele de sus. Vara, closetul de pe culoar puțea îngrozitor, cu toată creolina pe care-o turnau în el; acoperişul parcă se prelingea pe trupuri ca smoala topită, cei trei pereți şi tavanul în pantă se strângeau şi mai mult, ca scândurile unui coşciug ceva mai bizar ca format.

De cinci ani, în fiecare seară, îl vedea de la ferestruica odăii pe marele industriaş Maxwell, strâns în corset, cu papion de modă veche, păr cănit, trecând, însoțit de cei doi prepelicari, spre şosea. De cinci ani, cocleala din sufletul lui Andrei se hrănea din diformitatea lui Maxwell, absorbea văpseaua lui de păr, iar ura lui îi asimila şi pe cei doi prepelicari, lighioane strâmbe şi pocite, pe care obezul îi purta poate ca să nu se mire lumea numai de poceala stăpânului.

Niciodată, la ora când Maxwell trecea spre şosea, Andrei nu lipsea de la fereastră. Dacă, prin cine-ştie-ce întâmplare, nu era acasă la vreme simțea că-i lipseşte ceva în ziua cu pricina. Maxwell era un generator de ură pentru Andrei.

Îl ura pe bătrânul obez din cauzele pentru care totdeauna cei săraci au să-i urască pe cei bogați.

Maxwell se umfla, creştea, se transforma-ntr-o maşină elegantă, într-o casă imensă cu stâlpi de marmură şi cu boschete răcoroase de trandafiri, într-o masă acoperită cu damascuri şi cu olănduri brodate, pe care lucesc cristale-n toate culorile, pe care se lăfăiesc, răsfățat, rotunjimile dure şi sclipitoare-ale unor fructe necunoscute. Maxwell era un imens arzător de mirodenii pe nările căruia ieşea fum îmbălsămat.

Ar fi dorit Andrei ca toată închipuirea asta să fie a lui? Dar nici a lui Maxwell. A nimănui, fiindcă nimeni n-are dreptul la asemenea realități când în coşciugul ei suspendat, alături, o femeie se culcă cu oricine pentru cinci lei. Andrei avea romantisme melodramatice, revolte

de odaie mansardată.

Până la urmă, în închipuirea lui, bătrânul industriaş ieşea din corset şi se prefăcea-ntr-o băşică uriaşă, peste care el ar fi prelins tăişul unui brici nou.

Ce-ar spune familia Maxwell dacă-ntr-o dimineaţă l-ar găsi pe obezul ei şef asfixiat în propria grăsime? Ar fi nenorociţi, toate combinaţiile şi afacerile s-ar duce de râpă.

Alături era gălăgie: Gicu, amantul de inimă al fetei, o bătea iar. Andrei auzea fiecare sughiţ al femeii; îi uita mutra profesională şi sulemenită şi-i auzea numai plânsetul.

Maxwell i se păru şi mai respingător. Andrei ar fi vrut să-i pricinuiască o durere grozavă, o spaimă nemaipomenită, iar familiei Maxwell să-i facă un rău când i-o fi lumea mai dragă.

Începu să-l viseze şi noaptea pe Maxwell. Nu-i mai ajungea să-l privească de la înălţimea celor opt caturi care-l turteau şi-l micşorau ca un racursi necruţător. Ceru de la Lili binoclul pe care i-l lăsase un muşteriu în penurie.

La ora 5, Andrei avea întâlnirea lui vizuală cu domnul Maxwell. Îi ştia fiecare bolfă de pe nasul umflat şi vânăt, fiecare neg (cu păr toţi) de pe obrazul apoplectic, cu pori dilataţi şi graşi. Îl apropia cât putea cu cele două lentile, dar nu era mulţumit, l-ar fi vrut şi mai aproape. Era atât de amorf, cu-o privire de peşte mort, mergea atât de mecanic, încât lui Andrei i se părea lipsit de sensibilitate. Dacă l-ar fi înţepat ceva, era sigur că Maxwell nici n-ar fi tresărit. Descoperi într-o bună zi că şoferul industriaşului era client de-al cocotei, bună prietenă şi cu una dintre fetele-n casă ale familiei. În lipsa stăpânilor, prietena o plimbase pe Lili în toată casa, o pusese la curent cu obiceiurile boierilor, de la mic la mare. Andrei află că domnul bătrân stătea toată noaptea-n birou şi, neavând somn, dar având în schimb dureri de picioare, juca singur şah, rezolva probleme dintr-o revistă. Fereastra

biroului dădea în parc şi, vara, rămâne toată noaptea deschisă, că domnul bătrân era rău de căldură şi nu-i ajungeau ventilatoarele.

Într-o noapte, Andrei se furişă în parcul casei Maxwell; tot ce-i povestise Lili era adevărat.

De la un timp, îşi luase obiceiul s-o-ntrebe-n glumă: «Ei, ce-ți mai fac borțoşii, Maxwellii?». Conştiincios, de fiecare dată, Lili îi dădea raportul: aseară avuseseră invitați, mâine merg la operă etc.

În seara asta, toată familia era poftită la Ambasada germană (un ginere al bătrânului era un fel de ataşat militar), iar personalul era liber, personalul avea o seară pe săptămână liber, în funcție de nevoile stăpânilor. Numai domnul bătrân nu mergea, fiindcă îl oboseau petrecerile, gălăgia, lumea.

Deci, acum ori niciodată. Venise vremea ca bătrânul Maxwell să simtă şi el o durere.

Andrei se strecură în parcul casei frumoase, prin acelaşi loc ca şi data trecută. Se lipi de zid. Îi bătea inima, iar degetele îi tremurau şi-l mâncau sub mănuşile subțiri de bumbac. Printre jaluzele se vedea lumină, fereastra rămânea însă închisă. Dacă bătrânul se uită în jos când deschide, dacă va deschide? Atunci trage şi gata! Păcat!

Cam după douăzeci de minute, fereastra se deschise. Când bătrânul Maxwell se-ntorsese cu spatele, Andrei sări în cameră, uşor, pe vârful tenişilor care urmau să fie arşi chiar în noaptea-aceea. Maxwell nu-l auzi. Se duse-ncet, târâind picioarele imense, spre fotoliul în fața căruia aştepta şahul. Cu pistolul întins, Andrei începu să vorbească fără nicio punctuație, ca un elev care-a-nvățat pe dinafară şi care nu-nțelege ce spune.

— Este de prisos să strigați, fiindcă la primul sunet trag şi de-altfel nu v-ar auzi nimeni.

Bătrânul nu se putu întoarce şi de spaimă şi din cauza volumului.

— Mâinile sus.

Maxwell le ridică, cu mare efort, nițel mai sus de

mijloc. Mai mult nu putea, fiindcă buturugile-acelea s-ar fi rupt din subsuori.

Andrei era acum în fața lui.

Groaza nu se putea citi în ochii morți, care muriseră parcă şi mai mult; obrazul apoplectic demult nu mai putea păli.

Andrei îl controla, n-avea nicio armă.

— Stați jos.

Ținând mâinile mereu ridicate, bătrânul îndoi nițel genunchii şi se-aşeză mai întâi pe margine, apoi îşi întinse picioarele mult înainte, proptindu-le-n călcâie, şi intră adânc în fotoliu, răzimându-se de spătar.

— Lăsați şi mâinile jos.

Maxwell îşi puse mâinile-n poală, una peste alta.

Nu scotea o vorbă.

Toată emoția era trădată de țiuitul precipitat şi fără ritm al respirației.

— Nu mă-ntrebați de ce-am venit?

Văzând că nu primeşte răspuns, Andrei continuă.

— Am venit să vă omor.

— Cine te-a trimis? Petrolax, Standard Oil? glasul lui Maxwell era subțire şi sacadat.

— Nimeni. Vreau să vă omor eu. Eu, fiindcă vă urăsc.

— Nimeni nu omoară oamenii numai fiindcă-i urăşte.

— Vă urăsc fiindcă sunteți bogat, continua Andrei iritat că obezul iar nu-l întreba nimic.

— Atunci de ce nu-l omori pe Rockefeller? Pe lângă el, eu sunt o râmă. Ascultă, de ce n-ai tras când am deschis fereastra?

— Voiam să ştiți de ce-ați fost omorât, fiindcă vă urăsc.

— Eşti foarte versat pentru un om care urăşte, ți-ai pus şi mănuşi, ca să nu laşi amprente. Lasă pistolul ăla, mă indispune.

Tăceau.

— Ei, nu mă omori?

— Avem timp.

— Îmi vine să cred că vrei mai degrabă să mă pui să

semnez vreo hârtie.

— Nu, domnule Maxwell, vă urăsc de cinci ani, de când v-am văzut prima dată.

Cu toată spaima, Maxwell zâmbi.

— Vreau să vedeți ce-nseamnă să fii în puterea cuiva; la fel le e muncitorilor concediați din uzinele dumneavoastră. Vreau să vă pricinuiesc o durere, vreau ca familia dumneavoastră să sufere.

— Tinere, am să-ți răspund pe puncte: în primul rând, moartea de glonț nu doare; asta o ştiu de când am fost împuşcat într-un duel în tinerețe; cât despre durerea familiei mele, ce-aş mai râde, dacă mi-ar da voie grăsimea! Cred că fiu-meu ți-ar da o maşină cadou dacă m-ai omorî, femeilor din familia mea, cum sunt toate blonde, le-ar sta foarte bine-n doliu; câte mondenități, înmormântare, flori, vizite de condoleanțe, o splendoare. Dar cel mai mulțumit ar fi tot fiu-meu, judecând după mine, când a murit tata.

Bătrânul Maxwell, o grămadă de carne putredă, îl privea țintă pe Andrei, cu ochii lui galbeni, lipsiți de expresie.

— Dumneata îmi vorbeşti de muncitori: ce folos au să aibă dacă mor eu? Vor fi concediați ca şi mai înainte. Sunt concediați nu fiindcă vreau eu sau altcineva, ci fiindcă astea-s legile economiei.

— Care economie?

Andrei simțea că se-nfurie din nou.

Maxwell zâmbi cu dispreț.

— Economia care vă face dumneavoastră palate din sudoarea altora.

— Am auzit demult vorbele astea mari. Totdeauna au să fie unii care-şi vor face palate din *transpirația* altora, domnule, şi numai nişte capete inflamabile ca al dumitale cred că poate fi altfel.

— Totuşi, dacă vă omor astăzi, mâine poate, de frică, fiul dumneavoastră va reprimi un număr de muncitori.

— Te-nşeli, domnule. Fiul meu cheamă Siguranța,

arestează suspecții ca dumneata şi gata.

— Măcar vă mai stric socotelile.

— Tinere, eu sunt un şurub dintr-un angrenaj uriaş, iar dacă eu cad, sistemul nu suferă. Eu sunt Max Maxwell, aş putea fi Ion Popescu, am un singur nume: Capital. Restul sunt numai semne oarecari, în scopuri distinctive. Eu reprezint un sistem.

Andrei se uita la Maxwell, băşica aceea imensă învelită în halat de mătase vişinie. Puse pistolul pe tabla de şah. Plimbă ochii prin cameră, pe covorul persan lucios, pe consolele cu vase de preț, pe draperiile grele de pluş. Îl apucă un fel de toropeală. Ce căuta el aici?

— Tinere, eşti un om ciudat.

Maxwell vorbea liniştit, era sigur că nu va fi împuşcat.

— În ciuda hainelor dumitale, cred totuşi că eşti intelectual.

Andrei tresări.

— De ce? îl întrebă cu glas şoptit fără să-l privească.

— După mentalitatea dumitale, literară, deformată. Vrei să fii un nou Raskolnikov. Ai să mă omori, să zicem, dar au să te-apuce remuşcările, asta sigur. Auzi, să-l urăşti pe X fiindcă e bogat! Şi ce faci dumneata ca X să nu mai fie bogat? se răsti Maxwell.

Andrei puse mâna pe pistol.

— Ce prostie, ce tâmpenie! Intelectualii de astăzi au mințile găunoase. Îi înțeleg mai bine pe muncitori, pe comunişti, cel puțin aceia sunt nebuni de clasă, de clasă mai mare – râse el de calamburul făcut – vor ceva, înțeleg ceva: văd că aici e vorba de-un sistem! Dumneata înțelegi, domnule! Eu, Max Maxwell, sunt un sistem, fă-te un sistem şi dumneata dacă vrei să mă omori. Sunt mai deştepți muncitorii decât voi!

Maxwell ținea ochii-nchişi şi-şi răzimase şi capul de fotoliu. Făcuse un efort mult prea mare pentru grăsimea lui. Pe Andrei îl apucă o mare deznădejde şi-o ciudă grozavă pe el însuşi. Se uită la pistol, cu gândul să-l pună la tâmplă şi să tragă. Întinse mâna. «Ce-ar mai râde

putregaiul ăsta de tine, eroule!». Trase mâna înapoi.

— Hai, trage dracului odată, că tot mă dor picioarele, zise Maxwell fără să deschidă ochii.

Andrei se ridică şi răsturnă cu pistolul toate piesele de pe tabla de şah. Îl băgă în buzunar şi porni spre fereastră.

— Vino-ncoace.

Andrei întoarse capul. Maxwell îi întindea un pumn de bancnote.

Andrei încălecă fereastra.

— Mă mir că nu-i iei, intelectualule, mă mir pentru un intelectual. Nu uita că eu sunt un sistem, idiotule!

«Idiotule, idiotule», îşi spunea mereu Andrei, strângând din pumni în timp ce traversa parcul marelui industriaş.

Porni pe străzi fără țintă, părăsind cartierele elegante. Străbătu în neştire străzi din ce în ce mai înguste şi mai lungi şi, într-un târziu, când se iviră zorii, începu să întâlnească inşi tăcuți, câte doi sau trei, cu pachețele-n mâna dreaptă şi cu un muc de țigară-ntre buze. Se opri şi aprinse de la unul. Undeva, la margine sună prima sirena. Andrei se-ntoarse din drum şi se luă după ei.

VIITOR

La ora 12, sistemul de siguranță și de control al stratului de vid situat în zona inferioară a stratosferei dăduse alarma, indicând infiltrații atmosferice în partea de nord-est a Africii. La câteva minute de la punerea în funcțiune a mașinilor de evacuare a aerului, infiltrația fusese mai întâi limitată în jurul piramidei lui Mikerinos, iar apoi redusă complet. Restabilirea vidului. În special în regiunea unui monument atât de important al vechilor civilizații, trebuia efectuată rapid, pentru a nu lăsa timp vreunui agent patogen al pietrei să-și înceapă opera distructivă. Asemenea deranjamente se mai produseseră în zona inferioară a troposferei înainte cu câteva luni, în limitele fostei aglomerări verticale New York din America de Nord. Și aici infiltrația fusese treptat captată și redusă în pungi invizibile, de la marginile orașului către o clădire-cheie, construită – pare-se – în scop ornamental la vremea ei, numită în mod curent clădirea O. N. U. Forma de civilizație americană îi era mai puțin cunoscută cercetătorului pentru că nu ajunsese încă la aprofundarea formelor vestice ale vechilor civilizații. Chiar și unele datări terestre, de proveniențe diferite, pe care le transmiseseră calculatoarele erau contradictorii în privința acestor forme de civilizație. Conform complexiunii fizice și psihice cu care era dotat, precum și viitoarelor participări la releul interplanetar de transmitere a cunoștințelor, fișa de acumulare a cercetătorului nostru pe următorii doi ani prevedea, în special, aprofundarea unei probleme a vechilor civilizații: *Psihologia umană din epoca imediat premergătoare civilizației stratosferice.* În vechile civilizații, edițiile filologice de texte clasice marcau printr-o așa numită *crux philologica* anumite cuvinte sau fragmente încă în litigiu, în ceea ce privește exactitatea sau semnificația lor. Noua civilizație menținuse procedeul «crucilor» pentru stări psihice ale vechilor civilizații, stări

care nu fuseseră încă elucidate şi puse în ecuaţii de ordin general. Mai întâi, accepţia noţiunii denumite pe vremuri prin cuvântul *sentiment* nu era prea lămurită. Sentimentele fuseseră stări psihice pure? Limbile vechilor civilizaţii vehiculaseră pronunţate forme de primitivism mental care, pretând la ambiguitate, adesea derutau aparatele. Afară de faptul că punerea de acord a tuturor fostelor limbi asupra acestui concept îl încurca mult pe omul modern. Erau şi azi texte mai obscure chiar decât practicile magice greu de priceput de sistemul riguros ştiinţific al gândirii moderne... Din coroborarea tuturor rezultatelor furnizate de maşini, sentimentele păreau să fi fost stări ale spiritului cu grave repercusiuni asupra fizicului, individual şi colectiv. Stările emoţionale puternice produceau, se pare, perturbări ale umorilor din corp; mai ales o pronunţată accelerare a circulaţiei sangvine. «De câte ori trecea pe lângă el, în rochiile ei pastelate, cu mers legănat, cu parfumul ei care-amesteca mirosuri vegetale cu subtile-arome distilate-n laborator, inima-ncepea să-i zvâcnească, pepţii cămăşii i se umflau şi-un val de sânge-i năpădea în creier şi-n obraji». Textul acesta era o mostră benignă cu privire la efectele stărilor emoţionale asupra fizicului, un text printre bilioane de texte care, după formalizare, fusese clasat într-un compartiment periferic al fenomenelor psihice din trecut şi anume în compartimentul *Relaţiile între sexe.* În civilizaţia modernă (căreia noţiunea de sex îi era necunoscută, fiindcă dispăruse realitatea pe care o desemna), cercetătorii în domeniul psihologiei reuşeau anevoie să-şi închipuie nişte fiinţe care – deşi dotate cu o gândire uneori remarcabilă pentru nişte vremuri primitive, limitate la o ştiinţă atomică elementară – erau, ca alcătuire fizică, atât de nevolnice, încât neajungându-şi lor înseleele, căutau să se completeze cu fiinţe de sex opus; această completare care, în cele din urmă, se reducea la un simplu schimb hormonal, ajungea uneori să aibă urmări grave asupra psihicului ducând chiar la

sinucidere, întrerupere voluntară a procesului vital. Identică în întreaga faună şi în întreaga floră, această completare era până la urmă, singurul mod de perpetuare a speciilor.

«Ca să-i ierte purtarea bizară, lipsită de orice responsabilitate, ar fi trebuit să ştie că-n urmă purta o ereditate încărcată; cu şase generații înainte, în familia lui, dintr-un incest între un tată şi-o fiică se născuse-un copil care-avea să fie străbunicul lui; din acest străbunic, în mod ciudat, ieşiseră două generații de oameni normali, vitali, activi; fără nicio explicație aparentă, urmaseră patru generații de bețivi, de morfinomani, de invertiți sexual. El era fiul unei nemțoaice grase, gospodine şi avare şi-al unuia dintre vlăstarele familiei mai-sus-pomenite, fost morfinoman şi fost invertit sexual. Aveau să urmeze două generații de orbi, apoi câteva de schizofrenici, şi-aşa mai departe, atâta timp cât societatea n-avea să ia nicio măsură ştiințifică în privința-nmulțirii oamenilor, fiindcă n-aveau mijloacele necesare pentru-a instaura asemenea metode civilizate».

Lumea modernă, în care înmulțirea se făcea în vaste incubatoare, fără participarea hormonală a nici unei ființe, nu mai cunoştea noțiunea de ereditate. Din textele clasate la compartimentul *Reproducerea în regnul uman* reținuse – fiindcă i se păruse revelator asupra mentalității vechilor civilizații cu privire la acest aspect al vieții – un text din jurnalul unei femei. «Sunt urâtă. Şi dac-aş fi numai urâtă, ar mai fi cum ar mai fi, dar poate fiindcă de copil am ştiut că sunt urâtă, am o fire-nchisă, bănuitoare şi nesuferită. E de mirare cum omul ăsta s-a lipit de mine. Pentru câtă vreme nu ştiu şi nici nu-mi place să mă gândesc. Vreau să profit de minunea asta nesperată şi să fac un copil. S-ar putea – nu s-ar putea, ci sigur – ca acest copil să fie urât ca şi mine. De obicei, ceea ce este prost şi urât se transmite cu mare succes din generație-n generație. Rațiunea îmi spune că un om urât n-ar trebui să-nmulțească lumea cu încă un dezmoştenit, dar ceva

mai puternic decât raţiunea, ceva căruia nu ştiu să-i dau un nume, un fel de turbare-a minţii şi-a simţurilor mă face să doresc din răsputeri acest copil şi, un lucru care este de-a dreptul straniu, aş vrea ca el să-mi semene, să fie-o fiinţă-n care să mă recunosc şi să mă reeditez». Calculatoarele clasaseră textul la compartimentul *Instinctul reproducerii,* printre textele normale. Pentru a verifica dacă nu cumva calculatoarele se înşelaseră, cercetătorul supusese textul unei supervizări, dar răspunsul elimina orice posibilitate de clasare a textului în compartimentul patologiei. Mai mult, supervizorul indica o perfectă coerenţă logică a textului şi lipsa oricărei greşeli gramaticale, ceea ce indica un autor instruit. Calculatoarele relevaseră nenumărate dovezi ale primitivismului epocii studiate. Convingătoare pentru primitivismul gândirii în vechile civilizaţii i se păreau unele texte clasate în compartimentul *Manifestări ale psihologiei colective,* compartiment cu două subdiviziuni importante: a) *manifestări spontane;* b) *manifestări sugerate.* «Se strânsese mulţime de oameni, ca frunza şi ca iarba, şi arzând smirnă şi tămâie, se izbeau cu capul în ţărână şi strigau „Baal, Baal, Baal", iar mâinile lor sfâşiau şi zgâriau feţele lor şi piepturile lor».

Pe marginea unui text provenind dintr-o epocă tardivă în comparaţie cu aceea în care se petrecuseră evenimentele descrise mai sus, o mână scrisese următoarele: «înveşmântat în peplum de purpură, purtând cunună de lauri pe cap, fiindcă puţin mai înainte se proclamase şi, prin urmare, fusese proclamat glorie a poeziei latine, cu o privire care se dorea inspirată, cu capul dat pe spate ca într-o comunicare directă cu muzele şi cu divinitatea, împăratul păşea sau, mai bine zis, plutea, în sandalele lui de aur, printre rândurile mulţimii, care, artistic aliniată în grupuri prosternate, nu-şi înălţa fruntea din ţărână decât pentru a striga ritmic „Nero, Nero, Nero, ura, ura, ura", prelungindu-l când pe „r", când pe „a"». Citate asemănătoare, diferind numai

cronologic şi prin limba în care erau scrise, putuseră fi cu greu calculate datorită numărului lor imens: maşinile grupaseră, cu multă subtilitate, în compartimentul pomenit şi enunţuri mai obscure, având însă acelaşi conţinut. Calculatoarele repartizaseră textele asemănătoare celor amintite, sub ambele subdiviziuni. Pentru a simplifica şi a uşura munca cercetătorului, maşinile marcaseră o acoladă care unea cele două subdiviziuni a) *manifestări spontane;* b) *manifestări sugerate,* citatele fiind trecute în dreapta acoladei. Citatele clasate aici erau, fără excepţie, clasate şi în compartimentul *Repetabilitate în psihologia umană şi în manifestările ei în cadrul vechilor civilizaţii.*

Fiecare epocă se credea îndreptăţită şi datoare să interpreteze asemenea enunţuri aparţinând unor epoci trecute – în special, epocii imediat anterioare ei – pentru a-şi dovedi superioritatea şi emanciparea spirituală faţă de tot ceea ce o precedase, precum şi în scopul de a demonstra înapoierea adevărată a masselor sau cea pe care ele fuseseră nevoite s-o simuleze în unele epoci sau într-o anumită epocă. Înapoiere adevărată când era vorba de incapacitatea masselor de-a deosebi înşelăciunea de adevăr, în epoci depărtate. Înapoiere simulată, când massele erau cuprinse, în epoci tardive, de entuziasme incompatibile cu nivelul general psihoştiinţific de dezvoltare a umanităţii. Textele explicitar-critice fuseseră clasate de maşini într-unul dintre compartimentele cele mai vaste ale psihologiei civilizaţiilor apuse şi anume în compartimentul denumit *Umor inconştient?* sau *Ironie disimulată?*

Titlul dublu, urmat de semnele incertitudinii (?), pretând la ambiguitatea interpretării, îl punea evident în încurcătură pe cercetătorul modern, obişnuit cu clasări indubitabile. Mulţimea citatelor şi natura lor contradictorie, contradictorie în măsura în care acestea manifestau un discernământ indiscutabil cu privire la trecut şi o opacitate totală faţă de fenomenul identic din

epoca prezentată (este vorba de civilizațiile trecute, evident), cerea imperios o reclasare în urma supervizării supercalculatoarelor, reclasare care de fapt avea să constea într-o nouă analiză a enunțurilor şi în alegerea unuia dintre cele două titluri, ceea ce în mod implicit avea să antreneze şi eliminarea actualului semn al incertitudinii (?), care urma după titlu. Omul modern, cercetătorul modern în domeniul psihologiei, nu îndrăznea să-şi ia răspunderea unei interpretări proprii într-un domeniu al vieții spirituale care nu mai avea nicio tangență cu viața spirituală a noii civilizații. Noua civilizație era o civilizație esențialmente individuală, noțiunea de massă fiind aplicabilă doar materiei. Omul modern trăieşte singur şi este o ființă asexuată: creat într-un laborator care-l livrează existenței în stare adultă, dotat cu o capacitate de acumulare a întregii ştiințe a lumilor trecute şi a celei actuale, el nu-şi vede niciodată semenii, comunicând cu ei prin unde magnetice, dornic şi obligat să ştie tot ce-i repartizează, încă din perioada intralaboratorială, calculatoarele însărcinate a repartiza acumularea ştiințifică. În decursul existenței, prin creierul omului modern trebuie să se deruleze cel puțin o dată toate cunoştințele vechilor civilizații şi ale celei actuale. Omul modern îşi ajunge lui însuşi, fizic şi moral; nu cunoaşte nici sentimente, nici dorințe. În momentele de deconectare, intră în relații benevole, cu ființe terestre sau extraterestre, indicate de computere drept cele mai potrivite cu dința stratosferico-terestră care se deconectează.

«Lucrez într-un spital de urgență. Majoritatea pacienților din acest spital sunt accidentați sau sinucigaşi care şi-au ratat sinuciderea şi care, datorită încercărilor noastre, ale medicilor, de a-i salva, mor uneori în chinuri inimaginabile, fizice şi morale: chinurile rinichilor blocați şi decorticați, ale spălaturilor stomacale şi-ale plastiilor de esofag, ale oaselor lipite țandără cu țandără etc., etc., chinurile unui act suprem ratat şi

regretul după viața pierdută, atunci când el există; şi, de obicei, există. Am avut mari necazuri în viață; au fost momente când moartea mi s-ar fi părut o izbăvire; nu m-am gândit însă niciodată să mă omor, fiindcă mi s-ar fi părut o fugă ruşinoasă; dintr-o viață-n care lucrurile merg prost, ca şi dintr-o țară-n care lucrurile merg prost, nu trebuie să fugi, deşi ai avea dreptul; nu trebuie, pentru că, pe lângă acest drept, ai şi anumite datorii. Nu e greu să fugi, e greu să rămâi. Trebuie să ştii să-nfrunți vicisitudinile prin care trece neamul tău şi vicisitudinile propriei vieți. Şi, mai ales, să ştii să accepți singurătatea. Să accepți că nimeni nu-ți dă nimic, nici măcar în schimb; că, în momentele de luciditate, când mintea pare să-ți fi trecut printr-un refrigerator, eşti singur, legăturile tale cu cei apropiați sunt numai biologice, singurele tale legături cerebrale fiind doar cu specia, prin intermediul operelor pe care le-a creat spiritualitatea ei. Între tine şi părinții tăi, între tine şi copiii tăi, legătura este la fel de superficială ca şi-aceea care, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, va fi între eprubete şi ființele elaborate în ele. Există momente de luciditate maximă în viața omului, de răceală şi de desprindere, care-l apropie de lumea necunoscută ce străjuieşte cele două limite-ale existenței, începutul şi sfârşitul. Momente când toate conveniențele sunt abandonate, când tot ce-am învățat că-i leagă pe oameni ne apare ca un balast de truisme moştenite, când, spiritualizați pentru scurt timp, ne dăm seama că spiritul este-o categorie individuală, singura împărăție în care nu avem mai-mari. Nici subordonați, nici egali, categorie despre care-avem bănuiala că ne-ar putea apropia de-o incontestabilă eternitate».

Asemenea texte cu implicații variate fuseseră atribuite mai multor compartimente. O primă selectare le atribuise compartimentului *Depresiuni psihice (ducând la autosuprimare).* Textul pomenit mai înainte, aparținând începuturilor epocii electronice a vechilor civilizații, fusese clasat ulterior şi în cadrul *Previziunilor ştiințifice,* deoarece

făcea aluzie la modul în care aveau să fie creați oamenii civilizației moderne. Textul acesta care, la vremea lui trebuie să fi trecut drept fantezist, vorbea *de ființe,* autorul lui neputând să prevadă, într-o epocă atât de precară din punct de vedere ştiințific, precum cea în care îl scrisese, că singura ființă a lumii moderne avea să fie omul.

Omul modern, creație de laborator, cu existență fizică şi mintală echilibrată, strict controlată de aparate, nu putea cunoaşte îndoielile metafizice, nici urcuşurile şi coborâşurile unei vieți care să ducă la autosuprimare. El era construit după un sistem asemănător cu cel tranzistorial din vechile civilizații. El îşi conserva corpul nealterat în decursul existenței. Într-o primă perioadă, îşi consuma energia mentală prin acumulare; în momentul când acumularea atingea punctul maxim ea se transforma într-o substanță nouă care se oferea mai întâi aparatelor, iar acestea, expurgând-o de tot ceea ce nu avea original, o ofereau circuitului general al gândirii omeneşti.

Această restituire coincidea cu momentul dispariției omului. Menirea lui mentală pe pământ se încheia printr-o epuizare utilă şi logică. Despărțirea de viață era prevăzută cu dată fixă din prima zi a existenței, din momentul când ființa umană părăsea laboratorul în care fusese creată. Această despărțire se producea în singurătate, ca întreaga viață a omului modern. Exista o perfectă sincronizare între epuizarea fizică şi cea psihică a omului modern, dispariția lui la dată fixă fiind cât se poate de firească şi neavând nimic dramatic. Individul, care în perioada de acumulare avusese tot timpul să afle că nu era sortit eternității, nu se opunea şi nu se mira. Nimeni nu-i regreta dispariția. Lumea modernă era o lume a solitudinii tehnice şi civilizate. Ea nu cunoştea sentimentele, deci nu ştia ce sunt regretul şi durerea.

Cercetătorul nostru modern, al cărui domeniu de studiu era psihologia vechilor civilizații, ajunsese la

anumite concluzii reprezentând suma informațiilor furnizate de maşini în urma cercetării tuturor mărturiilor scrise, rămase de la aceste civilizații. O ramură a studiului acesta se baza exclusiv pe datele din jurnalele intime scrise de persoane care nu fuseseră scriitori profesionişti, pe a căror sinceritate se putea conta mult mai mult, aceste notații nefiind făcute în scopul publicării, ci dintr-o nevoie de descărcare sufletească. Din asemenea texte mai ales, se descoperiseră principalele stări sufleteşti ale oamenilor din epocile acelea îndepărtate care se înscriau, cu tot primitivismul lor, în istoria omenirii.

«La puțini ani după ce te naşti, în momentul când eşti capabil de-o rațiune elementară, începi să munceşti. Mai întâi, este-o perioadă de acumulare care te face apt să-ți câştigi ulterior pâinea. Ajuns ființă adultă, complet dezvoltată fizic şi, se presupune, şi mintal, dacă vrei să te-nscrii convenabil în canoanele sociale, trebuie să-ți găseşti un partener cu care să te perpetuezi în alte ființe, ajungând astfel să întemeiezi un trib în formă redusă, care se numeşte familie. Pentru întreținerea sufletelor pe care le ai în grijă, va trebui să munceşti şi să tot munceşti. Viața se reduce la ingurgitarea unor alimente care-nlocuiesc energia cheltuită şi care te-ajută ca a doua zi s-o iei de la capăt, la câteva ore de relaxare nervoasă care se cheamă somn, la unele stări tulburi care pigmentează timpul dintre operațiile indispensabile supraviețuirii, stări care-au primit numele de sentimente. Cele mai puternice sunt – de multe ori în forme ambigui – frica de moarte, care este o subspecie a fricii în general, sentiment mult mai amplu, frica de semeni, remuşcarea, ura, singurătatea, sentiment pe care-ncercăm să-l convertim în iubire, în dăruire, tristețea, un sentiment permanent care-a apărut probabil odată cu durerea, rațiunea, disperarea. În ceea ce priveşte ingurgitarea zilnică în scopul de-a-ți reface țesuturile, este foarte trist că nu poți întotdeauna ingurgita ceea ce-ai dori. Această

operație ar putea fi o plăcere dacă banii, un alt element indispensabil al vieții, ar îngădui-o oricui. S-ar părea că somnul, necostând bani, e la-ndemâna fiecăruia. Cei care nu-şi permit să mănânce lucrurile pe care le-ar dori nu-şi pot permite nici să doarmă cât ar avea chef. Ca să poți dormi cât vrei trebuie ca anumite lucruri să le facă altul în locul tău. În ultimele secole, îngrijirea elementară a omului, deplasarea lui dintr-un punct în altul al aglomerării-n care trăieşte, exercitarea unei meserii, informarea necesară în scopul efectuării acestei meserii cer mai mult timp decât oferă ziua de 24 de ore. Timpul de care dispune omul pentru activități care l-ar interesa pentru sufletul lui, pentru plăcerea de-a trăi, se reduce de obicei la zero. În scurtele momente când îmi fac bilanțul vieții, mai întâi îmi dau seama că nu mi-am dat seama că trăiesc, cu excepția unor momente de panică sau de mare durere când viața s-a manifestat necruțător, când n-am avut nicio îndoială asupra obiectivității lumii; apoi îmi dau seama că viața nu mi-a dat mare lucru din ceea ce-am aşteptat de la ea şi că nici eu nu i-am oferit cine-ştie-ce din ceea ce-aş fi avut de gând să-i ofer; din acest gol care se-ntinde între realitate şi ceea ce-aş fi vrut să fie realitatea, ia naştere un sentiment de neputință, de înfrângere şi de umilință care mă transformă chiar şi fizic. Filosofia, disciplină menită să-l învețe pe om să cunoască şi să se cunoască, ar trebui să fie un consolant universal pentru că, vai! în mod paradoxal ea demonstrează tocmai neputința omului de-a cunoaşte. Filosofia, care este prin urmare un remediu universal, nu reuşeşte să mă consoleze de neputința mea de-a cunoaşte măcar ceea ce este cunoscut: cele cinci continente ale pământului şi, pe-o treaptă periferică, tot ce se mănâncă şi tot ce se bea pe-acest pământ, tot ceea ce poate constitui o bucurie sau o experiență. Nicio filosofie nu mă-nvață ce să fac pentru a avea de două ori mai mult timp: o dată, pentru a-mi satisface dorința de posesiune şi încă o dată, pentru a-mi satisface dorința de

cunoaştere, cele două motoare care-l animă pe om. Chiar dacă oamenii vor ajunge în curând să cunoască alte planete, mie nu-mi va folosi la nimic, atâta timp cât voi avea nevoie să-mi pierd bună parte din viață dormind, atâta timp cât nu mă voi putea hrăni cu pilule sau cu energie electrică, pentru a-mi satisface măcar dorința de cunoaştere. Mă gândesc de multe ori că vanitatea este poate cel mai puternic sentiment al oamenilor. Altfel de ce-ar umbla să cucerească lumi necunoscute înainte de-a face vreun efort pentru a rezolva problema lumii cunoscute? Pe pământ mai sunt bolnavi de lepră, iar leacul leprei este cunoscut. Zadarnic însă. Omenia din oameni se anemiază, se usucă, este pe cale de dispariție. Nu mai avem timp. Acum 500 de ani, oamenii mergeau cu carul şi-aveau timp. În ziua când cineva întreabă într-un autobus unde se află o stradă şi dintre douăzeci de pasageri care ştiu nimeni nu-i răspunde, fiindcă li se pare desuet să fie de folos unui semen necunoscut, omenia şi-a dat duhul. Mă simt pe zi ce trece mai străin. Un străin printre străini».

Cercetătorul modern realiza cu greu dubla insatisfacție a oamenilor din vechile civilizații, *cea de a nu avea şi cea de a nu putea cunoaşte.* Omul modern nu cunoaşte sentimentul posesiunii. O ființă cu reacții biologice diminuate, datorită hranei, compusă exclusiv din substanțe concentrate în pastile şi din energie electrică, nu-şi poate închipui reacțiile gustului, un simț cu care nu este dotată. Reținuse – era vorba de acelaşi cercetător – că multă lume, în vremurile străvechi, ajungând să poată mânca după pofta inimii, la un moment dat era nevoită să treacă la cure de slăbire, de cele mai multe ori din rațiuni estetice, dar şi din rațiuni de sănătate, grăsimea devenind, pe-atunci, un pericol pentru viața omului. «Inima trece prin stomac» era un dicton fără niciun ecou în viața modernă. O dată cu spiritualizarea lui, datorită vieții izolate, controlată de maşini, şi o dată cu sistemul de autopropulsare care îi îngăduia deplasarea

independentă, fără intermediul nici unui vehicul, viața se expurgase de dorințele posesive. Din momentul în care, prin dispariția nevoii unei vieți în comun, individul se putea izola, din momentul în care, datorită condițiilor climaterice pe care şi le creasе omenirea, el fusese scutit de nevoia hainelor şi a locuinței, dormind, când soseau orele obligatorii de deconectare, prin simpla levitare a corpului şi prin aşezarea lui orizontală pe o pernă de vid, din acel moment dispăruse emulația materială dintre oameni. Clădirile, sprijinite pe pungi de vid, aveau scopuri pur ornamentale. Oamenii trăiau într-o izolare – penetrabilă numai în mod voluntar – creată prin zone compacte de umbră asonorizată, în jurul fiecărui individ.

Pasiunea cunoaşterii îşi pierduse calitățile de pasiune şi, devenind *cunoaştere* pur şi simplu, era unica rațiune a existenței omului. Ființele greşit calculate la proiectarea lor în laborator, la începutul noii civilizații, fuseseră suprimate de la prima probă a calculatoarelor, probă care dovedise incapacitatea acestor ființe de a-şi îndeplini obligațiile raționale ce le reveneau în noua lume. Prin acumularea, în prima perioadă a vieții, a întregii cunoaşteri de care dispunea lumea în momentul acela, se elimina posibilitatea inegalității intelectuale între oameni. În cea de a doua perioadă, cea de verificare a acumulării, aparatele indicau capacitatea selectivă a individului în raport cu ansamblul cunoaşterii. Tot datorită aparatelor, individul făcea o recapitulare a domeniului pentru care era cel mai înzestrat, timp în care aparatele înregistrau toate ideile noi ce apăruseră în creierul individului pe marginea acumulării făcute, ca şi ideile care nu aveau legătură cu domeniul cunoştințelor prezente. După această verificare electronică, în restul vieții, individul transpunea în formule toate datele originale create de mintea lui, maşinile ținându-l în tot acest timp la curent cu noile date şi descoperiri din domeniul cunoaşterii universale, accesibile creierului noii civilizații.

Spre seară, când se pregăteşte să-şi întrerupă lucrul,

fiindcă maşinile îi indică un consum intelectual suficient, după care ar urma întreruperea obligatorie a circuitului de energie, cercetătorul îşi aminteşte unele texte care se integrează în domeniul lui de studiu, texte pe care, trecându-i numai întâmplător prin circuitul mintal, nu caută să le încadreze în compartimentarea lor strictă.

«Am încercat astăzi să-mi aduc aminte câtă vreme este de când nu mă mai emoţionez când citesc ceva care altă dată m-ar fi făcut să plâng, câtă vreme este de când n-am mai plâns la un film sau chiar după un mort. N-am reuşit. S-a-ntâmplat încet. N-am avut un şoc. Am avut experienţe de intensitate medie care, totalizate, echivalează cu un şoc. Respect în continuare oamenii şi nu-ncerc să le fac vreun rău sau măcar să le pun beţe-n roate, dar cred că nu este nimeni, începând cu părinţii şi terminând cu copiii mei, despre care să nu fi spus şi să nu continui să spun, din când în când: „ducă-se dracului”. Răceala mea faţă de bagajul afectiv s-a desăvârşit din ziua când mi-am dat seama că nu merită să suferi pentru nimeni şi pentru nimic. Iubirea – care, sporadic, ne face să ne simţim zei – este dirijată mai mult de hormoni decât de subtile cauze psihice. Sufletul nu este un bun partajabil. Afecţiunea, nefiind bazată pe schimburi de hormoni, are un echilibru şi mai precar decât dragostea. Mi s-au uzat nervii. Nu mai am răbdare să văd mulţimi înduioşate, aceleaşi mulţimi care calcă-n picioare idolul adulat cu un ceas mai înainte. Sub mantiile spumoase ale marilor sentimente se ascunde pleava instinctului de conservare, mediocritatea minţilor şi, mai grav, a sufletelor. Îi înţeleg pe oameni, fiindcă înţeleg lumea în care trăiesc. Nu pot să meargă drepţi când trec printr-o arhitectură în care n-ai de ales decât între a merge drept şi a-ţi sparge capul şi între a merge cocoşat şi a-ţi păstra capul intact, în cazul din urmă singurele avarii sau cucuie producându-se în cutia craniană, dacă nu este goală. Îi înţeleg pe oameni, dar nu-i mai iubesc. Nu pot preciza data când a-ncetat

această iubire. Poate că oamenii ar avea nevoie de mai multă singurătate ca să se iubească unii pe alții, de mai multă vreme-n care să mediteze asupra lor înşişi. Copilul din apartamentul de deasupra apartamentului în care locuiesc eu se joacă toată ziua, chiuie, zuruie bile, maşini şi trenuri electrice în capul meu. Sunt zile când cel mai mic zgomot îmi taie brazde-n creier. Şi zilele astea sunt din ce în ce mai dese. Îl urăsc pe copilul de sus fără să-l fi văzut. Este-o ființă nevinovată, pentru care singurul mod de-a-şi manifesta vitalitatea este jocul. Dar şi eu sunt la fel de nevinovat ca şi el. Dacă ar muri copilul de sus? Aş zice desigur „săracul", dar cred că a doua zi aş ofta uşurat. Aş mai fi scăpat de-o sursă de zgomot din puşcăria modernă numită bloc, împărțită în celule cu confort mediu, prost asonorizate. Mi-nchipui uneori că lumea ar pieri într-o catastrofă. Dacă vreodată lumea ar avea asemenea soartă, n-aş concepe viața pe-o planetă pustie, dar aş dori să trăiesc o oră după ce s-ar instala liniştea, o oră în care să mă-nconjoare o tăcere netulburată, în care singurele zgomote să fie respirația mea şi bătaia inimii mele. Mi-e foame de linişte. Dacă greşesc, Dumnezeu să mă ierte!».

Cercetătorul îşi pune ordine în idei, controlează comutatoarele energetice, stabileşte computerii în poziție optimă de recepție, de înregistrare şi de calcul, timp în care, cu intensitate scăzută, creierul este vizitat de texte studiate cu mult înainte. «Un fel de baie călduță şi de zumzet uşor» s-ar fi spus probabil pe vremuri. «De când începem să pricepem şi până ce murim, auzim întruna: *banul îl dezumanizează pe om,* ceea ce nu ne-mpiedică să dăm toată viața din coate ca să câştigăm cât mai mulți bani. Timpul pe care-l răpim acestei nobile îndeletniciri îl folosim pentru a da o motivare morală tuturor acțiunilor noastre. De ce l-am omorât pe cutare, de ce l-am denunțat pe cutare, de ce l-am tras pe sfoară pe cutare. Nu ne păstrăm conştiința curată pentru că ni s-ar părea probabil plictisitor să ne uităm prin ea ca printr-un geam

spălat. Îi creăm mici sau mari pete asupra cărora uneori medităm cu părere de rău. Trebuie doar să cunoaştem toate sentimentele pe care natura ni le-a pus la-ndemână! Conştiința ar trebui să fie singurul bun individual. Nicăieri nu găseşti mai multe imixtiuni, mai multe moşteniri, pe care, la rândul tău, încerci să le transmiți, decât într-o conştiință. Trei cuvinte mi-au atras în mod deosebit atenția în viață, prin frecvența lor: conştiință, dreptate, iubire. Forma lor pură nu există în afara definiției care li se dă în dicționare. În viața cotidiană m-a frapat sinonimia dintre aceste cuvinte şi alte două: ipocrizie şi simulare. Mi-aduc aminte vorbele generalului nostru: „Din respect şi din dragoste pentru ființa umană, aceşti oameni trebuie salvați, deşi ne sunt duşmani. Ca şi noi, au mame, au copii". Generalul le-a promis trupelor încercuite regim de prizonieri de război. Trupele s-au predat. Peste trei zile a trebuit să părăsim pozițiile. Alimentele se terminau. „Datorită noii situații în care ne aflăm, alimentele fiind insuficiente, este mult mai uman ca prizonierii să fie împuşcați decât să rabde de foame, drept care am hotărât ca astăzi la 11 a. m. să rezolvăm această situație". Vorbise acelaşi general. Situația, evident, s-a rezolvat. Nu există nicio situație care să nu poată fi rezolvată cu o armă de foc când partenerul este neînarmat. Era inuman ca soldații noştri – lihniți de foame, zdrobiți de oboseală şi degerați de frig – să sape gropi. Prizonierii şi-au săpat singuri gropile. Fiecare a fost executat în groapa lui. N-avea niciun rost să supui la eforturi inutile nişte oameni care mai aveau de trăit. Din respect şi din dragoste pentru ființa umană».

Cercetătorul în domeniul *Psihologia vechilor civilizații* se pregăteşte de deconectare; în curând va sta orizontal pe punga lui de vid.

Prin levitare, corpul îşi ia poziția corectă în care va rămâne până când aparatele îi vor anunța reluarea activității. Tensiunea mintală slăbeşte treptat. «Noi nu iubim, dar nici nu ne prefacem că iubim. Toate gândurile

noastre sunt convertite în formule», emite mintea cercetătorului, apoi se adânceşte încet în imponderabilitatea lipsei de gânduri. E pe cale să mai emită o undă slabă, abia perceptibilă pentru aparate, când deodată sistemul de alarmă începe să dea semnale. Cercetătorul îşi reîncarcă mintea cu energia necesară perceperii mesajului care putea să-l privească doar vag. «Alarmă! Alarmă! Nimeni nu se deconectează; cei a căror scadență a sosit se vor racorda din nou la sistemul energetic. Stop».

Ce să fie asta? Mintea cercetătorului emite semne de întrebare. În acelaşi timp îşi face plinul de energie. Iar infiltrații atmosferice? Atât de grave încât să-i alerteze şi pe specialiştii în vechea psihologie?

«Alarmă! Toată lumea îşi va recapitula cu viteză maximă cunoştințele şi va pune în funcție selectoarele de utilitate. Semnalăm apariția în zona stratosferico-terestră a unor aparate străine de releul nostru interplanetar. Nu reuşim să luăm legătura pe căi raționale. Încercați cu toții să luați legături raționale, să formalizați codul lor de emisie. Stop».

Cercetătorul nostru îşi conectează mintea la recapitulări rapide, stil *digest*, bracându-se în acelaşi timp pe computerul utilității. Curând selectorul îi repetă două enunțuri înscrise în punctul maxim al curbei de utilitate: «Ştiu că nu ştiu nimic», «Ajută-te singur». Cercetătorul se gândeşte că selectorul s-ar fi putut defecta. Acum îşi dă el seama că infiltrațiile acelea atmosferice în zona de vid a troposferei nu erau întâmplătoare. Deci tot acestor penetrații extraterestre necunoscute se datorează. Verifică din nou selectorul de utilitate; indică invariabil ca maxime utilități din toată învățătura cercetătorului nostru: «Ştiu că nu ştiu nimic» şi «Ajută-te singur». Aşa să fie, ori selectorul s-a defectat? Cercetătorul încearcă din nou să verifice selectorul, dar selectorul nu mai funcționează. Sistemul de alarmă emite din nou: «Nu putem lua legătura pe cale rațională. Releele

de comunicare terestră s-au defectat în câteva puncte importante. Clima începe să se altereze în mai multe zone ale planetei. Cereți ajutorul altor planete din releul nostru. Grăbiți-vă».

Cercetătorul reuşeşte să ia simultan legătura cu două mari planete ale releului. La întrebarea lui: «Puteți comunica prin mijloace raționale cu extratereştrii necunoscuți care au pătruns în zona terestră?», cele două planete răspund: «Da».

Cercetătorul: «Ce au de gând?».

Cele două planete: «Să vă invadeze».

Cercetătorul: «Încercați să-i opriți pe cale rațională».

Cele două planete: «Pe cale rațională nu reuşim».

Cercetătorul: «De ce?».

Cele două planete: «Pentru că refuză căile raționale».

Cercetătorul: «Şi atunci?».

Cele două planete nu mai emiteau. Cercetătorul încearcă încăpățânat să reia legătura cu ele. Inutil. În acest timp, sistemul terestru de alarmă dă noi semnale: «Releul terestru de comandă şi de informații începe să funcționeze prost. În cazul în care va înceta total, încercați o ultimă luare de contact rațională. După care, dacă eşuați, lansați forțele defensive. Nu ezitați. Stop».

Scurt timp după transmiterea acestui mesaj, cercetătorul percepe semnale din partea celor două planete. Se apropie de convertizorul de semnale şi începe să descifreze mesajul lor: «Suntem indignați de ceea ce vi se întâmplă. Vom protesta pe căi raționale».

Transmisia se întrerupsese din nou, iar cercetătorul nu mai avea posibilitatea să verifice dacă din partea celor două planete era vorba de o întrerupere voluntară. Din ultimul mesaj extraterestru reținuse cuvântul «indignați», foarte mult folosit mai ales în ultimele forme ale civilizațiilor pe care le studiase el.

Încercă din nou să reia legătura cu cele două planete. Ciudat: aparatele afectate releului interplanetar funcționează perfect, extratereştrii necunoscuți neavând

probabil niciun interes să-i izoleze din punct de vedere al aşa-zisei solidarităţi între planete. Legătura cu cele două planete este repede restabilită.

Cercetătorul: «Învăţaţi-ne ce să facem».

Cele două planete: «Protestăm şi vom protesta».

Cercetătorul închide aparatul zâmbind a pagubă, cum s-ar fi spus în vechile civilizaţii.

În timp ce-şi lansează sistemul defensiv, se apucă să facă selecţia ultimelor gânduri pe care le consideră demne a fi consemnate, pentru posteritate sau poate pentru nimeni: «Astăzi, 20 aprilie, anul... al noii ere, am primit trei mesaje interplanetare adresate de planetele X şi Y. Conţinutul ultimelor două mesaje, mai ales, se încadrează perfect în compartimentul *Repetabilitatea în psihologia umană şi în manifestările ei în cadrul vechilor civilizaţii».*

După această observaţie conştiincioasă, încercă să regleze temperatura care creştea pe măsură ce se apropiau aparatele extraterestre necunoscute.

TREPTELE

Lipsea o treaptă la scară, de ani de zile, dar el mergea perfect. N-a observat lipsa treptei decât la-nceput. Peste câteva luni, când treapta ar fi fost pusă la loc, i s-ar fi părut la fel de nelalocul ei, ca şi-un mort care s-ar apuca să-nvie după 2-3 luni şi s-ar întoarce printre-ai lui acasă, tocmai când bieţii oameni gustă dulcea convalescenţă a uitării şi când îşi fac socotelile cu un tacâm mai puţin. Şi mergea de ani pe scara cu-o treaptă lipsă, lipsa devenind măsură şi element al variaţiei în monotonie. Scara cu toate treptele ar fi devenit o scară banală. I-ar fi trebuit iar o perioadă de acomodare, ar fi avut anxietăţi, ceva s-ar fi tulburat în echilibrul vieţii lui. Într-o zi, cineva a mai scos o treaptă, de pe undeva, din scară. Din curiozitate: «Aşa, ca să vedem ce face». Şi el s-a-mpiedicat, a căzut şi-a murit. Curiosul a zis: «Cine s-ar fi gândit?! Ceasul rău!».

Toată lumea zicea: «De, ceasul rău». Nimănui nu i-a trecut prin minte că două trepte erau prea mult.

TARDIVĂ PUNTE SPRE TRECUT

Când m-a chemat nora Constanței, am tresărit ca la orice veste sau ca la orice atingere neplăcută. Inima a-nceput să-mi bată dezordonat şi cred că m-am albit la față. De ce mai vin spectrele să-ți tulbure liniştea! Le-ai înmormântat cu greu într-o uitare voită, ai pus o piatră pe groapa lor, dar ele nu-ți dau pace fiindcă nu-şi pot consuma solitar neliniştea. Egoiştii nu-mpart cu alții decât remuşcările, drojdiile sufletelor lor fumurii pe care nu le bântuie decât preocuparea pentru propria persoană. Dumneaei nu putea muri fără să-şi ceară iertare. Nu-i era de-ajuns că 20 de ani fusesem obligată să traversez ori de câte ori o zăream; trebuia să mă facă acum să suport un spectacol care-mi inspira numai dezgust. Totdeauna mi-a fost silă de oamenii care-şi etalează infirmitățile. De ce trebuia să aflu eu că pe ea o macină remuşcările, că nu poate să moară cu povara lor! 20 de ani dormiseră liniştite sub cenuşa deasă a nepăsării şi-a bunei-stări. Muribundul nu mai este o ființă întreagă. Dorințele şi preocupările lui sunt reduse la scara puterilor care-l animă. Căința omului în deplinătatea facultăților lui fizice şi mintale, cum spune codul penal, această căință aş vrea-o, în stare să mai îndrepte ceva. Căința muribundului e o piatră, prețioasă poate, azvârlită însă pe apa sâmbetei. Aş fi putut de la-nceput să refuz s-o văd. N-am acceptat nici dintr-o pornire de iertare creştinească şi nici din respect pentru moarte ca pentru clipa supremă a vieții. Mă pregătesc să mor; ar trebui să mă emoționeze gândul la această clipă. E drept că mi-e frică de ea. Dar nu pot socoti supremă o clipă involuntară. Dac-ar fi să atribui acest epitet uneia dintre cele două clipe la fel de involuntare-ale vieții, nu l-aş atribui morții, ci naşterii. Clipă supremă poate fi numită sinuciderea. Eu rămân la părerea că momentul cel mai important al vieții este momentul în care-ți dai seama

cine eşti. Boala e mult mai dezolantă decât moartea, şi totuşi acceptăm să fim bolnavi, fiindcă ştim despre ce este vorba. Uite, mie mi-e frică. Şi ei îi era frică. Mi-e milă de oameni şi de animale, de tot ce trebuie să moară. M-am dus la ea purtând, ca pe-un bagaj greu şi incomod, 20 de ani de scârbă. Nu m-am dus ca s-o iert creştineşte. Făceam o concesie, nici prima, nici ultima. Şi eram curioasă. Nu-mi ceruse nimeni iertare pe patul de moarte. Nu m-am lăsat rugată. Pornirea mea împotriva ei a crescut pentru că mi-a trimis-o ca emisar pe noră-sa. Putea să mă cheme ea la telefon. Dar voia să evite momentul de umilință, în care-aş fi putut s-o refuz, să-i spun că puțin îmi pasă de remuşcările, de boala şi de moartea ei. Nici măcar n-o trimisese pe fie-sa. O iubea şi voia s-o scutească şi pe ea de-un eventual moment dificil. Era evident că-mi trimisese pe cine-i era mai indiferent din toată familia, şi pe care probabil chiar s-ar fi bucurat să-l ştie umilit. Războiul este-o continuare a politicii din vreme de pace. Moartea este finalul politicii din timpul vieții. Când ai fost om de nimic tot timpul vieții nu poți fi altceva în fața morții, iar dacă încerci să salvezi o ultimă aparență, vrând să retuşezi imaginea pe care şi-au făcut-o alții despre tine, nu mai ai nici măcar meritul consecvenței. Mi se pare un oportunism inutil, cum uneori se dovedeşte şi cel din timpul vieții. Trimițându-mi-o pe noră-sa, Constanța îmi risipise şi eventuala urmă de bunăvoință în ceea ce-o privea. În pragul morții respecta toate convenientele unei reconcilieri mondene.

— Îi e foarte rău. Doctorii spun că n-o mai duce mult.

Foarte stânjenită de tăcerea mea, nora adăugase, ca un spor de argument:

— Şi ea ştie.

«N-ar mai avea haz dacă n-ar şti», îmi spusesem în gând.

— Da, am să vin mâine la 5 după-masă.

Îi întinsesem mâna nurorii şi-i deschisesem uşa. N-avea niciun rost să prelungesc o convorbire care oricum

era penibilă, cel puțin pentru una din părți. Fata asta frumușică, plinuță, cu mutră de gospodină şi de mamă de familie, nu păcătuise cu nimic: de ce s-o fac eu să se simtă prost?

M-am dus. Pe drum, îmi spuneam că trebuie să mă arăt bună şi iertătoare, mai ales că-n acest fel mă puneam la adăpost de procesele de conştiință ulterioare. Dac-am respecta cele zece porunci ne-am face viața mult mai uşoară, ne-am asigura o medie de linişte şi de confort sufletesc, un fel de prosop mereu curat cu care să ne ştergem fața, fără silă de impurități. N-am duce o viață agitată, am învăța să ne dominăm pornirile, pe care adesea ne place să le-nnobilăm cu numele de pasiuni. Căutam, pe drum, să-mi impun o atitudine, aşa cum făcusem de multe ori, nici de frică, nici din jenă sau din ipocrizie şi nici din bunătate, ci din respect față de mine şi din dorința de-a-mi demonstra că mă pot stăpâni.

Dacă nu m-aş fi stăpânit poate-aş fi omorât oameni, fiindcă în ciuda respectului meu față de om, pornit din principiul că n-ai voie să distrugi ceva ce n-ai creat, eu cred că sunt oameni care merită să fie omorâți. Dacă otrava pe care unii o împrăştie-n timpul unei vieți ar fi echivalată-n omoruri fizice, s-ar constata că aceşti secretori de venin sunt pluricriminali şi că li s-ar cuveni cu vârf şi-ndesat pedeapsa capitală.

Mama îi adusese în casă, iar dânşii, drept mulțumire, îi scoseseră lucrurile din odaia ei cât o chilie şi nu găsiseră un loc mai bun unde să i le pună decât în pivniță. Dacă atunci când au cărat lucrurile prin toată curtea ca să ajungă la pivniță, ea şi Vasile, bărbatu-său, ar fi avut, printr-o minune, o poartă a gândului deschisă o clipă spre viitor, şi dacă s-ar fi văzut fiecare pe patul de moarte, ar fi dus oare lucrurile înapoi, în cameră? M-a stăpânit de totdeauna gândul morții şi frica de-a-mi încărca sufletul cu păcate. Mă temeam de momentele de singurătate de la care nimeni nu se poate sustrage, de bilanțurile de care numai o moarte fulgerătoare şi

anihilarea conştiinţei te-ar putea scăpa. Mi-era teamă de visele urâte care scot la suprafaţă mâzga pe care-o ascunzi grijuliu sub lustrul unei vieţi, convenabile din punct de vedere social. Mi-era scârbă de prea mulţi oameni şi nu voiam să-mi fie şi de mine. Trebuia să fac din mine un om pe care să mă pot bizui. Îi puteam pierde pe toţi, dragi sau nu, şi i-am pierdut. Eu aveam să-mi fiu interlocutor perpetuu oricât de rare-ar fi fost momentele mele de autoanaliză şi de confidenţă cu mine însămi. Este la fel de greu să fii om de caracter pe cât de greu este să scrii un roman. Trebuie să fii prea multă vreme locuit de-acelaşi personaj sau de-aceleaşi personaje. Pe distanţe mai scurte, destulă lume este cumsecade, în ansamblul unei vieţi sunt însă puţine caractere. Entuziasmul nostru pentru atitudinile ferme se uzează repede. Obosim să mergem mereu pe linia maximei rezistenţe, cea a fermităţii, care ne ţine ca pe-o coardă întinsă; mai dăm drumul coardei, într-o poziţie mai odihnitoare, mai comodă. Pe drumul drept se ajunge-anevoie. Ne lăsăm uşor ispitiţi s-o luăm pe cele lăturalnice, mai ales că le-au bătătorit atâţia înaintea noastră. Obosim să tot rămânem peştii paşnici devoraţi de peştii rapaci, peşti care, adesea în comparaţie cu victimele lor, nu sunt mai înzestraţi decât cu un apetit care-i face să nu se uite pe cine-nghit. Educaţia pe care-o primim în familiile noastre cu frica lui Dumnezeu – sau, altfel spus, după nişte principii de morală elementară – face din noi fiinţe dezarmate în faţa vieţii, inadaptabile, într-o perpetuă mirare produsă de dezacordul între felul cum am fost învăţaţi să ne purtăm şi cel în care trebuie să ne purtăm ca să ne meargă bine. Pe vremea când mai aveam încă mult de trăit, ori de câte ori ajungeam la exasperare, când nervii stăteau să-mi pocnească, citeam câteva pagini frumoase, căutam să retrăiesc cu gândul cele câteva momente de împăcare şi de fericire de care-am avut parte, pentru ca viaţa să mi se pară suportabilă şi să nu-mi dea senzaţia unui eşec total, însoţit, pe deasupra, de agitaţie, de nelinişte şi de-o

permanentă revoltă. La sfârşitul vieții, aş vrea să adun toată scârba pe care mi-a produs-o viața prin cea mai mare parte a ființelor cuvântătoare care-o alcătuiesc, pentru ca acest ultim tablou al ultimului act să nu mi se pară încununarea eşecului, dacă un eşec poate fi încununat. Am înțeles mecanismul răutății, de la vorba de duh care ulcerează, până la denunț şi la crimă. În viața mea, ura a fost un sentiment sporadic şi minor. Aş minți dac-aş spune că nu-mi plăcea să-mi închipui duşmanii trecând prin mari nenorociri, dar nici în gândul meu cel mai ascuns răul nu era pricinuit de mine. Cred că sentimentele care m-au dominat au fost resemnarea şi dezgustul. Fără să iert şi fără să condamn, mă depărtam de oamenii pe care-i prindeam cu ocaua mică, în raporturile cu mine sau cu alții. Repulsia față de josnicie mă făcea să-i ocolesc ca pe nişte bolnavi de-o boală ruşinoasă şi respingătoare. Poate că sunt o babă pedantă şi pisăloagă, dar, dat fiind că teoretizez doar pentru mine, îmi îngădui acest lux.

E-o căldură sufocantă. Mă urc într-un autobus, dar nu rezist la mirosul de picioare, la cel de usturoi, la cel de subțiori transpirate şi la frica de aer pe care-o au călătorii. Merg în zig-zag căutând fiecare petec de umbră, urmărind fiecare copac şi fiecare streaşină, iar în lipsa lor, umbra stâlpilor răzleți ai troleibuselor. Aş merge pe jos până mi-aş da sufletul numai să nu fiu nevoită s-o văd pe Constanța. Să-i dau un telefon şi să-i spun… Ar fi o laşitate. Eu aveam zece ani, cred, iar ea treisprezece-paisprezece. Ne duceam cu-nverşunare la cinema în fiecare duminică de la 3 la 5. Vara, sala era aproape goală şi eu începeam să strănut. Iarna ne țineam strâns de mână ca să nu ne pierdem în înghesuiala de soldați şi de servitoare. Dar oricât de frig sau de cald ar fi fost, nu renunțam la sărbătoarea noastră cu imagini decât dacă una dintre noi era bolnavă. Eu ştiam despre colegele ei tot ce ştia şi ea; eram bucuroasă că mă tutuiam cu cele dintr-a cincea. Îmi plăcea să mă uit la picioarele ei

frumoase, încălțate în ciorapi de mătase. Nu erau între noi efuziuni, nu ne făceam declarații de prietenie şi nici promisiuni de fidelitate. Nu ştiu ce simțea Constanța, dar pentru mine o zi în care nu m-aş fi dus la ea acasă mi s-ar fi părut o zi pustie. Câtă vreme pierd oamenii din dragoste! Pentru mine, Constanța era, după mama, ființa cea mai dragă; nu era o ființă izolată, ea făcea parte dintr-o atmosferă. N-o despărțeam, în mine, niciodată de casă lor bătrânească, mobilată simplu, acoperită toată cu scoarțe, mirosind a mere şi-a gutui. Am gustat atâta bucurie în casa lor, că ar trebui să-i iert orice. Ar trebui. Pe-atunci percepeam bucuria ca pe-un lucru concret, cu dimensiuni discernabile, ca pe-un obiect pe care nu m-aş fi mirat să-l văd luând o formă. Plecam de la ei împăcată, plină de-o linişte şi de-o încredere pe care nu le-am mai întâlnit. Pragul casei lor mi se părea un fel de cerc magic care te pune la adăpost de orice necazuri şi-amărăciuni. Înainte ca întunericul să se lase, îmi făceam mereu drum prin geamlâcul care ducea din camera din față, de-a lungul întregii case, la bucătărie, privindu-mi umbra lungă. Întinsă pe podeaua acoperită cu linoleum, lumina filtrată prin sticlele colorate legate cu plumb între ele şi desenele linoleumului prefăcându-mi-o într-un vitraliu mişcător. Mă mai opream din când în când, adunându-mi mâinile pe lângă mine, ca sub o mantie, sau ridicându-le ca pe nişte aripi, şi mă contemplam în chip de vitraliu static.

Sunt familii răsfățate de soartă, unde toate merg bine, în care toți se nasc cu capul înainte, cresc şi au greutatea scrisă la carte, se-nsoară şi se mărită cum trebuie şi când trebuie, fac copii buni şi sănătoşi, la nouă luni, au o meserie bănoasă fără să-şi dea sufletul muncind, se bucură de considerația semenilor, mor de moarte bună, cei bătrâni înaintea celor tineri, zăcând două-trei zile şi spunându-şi ultimele dorințe, sunt morți frumoşi «de parcă dorm», li se fac parastasele la vreme, li se păstrează pozele-n albume şi pe pereți, sunt pomeniți în

conversațiile nepoților, familii în care oameni normali şi mediocri nu cunosc sentimente excepționale pentru că familia nu trece prin nicio încercare ieşită din comun, pentru că n-au prilejul să afle ce este nenorocirea care subțiază gândul şi sufletul şi te-apropie de mister. În familia Constanței, faptele probaseră, prin succesiunea lor, că soarta se-ndârjeşte-mpotriva unora. Îi urmăreşte pas cu pas, nelăsând să le scape nicio nenorocire, niciun dezgust şi nicio dezamăgire pe care-ar putea să le cunoască. Acestei familii i se potrivea perfect o vorbă veche: «pe ce-a pus mâna s-a uscat». Bunica după mamă a Constanței se stinsese la 30 de ani, după ce zăcuse şi se uscase, tuşind sec şi des vreo patru ani. În tot acest timp, alături de ea stătuse mama Constanței, care-mplinise doisprezece ani la o lună după ce rămăsese orfană. Chipul mătuşii Varvara căpătase din copilărie o formă alungită, cu trăsăturile ascuțite ca nişte lame, chip de mucenică, supusă unei lungi asceze şi unor nesfârşite munci ale sufletului. În nişte poze care-o înfățişau copil, înainte de moartea mamă-sii, şi-n altele care o-nfățişau femeie-n toată firea, mamă de copii, nu se deosebea decât prin dimensiuni. În primele, cercul pe care-l ținea cu o mână – cum cerea gustul vremii pentru pozele de copii – părea un obiect cu care fetița-matură la chip n-avusese niciodată de-a face. Încă de copil, în jurul gurii subțiri şi-n jurul nasului ca de ceară, cu aripi transparente, i se săpaseră nişte cute pe care viața de mai târziu avea să le-adâncească. De când o ştiam avea un zâmbet trist, cu ochii micşorați, iar râsul, rar de tot, era tăcut. N-am râs niciodată de superstițioşii care-n momentele de mare veselie se bat peste gură şi spun: «numai de-ar fi a bună». Nu râdeam de ei fiindcă mi-o aminteam pe mătuşa Varvara, mi-aminteam râsul ei mut, probabil din aceeaşi superstiție nemărturisită, din aceeaşi teamă de-a nu provoca soarta. De la doisprezece ani, îi crescuse – împreună cu tată-său şi cu nişte servitoare mai mult sau mai puțin cinstite – pe cei trei frați mai mici, care la

moartea mamei lor aveau şase, cinci şi trei ani. La douăzeci şi doi de ani, mătuşa Varvara se măritase la îndemnurile lui taică-său care voia s-o ştie la casa, la rostul ei, în sfârşit, în rândul oamenilor. Bărbatul îi fusese indiferent din prima clipă, dar învățată cu lipsa fericirii, cu grijile şi cu greutățile, dăduse har Domnului că nu-i era nesuferit. Curând după căsătorie, băgase de seamă că traiul alături de-un bărbat, şi-anume de bărbatul ei, nu-i schimbase viața decât cu adaosul unor ocupații şi griji noi şi cu maternitatea. Față de copiii ei, mătuşa Varvara n-avea nici îngăduința bunicilor, nici exuberanța şi efuziunea mamei tinere; ea era o mamă care, după ce-avea trei copii mari, bărbați în toată firea, se trezise pe negândite cu doi copii mici, cu Alexandru şi cu Constanța. Neastâmpărul şi vitalitatea celor doi copii contrastau cu aerul impenetrabil al mamei îmbătrânite înainte de vreme. Toate giumbuşlucurile lor copilăreşti, toate cuvintele lor «memorabile» treceau neobservate de mamă sau erau considerate foarte fireşti, fiindcă mai fuseseră văzute şi auzite într-o vreme când grija era împărțită între ceilalți trei copii şi mama lor care se stingea sub sticlele colorate-ale geamlâcului. Bărbatul mătuşii Varvara obosise destul de repede să vadă umbra asta-ntunecată şi tăcută, cu față de mucenică şi cu nume de călugăriță, cu suflet peste care lipsa unei copilării adevărate aşternuse o pojghiță de resemnare ca peste toate sufletele care de timpuriu cunosc aripa morții. Îl intimida protestul ei mut față de tot ceea ce dezaproba-n comportarea lui de om tânăr şi gălăgios, tip de balcanic palavragiu, dezordonat şi petrecăreț, pentru care amicii, cancanurile şi cheful erau modul de viață. El era un avocat oarecare de provincie, angajat în procese mici, în găinării neînsemnate, şi-ar fi avut nevoie de-o nevastă înfiptă cu care să se certe şi să se-mpace, ar fi avut nevoie de gălăgie, de scandal, de toate manifestările care fac viața să pară mai puțin monotonă. Toate fanteziile lui, timbre, porumbei, acvarii nu-i trezeau mătuşii Varvara

decât o privire-ngăduitoare, aceeaşi cu care se uita la cei doi copii mici când vărsau sau când spărgeau câte ceva. Cu amicii lui, care veneau la orice oră-n casă, fără niciun respect față de timpul cuiva care nu dădea doi bani pe timp, se purta politicos, îi primea, le-aducea de mâncat şi de băut. După care se retrăgea, lipsa ei nefiind simțită de nimeni, afară de bărbatul ei, care-ar fi vrut s-o vadă vorbăreață, participând, râzând, glumind, remarcându-se, luând ochii musafirilor. Mătuşa Varvara, cu bietele ei rochii demodate chiar când erau noi, cu părul lipit de tâmple şi-mpletit într-o coadă pe care şi-o-ncolăcea pe ceafă, apariție mohorâtă, având aspectul unei fotografii decolorate, nu era o femeie care să-nveselească un bărbat. Blândețea şi-nțelepciunea ei îl lăsau indiferent, în momentele când nu-l scoteau din fire. Încetul cu-ncetul, căsnicia lor se destrămase. El se mutase-n oraşul părinților lui, iar ea rămăsese cu tatăl ei, cu cei trei frați şi cu copiii în casa părintească, printre mobilele simple şi printre scoarțele vechi din încăperile cu miros de mere şi de gutui. În două săptămâni, îi muriseră cei trei frați, doi într-un accident de avion, întorcându-se din război în ziua încheierii armistițiului, celălalt de meningită, îmbolnăvindu-se la-nmormântarea primilor doi.

Aflând vestea morții cumnaților lui, bărbatul mătuşii Varvara fusese impresionat, dar deloc surprins. Nevastă-sa i se părea sortită unui doliu perpetuu. Pentru mătuşa Varvara începea cea mai grea parte-a vieții. Trebuia să trăiască mai departe alături de tatăl ei, îngropând amândoi durerea celor trei morți şi orice protest împotriva lui Dumnezeu. Credința creştină, al cărei slujitor era, precum şi-o altă credință, mai puternică şi mai adâncă, în puterea şi în ne-ndurarea sorții, nu-i îngăduiau părintelui Ion răzvrătirea. Domnul a dat, Domnul a luat. În această atmosferă, în care fiecare îşi purta doliul, au crescut Constanța şi Alexandru. Părintele şi mătuşa Varvara vorbeau despre cei trei morți ca despre cineva plecat într-o călătorie foarte lungă, iar lucrurile lor le

lăsaseră-acolo unde le fusese locul totdeauna; încercau din toate puterile să nu se poarte ca-ntr-o capelă mortuară. În ciuda eforturilor ei de-a nu exterioriza nimic, pe chipul de mucenică al mătuşii Varvara se-ntipărise o mască de Electră al cărei blestem era să-şi îngroape tot neamul.

În casa asta m-am simţit eu mai în siguranţă decât oriunde, în toată copilăria şi-n toată adolescenţa. În casa mătuşii Varvara erai desprins de agitaţia şi de zbuciumul vieţii obişnuite, te aflai într-o lume în care nu bântuia nicio pasiune, în care tot ce fusese să se piardă se pierduse, în care nu mai aveau loc decât resemnarea şi împăcarea. În casa ei era atmosfera de transă care urmează marilor dureri. Am înţeles aviditatea Constanţei după veselie, după exuberanţă, idiosincrazia ei faţă de durere.

Nu ştiu cât de vinovată fusese dânsa de felul cum se purtaseră cu mama. Am pus iniţiativa pe seama bărbatului ei, un ins care mi-a inspirat un fel de nelinişte de când l-am cunoscut. Cu ochi de-un verde lucios, a căror privire, fără să fie crucişă, aluneca pe lângă tine şi nu-ţi dădea timp s-o prinzi, contrastând puternic cu măsliniul feţei şi cu sprâncenele negre ca tăciunele, cu maxilarul de jos repezit în afară, cu dinţi laţi, cu buze răsfrânte, care se răsfrângeau şi mai mult când vorbea, sâsâit, cu-o voce joasă şi monotonă, mi-a fost antipatic de la-nceput. Deşi sâsâit, nu era caraghios, iar dacă mă gândesc bine, prima impresie pe care ţi-o lăsa era de om cu care nu e bine să ai de-a face. Şi, după cum s-a văzut mai târziu, nu m-am înşelat. Am cunoscut oameni care-n primul moment mi-au fost antipatici. Pe parcurs mi-am schimbat părerea despre ei şi-mi spuneam că nu trebuie să judeci un om la prima vedere. A venit totdeauna o vreme când aceşti oameni mi-au dovedit că prima impresie nu mă-nşelase. Există ceva din caracterul nostru care, oricât ne-am supraveghea, iese la suprafaţă. Mai mult decât atât, avem momente când pe faţă, într-o

privire sau într-o inflexiune-a vocii, ni se revelează viitorul.

Soțul Constanței decretase că el nu acceptă să stea sub acelaşi acoperiş cu un bolnav psihic, care oricând se putea sinucide; în eventualitatea unei sinucideri, ei n-ar mai fi putut locui în casa bântuită de-asemenea spectru. Pentru a-şi pune firea sensibilă la adăpost de orice fel de eventualități ulcerante, în timp ce mama era internată-n spital, i-au dus lucrurile-n pivniță, punând mâna şi pe camera ei, profitând de faptul că, încrezătoare, ea trecuse toate camerele pe contractul lor. Iar mai târziu au făcut schimb de locuință fără măcar s-o fi anunțat pe mama, prevalându-se de situația privilegiată a chiriaşului față de proprietar. N-am uitat nimic şi n-am iertat nimic. N-am vrut să-i mai văd niciodată. Ceea ce nu-i puteam ierta Constanței, mai mult decât purtarea incalificabilă față de mama, era hiatul pe care-l crease între mine şi mătuşa Varvara care, pentru mine, era nu numai o ființă pe care-o iubeam, era o parte din viața mea, cea mai pură şi cea mai frumoasă. Relațiile dintre mine şi mătuşa Varvara, în condițiile în care n-am fi vorbit despre Constanța, ar fi devenit false. Este penibil să le-arăți părinților cine sunt copiii lor.

O pată de rugină cât vârful unui ac e de-ajuns ca să strice paginile unei cărți. În relațiile dintre oameni, *înainte* şi *după* nu se pot disocia. Nu mă mai puteam gândi la casa mătuşii Varvara – la geamlâcul care-mi încântase copilăria, la mirosul de mere şi de gutui din camerele ei – fără să-mi apară, ca o umbră care pângărea totul, Constanța din prezent, suprapusă peste umbra fermecătoare-a celei din trecut.

Mă chema să-şi ceară iertare. Mătuşa Varvara trecuse de mult în lumea celor drepți. Îi făceam din când în când o vizită şi-i duceam flori, acum când nimic n-o mai putea mâhni, când singurele ei rude erau pământul şi plopii din cimitir. Pe când eram copil şi-mi sărutam părinții, iar mai târziu când, femeie, sărutam un bărbat sau îmi sărutam

copiii, simțindu-le ceafa caldă-n palmă, de multe ori mă străbătea un fior la gândul că într-o zi materia aceea vie, care gândea, iubea şi suferea, avea să fie inertă.

Ducându-mă acum s-o văd, pentru ultima oară, în orice ipostază mi-o înfățişam, Constanța nu-mi apărea ca o ființă vie în stare să-mi dea acest fior al presimțirii morții, ci îmi părea un spectru apărut printre cei vii, doar pentru a-mi pricinui mie o stare de nelinişte şi de dezgust. Aş fi vrut ca drumul care mă ducea spre casa ei să nu se mai sfârşească. Am ajuns pe-o stradă liniştită din mijlocul oraşului, într-un fel de cartier rezidențial, de case în stil fals maur cu danteluri de fier forjat la ferestre. Am sunat indecis în timp ce luam seama casei acoperită aproape-n întregime de iederă. Dintr-un vestibul, mare cât o cameră obişnuită, am fost condusă într-un hol de vreo 60 de metri pătrați, despărțit printr-o arcadă şi prin perdele grele roşu-nchis, trase în lături şi prinse cu şnururi aurii, de-o altă încăpere, care, mai sus cu-o treaptă, şi-având aproape-aceeaşi suprafață cu prima, se termina într-un semicerc unde se afla un cămin cu un grilaj de fier forjat în față. Două cloazoneuri, în care domina albastrul, înalte de peste-un metru, stăteau de-o parte şi de alta a căminului. Am mai observat câteva nişe în pereții laterali, iar în ele mi s-a părut că văd statuete de pământ ars. Nora, fiindcă ea mă primise, mi-a deschis uşa unei camere obişnuite, în mijlocul căreia, într-un pat cu perne albe, stătea răzimată Constanța.

I-am întins mâna, dând din cap în semn de salut. Inima îmi bătea puternic şi sunt sigură că dac-aş fi încercat să spun ceva glasul mi s-ar fi gâtuit.

— Ia loc, m-a invitat Constanța cu o voce care parcă venea din camera vecină, subțiată şi mult schimbată față de vocea pe care-o păstrase amintirea mea.

Lângă pat, stătea în picioare o femeie cam de treizeci de ani, asupra căreia n-a fost nevoie decât s-arunc o privire ca să recunosc ochii verzi cu privire fugară, sprâncenele întunecate, fața măslinie, maxilarul inferior ieşit în afară

şi buzele răsfrânte ale lui Vasile. Eram sigură că trebuie să fie şi niţel sâsâită.

Prin lumina destul de slabă care filtra prin deschizătura lăsată între draperiile groase ale ferestrei, chipul Constanţei mi s-a părut că seamănă izbitor cu-al mătuşii Varvara, din tinereţe. Suferinţa bolii săpase două riduri adânci la colţurile gurii, alte riduri pe laturile nasului, şi nişte creţuri aproape imperceptibile în jurul ochilor, pe care-i micşora ori de câte ori deschidea gura. Gura era doar o linie palidă. Vocea pierduse toate inflexiunile cântate şi neglijente pe care le-avusese-n tinereţe şi care mie mi se păreau un farmec al ei. Doar cei doi canini de pe maxilarul superior se detaşau ca totdeauna din curbura celorlalţi dinţi, numai că-şi pierduseră strălucirea şi transparenţa din tinereţe, căpătând o tentă cenuşie.

Degeaba îmi frământam mintea să articulez o frază oricât de convenţională, nu puteam scote niciun sunet.

Ca să risipească stânjeneala, nora m-a-ntrebat dacă nimerisem uşor. Era un prilej să pomenesc de căldura de-afară şi să remarc răcoarea din această casă minunată.

Casa era a lor, cumpărată foarte ieftin de la cineva care nu mai avusese posibilitatea s-o întreţină. Toate informaţiile astea mi le dădea Alina, fata Constanţei, cu-o voce joasă şi sâsâită, care, trecând peste nişte dinţi laţi, răsfrângea buza inferioară la emiterea fiecărui sunet. Îmi făcea plăcere să văd că fata asta e urâţică şi că n-are nici pe vino-ncoa'. Mi-nchipuiam că lipsa de farmec a odraslei lor trebuie să le fi stat ca o piatră pe inimă, Constanţei şi lui Vasile. Mi se părea o mică pedeapsă pentru cât o făcuseră pe mama să sufere. Mi-a fost pe urmă ruşine că mă bucurasem de nefericirea unei fiinţe nevinovate, care suferea cred de pe urma propriei urâţenii mai mult decât ar fi putut suferi cei mai iubitori părinţi.

Casa, pe care, dacă voiam, o puteam vedea, avea un singur inconvenient: la etaj cineva ocupa o cameră şi nu voia să se mute cu niciun chip.

— N-am reuşit, nici cu filodormă, nici cu schimb, m-a lămurit Constanța, făcând un gest obosit cu mâna.

— Da?! Întrebarea îmi scăpase fără voie. De-abia după ce-o auzisem, îmi dădusem seama de tonul ei neîncrezător şi ironic, pe care numai Constanța îl pricepuse. Am văzut după cuta care i se-adâncise între sprâncene şi după expresia feței care se crispase o clipă ca la o durere neaşteptată.

Din acel moment, mi s-a părut că-ncepe să joace o comedie regisată cu multă vreme înainte, în mintea ei de om bolnav, care nu mai avea ce face cu puțina energie fizică ce-i mai rămăsese – comedia prin care să mă-nduioşeze. Mi-a povestit cum murise părintele Ion, bunicul ei, care vreun an de zile nu se mai dăduse jos din pat, stând tot timpul cu ciorapi de lână, cu căciulă de blană şi acoperit cu-o plapumă pe care nu dădea voie să fie pus cearceaf, fiindcă cearceaful ținea de frig. Spre seară, când se credea singur, se ridica în capul oaselor şi vorbea ceasuri întregi cu ființe moarte demult, închipuind adevărate dialoguri, iar din când în când fluiera nişte cântece pe care, mi-aduceam eu aminte, ne punea să i le cântăm când eram copii.

Mătuşa Varvara, cu vreo trei luni înainte de-a muri, slăbise mult de tot, ceea ce era greu de-nchipuit pentru ea, care mai toată viața fusese numai piele şi oase. Refuzase cu îndârjire s-o vadă vreun doctor. În ultima zi, făcuse tot ce trebuia prin casă, iar la ora prânzului se-aşezase-n pat, încălțată în pantofi, şi singură, fără să cheme pe nimeni, murise. Constanța povestea aceste lucruri cu vocea egală a actorului bun care, citindu-ți un text, te lasă să te-nduioşezi de substanța lui şi nu caută să-ți stoarcă lacrimi prin efect de voce şi prin melodramatizarea tonului. Era detaşarea omului care se teme de-nduioşare ca şi de ridicol, căruia timpul i-a adus uitarea şi indiferența cu care alcătuieşte o nedespărțită treime, sau detaşarea celui pe care l-a atins aripa morții începând să-l desprindă de pământ? Mi s-a părut că văd

pe fața ei mâna impalpabilă care şterge controlul de sine, mâna care uneori, pentru femei, este o ființă nouă, care ia naştere şi care modifică fizionomia viitoarei mame, alteori este o anticipare a destinului, alteori moartea cu inefabila ei descompunere.

A-nceput apoi să-mi povestească despre Vasile. Se chinuise aproape doi ani cu un cancer la stomac, care-i cuprinsese treptat tot corpul, dându-i – din cauza durerilor care-l făceau să-şi piardă răbdarea – stări de neurastenie şi pierderea totală a controlului, când urla ca din gură de şarpe. Într-o zi, rămânând singur, s-a spânzurat.

Am ridicat, fără să vreau, ochii spre tavan. Urmărindu-mi privirea, nora dăduse răspuns întrebării neexprimate.

— Dincolo, în *living-room.*

— Şi-ați mai rămas în casa asta?

Constanța era singura care-nțelesese implicațiile-ndepărtate-ale întrebării.

— Ce-am fi putut să facem? îmi replicase nedumerită fata.

Întrebarea mea îi lămurise Constanței că punțile erau rupte, că nimic nu se uită şi nu se iartă. Peste toate se-aşterne doar crusta indiferenței, pe care nu e bine s-o zgândări.

— Dar tu ce-ai mai făcut?

— Nimic important. Am trăit cum am putut. Nu mi-a plăcut niciodată să-mi fac bilanțurile de față cu alții.

— Am auzit că şi tu ai avut necazuri.

— Da, toată lumea are.

Se-nserase. Fata şi nora stătuseră tot timpul ca două paveze-ntre noi. Şi fără ele n-am fi avut ce să ne spunem, fiindcă n-aveam să ne spunem nimic din inimă. Orice evocare-ar fi sunat fals, ar fi fost doar un enunț care n-ar fi animat niciun sentiment. Nu se spusese niciun lucru semnificativ, nici din partea regretului, nici din partea iertării.

Eu, o înfrântă, locuind într-o odăiță dintr-un

apartament comun, lăsată de bărbat, cu doi copii morți, legată de viață doar de principiul datoriei de-a trăi, aş fi vrut – îmi făcusem planul pe drum – s-o-ntreb cum se simte la sfârşitul vieții, ea, care era o biruitoare, căreia viața îi făcuse parte de situații, de onoruri, de copii, de bani, de-o casă pe care eu nici n-aş fi putut să mi-o imaginez. Era evident că şi eu şi ea trecusem sub tăcere esențialul, bazându-ne fiecare pe perspicacitatea celeilalte. Îmi scăzuse brusc curiozitatea de-a şti ce simte în pragul morții un om pe care cel puțin lumea îl consideră un «reuşit». Bănuiam că şi interesul ei de-a şti ce gândisem eu despre ea în toți anii ăştia scăzuse. Nici iertarea mea n-o mai interesa. Mă simțeam ca-ntr-un pustiu unde este inutil să strigi, fiindcă nu te aude nimeni. Nu era nici prima nici ultima oară când mă simțeam copleşită de-această pustietate din mine şi din jurul meu, de vidul pe care pân-acum nicio metodă ştiințifică din lume nu ştie să-l umple, să-l populeze. Nu mai aveam curiozitatea să aflu ce gândeşte un om înaintea morții. Vrem mereu să ştim, să privim în alții, să ne uităm pe gaura cheii în viața lor, în cele mai ascunse cute-ale sufletului lor, şi nu putem să spunem că nu suntem răsplătiți: ne mai golim de cele câteva iluzii rătăcite pe care le hrănim cu grijă. Pentru lumea asta, Constanța nu mai avea nevoie de iertare, pentru cealaltă, lui Dumnezeu trebuia să i-o ceară, dacă se gândea la eventualele peregrinări şi canoniri ale spiritului după moarte.

— E târziu.

M-am ridicat şi, fără alt preambul, i-am întins Constanței mâna. Din prag am mai privit-o o dată, mai mult ca să mi-o amintesc pe mătuşa Varvara, şi i-am spus «rămâi cu bine». Mi-a făcut semn cu mâna, de rămas-bun.

Acum, când mă pregătesc şi eu să trec pragul, ştiu ce simțea Constanța, deşi mie viața nu mi-a zâmbit. Oricât ai fi de înconjurat şi de iubit, pune stăpânire pe tine

singurătatea care nu-ți mai pare o stare de spirit, ci o substanță implacabilă care te izolează de restul lumii, care-anihilează orice curiozitate față de tine.

Au trecut douăzeci de ani de-atunci, poate mai mulți. Mi se perindă prin gând toate greşelile, toate regretele, toate remuşcările. Nu mai au niciun rost. Chiar i-o părea rău Constanței, mai bine zis i-o fi părut rău în toți anii ăştia?

Biata Constanța.

O VIAŢĂ ŞI-ATÂTA TOT

Alergăturile de dimineaţă şi uneori şi de după-amiază la spital, cu ore de aşteptare prin faţa cabinetelor medicale, cozile prin piaţă şi prin magazine alimentare, cele trei-patru ore cât bătea la maşină ca să-şi sporească pensia pe care-o primea de trei ani încoace ar fi istovit şi-un om sănătos. Iarna, în bucătărie, gazul din butelie îşi pierdea fluiditatea. Trebuia să aprindă focul în cameră ca să-ncălzească butelia şi-abia pe urmă să se-apuce de gătit. Ţevile de la duş şi de la closet îngheţau de-asemenea.

După fiecare aplicare de cobalt, doctorul nu uita să-i spună că cel mai important lucru era odihna, buna-dispoziţie, iar în regimul alimentar, grătarul de vacă în sânge, care-ajută la-nmulţirea globulelor roşii.

Toate bolile cer o viaţă de rentier, pun'te masă, ridică-te masă, căldură – iarna, răcoare – vara, aer curat, huzur, iar ca unică preocupare – la ce spectacole să mai mergi şi ce vizite să mai faci, eventual cu ce toalete să-ţi mai îmbogăţeşti garderoba. Să fii înconjurat de grija şi de atenţia celor din jur, de flori şi de zâmbete. Ducând asemenea viaţă, ai toate şansele să mori din lipsă de preocupări, fiindcă nu te mai poţi gândi la altceva decât la boală.

Linde nu ducea grija lipsei de griji. Nu ea se gândea la boală, boala se gândea la ea. În răspasurile când boala fusese mai blajină, Linde se purtase ca un om sănătos. Mersese la control la datele stabilite, fără ca între timp să-i plictisească pe doctori cerându-le controale suplimentare sau reţete pentru medicamente străine, fără să le povestească stările proaste reale sau imaginare pe care le au bolnavii. Se purta ca un om sănătos, deloc grijuliu cu sănătatea lui. Perioadele astea deveniseră din ce în ce mai scurte. Într-un an avusese nevoie de trei intervenţii chirurgicale. Nu crezuse niciun moment în

vindecare, se gândise numai la o prelungire. Pentru ea, care umblase cu câțiva ani în urmă pe drumurile-acelorași spitale, bătând pe la ușile-acelorași doctori, cu mamă-sa (căci murise de-aceeași boală), boala ei era un fel de lectură a unei cărți citite mai demult. Gândul a ceea ce avea să urmeze, dacă lucrurile aveau să evolueze ca la maică-sa, o descuraja mai mult decât boala. Poate că maică-sa murise înainte de vreme, fiindcă avusese prea multă vreme să se gândească la boala ei. Toate grijile trecuseră asupra Lindei, care muncise ca un animal de povară ca maică-sii să nu-i lipsească friptura de vacă, făcătoarea de minuni, florile, plicurile pe la doctori și pe la asistente, fiindcă ele-nseninează fețele și fac buzele să zâmbească. Dacă maică-sa murise, poate mai mult de gândul bolii decât de boală, ea sigur avea să moară de boală, de lipsa florilor și-a zâmbetelor. Iarna era frigul, vara era soarele care frigea prin hârtiile-albastre de la fereastră, roiurile de muște când deschidea fereastra, praful și dezordinea dintr-o cameră de zece metri pătrați în care stăteau doi oameni, dintre care unul era dezordonat, nu se ștergea niciodată pe picioare când intra-n casă, nu se uita unde-azvârlea chibriturile și scrumul de țigară, unde-și arunca pantofii, hainele, ciorapii, o odaie cu lucruri vechi și mohorâte, cu un fotoliu desfundat acoperit de-o husă roasă și murdară care nu mai suporta să fie spălată, cu o cuvertură de creton cu florile rărite prin care se vedea cearceaful. Ea nu le mai lua în seamă. Înainte de boală, camera lor de sinistrați îi stătea ca o piatră pe suflet; de la un salariu la altul își făcea mereu planuri cum s-o dea în schimbul alteia, sau cum s-o înfrumusețeze măcar, cu-o zugrăveală cu pereții fiecare-n altă culoare, cu-o lustră sau cu-o plafonieră ca lumea, cu-o mobilă tapisată într-o culoare caldă, care, cu toată micimea camerei, să dea impresia de confort, cu-o carpetă persană în locul zdrenței de iută de pe jos. De când cu boala, camera i se părea un decor întâmplător, de foarte mică importanță, importantă fiind

doar ea, o entitate care-ar fi putut fi transportată oriunde şi căreia mediul ambiant nu-i putea altera cu nimic esența. De mult nu se mai certa cu bărbatu-său pentru dezordinea pe care o făcea în jurul lui şi nici chiar pentru felul dezordonat în care trăia, intrând în cârciumi ori de câte ori avea un ban în buzunar şi ori de câte ori li se găsea altora care-l invitau. Obosise să se mai certe. Evita orice consum inutil de energie. Toată energia fizică era păstrată pentru igiena corporală, pentru spălatul celor două fuste, al celor două bluze ale ei şi-al cămăşilor lui bărbatu-său, pentru lustruitul pantofilor şi pentru menținerea unui minimum de curățenie în cameră şi-n bucătărie, ca să nu-i umple gândacii.

Era sigură că bărbatu-său ar fi dus acelaşi fel de viață în orice condiții, dar ca să se-mbuneze, când făcea el câte una prea boacănă, îi acorda tot felul de circumstanțe atenuante. Oricine s-ar fi demoralizat să trăiască lângă un bolnav care stătea mai mult prin spital decât pe-acasă. Şi sânul extirpat... Când se spăla, Linde închidea ochii şi trecea repede cu mâna peste locul rămas plat. Iar când se-mbrăca ridica bărbia cât mai sus ca privirea să nu dea de el. Era destul că bărbatu-său ştia. Rezecția de stomac, un proces mult mai grav în evoluția bolii ei, i se păruse mai uşor de suportat.

Cât timp era în spital. Marian nu se dezlipea de lângă patul ei, dovedind o îngrijorare şi-o căldură care nu puteau fi simulate. Cum se-ntorcea ea de la spital era iar cel dinainte, bătând cârciumile, uitând să mai dea pe-acasă, casa folosindu-i numai ca să doarmă şi ca amicii să aibă unde să-i deschidă uşa, din sfert în sfert de ceas, să se-aştearnă la fumat şi la taifas până după miezul nopții. Când aceşti nepoftiți, care le invadau camera şi viața, se prea întreceau cu gluma, firea ei austeră de nemțoaică avea o răbufnire de revoltă care o-ndemna să spargă şi să sfărâme tot, să-i dea pe toți afară şi, rămasă singură între cei patru pereți, să respire uşurată, sigură că a făcut o faptă salubră care demult ar fi trebuit făcută.

Astea erau momentele când făcea un consum inutil de energie, într-o revoltă la fel de inutilă, când uita de boală, simțindu-se-n stare să ia totul de la-nceput singură. După plecarea nepoftiților, se-ntindea în pat şi revolta ei războinică, germanică, se prefăcea în două şiruri de lacrimi şi-ntr-un şir de amintiri de pe vremea copilăriei, din oraşul natal, ireal de liniştit, în care singurul zgomot, familiar şi blând, era bătaia ceasului din turn. La toate orele nopții şi chiar la unele ore din zi, oraşul lor era ca o țară de păpuşi sau ca o țară de legendă, încremenită de bagheta magică a unei ființe supranaturale. Dincolo de turn, după ce urcai scara acoperită, ajungeai la cimitir. La capătul mormintelor egale între ele şi acoperite cu iederă, pe care, dacă le priveai de la un capăt al şirului lor exact, le vedeai ca pe-un singur mormânt, crucile joase păstrau o aliniere de soldați cărora comandantul a uitat să le dea pe loc repaus. Nicăieri în oraş nu-ți dădeai mai bine seama de ordinea curată şi nemțească decât în cimitir. Linde petrecuse aici neamuri bătrâne şi bunici ale colegelor de şcoală; moartea i se părea pe vremea aceea o rudă care trăieşte-ntr-o țară depărtată, o rudă despre care se vorbeşte mereu, dar pe care n-ai s-o cunoşti niciodată. Linde se ducea la cimitir ca să se-odihnească şi ca să respire aer curat, ca să privească alinierea germanică a mormintelor, ca să citească inscripțiile de pe cruci şi ca să priceapă ce voia să-nsemne acel *Ruhe,* care nu lipsea aproape de pe niciuna. La şcoală, la joacă, printre copiii «româneşti şi săseşti», cum le spunea mama ei, uita că ea se trage din nemți născuți în Germania, din aşa-numiții Leichsdeutschen, veniți aici în țară pe la 20 de ani. Când vorbea ea nemțeşte cu copiii saşi era un râs general, fiecare imitând şi maimuțărind pronunția ei dură şi corectă, învățată acasă. Când acasă încerca să pronunțe ici-colo câte un cuvânt aşa cum îl auzea de la copii, maică-sa bătea cu palma sau cu croşeta în masă şi o corecta.

— Mamă, râd toți de mine cu nemțeasca mea.

— N-au decât. Tu vorbeşti nemţeşte, iar ei vorbesc o limbă de barbari.

Toată copilăria se simţise ridicolă, judecând cu ochii de-acum, iar judecând cu ochii de-atunci, nelalocul ei printre copiii aceia, cu limba lor de «barbari», care mâncau enorm, în timp ce ea mânca pe sponci – atât cât se putea din pensia tatălui ei, mort când ea avusese cinci ani, şi din lucrurile croşetate pe care le vindea maică-sa – refuzând sandviciurile şi tartinele pe care i le ofereau colegii, deşi îi lăsa gura apă, fiindcă mama ei îi spusese că nimeni nu trebuie să ştie cât eşti de mâncat sau de nemâncat, purtând rochii mai lungi decât fetele de vârsta ei, coade făcute melc în jurul urechilor fiindcă aşa se pieptăna mama ei, aşa se pieptănaseră bunica şi străbunica ei, în sfârşit pentru că aşa trebuia să se pieptene o fată dintr-o familie cumsecade nemţească, a cărei singură avere erau cuminţenia şi modestia, refuzând orice invitaţie la petrecerile de copii fiindcă «n-avea niciun rost» şi din motivul nemărturisit că, afară de uniforma albastru-nchis n-avea nicio rochie, acasă purtând un capot vechi al maică-sii. Toţi banii destinaţi îmbrăcămintei se duceau pe pantofi, fiindcă ei îi creşteau picioarele ca din apă. Deşi cu multe numere mai mari când erau cumpăraţi, toţi pantofii o strângeau după două-trei luni. La-nceput îi purta cu vârfurile aduse, iar timpul cât îi erau buni ca lungime era foarte scurt, cam două săptămâni, încât se-ntrebase mereu la ce folosea să cumperi pantofi cu multe numere mai mari ca să-ţi vină cum trebuie numai două săptămâni.

— Habar n-ai cum se câştigă banul.

Cu asta se-ncheia orice discuţie cu privire la pantofi şi la uniforma lălâie, cu mult mai mare decât ar fi fost nevoie pentru ea, din aceleaşi motive de economie. Era totdeauna îmbrăcată ca de pomană. Toate lucrurile din copilărie îi fuseseră ori prea mari, ori prea mici. Nu băga de seamă când îi erau bune. Ca un făcut, corpul ei refuza să se supună dimensiunilor rochiilor şi încălţămintei,

sărind etapa când i s-ar fi potrivit, fiindcă, deodată, din uniforma lălâie şi din pantofii cu vârfurile-ntoarse, se trezea cu mâneci prea scurte, cu talia la subţiori, nevoită să-şi lungească fusta şi s-o poarte cu urma tivului tocită, cu pantofii strângând-o şi făcându-i încă o dată băşici după ce la început i le făcuseră clămpănindu-i în picioare.

Nişte studenţi la «Belle-arte» pictaseră terasa casei lor unde ea şi maică-sa, ca într-un tablou *de genre,* cum spuseseră băieţii-aceia, stăteau după-amiezele de vară depănând sculuri de aţă şi de lână. Băieţii fuseseră frapaţi de-nfăţişarea lor, de nemişcarea lor, de capacitatea lor de-a tăcea ore în şir, şi de aerul lor de supravieţuitoare-ale unei civilizaţii dispărute. Toată încremenirea oraşului acela de sfârşit de ev mediu se concentrase-n casa lor cu terasă şi-n ele două. Cât fusese copil, Linde nu-şi dăduse prea bine seama că era urâţică. Mai mare, era înaltă, subţire, cu şoldurile sus, cu sâni mici şi tari, cu picioare drepte, dar cu-o călcătură şi cu nişte-ncheieturi în care se citeau sute de ani de marşuri, sute de ani de războaie duse cu o raniţă-n spate.

La sfârşitul liceului, cineva îi găsise o slujbă la Bucureşti. Era o vârstă la care o fată nu putea să stea singură şi nesupravegheată. Se mutase şi mamă-sa cu ea, în două odăiţe în care nu-ncăpuse mai nimic din mobilele lor grele, tăcute pentru eternitate. Un an de zile îşi păstrase cozile răsucite melc peste urechi, rochiile care-acum nu mai erau atât de lălâi ca-n copilărie, având totuşi o rezervă de câţiva centimetri buni în lăţime, fiindcă omul se schimbă. Aerul ei demodat, faţa de-o albeaţă care-i trăda obârşia de pe altă latitudine, călcătura ei hotărâtă, cu tălpi crescute din belşug, pe care se sprijineau glezne zdravene, nu trecuseră neobservate de colegi, iar la puţin timp după angajare i se spunea şi în faţă – ceea ce presupunea că n-o considerau total lipsită de umor – *Fräulein von Hermannstadt,* poreclă foarte sugestivă, deşi ea nu venea din Sibiu. Colegii

probabil nu ştiuseră cum i se spune pe nemţeşte oraşului său. Toată lumea o privea cu bunăvoinţă, ca pe orice fiinţă inofensivă şi niţel caraghioasă.

După un an, sătulă să tot fie *die Fräulein von Hermannstadt,* ca să-şi dovedească ei şi mai ales ca să le-arate colegilor că ea putea să devină cu totul altceva dacă-şi punea în minte, se tunsese, îşi făcuse-o coafură modernă, care, fără s-o-nfrumuseţeze, o scotea din singularitatea coafurii *mittelhochdeutsch,* îşi fardase buzele într-o nuanţă portocalie, care se potrivea cu părul ei roşcat şi cu faţa lăptoasă, îşi scurtase rochiile. Mamă-sa avusese o criză de muţenie în faţa acestor schimbări atât de neaşteptate. Anticipând o glumă pe care Linde avea s-o audă mai târziu, într-altă variantă, mult mai hazlie şi cu alt sens, maică-sa o privise rece şi, cu glas la fel de îngheţat ca şi privirea, îi spusese printre dinţi: «mâine-poimâine ai să şi fumezi». Începuse să fumeze abia când se-mbolnăvise maică-sa, trebuind să-şi ocupe cu ceva mâinile care-i tremurau ziua de oboseala veghilor din timpul nopţii, şi să-şi potolească într-un fel oftatul nervos involuntar, trebuind, în sfârşit, să-şi ajute cu ceva stăpânirea de sine. De mică, învăţase că nu-i frumos să vorbeşti despre bolile, despre defectele şi despre necazurile tale. Poate că firea ei închisă era înnăscută, iar educaţia nu făcuse decât s-o accentueze. Colegii şi-nchipuiseră în tot acest timp că slăbiciunea şi paloarea ei se trăgeau din cine-ştie-ce iubire ne-mpărtăşită sau de pe urma cine-ştie-cărui bărbat care-i făcea zile fripte, profitând de inocenţa ei de provincială cumsecade şi urâţică. Nu le spusese colegilor, fiindcă nimeni n-o întrebase, din discreţie, poate, sau poate că unui om sănătos şi activ îi e de-ajuns grija lui, a familiei lui, a zilei de mâine, el n-are timp s-asculte necazurile altuia, pentru care nu poate şi nici nu este dispus să facă nimic, fiindcă nu poţi ajuta pe toată lumea, viaţa fiind prea scurtă ca să ţi-o iroseşti cu necazurile altora. Iar ea fusese-atât de obosită şi de ocupată cei trei ani cât

mamă-sa nu se mai putuse da jos din pat, că n-avusese timp nici măcar să-i fie milă de ea însăşi, dară să se plângă altora. Nu făcea economie de mişcare şi de energie – singura ei avere – cheltuindu-le fără niciun gând că aveau să-i mai trebuiască şi după moartea mamă-sii. N-avusese nicio speranță că mamă-sa avea să se facă bine, spera doar într-o prelungire, dar nu într-o prelungire a omului imobilizat, care nu se poate gândi la altceva decât la boala lui şi la moarte. Oricât de dragă şi de-apropiată îi era maică-sa, din momentul când nu se mai putuse ridica din pat, îi dorise moartea. Trei ani, petrecuți zi de zi şi noapte de noapte lângă patul ei, o făcuseră să ştie că, fără să fii un monstru, unui bolnav incurabil îi doreşti moartea. Mamă-sii nu-i spusese ce boală avea. I-ar fi spus dac-ar fi ştiut că, aflând acest lucru, mamă-sa ar fi avut posibilitatea să trăiască altfel, împlinindu-şi dorințele, călătorind, petrecând. Era inutil s-o amărască în plus, când singurul lux pe care şi-l putea îngădui era să trăiască şi-atât. Mamă-sa murise dis-de-dimineață. Linde făcuse ordine în casă ca-n toate zilele, dăduse telefon la slujbă că nu putea veni şi-i anunțase pe vecinii de-alături. Îndatoritori, vecinii se oferiseră să facă formalitățile de-nmormântare. Când se-ntorseseră o găsiseră pe Linde dormind în bucătărie cu capul pe masă. Se-aşezase pe un scaun să se-odihnească două-trei minute şi nu mai avusese putere să se ridice. Apoi, toropeala şi-o linişte coborâtă ca din altă lume o doborâseră. Starea asta, devenită în zilele care urmaseră un fel de leşin pe picioare sau de somnambulism, o făcuse să simtă moartea mamă-sii ca pe-o rană gata cicatrizată. Moartea nu fusese de altfel decât un epilog al durerii şi-al spaimei trăite în anii de boală. Epuizarea fizică cerea, printr-o lege-a echilibrului, cel puțin tot atâția ani de odihnă. Colegii şi vecinii o credeau, după o formulă devenită clişeu, zdrobită de durere; ea era zdrobită de oboseală.

Linde se gândea că doliul vestimentar fusese inventat

pentru a simboliza durerea şi, în egală măsură, pentru a scuti familia mortului de efortul pe care-l cere îmbrăcămintea variată. Ea-şi văpsise în grabă două rochii, una subţire şi alta mai groasă. Mergea la slujbă, unde nu putea să nu meargă, vorbea puţin – fiindcă şi vorba era o cheltuială de energie – iar odată ajunsă acasă, îmbuca ceva în mare grabă şi pe urmă dormea. Abia la vreo două luni de la moartea maică-sii începuse să simtă un gol. Ca să-şi alunge tristeţea, se gândea numaidecât la nopţile nedormite, la crizele de sufocare-ale maică-sii şi, fără să vrea, ofta uşurată. Mai târziu, când o-ntrebase cineva de ce se măritase aşa de târziu, îi răspunsese «fiindcă n-am avut timp când ar fi trebuit». «Nici vreo dragoste?», continuase curiosul. «Nici pentru asta n-am avut timp». N-avusese timp să viseze, să stea cu privirea şi cu gândurile duse, ori să se plimbe, să meargă pe la cinematografe, mai ales că nimeni nu insistase prea mult. Altă femeie, rămasă atâta vreme singură, mai ales când nu e deloc frumoasă şi nici bine-mbrăcată, ar fi fost descurajată, posacă, arţăgoasă poate. Boala maică-sii şi indiferenţa celor pe care-i crezuse apropiaţi până atunci îi dăduseră un fel de imunitate la amărăciune şi la durere, aşa că orice-ar fi urmat după această încercare nu putea fi decât o variaţie minoră pe-aceeaşi temă. Oricât de mult ar fi supărat-o Marian, îl ierta pentru că n-o lăsase singură; avea grijă să-i dea impresia că participă la suferinţa ei, că boala ei era ceva care-l afecta, pe care-l împărţea cu ea. Îl iertase şi-l ierta şi-acum, fiindcă-i arătase că există o solidaritate între oameni, dincolo de dragoste, de rudenie şi chiar de prietenie. Fiecare purta în el păcatele a generaţii din neamul lui şi mai ales păcatul unei anumite imagini pe care şi-o formase despre viaţă, fără vina lui, conformă cu originalul ce i se oferise. Erau prea puţini cei care-aveau puterea să azvârle tot ce moşteniseră şi tot ce-nvăţaseră şi crezuseră până la un moment dat, şi să se reinventeze, să fie creaţia lor înşişi. Inerţia era cea mai puternică forţă împotriva căreia aveau

de luptat. Aşa cum ea, cu-ncheieturile masive şi cu mersul apăsat al străbunilor cruciaţi, purta în sine dorinţa de ordine şi nevoia de dominaţie, trădate de voce în care, măcar de două-trei ori pe zi, răsunau tonuri de comandant de oşti, aşa şi el, cu mâinile lui înguste şi fine, cu degetele prelungi şi de-aceeaşi grosime pe toată lungimea, mâini de heruvim negru, cu mersul lui legănat, cu gura care-amintea de descendenţa omului din maimuţă, purta în el o intoleranţă alergică faţă de ordine, o dorinţă de libertate – libertate pe care-o folosea tot alăturea cu drumul – de *dolce farniente,* de ore-ntregi de nemişcare-a corpului şi-a minţii, după care să se simtă toropit de-o oboseală inexplicabilă, adunată poate de zecile de generaţii de ţigani nomazi din familia lui dinspre mamă. Mama lui Marian, albă la piele şi cu ochii verzi ca iarba coaptă, fusese-o femeie harnică şi toată viaţa căutase să-şi poată ţine casa, bărbatul şi copilul în aşa fel încât nimeni să nu poată spune despre ei «ca la ţigani». Cam o dată pe an, atavismele ţigăneşti, reprimate cu-atâta îndârjire, răbufneau, şi-atunci răposata coana Micşunica se-ncuia-n casă, bea rachiu, îşi punea la gât salba de mahmudele moştenită de la tat-său, şi cânta, când mai tare, când mai încet, pocnind din degete, cântece ţigăneşti de şatră. Două-trei zile după beţie, deşi trează şi curarisită de una singură cu un borş bun de ştevie sau de ştir, umbla ca duşii de pe lume, cu ochii verzi întunecaţi de-o mâhnire-adâncă şi depărtată, cu-o privire care tânjea după cine-ştie-ce paradis pierdut al închipuirii. Albă cum era şi cu ochii verzi, dacă n-ai fi ştiut n-ai fi zis că Micşunica era ţigancă. Pielea arămie cătrănită a lui fiu-său scosese din nou la suprafaţă pielea unsă cu slănină şi bătută de vânturi a neamului de nomazi, rătăcind cu corturile din Asia până la Atlantic. Marian suferea bine-nţeles din pricina culorii lui cum suferă oricine face parte dintr-o minoritate neprivilegiată, oricine care se singularizează de ceilalţi, dar nu prin glorie. Ne-nzestrat cu destulă deşteptăciune ca să ia

lucrurile aşa cum erau, nu-nceta să fie lezat şi uneori îndurerat chiar de-acest element care-l distingea de massă şi din cauza căruia, pentru a-şi disimula umilirea, îşi lua un aer arogant de ființă superioară şi jignită de tot ce sufla-n jurul ei. Şi Linde făcea parte dintr-o minoritate, dar minoritatea ei era o minoritate pe care nu massa o respingea, ci ea respingea massa, găsind că e nedemn să te-amesteci cu cei care nu sunt de-un neam cu tine. Erau, într-un fel, doi dezmoşteniți; el prin culoarea pielii, ea fiindcă avea un cap lung şi urât, semănând mai mult cu armura şi cu caii străbunilor cruciați. Era sigură că pielea ei lăptoasă îl atrăsese pe bărbatu-său, şi poate curățenia şi ordinea tiranică din casa ei, în care toți ciucurii de la covoare stăteau aliniați ca şi când ar fi aşteptat să bată tobele, să sune trâmbițele, să pornească bătălia. Deşi maică-sa murise cu câțiva ani înaintea căsătoriei ei cu Marian, Linde simțea cum i se-ndeseau bătăile inimii când se gândea la dialogul pe care l-ar fi avut cu maică-sa dac-ar fi trebuit s-o anunțe că se măritase cu un bărbat pe jumătate țigan. Ar fi fost un monolog, într-un moment de extenuare, când, după nopți şi nopți în care şi-ar fi pregătit degeaba tot felul de discursuri despre iubire şi despre egalitatea-ntre neamuri şi rase, puterile ar fi lăsat-o şi-ar fi simțit că trebuia, atunci ori niciodată, să-i spună pe nerăsuflate şi doar în câteva cuvinte. După ce s-ar fi uşurat de povara asta, ar fi trebuit să se-aşeze ca să nu cadă jos de sfârşeală. Era sigură că la fiecare cuvânt al ei, trăsăturile mamă-sii s-ar fi-năsprit ajungând până la urmă impenetrabile ca ale unei statui, trăsăturile omului care caută să se-ntărească pentru a suporta cu demnitate încă o lovitură nemeritată a sorții. Numai bărbia nițel ridicată şi azvârlită voluntar înainte, cu vinele gâtului întinse, făcând aproape nişte triunghiuri cu gâtul, ar fi arătat că se simțea jignită. Deşi mamă-sa nu pomenea de obârşia lor, în tot ce făcea, în acea ordine mândră din ținută şi din casă, în puținătatea vorbei, se vedea orgoliul reținut al omului conştient de

superioritate lui. Linde, trebuia să recunoască, în timpul căsătoriei cu Marian, la câteva zile o dată repezea înainte bărbia ei disproporționat de lungă, repetând involuntar gestul de superioritate jignită al maică-sii. Atunci, era mai nemțoaică decât oricând.

Ținând seama de toate defectele pe care le-avea bărbatu-său, se-ntreba dacă în alte condiții nu l-ar fi lăsat. Lui i s-ar fi părut o laşitate din partea ei, fiindcă n-ar fi crezut că se despărțea de el ca să fugă de defectele pe care le-avea, ci ca să fugă de culoare pielii lui, pe care, depăşind faza de entuziasm a iubirii de la-nceput, nu mai avea curajul s-o suporte-n văzul lumii. La fel cum, dacă el ar fi lăsat-o după boală, după operație, ei i s-ar fi părut că nu de spiritul ei tiranic teuton şi nu de ordinea care pe el îl punea într-o stare de inferioritate ar fi vrut să fugă, ci de trupul ei ciopârțit, de om bolnav pe care înaintea morții îl aşteaptă chinuri care de multe ori îl scot din rândul oamenilor. Stăteau împreună fiindcă nu puteau trăi unul fără altul, deşi nici unul cu altul nu s-ar prea fi putut spune că trăiau. În ultima vreme, viața cu Marian era din ce în ce mai greu de suportat. Îi rămăsese o mică moştenire de la taică-său, pe care nu se lăsase până n-o cheltuise pân' la ultima lețcaie; poate pentru că ei i se-apropia sfârşitul, pentru că şi el ştia şi ea ştia, şi fiecare ştia că celălalt ştie, dar n-avea niciunul curajul să vorbească despre asta? Era o-ntrebare căreia Linde nu-i răspundea, fiindcă un răspuns argumentat şi fără bunăvoință ar fi-ntristat-o şi mai mult. Înaintea ultimei internări la spital – era sigură că era ultima – chemase o femeie să-i scuture, iar ea făcuse ordine atât cât o lăsaseră puterile. Ca din întâmplare, aşezând în sertarul de sus al studioului toate actele, i le citise lui Marian unul câte unul ca să-i atragă indirect atenția unde avea să le găsească la nevoie, iar deasupra tuturor hârtiilor pusese, citindu-i-o de-asemenea, lista cu bucățile de pe banda de magnetofon, alese de ea, care fuseseră cântate la incinerarea socrului ei, mort cu câteva luni mai

înainte. Îşi făcuse un fel de testament oral, cu aerul de-a spune ceva obişnuit. Voise ca-nainte de-a pleca să dea cât de cât odăii în care trăise o înfăţişare asemănătoare cu ceea ce-ar fi vrut să fie viaţa ei. Se internase ca să-l scutească pe bărbatu-său de-a fi martorul ultimelor ei chinuri şi ca să se scutească pe ea de prezenţa vecinilor care, din solicitudine şi din curiozitate, ar fi venit mereu s-o vadă, simţindu-se obligaţi să vorbească mult, să fie veseli, ca să-i distragă atenţia de la boală şi mai ales de la sfârşitul care se-apropia; se internase şi pentru că la spital avea să aibă un pic de odihnă, ca să poată să gândească: la ce anume nu ştia, dar ca să gândească. Ea avusese prea puţin timp să gândească. Nu ştia dacă asta i-ar fi folosit la ceva şi dac-ar fi făcut-o mai fericită. Fericită n-avusese motive să fie, dar bucuriile pe care le-avusese, puţine la număr, le primise cu braţele deschise, convinsă tot timpul, în ciuda vieţii pe care-o dusese, că omul e făcut să fie liber şi fericit. Pentru unii, bucurii erau numai reuşitele, planurile duse la bun-sfârşit; pentru ea, o bucurie era o zi sau câteva ceasuri petrecute într-o tovărăşie plăcută, cu oameni inteligenţi şi voioşi; o carte bună, un film bun, o zi de vacanţă la mare, în care făcuse pluta pe valuri şi se simţise liberă ca păsările cerului, sau chiar o zi când, fără să mai care sacoşe, se uitase în voie la vitrine, închipuindu-şi cum i-ar fi stat îmbrăcată în stofele şi-n mătăsurile dindărătul geamului. Bucuria n-avea nicio legătură cu ceva material. Era un fel de încetare a oricărei dorinţe. Toate bucuriile erau catalogate în amintirea ei şi când se simţea prea copleşită de amărăciune sau de oboseală, sau când voia să-şi ofere un gând plăcut şi-atâta tot, din sertarul ăsta scotea câte un moment care-o făcea s-adoarmă împăcată. Viaţa ei nu era o reuşită, fiindcă undeva se strecurase, desigur, o greşeală de calcul. N-avusese niciun moment convingerea că soarta se-nverşunase împotriva ei. I se părea că totul era făcut pe lume ca să fie trăit de cineva. Asta fusese porţia care-i revenise ei, potrivit cine-ştie-cărei legi a

hazardului. Nu se simțea nedreptățită. În patul de spital din rezerva unde acuma stătea singură – o ultimă delicatețe din partea doctorului care, ştiind că zilele pacientei erau numărate, se străduise să-i ofere confortul ce se poate oferi într-un spital – în patul ăsta alb şi curat, avea timp să gândească. Într-un roman sau într-o piesă, acum când oamenilor le e groază de patetic şi le e ruşine să se-nduioşeze, dacă cineva şi-ar fi pus întrebarea pentru ce trăise, la ce-i folosise viața, această întrebare ar fi sunat desuet, poate chiar ridicol, pentru mulți. Dar pentru că ea nu făcea literatură, se-ntreba la sfârşitul vieții, pentru ce trăise. Întrebarea nu se rezuma la ea, îi cuprindea pe toți cei care n-au copii, nu fac nimic important în viață şi nu se pot măcar lăuda că au trăit după pofta inimii. Dacă i s-ar fi dat o nouă viață pe care s-o poată trăi aşa cum ar fi vrut, n-ar fi ştiut să spună cum anume ar fi trăit-o, fiindcă nu-şi făcuse nicio imagine a unei vieți perfecte. Ştia numai că ar fi acceptat să trăiască oricâte vieți, chiar identice cu cea pe care-o trăise. I se părea că ea, cu experiența ei umilă şi fără satisfacții, fusese o cantitate şi-o entitate, nu ştia dacă întâmplătoare sau obligatorie, într-un fenomen universal. Nu făcuse nimic important şi demn de reținut; trăise şi nu-ncercase deloc să tragă chiulul, trăise din răsputeri şi se luptase să păstreze viața maică-sii şi pe-a ei. Acum trebuia să se-nvețe cu gândul renunțării şi-al despărțirii. Era momentul când nu trebuia să se-nverşuneze şi să se-agațe cu disperare. Viața nu era o joacă de copii; pentru cine-o trăia conştient era gravă şi sobră şi-aşa trebuia să rămână până la capăt.

Ca în toate momentele grele prin care trecuse, şi-acum se ducea cu gândul la câte o întâmplare care-o încântase şi care pusă alături de altele-asemănătoare s-ar fi putut numi fericirea ei, a ei în măsura în care momentele-acelea îi aparțineau, fiindcă altminteri fericirea ei era asemănătoare cu a altora, adică un fel de aglomerare de piese disparate sau mai degrabă un fel de *puzzle* în care

ici-colo se potrivea câte o piesă cu tabla-model – imaginea despre fericire – pe care cu niciun chip n-o puteai umple, aşezând cuburile în ordine, unul lângă altul. Îi plăcea să-şi aducă aminte după-amiaza petrecută cu ani în urmă împreună cu Catrina pe o terasă de la malul mării. Terasa era pustie, iar ele două, la umbra castanului, cu paharele pline cu vin de porto, păreau două naufragiate pe care soarta le-a mânat spre un țărm liniştit, unde aveau să-nceapă o viață fără griji. Pe ea din interes n-o invita nimeni, fiindcă era o ființă prea oarecare, o măruntă funcționară, fără neamuri şi fără relații sus-puse. Dacă vreunui bărbat i s-ar fi năzărit s-o invite, în niciun caz n-ar fi invitat-o la vin de porto.

Născută într-o locuință somptuoasă, între lucruri alese şi scumpe, fiica unui vestit om de ştiință, celebritate la nivel internațional, vestit pe plan autohton şi prin cuceririle lui feminine – pentru el o dată o femeie se omorâse, alta îl amenința că se omoară dac-o părăseşte, alta îi făcuse un copil nelegitim, iar nevastă-sa nu l-ar fi părăsit în ruptul capului – fiică a unui asemenea tată, Catrina îi semănase întocmai. Îşi impunea o disciplină tiranică în meseria ei, unde niciun efort nu i se părea de prisos; socotea însă că, purtându-se atât de aspru cu sine acolo unde n-avea dreptul să improvizeze, în rest îşi putea îngădui să trăiască sub impulsul momentului, fără a se gândi prea mult. Tot un impuls de moment o făcuse s-o invite pe Linde. Linde ştia. Catrina era fidelă câtorva oameni. Ceilalți erau oamenii momentului, cei care-i ieşeau în cale, şi ei trebuia să fie cât mai mulți şi să se schimbe cât mai des, ca viața să nu i se pară monotonă. Peste amestecul ăsta de seriozitate şi de superficialitate, care de fapt se trăgea din teama de vid, se-ntindea o bunătate adevărată, înțelegere pentru toate păcatele şi iertare. În după-amiaza aceea, pe terasă, vocea joasă a Catrinei, cu modulări grave, în atmosfera de sfârşit de vară, când soarele se domolea şi când anul începea să-ncline steagul, cu mâna pe paharul de porto prin al cărui

chihlimbar trecea câte o rază oblică, Linde avusese revelaţia Catrinei şi revelaţia că nefericirea, în sensul de insatisfacţie şi de sentiment al eşecului pe plan intim afectiv, este bine-mpărţită la mai toată lumea. La un moment dat, n-o mai urmărise pe Catrina; valurile se izbeau de stânca ţărmului, acoperindu-i vocea; cuvintele se pierdeau, plecau cu valurile-n mare. Linde ştia însă ce spunea Catrina; de fapt, ceea ce avea ea să-i transmită era o stare de spirit, iar acest transfer se făcuse. Catrina avea nevoie să facă un dar cuiva, să aibă un moment de comuniune cu cineva care să nu râdă şi să n-o judece, îi trebuia să aibă impresia că cineva o înţelegea. Şi nu se-nşelase. Se ridicaseră de la masă, Linde punând fără nicio vorbă dopul sticlei de porto în geantă, amândouă cu certitudinea că realizaseră un moment de perfecţiune, fiindcă orice înţelegere între un interlocutor şi-un ascultător, când nu este vorba numai de comunicare pe plan intelectual, este un moment de realizare a perfecţiunii. Privirea lor la despărţire, felul în care îşi strânseseră mâna, fără vorbe, fără efuziuni, erau de asemenea o atingere a perfecţiunii. Era singura ei amintire despre relaţiile ei cu oamenii, în care nu exista nicio fisură. Ea şi Catrina se pierduseră din vedere şi nu-ncercaseră să se regăsească; aveau prea multă treabă, erau prea tracasate, dar poate că le era şi teamă să nu strice cu ceva imaginea acelei după-amieze. Trecuseră patru, cinci, şase ani? Ea purta şi-acum în geantă – a câta de-atunci încoace? – dopul sticlei de porto. În jurul lui, pe partea pe care intră în sticlă, scria, cu capitale, FERREIRA. Îşi aducea aminte şi eticheta metalică, «vinho de Porto». Acum, ţinea dopul în buzunarul pijamalei, îl lua în mână şi se uita la el, repetând cu gândul aiurea «Ferreira, Ferreira, Ferreira», numele unui negustor de vinuri, probabil, care pentru ea avea rezonanţele unei incantaţii magice, din limba unei populaţii exotice şi enigmatice. În ultimele zile, avea mereu crize de sufocare; butelia şi masca de oxigen erau lângă pat, iar doctorul

venea mereu s-o vadă. Nu mai putea mânca, fiindcă nu putea înghiţii. Îi făceau perfuzii cu glucoză. Ca să prelungească o rămăşiţă de viaţă. Îl întrebase pe doctor, mai mult prin semne, de ce-i mai făceau perfuzii.

— Trebuie.

Nişte legi nescrise prescriau să faci tot ce poţi cât timp omul respiră.

Astăzi, după ce-i trecuse criza de sufocare, doctorul o-ntrebase de mai multe ori dacă dorea ceva sau să vadă pe cineva. Îngrijorarea asta bine deghizată sub zâmbete şi sub un ton de persoană adultă care vrea să satisfacă un moft de copil era pentru ea semnalul că mai avea foarte puţin. Dorea un singur lucru: *atunci* să fie singură, sau cel mult să fie lângă ea doctorul sau sora Liliana. N-ar fi vrut să fie vreun prieten sau Marian, fiindcă dacă avea să fie conştientă i-ar fi fost şi mai greu să vadă lacrimi, s-audă suspine, în sfârşit...

Îi făcuse doctorului semn să se-apropie ca s-o poată auzi, fiindcă vocea ei ajunsese o şoaptă.

— Vă rog să-l anunţaţi pe soţul meu *după,* vă rog foarte mult.

Doctorul plecase numaidecât din rezervă. Sora Liliana îşi făcea de lucru într-un colţ. Lindei i se părea că pune nişte pilule în pungi. Ar fi vrut să ridice capul, dar n-avea putere, îi era însă grozav de bine. Se simţea uşoară şi-avea chef să se plimbe. Copacii trebuie să fi-nmugurit de-o lună, de când era ea în spital. Pe timpul copilăriei, la vremea asta, pe lângă scara acoperită, merişorul şi tufele de agriş erau verzi, iar sus, în cimitir, lumea curăţa iedera de uscături, şi semăna iarbă. Sus în cimitir. Iar ea şi mama ei începeau să stea pe terasă, în orele calde, şi depanau sculuri de lână şi de bumbac colorat. La ea acasă acum poate era plin de muşte. La crematoriu era curat, era multă ordine şi fugile lui Johann Sebastian Bach. Aşa fusese şi la socru-său, aşa, da. Iar la mare. Marian pe unde-o fi fost la ora asta? Şi pe urmă ce-avea să facă? Ea... La mare, acum... Castanul o mai fi fost pe

terasă? Probabil; copacii trăiesc mult, sau poate, cine ştie, au şi ei bolile lor. Ce culoare avea sticla de porto? Verde-închis, maroniu. I se părea că-nvârte dopul în mână. Ce bine era, răcoare, parcă adia briza şi parcă se-auzea un val care se izbea de faleză, pe undeva pe-aproape.

Da, era chiar pe terasă, la apusul soarelui, iar briza era mai răcoroasă.

Stătea cineva alături de ea, iar ea voia să-i comunice, să-i spună ceva important. Persoana asta necunoscută, îmbrăcată în alb se-apropiase. Ce-avusese de ghid să-i spună? A, da, îşi aduse aminte: «Ferreira, Ferreira…».

OMUL CU FLORILE TĂIATE

Visam că mă aflu în cadrul unei mari întruniri – era multă vreme de când nu te puteai afla decât în cadrul a câte ceva şi nu în afară – prezidată, se-nțelege, de-un prezidiu, aliniat strâns, la o masă lungă, acoperită cu pluş albastru, cu flori, nu mai ştiu de ce culoare, puse-n vaze transparente, cu două căni de sticlă, transparente şi ele, cu toartă, pline cu apă, cu două tăvi cu pahare aliniate cu fundu-n sus, circular, în jurul cănilor. Cui îi era sete-şi turna apă-n pahar, fără să-l întoarcă-n poziție normală, cu gura-n sus, dacă asta este poziția normală a unui pahar, iar apa intra perfect într-însul; cel însetat ducea paharul plin la ureche, iar urechea absorbea lichidul. Nu se făcea nicicum că viața mea de pân-atunci s-ar fi desfăşurat printre altfel de oameni decât cei din prezidiu, adică prevăzuți cu urechi absorbante sau măcar cu o ureche absorbantă, şi printre altfel de pahare decât dintr-acelea care se umpleau cu gura-n jos, datorită cine ştie cărei ciudate capilarități a sticlei. Deci, aceşti oameni şi-aceste pahare făceau parte din decorul meu de fiecare zi şi n-aveau de ce să mă surprindă. Şi, totuşi, deodată m-a cuprins o revoltă amestecată cu uimire. Neputând să-mi înfrânez aceste sentimente, m-am trezit în picioare, protestând. Prezidiul manifesta o mirare placidă în fața protestului meu, găsind intervenția deplasată, iar paharele, incriminate şi ele în pledoaria mea anti-, emiteau un clinchet plictisit. Toate descoperirile mele aveau să fie subite. În focul expunerii, uitându-mă țintă în ochii fiecărui membru din prezidiu, pentru a mări forța de persuasiune a spuselor mele, băgăm de seamă că aceşti ochi erau în unanimitate strabici, realizând performanța de-a însuma cele două tipuri de strabism, convergent şi divergent, iar în locul pleoapelor aveau un fel de obloane mici, aşezate orizontal, monoplan. Îndată ce-mi fixam privirea într-o pereche dintr-acest fel de ochi,

obloanele coborau brusc, iar privirea mea se zbătea zadarnic să le pătrundă opacitatea. Descopeream că preşedintele prezidiului era un robot alimentat de-un şir de roboţei care stăteau aliniaţi în spatele lui, la o distanţă respectuoasă. Robotul, deşi construit ca toţi semenii lui, era neînchipuit de uman, iar mâinile lui erau mâini omeneşti, adevărate, din carne şi din oase, cu singura deosebire că aveau unghii metalice dinţate. Urechile erau omeneşti sută la sută ca formă, formaţie, aptitudini, predispoziţii şi material component. Trecând anterior printr-un proces de îmbunătăţire, erau fixate de capul robotului-preşedinte printr-un pivot care le permitea rotirea în direcţia celor patru puncte cardinale, după necesitate, adică după direcţia din care venea sunetul. Se făcea că la vremea aceea existau doar cele patru puncte cardinale clasice; ne aflam deci în epoca anterioară apariţiei celui de-al cincilea punct cardinal care, după multe controverse, fusese botezat *Punctul cardinal interstiţial variabil numărul 5* sau *Punctul cardinal printre ele,* a doua denumire fiind considerată mai accesibilă masselor largi, care altfel ar fi riscat să folosească anapoda acest nou punct cardinal, a cărui descoperire constituia mândria ştiinţei moderne. Mi-aduc aminte că mă mirasem cum putuse apărea un nou punct cardinal. Înţelegeam că putuse fi *descoperit* cu întârziere, dar mi-era cu neputinţă să cred în *apariţia* lui. Ciudat, nu mă-ndoiam niciun pic de existenţa lui. Genialitatea acestui punct cardinal consta în labilitatea şi-n varietatea infinită a poziţiilor sale care, în linii mari, urmau – când sensul acelor de ceasornic, când pe cel invers. Repet: nu mă-ndoiam de existenţa punctului 5. Era indubitabilă, punctul 5, fiind punctul-cheie al vieţii omului contemporan. Când îmi manifestasem mirarea dezaprobatoare faţă de teoria cu privire la apariţia punctului 5, punct care trebuia să fie vechi de când lumea, dar care până la un anumit timp se manifestase mai puţin evident, fusesem considerat retrograd,

duşmănos, piedică, stavilă (şi alte sinonime ale lor) în calea progresului ştiinţific. Îmi zisesem că progresul ştiinţific trebuia s-o ducă tare greu dacă putea fi atât de uşor vătămat şi stăvilit. Mă simţisem copleşit de-un sentiment de profundă compasiune faţă de-acest oropsit şi nedreptăţit. Socotisem că era nedemn să dai în cei slabi şi mă potolisem. De-altfel visul venea peste mine năvalnic.

Întorcându-ne la oile noastre, robotul-preşedinte păstrase în mâini şi-n urechi o sensibilitate omenească 1.000 la sută. Îmi dădeam seama de acest lucru văzând cum cei din prezidiu, mai pe faţă, mai pe ascuns, mereu se aplecau şi-i şopteau la urechea sistem radar sau îi gâdilau podul palmei. În ochii robotului-preşedinte se-aprindeau tot felul de culori, corespunzând efectului celor auzite şi impresiilor captate pe cale tactilă. Cei din prezidiu, oameni banali, alcătuiţi din carne şi oase vreau să spun, imitau, vestimentar, stilul robot; aveau capul încadrat în cutii de oţel, mâneci şi vestă din acelaşi material. Chiar şi în cadrul adunării generale se observau timide încercări de imitare a acestui stil. În orice caz, afară de mine, cei care se manifestaseră pe cale verbală îşi compuneau voci-robot, cu inflexiuni impersonale, cu o rezonanţă uşor lugubră şi cu accentele căzând în frază pe alte cuvinte decât ar fi fost firesc în limba noastră maternă. Toate aceste elemente făceau ca intervenţiile concetăţenilor mei să semene cu o traducere dubioasă dintr-o limbă de alt tip sonor decât limba noastră. Vocile altora erau o îmbinare bine dozată de voce-robot şi de voce umană acordată-n registru duios, în tonalitate de autoînduioşare, cu o claviatură întreagă de sinceritate, pornind de la stins-minor către glorios-major, în care străbătea şi o vagă nuanţă, o bănuială de lătrat în haită, lătratul solitar, la lună, având o tentă melancolică ce-l deosebea de lătratul-mijloc de comunicare. În toate intervenţiile sonore ale concetăţenilor mei, «am» şi «vom» reveneau cu o frecvenţă atât de ridicată, încât la un

moment dat, suprasaturând orice enunț, ajungea, pentru cei mai mulți, un leit-motiv fără niciun efect. În mine însă, creându-se o tensiune psiho-nervoasă de natură alergică la auzul acestor două vocabule, tresăream în ritmul lor, intrând într-o stare de alertă înainte ca ele să fie pronunțate; din cauza hiperfrecvenței lor n-aveam timpul necesar unei acalmii eficace. Săltăm tot timpul pe scaun ca sub acțiunea unui resort interior malign. Să fi fost interior resortul? La un moment dat, robotul-preşedinte se ridica maiestuos desfăşurându-se din toate încheieturile lui metalice, şi-şi regla vocea pe registrul persuasiv-prin-mari-mijloace, în tonalitate înaltă şi-n intensitate destinată marilor spații. Într-o atitudine deferentă, roboțeii stenografiau şi imprimau spusele de o importanță istorică ale mai-marelui. «Am» şi «vom» erau la fel de abundente în discursul mai-marelui ca şi-n ale subalternilor, care se aflau față de acesta într-o subordine alternată sau într-o alternanță subordonată, la alegere. Această alegere era o manifestare pertinentă a liberului-arbitru. Trebuia să recunosc că discursul mai-marelui dispunea de încă o vocabulă, compusă de data asta, şi-anume de vocabula «se va», mult mai valoroasă prin impersonalitatea ei decât «am» şi «vom» cu care-şi disputa frecvența. În momentul când pronunța «se va», în glasul mai-marelui apărea pe lângă răceala-robot, şi răceala glasului de oracol care-ți vesteşte evenimente ținând de imanență; apoi, într-o cascadă umanizantă, pentru a oferi un *respiro* adunării căreia-i pierise răsuflarea la auzul fatidicului «se va», preşedintele-robot se-ntorcea la mai intimele «am» şi «vom». Discursul mai-marelui era o alternanță de valuri «am», «vom» şi «se va». Valurile «se va» aveau altă înălțime față de cele «am», «vom», creasta lor situându-se măreț şi abrupt peste orice talaz posibil. Apoi robotul-preşedinte, pliindu-şi încheieturile metalice se-aşeza demn şi plin de importanța sa şi-a momentului. Determinarea posesivă diferea în raport cu posesorul şi cu împrejurarea. Când posesorul şi împrejurarea se aflau

plasate în fruntea unei ierarhii, raportul de posesiune se exprima prin adjectivul *său-sa, lui-ei.* Deşi din aceeaşi categorie, sunând vulgaro-familiar. Când mai-marele luase loc, urmase un zâmbet de încântare. Apoi doi roboţei-aspiranţi sau mai degrabă aspiranţi-roboţei – robotizarea lor, începută cu dinţarea unghiilor nu era completă, capul lor prezentând nu numai orificiul destinat comunicării cu punctul cardinal interstiţial variabil numărul 5, tipic unui cap de robot (placat obligatoriu pe cele şase laturi ale sale), ci şi lipsa plăcii dinspre nord – porneau prin sală şi distribuiau nişte hârtii tabel care purtau, în capitale, titlul *Se va.* La stânga tabelului era o rubrică intitulată *Am,* la dreapta o rubrică intitulată *Voi.* Sub fiecare figurau o groază de cifre. Pe mine m-apucase un tremurat provenit din enervare amestecată cu frică. Deschideam iar gura să protestez, dar glasul mi-era-năbuşit de contraprotestele concetăţenilor mei, deasupra lor detaşându-se glasurile semirobotizate ale roboţilor-aspiranţi sau aspiranţilor-roboţi, cu un ţiuit prelung, înainte de-a se regla pe-o tonalitate şi pe-o intensitate. Mi se atribuiau iarăşi nişte epitete a căror sumă era egală cu anti-. Urechile mai-marelui, sensibile şi la cele mai anemice sunete, percepuseră şi bietul meu glas pierit. Nu era deloc rău s-apleci, să roteşti urechea, în cazul *său,* şi la spusele nebunilor, căci numai un nebun se putea apuca să dea cu bâta-n baltă şi să strice frumuseţe de atmosferă festivă. Nu ştiu ce spunea mai-marele, că vocea-i era bruiată de-un bâzâit autogen tehno-entomologic, dar se făcea o linişte adâncă, iar la sfârşitul bâzâitului – ininteligibil pentru mine, mai ales sub aspectul conţinutului – mă simţeam asaltat de-un val de simpatie care se materializa în direcţia gleznelor mele sub forma unei atingeri de cozi de câine sau mai degrabă de pisică. După aceea, la un semn al mai-marelui se ridica toată lumea, deci întrunirea lua sfârşit. Auzeam un zumzet de glasuri care strigau ceva în cor şi auzeam un ropot de

aplauze în care sunetul palmelor de carne şi de oase era amestecat cu scrâşnetul metalic al palmelor de robot. Mai-marele aplauda şi el, pe urmă se-ndrepta spre ieşire, încadrat de roboţeii care pân-atunci stătuseră-n spatele său. Mai-marele făcea un ultim semn profetic, un semn cu mâna lui ciudată, omenească, prevăzută cu unghii metalice dinţate. Cineva, un robot-aspirant sau un aspirant-robot, venea la mine, mă lua de braţ şi mă ducea în faţa mai-marelui, care, supremă onoare, îmi întindea mâna lui cu unghii dinţate. Strângeam această mână fără niciun entuziasm şi fără nicio emoţie. Ce rostea glasul metalic al mai-marelui nu desluşeam, fiindcă nu mă interesa, neavând de gând să profit de pe urma atenţiei al cărei obiect eram din întâmplare. Rămâneam pe loc, nevrând să calc pe urma suitei de roboţi. O mulţime de lume încerca să mă abordeze. Eram într-o stare de mâhnire neliniştită şi irascibilă. Nu acceptam nicio mână care mi se-ntindea. Mă simţeam apăsat de ceva material, aveam tendinţa să mă cocoşez. Dar chiar mă cocoşam, eram cât pe-aci să dau cu mâinile de pământ. Lumea ieşea într-un zumzet din care, ici-colo, se-auzea ca un şuierat «am», «vom», «se va». Şi, deodată, în faţa ochilor, aveam un spectacol straniu: tuturor participanţilor le crescuse câte-o cruce pe fiecare umăr, câte-o cruce mare ca pentru răstignit. Toate crucile erau egale ca-nălţime, deosebindu-se doar prin materialul din care erau făcute: unele erau de metal subţire, altele – de os ori dintr-un plastic, poate, care imita bine osul: unele – cu desene destul de laice sau non-figurative, altele – din carton presat sau din plăci aglomerate, simple sau cu motive metalice; iar majoritatea covârşitoare – de lemn greu, care-i apăsau pe purtătorii lor făcându-i să se poticnească şi s-asude la fiecare pas. Din pieptul purtătorilor acestor cruci ordinare ieşea un şuierat plângăreţ, întrerupt de câte-un fel de sughiţ. Foarte mulţi erau beţi. Sala-ncepea să duhnească; un miros puternic de alcool prost trecea din când în când ca o pală de vânt

peste adunare. Ştiu că mă răsteam la nefericiţii aceia, care, după multe altele, mai erau şi beţi. Ruşinaţi şi trişti îşi roteau cu toţii privirea spre cei doi umeri împovăraţi de cruci. Ochii multora dădeau semne de strabism. În momentul acela, nu ştiu ce s-a petrecut în mine, dar m-a apucat plânsul. Regretam din tot sufletul că-i bruscasem pe cei purtând crucile de lemn; mirosul de băutură pe care-l exalau mi se părea materializarea unui neajuns spiritual care-i lega şi de care nu puteau scăpa în ruptul capului. Chinul lor căpăta pentru mine aspectul unei stări eternizate. În toată această deznădejde mi-aduceam aminte, ca de-un tezaur ascuns, de-o imagine ce-avea darul, ori de câte ori îmi venea în minte, să mă liniştească, să mă facă să plutesc într-un fel de catarsis. Aha, va să zică eram intelectual! Care era imaginea asta ascunsă bine-n inimă şi-n cap, ultimă resursă la caz de nevoie? Sau poate imaginile? Nu-mi aduceam deloc aminte… Tot ceea ce ştiam era că această resursă exista şi că, mai curând sau mai târziu, avea să iasă la iveală. Deodată simţeam cum ceva sau cineva mă doboară la pământ. Mă lăsau picioarele. Mă-mpotriveam cât puteam forţei nevăzute care mă copleşea, dar nu reuşeam să mă ţin drept. Oricât mi-era de silă şi de ruşine, am strigat «ajutor!». Se-apropiau, ca vai de ei, câţiva inşi purtând cruci de lemn şi mă-ntrebau ce e cu mine.

— M-apasă, m-apasă. Nu ştiu ce-i cu mine.

— Crucile, mi-a răspuns o voce subţire şi resemnată. Noi purtăm două, tu porţi trei.

— Numai eu?

— Mai sunt câţiva nefericiţi.

— De ce trei?

— Tu ştii. A treia cruce e-a ta, din tine porneşte.

— Cum?

— A crescut odată cu tine.

Mă influenţaseră spusele celor cu două cruci sau era vorba de autosugestie, nu ştiam, dar crucea asta mă chinuia atât de mult, încât nici nu le mai băgam în seamă

pe cele două de pe umeri. Fără să fi priceput prea bine ce hram avea cea de-a treia cruce – aceea cu care era blagoslovită doar o minoritate – m-a apucat curiozitatea în privința celorlalte două, despre care credeam că erau purtate nu numai din mimetism, ci şi ca element al unei uniforme.

— Dar cu perechea de cruci de pe umeri ce este?

— Ce să fie?

— Ale cui sunt?

— Ale cui? Ale tale, ale mele, ale fiecăruia-n parte.

— Atunci prin ce se deosebesc de asta, a treia, pe care-o poartă numai unii?

— Cele două sunt tot ale tale, dar n-au crescut odată cu tine. Pe-astea ți le-au dat.

— Cine?

— Alții.

Nu mă puteam concentra prea mult asupra acestei revelații sibiline, fiindcă apăruse cineva: o voce mai degrabă, care explica tuturor celor care n-apucaseră să plece de-acolo, cât de important era să escaladăm Palatul Dogilor. Această acțiune era expresia unui ideal de la a cărui cucerire n-aveai voie să te sustragi. Exact atunci a țâşnit în mine imaginea a cărei bănuială era banul meu alb pentru zile negre. Mă vedeam trecând cu mama de mână în parcul copilăriei mele, prin aleea cu spaliere de glicină. Aleea aceea coborâse pe pământ pentru mângâierea şi pentru liniştea sufletelor. Mama-şi închipuia că astfel era dat să fie potecile din lăcaşul cetelor îngereşti. Oamenii treceau tăcuți pe aleea glicinelor, punte neînchipuit de frumoasă între cer şi pământ, unde ți s-ar fi părut firesc să-ți iasă-n cale o vedenie înaripată care să te ia de mână şi care să te ducă pe-un tărâm al glicinelor eterne.

Glasul ne-ndemna într-una să pornim la escaladarea Palatului ducal. Şi noi porneam, unii strigând «ura!», sincer entuziasmați, alții, mai puțin expansivi, tăcând.

Clădirea în care fusesem întruniți se afla situată la o distanță apreciabilă de-un ocean sau de-o mare, porțiunea despărțitoare fiind acoperită cu nisip auriu presărat cu stele mărunte, strălucitor colorate. Mai întâi trebuia să traversăm plaja asta care mă uimea prin frumusețea ei inedită, apoi înot, pe ocean, aveam să pornim spre limanul făgăduinței. N-apucam să pun bine picioru-n nisipu-auriu că-mi şi-aduceam aminte ziua când găsisem glicinele ciopârțite şi-azvârlite la pământ, iar spalierele aşezate unul lângă altul, pe jos, ca nişte sicrie. Se făcea un nou teren de *foot-ball.* Scoteam un țipăt de durere. Nimeni nu se uita la mine, nimeni nu m-auzea în febra traversării. Subt paşii noştri, nisipul scârțâia strident, enervant. Pe de o parte aveai impresia că nisipul, cu sunetul lui, îți pătrunde-n tot corpul şi se strecoară perfid în creier, dezarticulându-ți gândurile şi dezordonându-ți mişcările. Pe de altă parte, durerea glicinelor profanate stăruia în mine – rană încă vie – iar crucile mă chinuiau una mai rău decât alta, legate-ntre ele printr-un lanț nevăzut ce-mi sfărâma cerbicea. În fața noastră, din plaja netedă țâşneau stânci abrupte, iar subt paşi, nisipul se prefăcea-n pietre colțuroase ce ne spintecau încălțămintea precară, improprie pentru asemenea drum anevoios; pielea şi carnea tălpilor ne ajunsese ferfeniță. Durerea şi imprevizibilul situației îi descurajau pe cei mai mulți, care ori se-ntorceau târâş-grăpiş spre clădirea-start, cumpănindu-şi crucile, ori se-aşezau jos şi plângeau, aşteptând probabil vreo minime. În fruntea noastră se afla un robot care păşea plin de importanță pe picioarele blindate; robotul emitea de pe-o bandă înregistrată tot felul de vorbe frumoase – rostite cu mult patos şi reverberate – peste care se-nălța cunoscuta vocabulă compusă «se va», din când în când îndulcită de mai apropiatul «vom». Cu picioare blindate, cred şi eu! Eram hotărât s-ajung la *Palazzo ducale.* Strângeam din dinți cât puteam, mânat de-o curiozitate independentă de vorbele mărețe de pe banda-robot. Mă străfulgera când

bucuria spalierelor cu glicine, când aducerea-aminte a florilor batjocorite. Trăiam într-o alternare de beatitudine cu cea mai adâncă deznădejde. Ce bine că exista Palatul ducal! Cel puțin, pân-acolo era un drum lung. Şi robotul ăsta de ce nu-şi vedea de treabă: să tacă şi să umble? Băgăm de seamă că numai noi, cei câțiva care mai rezistam păşeam pe drumul acela absurd de-anevoios, făcut parcă pentru exterminarea oricărei ființe care-avusese fantezia lipsită de simț al măsurii să se-azvârle-n asemenea aventură, numai noi păşeam pe-acest drum al plângerii, în timp ce robotul care ne dirija mergea voios pe-o potecă nivelată. Cum încerca vreunul dintre noi să treacă pe poteca robotului, acesta emitea nişte unde dureroase, care te scuturau bine şi care te-aduceau înapoi pe calea gloatei. La capătul călătoriei se afla Palatul ducal. Scoteam iar din sertar amintirea glicinelor vii. În sfârşit ajungeam la ocean; ocean se făcea că era. Gândeam că-n apa sărată aveau să ni se vindece tălpile rănite, iar crucile aveau să plutească alături cu noi. Care nu ne-a fost mirarea, când, înainte de-a ne lansa la apă, robotul ne-a fixat crucile prin legături de nedezlegat. Eram cu toții frapați de absurditatea şi inutilitatea acestei acțiuni. În programul său, robotul n-avea prevăzute răspunsuri, ci numai enunțuri imperative. Nu puteam afla de ce ne legase crucile cu-atâta înverşunare. Ne gândeam că măcar aveam să fim lăsați să plutim în voia valurilor şi-n felul acesta s-adunăm un pic de putere ca să ne putem bucura la minunata vedere a Palatului ducal. Şi-aici ne-nşelasem. Dintr-o şalupă cu motor, al cărei zbor pe apă abia-l puteai urmări, robotul ne dirija cu mişcări energice, într-un ritm care nu făgăduia să ne lase prea mult în viață. La orice-ncercare de-ncetinire din pricina extenuării, memoria ritmului reglementar ți-era împrospătată de undele dureroase pe care le lansa robotul. Mulți nu mai reacționau nici la aceste unde, fiind aproape sau chiar morți de-a binelea, ținuți la suprafață, câtva timp, de cruci; îndată ce partenerul expia (şi

expira), crucile se depărtau de el, lăsându-l singur în fața eternității. Robotul nu era deloc impresionat de straniul spectacol marin, iar noi n-aveam nici când, nici cum să-ntoarcem capul să le-aruncăm foştilor noştri parteneri o privire de rămas-bun. Nu puteam să nu remarc – remarcaseră şi alții, desigur – că banda cu vorbe frumoase mergea întruna. De fapt, mă miram eu singur că-i mai percepeam prezența, într-atât îmi erau dempuiate urechile. Ca divertisment, din când în când mai înghițeam apă oceanică şi-aveam surpriza să constat că era sărată, deşi robotul ne-asigurase că era potabilă, cu un indefinisabil parfum de roze. Aveam nevoie din ce în ce mai des de imaginea cu glicinele vii. Luptam, cu ultima energie, s-alung imaginea glicinelor ucise. Apărea ceva la orizont. Speranța ne sporea puterile. Înotam cu mare viteză, fără să mai fie nevoie de comanda robotului. Ajungeam la Palatul dogilor. Dar palatul era o cocioabă mohorâtă, cu pereții mâncați de pecingine, arătându-şi câte o cărămidă înnegrită de timp, ca un dinte rătăcit într-o gură ştirbă; laguna puțea, năpădită de plante şi de-animale marine moarte. Un fenomen unic şi incredibil făcea ca umbra şi imaginea cocioabei în apă să pară ale unui palat măreț. Îmi târam picioarele şi crucile peste umbra mincinoasă, tulburam apa cu mâinile mele umflate, încercând să aflu mecanismul acestei înşelătorii. Închipuindu-mi c-aveam totuşi vedenii, închideam ochii, dar îndată ce-i deschideam, în fața lor răsărea cocioaba; fără să mă mai las amăgit de-nşelătoarea imagine din apă şi de pe pământ, cuprins de-o furie care nu mai ținea seamă de nimic, mă repezeam cu capu-nainte şi cu cele trei cruci ale mele să dărâm cocioaba cenuşie. Mă durea amarnic fiecare izbitură dar voiam să mor la zidul minciunii. Mă trezeam înşfăcat de câțiva roboți, răsăriți acolo ca prin minune, şi băgat în cămaşă de forță. Mă deşteptam după nu ştiu câtă vreme, la balamuc. Crucile de pe umeri stăteau rezemate, pe loc repaus; de zidul din fața patului. La căpătâi se afla un doctor în halat.

— De ce nu mi-ați luat şi crucea din spate? întrebam eu.

— Fiindcă nu se poate. Aceea este crucea apăsării de sine. Când îți creşte crucea asta şi nu reuşeşti singur să scapi, să te debarasezi de ea, o duci cu tine cât trăieşti. Depinde numai de dumneavoastră, vă dați seama…

Îi povesteam tot ce se-ntâmplase cu mine, coerent, logic şi foarte obiectiv. Era o narațiune pură, lipsită de orice insinuare sau interpretare. Povesteam aşa cum se petrecuseră lucrurile, fără să le prezint într-o lumină care să mă avantajeze. Îmi dădeam seama că mă aflu într-un balamuc şi mă treceau fiorii la gândul că cineva se putea-ndoi de integritatea facultăților mele mintale. După cât mă pricepeam eu la oameni, doctorul nu se prefăcea spunându-mi că nu se-ndoise niciun moment de adevărul spuselor mele şi mai ales de integritatea mea neuro-psihică. Faptul că accepta să-mi vorbească şi chiar pe un ton degajat, ca-ntre oameni care-şi descoperă similitudini de gândire, mă liniştea într-o oarecare măsură; îmi explica, plin de indulgență comprehensivă, că trecusem printr-o criză. Fraza încheiată abrupt prin cuvântul *criză,* mult prea vast pentru a nu cere o precizare a domeniului în care se petrecuse, mă nemulțumea.

— Ce fel de criză, doctore?

— E mai bine să folosim termenul generic pentru tulburarea al cărei obiect ați fost, fiindcă precizarea domeniului nu v-ar avantaja.

— Bine, şi ce am de făcut de-acum înainte?

— Cel mai înțelept este să vă declarați nebun, altfel punerea dumneavoastră în libertate – şi aci sunteți liber, beneficiind de totală libertate de gândire – reintegrarea dumneavoastră în sânul familiei, al societății ar fi problematică. Ascultați sfatul sincer al cuiva care a vrut şi el să ia cu asalt Palatul Dogilor. Pe deasupra eu am spart şi zidul apartamentului în care locuiam, fiindcă simțeam că mă sufoc. Despre florile care mi s-au tăiat ce să mai vorbim?! În mine aveți un prieten. Eu m-am

învățat să-mi disimulez stările adevărate. Cât timp n-am recunoscut că sunt nebun am dus-o greu; fugea de mine toată lumea; când m-am recunoscut nebun mi s-au netezit toate drumurile.

Nu mai ştiam exact valoarea crucilor rezemate de perete. Nevastă-mea, care-apărea şi ea, mă făcea să-mi amintesc. Mă hotărâm, recunoşteam că sunt nebun şi eram redat familiei şi societății. Mă ridicam, mă dezbrăcăm de hainele de spital, îmi puneam un costum de-acasă. Nevasta mă ducea spre peretele din fața patului ca să-mi fie mai uşor să-mi iau crucile pe umeri.

— Am crezut, ziceam eu timid.

— E mai bine, altfel ai uita, ți-ai lua cine ştie ce avânt. Ele te echilibrează. Cu crucea asta din spinare nu mă-mpac eu, dac-ai reuşi să scapi de asta ar fi mare lucru, pe celelalte le-ai purta ca pe-un fulg.

Nu mă puteam hotărî s-azvârl crucea asta, s-o zmulg din mine, de fapt. Mă temeam ca, mai curând sau mai târziu, în locul ei să nu crească alta şi mai grea, cu brațele îngreuiate de remuşcări. Îi semnam doctorului certificatul meu de nebunie şi, implicit, înmatricularea mea într-o categorie, restrânsă, de incurabili. Îmi luam pe umeri cele două cruci ale echilibrului, încercam s-o potrivesc pe-a treia în aşa fel încât să țină cumpăna între primele două şi, dându-mi osteneala să merg cât mai drept, o porneam din nou la drum. Mi-aduceam aminte întreaga poveste cu Palatul Dogilor şi m-apuca din nou furia. La ce bun. Era mult mai folositor să scot din cutie amintirea aleii cu glicine, puntea aceea dintre cer şi pământ. Aveam să am nevoie de ea tot mai mult. Porneam la un drum lung, la capătul căruia aveam să depun cele trei cruci ale mele. Certitudinea asta nu mi-o putea nimeni zdruncina.

Sună ceasul. E şase dimineața. Ce vis lung! Sunt altele şi mai lungi.

23 august 1973

FRATELE SFINTEI VINERI

Pentru «Băiat», cum îi spuneau toți, deşi fusese botezat cu taraf de lăutari la cârciuma a mare din satul bunicilor şi-avea şi el nume ca tot omul, pentru Băiat, «acasă» era acasă la bunicii dinspre tată, unde se născuse Cuțu. Cuțului nu se străduise nimeni să-i găsească vreun nume. Creața, mama Cuțului, o cățea frumoasă, cu părul ca mătasea porumbului când dau boabele-n copt, murise când îl fătase pe Cuțu, singurul viu dintre opt căței. Bunicii se gândiseră să-l înece, «ca să nu pătimească, săracul, fără mamă». Ce să facă o vietate atâta de mică, mai ales în fapt de iarnă, şi cu ochii lipiți? Băiatul strigase «nu» de se zguduiseră geamurile şi se repezise la arătarea cât palma, care orbecăia după țâța mamei. Îl smulsese de lângă maică-sa, moartă cu ochii deschişi, cu botul căscat, îl smulsese şi-l băgase-n sân.

— Ce-ai să faci, măi băiete, cu el? O să moară de foame.

— Bine, omule, se necăjise bunica pe bunicul, minte ai şi tu? Nu puteai să-l îneci fără să-i spui Băiatului? Nu ştia – şi gata!

Până la şase ani ai lui, cu mintea câtă avea, pe bunici Băiatul îi iubise şi nu le judecase în niciun fel faptele sau spusele. Ce vorbeau acuma bunicii între ei îl împietrise. Parcă nu mai erau ai lui. Îi înghețase sufletul. Lumea se golise, lumea se pustiise. Părinții lui – care veneau de la oraş doar duminica, încărcați cu jucării, cu dulciuri, cu haine – fuseseră şi ei măturați de durerea şi de neîncrederea ce se-abătuseră asupră-i ca o pală de vânt înghețat. Vie, iubitoare, numai a lui rămăsese doar vietatea din sân. Cuțu se foise cât se foise, apoi se făcuse ghemotoc către brâu şi se vede treaba că obosit de-a căuta zadarnic hrană, adormise. Băiatul îl crescuse picurându-i cu vârful degetului lapte-n botişorul căscat. Făcuse ochi. Ochi de-un albastru cenuşiu întunecat. Te

priveau sau nu te priveau n-aveai cum să ştii. Începuse să limpăie din strachină lapte amestecat cu păsat. Băiatul dosea tot ce putea pentru Cuțu. Bucățele de carne, fărâme de brânză, de plăcintă. Fericirea Băiatului era să rămână Cuțu doar cu el, ca numai el să-i poată spune cât îi era de drag, să-l strângă la piept, să-l mângâie după urechi şi să-l sărute din bot până la coadă. Nimeni nu trebuia nici să vină, nici să ştie. Cuțu era un ghem pufos şi negru. Nu se ştia unde-i e capul, unde-i e coada. Îi găsiseră o pernă veche şi i-o puseseră într-un colț al bucătăriei, «ca să aibă şi el locul lui». Cuibărit în perna înaltă cât un lat de palmă, Cuțu se uita la podea ca de pe-un vârf de munte într-o prăpastie. Cam tot pe-atunci, Băiatul se-mbolnăvise iară de gâlci: de data asta, mai rău decât oricând. Cât aiurase, din pricina fierbințelilor, îl vedea pe Cuțu luat de aripi nevăzute spre cer. Şi se pornea pe-un plâns cu sughițuri. Fusese nevoie să-l ducă părinții la oraş şi să-i scoată amigdalele. Făcuse tot ce-i spusese doctorul. Şi dacă l-ar fi tăiat bucăți i s-ar fi părut mai uşor decât să fie despărțit de Cuțu. În viața lui nu văzuse doctorul copil mai cuminte şi mai curajos decât Băiatul. Părinții îl duseseră înapoi la bunici, îl ridicaseră-n slăvi, mai ceva decât doctorul, şi vorbiseră cu ăi bătrâni că-n toamnă îl luau la oraş, să-l dea la şcoală. «Şi Cuțu?». «Îl laşi la bunici, la țară, că noi ce să facem cu ditamai dulăul?». «E mic cât un ghem». «E mic acu', dar ce, aşa rămâne?». «Eu fără el nu merg nicăieri». «Ei, nu mai spune! Şi ce-ai să faci?». «M-arunc în râu!». Deşi părinții nu se potrivesc la ce spun copiii, părinții Băiatului se uitaseră speriați unul la altul şi la ăi bătrâni. «De n-ar creşte-aşa de mare», zisese cu gura moale tatăl Băiatului. «N-o să crească!». Răspunsese copilul fără şovăire. În fiecare zi, când rămânea numai el cu cățelul, îi şoptea rugător la ureche: «Să nu creşti, auzi! Să rămâi pufuleț mic! Te rog, cum n-am mai rugat pe nimeni, în viața mea!».

La oraş, în drumul lui spre şcoală, Băiatul trecea pe

lângă un bătrân mărunțel, slab, cu ochii albaştri ca viorelele şi limpezi cum e cerul de vară, cu părul alb, tuns scurt şi pieptănat cu grijă, cu mustață colilie, cu vârfurile răsucite într-o buclişoară, cu-o față netedă şi luminoasă ca de copil. Bătrânelul era mereu îmbrăcat într-un surtuc negru, lustruit de vechime, dar curat, fără fir de praf, scamă ori pată. Cămaşa, ponosită şi ea, era curată şi călcată, ca scoasă din cutie. În afară de mustățile răsucite-n buclişoară şi de seninătatea ochilor ce-l deosebeau de toate făpturile întâlnite pân-atunci de Băiat, bătrânelul nu s-ar fi deosebit cine-ştie-ce de ceilalți oameni. Bătrânelul stătea în fiecare zi pe-un scăunel scund, iar în mâna stângă ținea mereu trei buchețele de flori «nemuritoare». Voia să le vândă? Voia să cerşească altfel decât se cerşeşte (adică strigându-ți sărăcia, beteşugurile, amărăciunile, singurătatea)? Băiatul se oprea la câțiva paşi de bătrânel şi-i lua seama cu ochii mari, cu urechea ciulită, doar-doar l-o vedea făcând o mişcare, scoțând vreun sunet. La două zile o dată, Băiatul punea lângă scăunelul bătrânului banii de covrig dați de părinți. Bătrânul îi întindea fără vorbă mâna cu florile «nemuritoare». Băiatul făcea semn că nu-i trebuie şi-o lua la picior. Toamna senină era pe sfârşite. Frunzele cădeau lăsând copacii goi, aerul se răcise, prevestiri ale iernii se desluşeau în cârâitul ciorilor, care se-nvârteau în cercuri joase între pământ şi cer. Băiatul se uita cu milă şi cu grijă la bătrânelul care stătea nemişcat pe scăunelul lui scund, în acelaşi surtuc ca-n mijlocul verii. Cu sfială îi puse iar banii lui de covrig lângă scăunel. Mâna dreaptă a bătrânului atinse mâneca băiatului. Copilul tresări.

— Nu te speria, copile. Tu mi-ai dat mereu banii tăi de covrig. Vreau să-ți dau şi eu ceva, adică să-ți răsplătească sora mea într-un fel. Sora mea – Sfânta Vineri. Cere-i la noapte, în vis, cere-i să-ți împlinească o dorință. Aşa să fii mereu, cum eşti acuma. Cu bine.

Băiatul plecase năucit spre şcoală. Gândul îi era doar la Sfânta Vineri. Nu se-ndoia o clipă că bătrânul îi

spusese adevărul. Ce să-i ceară el Sfintei Vineri? Ce să-i ceară? Norocul lui că învățătorul nu-l întrebă nimic în ziua aceea. Ce să-i ceară el Sfintei Vineri? În sfârşit se lumină la față. Să-i ceară să-l țină mic pe Cuțu, să-l facă Ea cu puterea Ei să nu mai crească: Sfânta i se-arătă în vis. Tânără, frumoasă, învăluită într-un abur auriu. Îl ascultă, îi zâmbi şi Cuțu rămase mic. Un ghem pufos, negru.

Băiatul crescu mare, ca tot ce e viu şi urmează legile firii. Când îl luase la armată (din fericire pentru el şi pentru Cuțu), regimentul unde recrutase avea garnizoana chiar în oraşul în care locuiau Băiatul şi familia lui. Duminica, ori de câte ori căpăta permisie, se ducea într-un suflet acasă, tot într-un suflet le povestea alor lui ce mai era nou pe la oştire, apoi îl lua pe Cuțu şi porneau la plimbare prin locurile ştiute de ei doi, de când erau amândoi mici.

Cu toate vitaminele, cu toate îngrijirile, cu toată dragostea cu care-l copleşeau toți ai casei, Cuțu mergea tot mai încet, părul nu mai avea strălucirea de pe vremea când era pui, dinții îi căzuseră, limba cât un bumb îi atârna din gură. Mergea el cât mergea, apoi se oprea să-şi tragă sufletul, uitându-se când ruşinat în pământ, când rugător şi-a iertare în ochii Băiatului.

Băiatul simțea o durere sfâşietoare, se-apleca, îl lua-n brațe şi-l strângea la piept. Îi dădea carne mestecată de el în gură, îi pisa câte un capăt de os. Îl îmbia cu de toate, pentru a-l face să uite neajunsurile bătrâneții cu care se-nvățase mai mult Băiatul decât Cuțu. «Doamne, bătrân aşa cum e, ține-mi-l. Nu mă lăsa fără el!».

De i s-ar mai arăta Sfânta Vineri în vis s-o roage pe Ea «Bătrânelule drag, roag-o pe sora ta să mi se mai arate!». Şi Sfânta, la fel de tânără, de albă şi-nvăluită-n nor auriu, i se-arătă şi-l ascultă cu zâmbet înduioşat. «Sfânta Vineri, dă-i zile Cuțului, fă-l să nu moară niciodată!». «Nu-mi stă-n puteri!». «Roagă-l pe Dumnezeu, pe tine te-o asculta!», rostise deznădăjduit Băiatul. Sfânta amuțise.

«Sfânto, eu ce să fac dacă tu nu poți şi El nu vrea? Ce să fac eu cu câinele meu, ce să fac?». Şi-l podidiseră lacrimile. «Să-l faci fericit cât îi e dat să fie cu tine!». Sfânta îi atinsese ca o adiere mâna. Învăluită în aburul auriu se mistuise. A doua zi, Băiatul îl strânse la piept pe Cuțu, mai tare şi mai prelung decât înainte. «Fii fericit, hai, fii fericit!», şi lacrimile-i curgeau şiroaie. Cuțu îi puse o labă peste mână, ca o adiere, şi-l privi lung în ochi. Cuțu o văzuse şi el pe Sfânta Vineri în vis. Poate că Băiatul şi Cuțul lui or mai fi hălăduind şi azi prin lumea asta pieritoare şi-or mai fi urmând şi azi îndemnul Sfintei Vineri. Ferice de ei…

ADELA ŞI NECUNOSCUTUL

ADELA, NECUNOSCUTUL,
AGENTUL I, AGENTUL II

Holul unui apartament de bloc. Pe un fotoliu, în capot, legată la cap, ca după baie, o femeie de 36-38 de ani. Caută un post la aparatul de radio de pe măsuța de-alături. Îşi aprinde-o țigară. Sunet lung de sonerie. Se ridică plictisită şi se duce la uşă.

ADELA *(vorbind fără să deschidă uşa):* Cine e?
NECUNOSCUTUL *(din exterior):* O telegramă!
ADELA: Imediat.

ADELA deschide uşa, fără entuziasm; în cameră intră, precipitat, îmbrâncind-o aproape, un bărbat într-un trenci, şi cu mâna bandajată într-un fular.

ADELA *(privindu-l dezaprobator):* Nu pot spune că nu eşti un gentleman, domnule… poştaş. Parc-ar da turcii.

NECUNOSCUTUL: Iertați-mă, vă rog. Cu doamna doctor.

ADELA: Mda. Eu sunt doamna doctor. Ce s-a-ntâmplat?

NECUNOSCUTUL: Cred că mi-am fracturat mâna. Afară plouă şi-am alunecat.

ADELA se uită la hainele lui care sunt uşor stropite de ploaie dar perfect curate.

NECUNOSCUTUL *(după un moment de gândire):* N-am căzut, m-am izbit puternic cu mâna de-un felinar.

ADELA: Cred că ai citit pe uşă ce specialitate am. Nu mă pricep la fracturi. Telegrama…

NECUNOSCUTUL: Vă rog, dați-mi voie să mă odihnesc

o clipă.

ADELA: Poftim. *(Îi arată un fotoliu, ea rămâne stânjenită în picioare.)* Cu două etaje mai sus stă un chirurg, mai bine du-te la el.

NECUNOSCUTUL: Am fost, am sunat, dar n-a răspuns nimeni.

ADELA: Nu se poate. *(Se uită la ceas.)* La ora asta are consultații. Să-i dau un telefon.

NECUNOSCUTUL: Nu vă deranjați, lăsați. *(După un moment de tăcere.)* Poate-mi dați un calmant.

ADELA: «Calmantele» mele sunt prea tari. Ai risca s-adormi.

NECUNOSCUTUL tace şi nu dă niciun semn că vrea să plece. ADELA îşi scoate basmaua din cap. Îşi trece mâinile prin păr, mai aşază câte un lucru prin cameră, nițel impacientată.

NECUNOSCUTUL: Poate se duce servitoarea dumneavoastră la farmacia din colț, să-mi ia ceva.

ADELA *(privindu-l uimită de îndrăzneală):* N-am servitoare. N-am pe cine să trimit.

NECUNOSCUTUL: Păcat. Mă doare grozav.

ADELA: Îmi pare foarte rău. *(Replicile sunt tăioase şi nerăbdătoare.)* Să-i telefonez totuşi doctorului Grigoriu.

Pune mâna pe receptor.

NECUNOSCUTUL: N-o să-i telefonați. *(Se ridică, îi ia receptorul, îl pune-n furcă, se retrage de-a-ndărătelea şi scoate telefonul din priză.)*

ADELA *(pălind):* Ce-nseamnă asta?

NECUNOSCUTUL: înseamnă că aveți să vă aşezați şi să m-ascultați câteva minute: telegrama a fost un pretext.

ADELA: Domnule, dar eu trebuie să plec într-un sfert de ceas de-acasă… *(Tonul ei se-mblânzeşte; se poartă cu el de parc-ar fi nebun.)*

NECUNOSCUTUL: N-o să mai plecați. Nu vă uitați speriată. Sunt în toate mințile.

ADELA: Am bilete la teatru, m-aşteaptă cineva.

NECUNOSCUTUL: Îi dați un telefon şi-i spuneți că s-a ivit ceva neprevăzut…

ADELA: Neprevăzut într-adevăr… *(Dă a pagubă din cap.)*

NECUNOSCUTUL: Şi că nu mai puteți merge.

ADELA: Şi dacă n-am să fac aşa?

NECUNOSCUTUL *(scoțând repede un revolver din buzunar):* S-ar putea să vă pară rău…

ADELA *(păleşte): Post mortem.*

NECUNOSCUTUL îi face semn să ridice mâinile.

NECUNOSCUTUL: Dumneata nu crezi în viața veacurilor ce va să vie?

ADELA *(furioasă):* Uite ce e, domnule, cred că ți-ai bătut joc destul. La urma urmei, cine eşti şi ce vrei? Mai ales ce vrei?

NECUNOSCUTUL: O clipă şi-am să-ți explic.

ADELA: Vrei bani? Am foarte puțini în casă. Dacă eşti un borfaş ordinar *(Se uită la el.)* te-ar putea interesa şi ăia. Ți-i dau şi gata. Vrei lucruri, ce vrei?

NECUNOSCUTUL: Am eu oare aerul unui borfaş ordinar?

ADELA *(luându-i seama):* Nu. La drept vorbind, nu, n-ai.

NECUNOSCUTUL: Şi ce aer am?

ADELA: Nu ştiu şi nu mă interesează.

NECUNOSCUTUL: Ce aer am? *(Vocea lui e foarte interesată.)*

ADELA: Nu e deloc comodă poziția asta. *(Stă cu mâinile ridicate.)*

NECUNOSCUTUL: Dacă-mi dai cu ce să ți le leg, ai să le ții în jos.

ADELA: Cu cordonul capotului.

NECUNOSCUTUL îi leagă strâns mâinile şi-i face semn să se-aşeze în fotoliu.

NECUNOSCUTUL: Ce aer am?
ADELA: De fanatic.
NECUNOSCUTUL: Spuneai că te-aşteaptă cineva la teatru. Ce număr de telefon are? *(Face un gest spre priza aparatului şi pune pistolul pe masă foarte aproape de el.)*
ADELA: Nu m-aşteaptă nimeni. Voiam să pleci, de-asta am spus.
NECUNOSCUTUL: Precis?
ADELA: Precis.
NECUNOSCUTUL: Şi nu trebuie să vină nimeni? Vreau să spun nu stai cu nimeni în apartament?
ADELA: Cu nimeni. Şi-acum ce mai vrei de la mine?
NECUNOSCUTUL: Vreau să rămân aici câteva minute, câteva ore. Poate câteva zile. Depinde.
ADELA: Nu mai spune! *(Dând cu ochii de pistol îi pare rău că a scăpat replica.)*
NECUNOSCUTUL: Îmi pare rău că trebuie să te incomodez, *dar trebuie* să rămân aici. Nu pari încântată.
ADELA: Ai omorât pe cineva? Ai spart o bancă?
NECUNOSCUTUL: Poate şi una şi alta. Poate nici una, nici alta.
ADELA: Şi isprava asta ai făcut-o acum? Te fugăreau când ai sunat?
NECUNOSCUTUL: Cam aşa ceva. *(Are un rictus de durere. Încearcă să mişte degetele mâinii stângi înfăşurate în continuare în fular.)* Dă-mi totuşi un calmant.
ADELA: Ți-am spus că n-am calmante, am numai anestezice. În specialitatea mea n-am ce face cu calmantele.
NECUNOSCUTUL: Nu te-am întrebat de specialitatea dumitale. Mie dă-mi un calmant.
ADELA: N-am.
NECUNOSCUTUL: Dă-mi o doză mică de anestezic.

ADELA: Dezleagă-mi mâinile.

NECUNOSCUTUL: Mergi cu ele legate şi du-mă la dulapul unde le ții.

Trec în camera cealaltă, se întorc după o clipă, se-aşază din nou la locurile lor.

ADELA: Spune-mi cine eşti şi ce-ai făcut? Cred că am dreptul să ştiu şi eu cui «ofer» ospitalitate!

NECUNOSCUTUL: Să zicem, un fanatic, cum ai spus dumneata.

ADELA: Care-a făcut ce?

NECUNOSCUTUL: Cine ştie prea multe moare devreme.

ADELA: Te rog nu mă trata ca pe-o idioată!

NECUNOSCUTUL: După părerea dumitale, ce poate face un fanatic?

ADELA: Ştiu eu? În zilele noastre *(Se gândeşte un moment.)* probabil să-i salte pe nemți în aer, să facă sabotaje...

NECUNOSCUTUL: Crezi că numai fanaticii fac aşa ceva în zilele noastre? Eu cred că şi oameni foarte echilibrați, foarte cuminți.

ADELA: Oamenii foarte echilibrați şi foarte cuminți îşi văd de pielea lor şi nu umblă după fapte mărețe şi după *vivere pericolosamente,* cu voia dumneavoastră. *(Îl salută ironic, înclinând capul.)*

NECUNOSCUTUL: Probabil că dumneata eşti unul din oamenii ăştia cuminți care trăiesc la căldurică şi habar n-au de ce se petrece-n afara lor. Să ştii că sunt unii care duc o viață periculoasă fără să fie adepții devizei *vivere pericolosamente.*

ADELA: Şi-atunci de ce-o fac?

NECUNOSCUTUL: Pentru că, să zicem, nu le place nedreptatea, nu le place nazismul.

ADELA: Şi devin campionii dreptății cu şanse de reuşită de unu la mie.

NECUNOSCUTUL: Dumneata n-ai lupta pentru şansa

asta redusă?

ADELA: Nu.

NECUNOSCUTUL: Crezi că nu merită?

ADELA: Sunt sigură. Pe lume au să fie totdeauna nedreptăți.

NECUNOSCUTUL: Şi dacă totuşi n-au să mai fie?

ADELA: Ba au să fie, dar au să fie alți nedreptățiți. Dacă dumneata crezi în ce spui şi nu-ți compui doar un rol, mi-e milă de dumneata.

NECUNOSCUTUL *(zâmbind condescendent):* Ascult.

ADELA: Îți pierzi cei mai frumoşi ani făcându-i pe nemți să sară-n aer, în loc să te preocupe viața dumitale, care-i limitată, în care ce-ai pierdut e bun pierdut. Cauți idealuri. Nu există.

NECUNOSCUTUL: Şi viața asta măruntă, în care să nu te preocupe decât casa dumitale, lucrurile dumitale, efectul pe care-l produci asupra celor de-o seamă cu dumneata, ți se pare mai atrăgătoare?

ADELA: Ce sunt părinții dumitale?

NECUNOSCUTUL: Profesori. De ce mă-ntrebi?

ADELA: Ai răbdat vreodată de foame, de frig?

NECUNOSCUTUL: Şi de foame şi de frig.

ADELA: Într-o excursie probabil, nu?

NECUNOSCUTUL: Ce importanță are când şi unde? Am răbdat.

ADELA: N-ai răbdat decât sporadic poate şi din neglijență, îți spun eu. Nu văd pe fața dumitale spaima stratificată pe care-o lasă foamea de generații. Ai crezut că mă faci praf când ai scos gioarsa aia de revolver şi-ai îndreptat-o spre mine.

NECUNOSCUTUL: De ce gioarsă? E nou-nouț.

ADELA: Simt nevoia câteodată să depreciez totul, de fapt, să-l aduc la valoarea şi la dimensiunile adevărate.

NECUNOSCUTUL: Astea ți-nchipui dumneata că sunt dimensiunile şi valoarea adevărată.

ADELA: Taci. Şi *nu te rog.* Atâta drept dă-mi în casa mea. Domnule revoluționar! Nu? Când ai intrat dumneata

mă apucase neliniştea mea de toamnă. Chiar şi-acum, când am încălzire centrală. Un fel de frică de om sărac şi fără lemne! Dumneata nu cunoşti teama frigului şi-a foamei; ele sunt lungi, teama dumitale nu urcă decât până la armele de foc şi se rezolvă-ntr-o secundă.

NECUNOSCUTUL: Ce erau părinții dumitale?

ADELA: Mama – spălătorească, tata – cizmar. Tata a murit când eram noi mici; şi eram şase.

NECUNOSCUTUL: Şi nu crezi că merită să-ți rişti pielea ca nimeni să nu mai aibă teama frigului, a foamei? Tocmai dumneata, care le cunoşti, nu-nțelegi asta? Pentru ce să trăiască un om, pentru câteva boarfe?

ADELA: Dac-ai şti ce greu se fac boarfele astea! Vorbeşti ca lin fecior-de-bani-gata. Nu m-am mirat niciodată că teoreticienii sunt nobili sau burghezi bogați. Oameni care n-au grija zilei de mâine. Săracii sunt preocupați să supraviețuiască; asta este singura lor formă de-mpotrivire în fața bogaților. Să le opună o rezistență biologică. Eu totdeauna am vrut să supraviețuiesc.

NECUNOSCUTUL: Trist ideal. Unii oameni îşi folosesc inteligența şi altfel: elaborează o împotrivire organizată care, până la urmă, are să desființeze panica foamei şi-a frigului. Nu crezi că există oamenii ăştia?

ADELA: Eram şi eu printre ei acum douăzeci de ani. Mi-am dat seama la vreme că n-aveam vocație de vierme conştiincios care-i menit să roadă rădăcina unui copac milenar. Am renunțat la himere. Mi-era foame şi voiam să mănânc pe săturate.

NECUNOSCUTUL: Şi nu-ți pasă deloc că alții nu pot mânca pe săturate? Nu vrei s-ajungă şi ei să mănânce pe săturate?

ADELA: Alții, alții! Lor le pasă de mine? Aş vrea să văd care dintre *alții* ăştia ai dumitale ți-ar da acum zece zile din prăpădita lor de viață ca să ți-o prelungească pe-a dumitale care ți-o pui în primejdie pentru ei? Arată-mi unul singur!

NECUNOSCUTUL: N-am nevoie să-mi dea nimeni viața

lui. Vreau să aibă alții nevoie de viața mea. Nu suport să mă ştiu inutil. Asta ne-a adus aici. *(Face semn din ochi spre pistol şi spre mâna bandajată.)* Dumneata ce satisfacții ai? Ce-nseamnă viața dumitale pentru alții şi chiar pentru dumneata? Nu-mi răspunzi? Dumneata trăieşti la căldurică, ai o meserie bănoasă, te plimbi, te duci la teatru, la cinema, faci călătorii şi pe urmă? Pe urmă, te-ntorci la masa dumitale ginecologică, unde omori copii pe care părinții nu-i doresc fiindcă n-au cu ce să-i crească. Sau pe care nu vor să-i aducă pe lume, fiindcă lumea li se pare fără rost; vii aici şi stai singură şi te-apucă panica frigului şi-a foamei de pe vremea copilăriei. Panica frigului şi-a foamei, într-o casă care geme de covoare, de cristale, cu cămara plină la refuz. Acum nu te mai apucă panica foamei şi-a frigului: e panica singurătății şi-a inutilității. Am cunoscut-o şi eu, dar am scăpat de ea. Nu poți scăpa de ea decât făcând ceva pentru alții, fără să aştepți recunoştință, recompense ori satisfacții imediate.

ADELA: Ne amăgim fiecare cum putem. Unii – în forme individuale, alții – colective; e ca la bețivi, bețivi trişti şi solitari, care beau în odaia lor, ceilalți – la crâşmă, în mulțime.

NECUNOSCUTUL: Observ la dumneata o preferință: îți place să aduci totul la un nivel cât mai meschin. Îți place să degradezi şi să terfeleşti totul.

ADELA: Da, şi ce-i cu asta? Ai fi putut să bagi de seamă până la vârsta dumitale că totul e mărunt şi că nimic nu scapă neterfelit.

NECUNOSCUTUL: Şi nu te revoltă, nu te neliniştește măcar, că e aşa cum spui? Şi n-ai vrea să fie altfel?

ADELA: Nu e vorba de ce vreau eu.

NECUNOSCUTUL: Ba da. E vorba să vrei. Şi majoritatea nu vrea nimic. Trăieşte într-o sublimă lipsă de principii.

ADELA: N-are nevoie de principii, trăieşte. Dumneata, la sfârşitul vieții, sfârşit care promite să nu-ntârzie prea

mult *(Arată din ochi spre pistol şi spre mâna bandajată.)*, ai să descoperi că bagajul dumitale e-o lungă listă de principii: ai să le pui pe foc şi-ai să mai descoperi că le-ai şi călcat pe toate ca să poţi supravieţui.

NECUNOSCUTUL: Nu mi-ai răspuns dacă viaţa dumitale, «supravieţuirea» dumitale te mulţumeşte.

ADELA: N-am obiceiul să fac confidenţe. Dar dacă mi se cer, şi mai ales cu pistolul pe masă... Ei bine, nu mă mulţumeşte. Se reduce exact la enumerarea dumitale de-adineauri, dar am luptat din greu ca să-mi fac rost de viaţa asta. Am învăţat, m-am milogit, m-am umilit, m-am culcat cu bărbaţi bătrâni, urâţi şi dezgustători, am minţit...

NECUNOSCUTUL: Ai şi furat?

ADELA: Pentru mine, minciuna e tot un furt. Furt din bună-credinţa oamenilor. Material, n-am furat, dar nu mă mândresc defel cu asta.

NECUNOSCUTUL: Şi cu ce te mândreşti?

ADELA: Cu nimic.

NECUNOSCUTUL: Şi nu ţi-e ruşine de-o viaţă-n care nu te mândreşti cu nimic?

ADELA: Nu mi-e ruşine. Nu-mi *mai* e ruşine.

NECUNOSCUTUL: Şi când a-ncetat să-ţi mai fie?

ADELA: Nu e un moment precis. Cu timpul.

NECUNOSCUTUL: Şi ca s-ajungi aici, crezi că merita să faci ce-ai făcut?

ADELA: Cred că nu.

NECUNOSCUTUL: Şi dac-ar fi s-o iei de la-nceput?

ADELA: Cred c-aş face la fel. Supravieţuirea e singura mea formă de-mpotrivire. Prima oară când a pus stăpânire pe mine ideea supravieţuirii, pe care nu ştiam cum s-o numesc atunci, eram în clasa a patra primară. Fusese o epidemie de febră tifoidă în şcoală. Când m-am trezit după trei săptămâni din boală, am aflat că muriseră o mulţime de colege de-ale mele; nu pot să-ţi spun ce bucurie m-a apucat; eu le supravieţuisem; eu fusesem mai tare. Eu, o prăpădită şi-o sărăcie, trăiam, iar fetele

unor oameni bogați muriseră.

NECUNOSCUTUL: Şi de-atunci?

ADELA: Nu mă-ntrerupe. Mi se făcea într-un fel dreptate, aveam şi eu o dată ceva ce nu puteau avea ele. *(Îl priveşte.)* Te uiți la mine cu anume repulsie; nu-mi mai pasă de repulsia dumitale. Oamenii vor să pară mai buni decât sunt, eu nu vreau. Pe mine nu mă interesează viața trăită pentru alții, eu vreau să trăiesc mult, cât mai mult, ca să văd cât mai mult.

NECUNOSCUTUL: La ce-ți foloseşte să vezi, dacă azvârli totul ca-ntr-o magazie părăsită? Dumneata pentru ce trăieşti, sau pentru cine? Unii măcar au o pisică, un câine, dumneata pe cine ai?

ADELA: N-am pe nimeni.

NECUNOSCUTUL: Nici măcar din punct de vedere burghez nu te-ai realizat: n-ai bărbat, n-ai copii.

ADELA: De unde ştii că n-am avut?

NECUNOSCUTUL: Pentru că cine-a mai avut mai are. De familie nu te lecuieşti aşa de uşor, oricât de convenționale ar fi relațiile ei.

ADELA: O familie a mea n-am avut niciodată. De când a murit mama, nu mai am pe nimeni.

NECUNOSCUTUL: Şi frații?

ADELA: Ne vedem rar.

NECUNOSCUTUL: Fiindcă sunt săraci?

ADELA: Fiindcă nu mai avem ce ne spune. Şi dumneata?

NECUNOSCUTUL: Eu?

ADELA: Da, dumneata.

NECUNOSCUTUL: Ce vrei să ştii?

ADELA: Ce meserie ai?

NECUNOSCUTUL: Sunt inginer chimist. Părinții mei sunt prima generație încălțată, ca şi dumneata. Numai că ei n-au banii dumitale şi n-au lucruri «rafinate», cum ai dumneata. Au încă scoarțe pe jos, n-au ajuns la «persane» şi la mobile *empire.* Altminteri, la fel de nemiloşi ca şi dumneata. Mai degrabă ar vedea un om mort decât să-l

lase singur în casa lor. Păstrează totul, economisesc totul. Se cred nemuritori. Nu tresar la nimic, nu-i îngrijorează nimic.

ADELA: Nici soarta dumitale?

NECUNOSCUTUL: De ce crezi că i-ar îngrijora soarta mea? Îi îngrijorează ca pe fiecare burghez: să nu li se piardă continuitatea biologică.

ADELA: Nu ştiu de ce-ţi închipui dumneata că burghezii ăştia sunt cea mai abjectă speţă. Crezi că ceilalţi sunt mai breji?

NECUNOSCUTUL: Dacă nu sunt trebuie s-ajungă.

ADELA: Şi te-ai apucat dumneata să-i ajuţi?

NECUNOSCUTUL: Da, m-am apucat eu să-i ajut.

ADELA: Şi pentru ce faci asta?

NECUNOSCUTUL: Le pun la dispoziţie ce am: viaţa şi cunoştinţele mele.

ADELA: Cunoştinţe înţeleg să pui la dispoziţia cuiva, fiindcă nu se epuizează prin împrumut.

NECUNOSCUTUL: Sunt şi oameni care oferă tot, doamnă doctor. Ca-ntr-o mare iubire. Dumneata dac-ai iubi un bărbat, pe mine să zicem, n-ai face nimic pentru cauza lui?

ADELA: Aş face pentru el şi pentru dragostea noastră nu pentru «cauza» lui. Cauza lui ar fi cauza mea atât cât l-aş iubi. *(Se uită la ceasul de pe masă.)*

NECUNOSCUTUL: Am impresia că te-am plictisit.

ADELA: Dacă ai de gând să rămâi aici câteva zile, ai să mă ţii tot timpul cu mâinile legate? N-ai niciun pic de încredere-n mine?

NECUNOSCUTUL: N-am dreptul să am.

ADELA: Ce nu-ţi dă acest drept?

NECUNOSCUTUL: Soarta unor oameni care depind de mine. Orice greşeală a mea îi poate pierde.

ADELA: În faţa unor principii atât de înalte m-aş simţi ridicol de burgheză să-ţi cer să stau în casa mea cu mâinile libere şi să fumez o ţigară.

NECUNOSCUTUL are un moment de ezitare, vrea să se ridice, se răzgândeşte.

ADELA: Ai uitat un singur amănunt: puteam să țip. Dac-aş fi vrut să te pierd aş fi putut să țip. Ce-ai fi făcut atunci? NECUNOSCUTUL: Aş fi tras.

ADELA: S-ar fi auzit, ar fi venit vecinii, te-ar fi prins şi-acum n-ai sta comod de vorbă cu mine, ai fi la Siguranță.

NECUNOSCUTUL: Nu s-ar fi auzit.

ADELA: Ba da. E foarte-aproape de intrare.

NECUNOSCUTUL: De ce n-ai țipat?

ADELA: În primul moment, din cauza bunei-credințe. Erai un accidentat care cerea ajutorul primului medic ieşit în cale. Apoi, din cauza surprinderii. În a treia fază – de curiozitate. Ştiu c-ai să râzi, dar fiecare femeie îşi visează o aventură de felul ăsta, mai ales în prima tinerețe. «Necunoscutul înarmat, care declanşează o mare pasiune». Pe urmă, am vrut s-aud o poveste care să nu semene cu-a mea.

NECUNOSCUTUL *(cu-o voce înțelegătoare):* Voiai un episod senzațional în viața dumitale anostă.

ADELA: Cum ți-ai dat seama că viața mea e-atât de anostă?

NECUNOSCUTUL: Din vorbe, din zâmbete, din mici gesturi.

ADELA: Gesturi, cu mâinile legate?

NECUNOSCUTUL se-apropie şi-i dezleagă mâinile. ADELA şi le fricționează şi-şi aprinde o țigară.

ADELA: E mai bine-aşa. Nu vrei să-ți văd mâna?

NECUNOSCUTUL: N-ai ce să-i faci, numai dacă ai avea nişte apă de plumb.

ADELA: N-am.

NECUNOSCUTUL: Atunci, stai liniştită.

ADELA: Ce-ai făcut, de fapt?

NECUNOSCUTUL: Să zicem că n-am făcut nimic. Şi c-

am venit aici numai ca să-ți ofer dumitale un episod «memorabil». Ai să-ți aduci aminte de mine, nu? Aş vrea să-ți las o amintire frumoasă. Iartă-mă că te-am brutalizat un pic.

ADELA: Crezi tot ce-ai spus despre mine?

NECUNOSCUTUL: Ai să te superi dac-am să-ți spun că mi-e milă de dumneata *(ADELA tresare.)* Te-am supărat?

ADELA: M-ai mâhnit.

NECUNOSCUTUL: N-am vrut să-ți fac niciun rău.

ADELA: Nu-i nimic. Trebui' să ne-nvățăm şi cu mila şi cu dispreţul. *(NECUNOSCUTUL o priveşte cu părere de rău.)* Mie mi-e foame. Hai cu mine-n bucătărie să pregătesc ceva.

NECUNOSCUTUL: Du-te singură.

ADELA se ridică, zâmbeşte şi trece pe lângă el. NECUNOSCUTUL îi sărută lung mâna.

ADELA: Nu te simți obligat.

NECUNOSCUTUL îşi vâră pistolul în buzunar, se plimbă prin cameră, pune telefonul în priză, ridică receptorul cu dreapta, formează un număr.

NECUNOSCUTUL: Alo. Bodega?... Cu domnul Şerban... Aştept... Alo. Şerbane. Tu eşti?... Da, da, eu... I-ai risipit pe «băieți» pe drum? Perfect... Chelnerul n-a mirosit nimic?... În regulă... Eu sunt în blocul unde m-ați lăsat... Exact. Etajul întâi. Apartamentul patru, la doctoriță. Să fii aici la şapte şi jumătate neapărat, cu valizele. Suni de două ori întrerupt... ca data trecută... Cum? Ca pe roate... *(În momentul ăsta. Uşa dinspre bucătărie se deschide uşor. Apare fața ADELEI care ascultă atent.)* Nu bănuieşte nimic. Mă crede cu totul altceva... Fanatic, politic. *(Râde.)* Ea mi-a dat ideea... Bine.

ADELA închide uşa. NECUNOSCUTUL se plimbă prin

cameră. ADELA deschide uşa, aduce o tavă cu mâncare şi-o sticlă cu vin. Toarnă în pahare.

ADELA: Ai omorât pe cineva în aventura asta?
NECUNOSCUTUL: Nu.
ADELA: Să te cred?
NECUNOSCUTUL: Crede-mă. Poate astă-seară merit mai mult ca oricând să fiu crezut.

ADELA îl priveşte cu-amărăciune, dar şi puțin amuzată; îi dă un pahar în mână. NECUNOSCUTUL priveşte cu suspiciune lichidul; ADELA înțelege şi gustă din vin.

NECUNOSCUTUL: Pentru ce să-nchinăm?
ADELA: Pentru ce vrei dumneata.
NECUNOSCUTUL: Pentru cel mai senzațional episod din viața dumitale. *(Bea.)*

Sonerie lungă. Ei nu se mişcă.

ADELA: Ce să fac?
NECUNOSCUTUL: Aşteaptă. Mai e vreo ieşire, vreun balcon?
ADELA: Nu.

Soneria nu se opreşte; bătăi în uşă: «Deschideți, poliția!».

NECUNOSCUTUL: Du-te şi deschide.
ADELA: De unde-au aflat?
NECUNOSCUTUL: M-a denunțat «un amic».

ADELA se-ndreaptă spre uşă. NECUNOSCUTUL, în spatele ei, scoate pistolul, azvârle fularul care-i acoperă mâna stângă, trece în dosul uşii şi stinge lumina.

ADELA *(deschizând uşa):* Ce doriți?

Doi agenți în civil o-mbrâncesc şi intră în apartament. NECUNOSCUTUL începe să ridice mâinile, ca să se predea. Văzându-l cu un pistol în mână, agenții trag. NECUNOSCUTUL cade. ADELA se-apleacă şi-i ia capul pe genunchi.

AGENTUL I: Îlcunoaşteți?

ADELA *(ezitând)*:*... Nu.*

AGENTUL I: Borfaş mare, doamnă. «Armand Avocatul». De neam bun, da' escroc. *(Aruncă o privire spre mort.)* Ce i-o fi venit să se-narmeze? Ăsta şi când dă lovituri mai grase – a jefuit o bancă – nu ia armă cu el.

ADELA: Nu *lua.*

AGENTUL II *(aplecându-se, ia pistolul de pe jos şi-i verifică încărcătorul):* Nu-i încărcat, şefule!

AGENTUL I *(se uită într-un anumit fel la ADELA, ca şi când ar bănui-o de alt fel de relații cu escrocul):* Şi chiar nu-l cunoşteai?

ADELA *(intrând în joc):* Ba da.

AGENTUL I: Uite-al dracului, cu cine se-ncurcase!

AGENTUL II: Te costa scump, tanti?

AGENTUL I *(făcându-i semn să nu insiste):* Unul mai puțin! Începem percheziția de dincolo...

ADELA *(pentru sine):* Tocmai astă seară... Armand? Când ai jucat cel mai frumos rol din viața ta? Poate singurul...

ŞI-AŞA MAI DEPARTE

DRAMATURGUL, LUCIDUL, OPORTUNISTUL,
SOȚIA, SOȚUL, EROUL, PRIMUL PAZNIC,
AL DOILEA PAZNIC, AGENȚI CIVILI

DRAMATURGUL: Am scris o mulțime de piese în care se petreceau tot felul de drame. Eroii mei vorbeau frumos şi voiau să personifice sentimente eterne!

LUCIDUL: Eu eram un tip metodic şi mi-ar plăcea să cred că mai sunt încă. S-o luăm pe îndelete. Eu n-am citit piesele dumitale.

OPORTUNISTUL: Era un nume cunoscut: mă mir că nu le-ai citit sau că nu le-ai văzut la teatru.

LUCIDUL: Față de autorii contemporani aveam rezerve. Mi se părea că numai vremea consfințeşte valorile. Poate că n-aveam dreptate.

SOȚIA *(cu tristețe):* Vorbim despre noi la trecut de parcam fi murit de-un secol.

LUCIDUL *(zâmbindu-i cald şi împăciuitor):* Într-un fel, am şi murit, doamnă. Tot timpul cât stăm aici, şi s-ar putea să stăm mult şi bine, suntem ca şi morți. Singura deosebire dintre noi şi morți este că nouă ne e foame, ne e sete, gândim şi suntem trişti.

SOȚUL: Ar avea şi haz să fim veseli!

EROUL: Dac-avem răbdare, s-ar putea s-avem şi de ce într-o bună zi.

SOȚIA: Ce-ar putea să se-ntâmple ca să ne-apuce veselia, aşa, peste noapte?

EROUL: Să ne trezim liberi şi să stăm noi de partea cealaltă a gratiilor.

SOȚIA: Şi de partea asta?

OPORTUNISTUL: Ei.

SOȚIA: Să schimbăm locurile va să zică.

LUCIDUL: Frumoasă perspectivă. Să stai închis şi, pe urmă, ca răsplată, să-i păzeşti pe alții să nu fugă.

OPORTUNISTUL: Mi se pare foarte firesc.

SOȚIA: Cum începem să ne gândim la o porcărie pe care am putea s-o facem altuia trecem numaidecât la prezentul indicativ.

LUCIDUL: N-ai observat, doamnă, că, la trecut, se conjugă numai sentimentele frumoase?

DRAMATURGUL: Şi dumneata vorbeşti frumos, domnule. Dar în gura dumitale vorbele sună la locul lor, fiindcă probabil nu le cauți. Mi-aduc aminte cum vorbeau personajele mele şi mi se par nişte câini care urlau la lună. Ce dialoguri poetice! Doamne! ce indigestie. Şi cum făceau oamenii pe idioții şi mai şi aplaudau. O singură prietenă mi-a spus o dată că la piesele mele îi era jenă când auzea dialogul, că-i venea să se bage sub scaun. Nu ştiu dacă puteți să-nțelegeți, dar mi-e foarte ruşine de tot ce-am scris pân-acum. Parcă n-aş fi auzit niciodată oameni vorbind!

EROUL: Ce rost are să ne turnăm mereu cenuşă-n cap pentru trecut. Cred că de datoria noastră este să-nfrângem momentul.

SOȚIA: Dacă n-ar mai fi trecutul şi viitorul care ne leagă de prezent... Trecutul cu părerile de rău şi cu bruma de remuşcări, viitorul cu teama.

SOȚUL: Dar de prezentul ăsta ce ne leagă?

LUCIDUL: Speranța.

SOȚIA: Ce fel de speranță?

OPORTUNISTUL: Că o să ne vină şi nouă rândul.

SOȚIA: Dar eu nu vreau să-mi vină rândul la nimic.

EROUL: Atunci, pentru dumneata speranța n-are nicio formă?

SOȚIA: Cu-ntrebarea asta a dumitale mi-ai dat un răspuns pe care eu niciodată n-am reuşit să mi-l formulez. Ai dreptate; pentru fiecare, speranța ia o formă: unul o materializează într-un palton, altul – într-o casă, într-o maşină, într-o reuşită oarecare. Pentru mine, speranța era ceva nedefinit. Era o aspirație spre schimbare, cred.

SOȚUL *(ironic):* Şi n-ai putea să spui că nu ți s-a-mplinit. Şi încă ce schimbare!

LUCIDUL: Ce culoare are speranța dumitale de-acuma, doamnă?

SOȚIA: Niciuna. Cred că nici nu mai am speranțe, am numai dorințe. Aş vrea să fac un duş, să citesc o carte, să mă plimb într-o pădure, să mănânc ciocolată şi să iubesc pe cineva.

SOȚUL: Nu uita că sunt şi eu de față!

SOȚIA: Te rog să mă ierți că nu respect regula jocului, dar acum regulile jocului au fost abolite.

SOȚUL: Nenorocirea asta comună ar trebui să ne-apropie.

SOȚIA: Ar trebui o mulțime de lucruri. Uite, ar trebui să nu fim aici. Ar trebui să fim liberi, fiindcă n-am făcut niciun rău nimănui.

LUCIDUL: Vorbeați de regula jocului. Orice joc are nişte reguli arbitrare. Cine inventă un joc are dreptul să-i invente şi regulile. Ştiți ce se-ntâmplă acum? A venit o nouă echipă şi-a stabilit alte reguli. Regulile noastre nu mai sunt valabile. Asta e tot.

EROUL: Cred că doamna se gândeşte la lipsa de logică a procedeului, fără să mai punem la socoteală neomenia lui.

LUCIDUL: Jocul n-are nevoie de logică. Dacă vrei să-ți dau un exemplu vulgar… dumneata ştii să joci poker?

EROUL: Ştiu.

LUCIDUL: Ei bine, dacă ştii, atunci de ce crezi dumneata că e mai logic ca fulul să fie mai mare decât chinta sau careul mai mare decât culoarea?

EROUL: Arbitrarul unui joc de cărți aplicat la oameni…

LUCIDUL: Nu mi se pare nimic extraordinar. Nu vezi nişte tâmpiți pe care viața-i răsfață cu sănătate şi cu noroc şi-atâția deştepți ofticoşi şi nefericiți? De ce vrei dumneata să fie societatea mai logică decât viața?

EROUL: Eu vreau să fu liber, şi vreau să le plătesc ălor mari care mă țin aici.

OPORTUNISTUL: Eu cred că mai bine s-o terminăm cu discuțiile-astea savante şi subtile şi să stăm cuminți, că la urma urmei capul ce se pleacă…

EROUL: Ştim… Dar n-avem nevoie de-aşa ceva.

SOȚIA: Acum se taie capetele care stau la-nălțimea normală, pe umeri. Niciun cap tăiat nu se-nălțase peste altele.

EROUL: Dumnealui spunea că scapă numai capul care se pleacă.

SOȚIA: Mi se pare foarte incomod să umbli cu capul plecat. Cred că e chiar mai incomod decât cu el tăiat. Eu am oroare de pozițiile incomode.

OPORTUNISTUL: Eu vreau ca al meu să rămână pe umeri cu orice preț.

SOȚUL: Ți se pare-aşa de prețios?

OPORTUNISTUL: Până nu mi se oferă altul mai bun…

SOȚIA: Cu orice preț… cu orice preț… Eu n-am spus asta niciodată.

OPORTUNISTUL: Pentru că, probabil, sunteți o fire sceptică şi indiferentă.

SOȚIA: Probabil. Niciodată nu intram în vorbă în tramvai cu necunoscuți, sau în tren; n-aveam entuziasme fanatice şi-n general n-aveam niciun fel de entuziasme, fiindcă-mi dădeam seama cam câte parale fac oamenii.

SOȚUL: Dacă ne-am putea întoarce acasă nu te-ai bucura?

SOȚIA: Ca să-ți spun drept…

SOȚUL *(visător):* În casa noastră, în lucrurile noastre… Tocmai când aveam de toate, când duceam o viață comodă…

SOȚIA *(fără entuziasm):* Când aveam mobilă, covoare, tacâmuri de argint, când eram atât de fericiți…

SOȚUL: De ce râzi de toate astea şi de ce nu vrei să recunoşti că o viață tihnită e poate singura fericire a omului cu judecată?

SOȚIA: N-am vrut niciodată să te supăr şi să te scandalizez şi nu vreau nici acum! Dar să spun că eram

fericită! Eu n-am darul să-nfrumusețez trecutul. Am o memorie foarte bună.

SOȚUL: Dacă ne-am întoarce-acum acasă n-ai fi măcar mulțumită? N-ai învățat nimic aici?

SOȚIA: Am învățat, am învățat... Ştiu că pentru noi acum şi-un pahar de apă este-o fericire. Dar nici n-apuci să schimbi bine-o situație şi-ncepi să-ți raportezi altfel mulțumirile şi nemulțumirile. Când eşti închis nu uiți niciodată c-ai fost liber, dar când eşti liber... De ce să ne facem iluzii?

DRAMATURGUL: Deşi ce spuneți voi, dragi prieteni, nu poate fi considerat un dialog ticluit de-un autor care vrea să facă pe subtilul, conversațiile voastre au un caracter abstract, pur teoretic, parcă toți vreți să vorbiți în maxime şi să emiteți adevăruri eterne. Cam aşa vorbeau personajele mele.

SOȚUL: Şi dacă țin eu bine minte ți se păreau ridicole.

SOȚIA: Conversațiile noastre sunt ca toate conversațiile: nu pot să fie decât abstracte, cum ziceai, sau foarte concrete. Aici, n-avem altceva de făcut decât să teoretizăm sau să ne povestim viața. Eu tot mai țin seama de-o vorbă care spune că un om bine-crescut nu face confidențe fără să i le ceri. Noi aici n-avem ziare, n-avem cinematograf, n-avem cărți, suntem reduşi la o stare de animalitate din care-ncercăm să ieşim nițel prin discuțiile astea. Cred că e preferabil să discutăm, chiar aşa steril şi absurd, decât să ne luăm de păr ca ieri pentru un polonic de-arpacaş.

OPORTUNISTUL: Cu polonicul ăla îți lungeşti zilele, pe când cu vorbăria asta...

SOȚIA: Şi, mă rog, pentru ce-ți păstrezi forțele? Ai cumva de gând să evadezi? Vrei să sfărâmi zidurile?

OPORTUNISTUL: Vreau să trăiesc şi-atâta tot.

SOȚIA: A! Ştiu că vrei să trăieşti; oricum, numai să trăieşti.

OPORTUNISTUL: La urma urmei, ce ştii dumneata despre mine ca să mă judeci şi ca să mă iei de sus?

SOȚIA: Nu ştiu nimic şi nici nu vreau să aflu şi nu te ia nimeni de sus. Mă indispune că te guduri pe lângă paznici.

OPORTUNISTUL: Mă priveşte ce fac şi n-am de dat socoteală nimănui.

EROUL: Aici, cred că te-nşeli. Dumneata ar trebui să ții seamă că purtarea unuia ne compromite pe toți.

OPORTUNISTUL: Şi ce vrei, dom'le, de la mine? Cu ce te compromite pe dumneata că eu schimb două vorbe cu gardianul? Te-ntreb eu pe dumneata ce faci? Ce dracu', nici la puşcărie nu e omul liber să facă ce vrea, şi-aici îi compromite pe alții?! Doamne, să mă bag într-o gaură de şarpe, ce să fac ca să nu-mi mai țină alții socoteală?!

LUCIDUL: Nimic. N-ar folosi.

OPORTUNISTUL: Şi, la urma urmei, cum adică mă «gudur» pe lângă paznici? cum zicea doamna. Sunt şi ei oameni, nu?

LUCIDUL: Şi stai de vorbă cu ei fiindcă sunt oameni! Ia te uită, cum de nu ne-am gândit!

OPORTUNISTUL: Ce vedeți dumneavoastră slugarnic în asta? Îi întreb despre vreme, dac-a ieşit varza, ce preț au cartofii!

SOȚIA: Chiar faptul că vorbeşti cu ei e-o slugărnicie.

EROUL: Ai putea să-ți dai seama că ei nu ne socotesc oameni, tocmai fiindcă nu vorbesc niciodată cu noi. Şi când ne toarnă mâncarea, vorbesc numai între ei: «Pune-i şi ăstuia, mai dă-i ăluia o lingură». *Ăsta* şi *ăla* suntem noi. Nici măcar nu ne privesc. Şi când ne bat, trag în noi parc-ar bate la fasole.

OPORTUNISTUL: Dom'le, eu fac ce vreau. Am fost totdeauna omenos şi n-am să mă schimb acuma de dragul vostru.

LUCIDUL: Atât de omenos că mă mir cum de n-ai trecut de partea lor.

OPORTUNISTUL: Nu mi-a propus nimeni. Şi singur n-am avut curajul să mă propun.

SOȚIA: Păcat. Şi nu-ți pare rău? Pân-acum poate că

ocupai cine-ştie-ce post.

OPORTUNISTUL: Să ştii dumneata. Şi, la urma urmei, parcă dacă v-ar fi propus vouă ați fi făcut altfel!

EROUL: Mie mi s-a propus şi-am refuzat, fiindcă mi-am dat seama că e-o porcărie şi că, pân' la urmă, e-atât de absurd că n-o să țină.

LUCIDUL: Şi dac-o să țină?

EROUL: Nu poate să țină, domnule. Cum o să țină o asemenea absurditate!

LUCIDUL: Dac-ai fi fost sigur că ține mult, ai mai fi refuzat?

EROUL: Bine-nțeles.

LUCIDUL: Nu ştiu dacă e chiar aşa de «bine-nțeles».

DRAMATURGUL: Ce rost au toate discuțiile astea şi mai ales toate suspiciunile astea?! Ne mirăm că ceilalți sunt bănuitori cu noi şi ne-au închis. De când suntem aici nu facem altceva decât să ne spionăm unii pe alții şi să ne facem procese de intenție. Dacă primeşte unul la un an un pachet, începem să ne-ntrebăm: el de ce primeşte şi eu nu? E ceva suspect! Şi ne suspectăm degeaba, aşa cum degeaba stăm aici.

LUCIDUL: Pentru ei, cine nu e de partea lor e împotriva lor; şi au dreptate, *ei* au dreptate.

SOȚUL: De ce au dreptate? Ori suntem vinovați, şi-atunci e-o prostie să ne lase-n viață, ori suntem nevinovați şi-atunci e o prostie să ne țină-nchişi fără să ne-aducă, măcar formal, o acuzare.

LUCIDUL: Ei au în vedere şi vina potențială. Dacă ne lasă liberi se tem că, într-o bună zi, ne-am putea coaliza şi i-am putea răsturna.

În vremea asta, SOȚIA stă retrasă într-un colț, fredonează o melodie, şi-şi coase şi-şi descoase o rochie ruptă.

DRAMATURGUL: Şi dumneata crezi că au dreptate?

LUCIDUL: Cred că nu. Suntem prea laşi şi prea legați

de-o viață comodă, ne plac prea mult căldurica şi mâncărica, aşa că de bunăvoie n-am fi riscat niciodată să le pierdem.

EROUL: Te rog să nu mă pui în categoria asta a laşilor şi-a comozilor.

DRAMATURGUL: Eu cred că prietenul nostru are dreptate.

EROUL: «Prietenul nostru», prietenul dumitale poate. Pe mine mă cam plictiseşte stilul ăsta al dumitale.

DRAMATURGUL: N-am vrut să te supăr.

EROUL: Dumneata nu vrei să superi pe nimeni. Cum nu ştiu ăştia să-şi aleagă oamenii! De ce să bagi în puşcărie un om care nu vrea să supere pe nimeni? Dacă te-ar fi lăsat liber, pân-acum ai fi trântit nişte drame de-i ridicai în slava cerului cu tot neamul lor.

SOȚUL: Domnule! Ce câştigăm dacă ne jignim mereu unii pe alții şi dacă ne certăm ca chiorii? Au dreptate şi ăştia: ne pot călca în picioare fiindcă suntem dezbinați.

SOȚIA: Câteodată mi-e atât de silă de noi. Suntem nişte otrepe. Toți punem preț pe pielea noastră, în loc să murim dracului şi să tăcem din gură. Să ne-aşezăm într-un colț şi să murim.

OPORTUNISTUL: De ce nu te-aşezi dumneata-ntr-un colț şi nu mori, dacă eşti mai brează decât noi?!

SOȚIA: Pentru că sunt o otreapă ca şi voi. Şi de mine mi-e la fel de scârbă ca şi de voi.

SOȚUL: Şi de mine ți-e scârbă?

SOȚIA: De tine mi-era mai demult.

SOȚUL: Şi mi-o spui de față cu alții!

SOȚIA: De ce mă-ntrebi? Avem numai două posibilități: să nu mai vorbim deloc sau să vorbim de față cu alții.

SOȚUL: De-am scăpa o dată de-aici! Măcar să nu mai trăim în promiscuitatea asta.

SOȚIA: Ca să trăim în cealaltă. Promiscuitate cu covoare, cu oglinzi, cu baie şi cu bibliotecă. Acolo, nu ştiu colegii de celulă ce faci, ştiu mama, tata, frații, surorile, cumnații şi cumnatele.

SOȚUL *(vinovat):* Cred că nu compari familia cu nişte oameni străini?

SOȚIA: Şi de ce să n-o compar? Nici familia n-am ales-o, nici pe ăştia nu i-am ales. Şi nici măcar când am ales n-am avut de ce să mă felicit.

OPORTUNISTUL: Eu mă gândesc la biata nevastă-mea şi la copii. Ce s-or face ei fără mine!

SOȚIA: Şi dacă mureai ce se făceau?

OPORTUNISTUL: Bine, dar n-am murit.

SOȚIA: N-au decât să-şi închipuie c-ai murit.

OPORTUNISTUL: Să-şi închipuie ai dumitale despre dumneata aşa ceva!

SOȚIA: Să-şi închipuie ce vor. Puțin îmi pasă.

OPORTUNISTUL: Nu crezi că şi ei suferă şi că ne duc dorul şi grija?

SOȚIA: S-o luăm încet. Suferă dacă le lipseşte bucata de pâine pe care le-o aduceam, dacă le-o aduceam, şi dacă-i persecută din cauza noastră. Şi nu ştiu dacă pentru asta nu ne poartă şi duşmănie. Parcă-i aud: «Din cauza lor suferim noi, că dacă ei n-ar fi făcut şi n-ar fi dres». Nu m-am îmbolnăvit o dată ca să nu-mi spună mama: «Din vina ta, că dacă nu beai rece, sau dacă nu stăteai în curent», şi-aşa mai departe. Încolo, domnule, să nu le duci dumneata grija. Cât de rău le-ar părea, arpacaşul şi bătaia noi le mâncăm şi cine n-a mâncat felurile astea nu şi le poate-nchipui. Nu mă-nduioşează deloc suferința lor.

SOȚUL: Ei n-au nicio vină că noi suntem aici.

SOȚIA: De acord. Dar nu văd de ce să-mi fie milă de ei.

SOȚUL: N-aş vrea să fiu în pielea lor.

SOȚIA: Ba ce-aş mai vrea!

SOȚUL: De ce eşti atât de egoistă?

SOȚIA: Nu sunt mai egoistă decât alții, numai că eu spun ce cred.

SOȚUL: Mama ar sta oricât în puşcărie ca să mă ştie pe mine liber.

SOȚIA: Ar accepta schimbul pentru că nu ştie ce e

pușcăria.
SOȚUL: Nu judeca toată lumea după tine!
SOȚIA: Tu ai schimba libertatea pe ce e aici. *După* ce-ai stat aici?
OPORTUNISTUL: Doamnă, vă rog nu mai spuneți lucruri de-astea care ne-ar putea dăuna. *(În șoaptă.)* Nu mai bârfiți regimul penitenciar, s-ar putea s-asculte gardienii.
EROUL: Dar n-au decât s-asculte, domnule. Mai mult decât să fim unde suntem ce ne-ar putea face? Sau poate vrei să le cântăm niște cântece de mulțumire, niște osanale?
OPORTUNISTUL: Dom'le, mie mi-e frică.
DRAMATURGUL: Nu cred că ne folosește la ceva să-i îndârjim împotriva noastră, dar, mă rog, părerea mea...
SOȚIA: Astupați-vă urechile și n-o să vă mai fie frică.
OPORTUNISTUL: Degeaba ni le-am astupa că tot nu ne-ar crede nimeni. Vă rog, cu binele și cu frumosul, înțelegeți.
EROUL: Și dacă nu ne mai rogi cu binele și cu frumosul ce se-ntâmplă?
OPORTUNISTUL: Dom'le. Nu mă forța să...
SOȚIA: Să te duci și să ne torni, nu? Du-te, domnule, și toarnă-ne, ca să li se facă și ălora scârbă de dumneata.
OPORTUNISTUL: S-ar putea să vă pară rău.
SOȚIA: Crezi? Dumneata nu-ți dai seama că orice-am face, eticheta pe care ne-au lipit-o nu ne-o mai putem dezlipi?
OPORTUNISTUL: Eu cred că cu efort...
EROUL: Cu slugărnicii și cu lingușeli, da... De ce nu te-ai apucat, domnule, de la-nceput și te-ai lăsat s-ajungi aici? Dumneata ești o mină neexploatată. Să vii dumneata aici, cu aptitudinile dumitale, și să stai aici, cu niște prăpădiți ca noi, care nu suntem în stare să ne prefacem, să mințim, și nici măcar să zâmbim, cu noi, cu niște inapți, cu niște ființe dezmoștenite și asociale?
DRAMATURGUL: Mă gândesc... Mă gândesc...

EROUL: La ce te gândeşti, domnule, dacă tot te gândeşti cu glas tare?

DRAMATURGUL: Mă gândesc dacă personajele mele erau atât de stupide...

SOȚUL: Degeaba te gândeşti, tot n-au să fie mai deştepte. Le-ai scăpat din mână, gata...

SOȚIA: Înțeleg să te gândeşti dacă nu eşti dumneata stupid, dar nişte personaje...

DRAMATURGUL: Cred că dumneata ai dreptate. Aş fi putut să plec la timp, să-mi fac un rost în altă parte şi să duc o viață liberă şi fericită...

LUCIDUL: Altă viață da, dar liberă şi fericită...

OPORTUNISTUL: În loc să ne intereseze ce se-ntâmplă afară, ce speranțe putem avea!

SOȚIA: Şi dacă ne interesează, ce rezolvăm cu asta? Când s-o-ntâmpla ceva, aflăm noi, dac-om mai trăi pân-atunci.

EROUL: Vreau să trăiesc să le plătesc.

LUCIDUL: Cui?

EROUL: Măcar ăstora de-aici, care ne-au bătut.

LUCIDUL: Sunt nişte executanți.

EROUL: Şi eu am să fiu tot un executant.

OPORTUNISTUL: Eu am să cer să mă mute din celulă.

SOȚIA: Poate ai să ceri să-ți dea un salon sau un *living room,* iar ei, amabili cum sunt, au să te plimbe prin tot hotelul ca să-ți poți alege.

EROUL: Nu-ți mai fie frică şi de umbra dumitale! Stai aici că nu te mănâncă nimeni.

SOȚIA: De ce-om fi aşa lipsiți de imaginație. În loc să ne jucăm de-a hoții şi vardiştii!

LUCIDUL: Ce bună idee!

SOȚIA: Nu-i aşa?

OPORTUNISTUL: Numai asta n-o făcusem.

Afară de SOȚIE şi de LUCID îşi pun toți păturil’e-n cap.

LUCIDUL: Să zicem că ne jucăm. Mie ce rol mi-ai da?

SOȚIA: Cred că ți s-ar potrivi unul singur. Dumneata ai fi lucidul, un fel de Œdip.

LUCIDUL: Înainte sau după ce nu mai vede?

SOȚIA: După! Ca să fii mai interiorizat.

OPORTUNISTUL: Şi când te gândeşti că alții beau şi mănâncă şi dorm pe saltele de puf.

EROUL *(pentru sine):* Ce-am să mai dorm şi eu pe saltea de puf. Ăştia, peste-o lună, după ce-au să iasă de-aici, au să-nceapă să-i trateze pe ăilalți ca pe nişte victime ale împrejurărilor.

SOȚUL: Uitarea şi iertarea noastră intelectuală, superioară!

SOȚIA: Cetățene lucid, te afli în fața unui tribunal. Vrei să fii martor al acuzării sau al apărării?

LUCIDUL: Al cărei acuzări şi-al cărei apărări?

SOȚIA: Nu există decât o singură acuzare şi-o singură apărare.

LUCIDUL: Pe cine să acuz şi pe cine să apăr?

SOȚIA: Acuză-i pe cei care pierd partida şi apără-i pe cei care-o câştigă.

LUCIDUL: Bine, dar nu e drept.

SOȚIA: Nu e drept dar e util.

LUCIDUL: Poate c-ar trebui să-i chemăm şi pe ei să se joace.

SOȚIA: Nu. Un joc adevărat nu se joacă decât în doi. Ei nu intră-n joc, intră numai în discuție.

LUCIDUL: S-ar putea să se supere.

SOȚIA: Nu poate fi toată lumea mulțumită în acelaşi timp.

LUCIDUL: Mi-e milă de ei.

SOȚIA: De ce?

LUCIDUL: Fiindcă sunt nefericiți.

SOȚIA: Şi dumneata eşti. E-o reflectare a milei pe care ți-o inspiri dumitale însuți?

LUCIDUL: Cred că mi-e doar milă.

SOȚIA: Ți-e milă şi de gardieni, şi de cei de la serviciul de ameliorare, care ne bat?

LUCIDUL: Da.
SOȚIA: De ce? Fiindcă sunt şi ei oameni?
LUCIDUL: Fiindcă sunt la fel de neajutorați ca toți oamenii. Le e frică să nu fie-ncolțiți şi se reped.
SOȚIA: Iubeşti oamenii?
LUCIDUL: Da.
SOȚIA: Ți-ai da viața pentru binele lor?
LUCIDUL: Nu.
SOȚIA: Ai lua viața cuiva pentru binele tău?
LUCIDUL: Nu.
SOȚIA: Ai început să dai răspunsuri care-mi plac.
LUCIDUL: Ce bine te simți când măcar cineva pricepe ce spui.
SOȚIA: Care crezi că-i adevăratul motiv pentru care ne aflăm aici? Pentru că am avea o minte neconformă, spun unii; aşa să fie?
LUCIDUL: Neconformă cu ce?
SOȚIA: Neconformă, şi-atât.
LUCIDUL: Lăsând baltă nonconformismul ăsta, eu cred, sunt convins chiar, că ne aflăm aici fiindcă avem ochii albaştri.
SOȚIA: Fiindcă avem ochii albaştri?
LUCIDUL: N-ai observat că avem o singură trăsătură comună: ochii albaştri?
SOȚIA *(ducând mâna la ochi):* Da, sunt albaştri. Dar ai dumitale cum sunt?
LUCIDUL: Culoarea lor interioară e nedefinită. Ochii exteriori mi i-am scos ca să nu reflecte frământările dinăuntru.
SOȚIA: Chiar într-un sistem ilogic nu văd de ce i-au luat pe toți cei cu ochi albaştri!
LUCIDUL: Dintr-un sofism. X are ochi albaştri şi are-o gândire neconformă. Y are o gândire neconformă şi are ochi albaştri, toți cei care au ochi albaştri au o gândire neconformă, toți cei care au o gândire neconformă au ochi albaştri. Premise false – concluzie falsă.
SOȚIA: Sunt uluită. Ce simplu e! Şi totuşi sunt ochi

albaştri şi ochi albaştri; se pot face o mulțime de deosebiri între ei. Unii puteau fi convertiți şi puteau căpăta orice altă culoare.

LUCIDUL: Era prea complicat. Subdiviziunile presupun timp. O rețea imensă de cercetare, bani cheltuiți.

SOȚIA: Bine, dar în felul ăsta se pot pierde o mulțime de elemente utile.

LUCIDUL: E preferabil să fie pedepsite nişte elemente utile decât să scape nepedepsite unele elemente neconforme.

SOȚIA: Dumneata nu-ncepuseşi să te simți vinovat că ai ochi albaştri? Eu mă simțeam nelalocul meu în libertate. Mereu trebuia să port pălării cu boruri mari sau basmale trase bine pe frunte ca să nu mi se vadă culoarea ochilor. Începusem să cred că n-aveam dreptul la asemenea privilegiu. Nu mă mai simțeam bine-n libertate, mai ales că se găsea totdeauna cine să-mi amintească de culoarea ochilor mei.

LUCIDUL: De ce n-ai încercat să-i schimbi? Cunosc o mulțime de lume care le-a schimbat de mai multe ori culoarea, după necesități.

SOȚIA: Să fi luat ochi de la morți?

LUCIDUL: Nu. Morții nu sunt buni la nimic. Să-ți fi injectat puțin albastru de metilen sau nişte violet de gențiană în iris. Căpătau o nuanță care-ar fi putut trece drept o dovadă de căință şi de-ataşament.

SOȚIA: Mi-era silă de căința nesinceră. Cum puteam să mă căiesc de ceva de care nu eram vinovată?!

LUCIDUL: Să fi simulat.

SOȚIA: A!

LUCIDUL: De ce măcar nu l-ai îndemnat pe soțul dumitale s-o facă?

SOȚIA: Eu nu l-am îndemnat niciodată să facă ceva. A făcut totdeauna ce-a vrut. Pentru mine, principiul liberului-arbitru…

LUCIDUL: N-ai s-ajungi prea departe cu el.

SOȚIA: Ştiu. Cel puțin n-am ce să-mi reproşez. N-am

făcut rău nimănui.
LUCIDUL: Doar dumitale. Ca şi mine, ai instinctul conservării foarte slab dezvoltat.
SOȚIA: Nu sunt răspunzătoare nici măcar de soarta mea. N-am făcut nimic ca să fiu aici. Mă gândesc numai ce-are să se-ntâmple după ce-am să ies de-aici.
LUCIDUL: Nu-ți face griji. Ai să te laşi dusă de val, indiferent ce părere ai să ai despre el.
SOȚIA: Şi dac-am să mă-mpotrivesc?
LUCIDUL: Ai să te-ntorci aici.
SOȚIA: Şi dacă n-am să mă-mpotrivesc?
LUCIDUL: Poate-ai să-i bagi pe alții aici sau poate nu. Toți ochii sunt înregistrați. E foarte uşor să observi devierea lor cea mai uşoară şi cel mai mic defect de conformație. Te poți folosi de defectele altora mai mult chiar decât de calitățile proprii.
SOȚIA: Dragul meu rege Œdip, bagi de seamă că nu ne mai jucăm?
LUCIDUL: Pisica se joacă numai la-nceput cu şoarecele. Şi *corrida* e un joc.
SOȚIA: Mai bine să ne jucăm din nou.
LUCIDUL: De ce?
SOȚIA: Altfel am să-ncep să plâng.
LUCIDUL: Să ne jucăm de-a ce? Vrei să fiu iar judecător?
SOȚIA: Nu. Mai ales asta nu. Când n-o să ne mai judecăm unii pe alții?
LUCIDUL: Niciodată.
SOȚIA: Hai să ne jucăm de-a ceva în care să nu judecăm pe nimeni.
LUCIDUL: Asemenea joc nu există.
SOȚIA: Şi-atunci ce să facem?
LUCIDUL: Să fiu eu judecător?
SOȚIA: Dacă nu ți-e teamă… Să audiem martorii?
LUCIDUL: Aici nu sunt martori.
SOȚIA: Atunci judecă-i. Condamnă-i.
LUCIDUL: Îi condamn fără să-i judec.

SOȚIA: Înțeleg să-i judeci fără să-i condamni...

LUCIDUL: Nu se poate să judeci fără să condamni, se poate numai să condamni fără să judeci.

SOȚIA: Şi la ce pedeapsă ai să-i condamni?

LUCIDUL: La libertate, să zicem.

SOȚIA: La libertate?

LUCIDUL: La libertatea de-a se supune, de-a se-adapta, de-a deveni maleabili, ductili, şi, dacă simt nevoia, chiar insipizi, inodori, incolori.

SOȚIA: Şi nu crezi că are să le fie prea greu?

LUCIDUL: Nu. Pe jumătate s-au şi adaptat, numai regimul penitenciar i-a împiedicat să-şi desăvârşească şi cealaltă jumătate.

SOȚIA: Să nu te superi, bunule judecător, dar mie mi se pare cam absurd.

LUCIDUL: De ce «cam absurd»? Trebui' să ai certitudinea că e complet absurd.

SOȚIA: Şi ce-au să facă în timpul libertății ăsteia?

LUCIDUL: Ceea ce se face în timpul oricărei libertăți: să intre într-o rețea de relații obligate.

SOȚIA: N-ai putea să-i condamni la altceva?

LUCIDUL: Nu vreau să-i condamn la pedepse împotriva firii.

SOȚIA: De ce să-l condamni, de exemplu pe dramaturg, la pedeapsa asta?

LUCIDUL: Pentru că mai sunt atâtea replici inutile care de-abia aşteaptă să fie scrise şi să fie spuse pe scenă şi-atâtea personaje care n-au fost glorificate şi care-şi aşteaptă poetul de curte.

SOȚIA: Crezi că şi eroului nostru i-ar folosi la ceva?

LUCIDUL: Nu numai lui. De pe urma unei pedepse profită atâta lume! Mai întâi cei care te condamnă, în mod dezinteresat!

SOȚIA: Nu crezi că «dezinteresat» e-un cuvânt căruia nu-i corespunde nimic?

LUCIDUL: Ba da şi tocmai de-aceea trebui' cultivat ca o plantă ornamentală.

SOȚIA: La ce i-ar folosi eroului?

LUCIDUL: Pentru că ar face iarăşi o mulțime de fapte pe care unii le socotesc necugetate deoarece se depărtează de tipicurile prudenței, prudența fiind expresia rațională a instinctului de conservare. Toate dozele de turbare neconsumate în făpturile echilibrate îl aşteaptă pe erou. Energiile neconsumate sunt o permanentă primejdie de mişcări seismice. Eroii sunt craterele acestor energii.

SOȚIA: Şi oportunistului la ce i-ar folosi?

LUCIDUL: N-ai formulat bine întrebarea. Ar fi trebuit să spui: «la ce-ar folosi oportunistul?». Ar folosi la menținerea constantei care-asigură bunul-mers şi progresul, ar ilustra principiul adaptării la mediu şi-al avantajelor liniei curbe față de linia dreaptă într-o structură.

SOȚIA: Nu există şi vreo libertate care să nu ilustreze sau în care să nu fie nevoie să ilustrezi niciun principiu?

LUCIDUL: Totul e să n-ai timp să te gândeşti.

SOȚIA: Şi-atunci ce să faci?

LUCIDUL *(luând-o de nună şi mergând repede cu ea în lungul şi-n latul scenei):* Să nu faci economie de mişcare, să umbli până te istoveşti, şi-atunci nu bagi de seamă cât de mic e universul.

SOȚIA: La ce bun?

LUCIDUL: Asta e-o-ntrebare interzisă. De fapt, toate întrebările ar trebui să fie interzise.

SOȚIA: Eu tot am să te-ntreb. De ce nu se schimbă nimic şi de ce am impresia că nici nu se-ntâmplă nimic?

LUCIDUL: Ne-ntâmplăm numai noi. Dacă nu te şochează gramatica.

SOȚIA: Condamnă-mă şi pe mine mai repede.

LUCIDUL: Te condamn ca şi pe ceilalți.

SOȚIA: La ce-are să folosească?

LUCIDUL: La menținerea constantei celor cu prea mult humor pentru a deveni eroi şi prea blazați pentru a deveni oameni de acțiune. Spinarea lor nu se frânge

dintr-o dată, se rupe încet, vertebră cu vertebră. Le-o frâng alții.

SOȚIA: Atunci de ce să mai plec de-aici?

LUCIDUL: Fiindcă aici ai putea să rămâi cu o convingere falsă, că mai poți păstra câteva vertebre întregi.

SOȚIA *(pipăindu-şi spinarea):* Mă doare.

LUCIDUL: Spre deosebire de alte categorii, pe voi vă doare.

SOȚIA: Şi cu bărbatu-meu, cu el ce facem?

LUCIDUL: Îl condamnăm la libertatea preocupărilor mărunte şi la miopie cronică față de toate lucrurile semnificative. El are să rămână-n categoria de unde se recrutează tot şi fără prea multă stăruință. Categorie furnisoare de agenți de schimb. Învață repede prețurile în bursă ale tuturor categoriilor. Ştiu cât cântăreşte sufletul unui chimist, al unui academician etc. Şi ți-l transpun în ghid în valoarea lui monetară.

SOȚIA: Tu cât cântăreşti, bunule judecător?

LUCIDUL: Eu sunt o pleavă. Nimeni nu umblă să mă cântărească şi să mă transpună-n valori de schimb, fiindcă îmi sunt indiferente toate valorile. Fac parte dintr-o speță iremediabilă, a lucizilor dezinteresați; categorie desuetă care mai persistă în mod surprinzător, rătăcită prin continente; o fosilă vie ca şi ornitorincul. Suntem o categorie pe cale de dispariție, aproape că aparținem geologiei. Nu mai interesăm pe nimeni.

SOȚIA: Şi ce-are să se-ntâmple cu tine?

LUCIDUL: Am să fiu uitat ca neaparținând unei categorii semnificative.

SOȚIA: Uitat de cine?

LUCIDUL: Uitat.

SOȚIA: Nu sunteți primejdioşi?

LUCIDUL: Suntem prea puțini; chiar dacă ne-am aduna toți la un loc n-am fi nici cât un strop într-un ocean.

SOȚIA: Şi-acuma, bunule judecător, când suntem toți

condamnați, ce trebui' să facem?

LUCIDUL: Mai avem mult până să ispăşim condamnarea asta şi nici nu se ştie dacă o s-o mai ispăşim, pân' la urmă.

SOȚIA: Dă-mi un sfat, spune-mi o vorbă bună.

LUCIDUL: Pune-ți pătura-n cap şi dormi.

SOȚIA: Ăsta e sfat sau e vorbă bună?

LUCIDUL: Şi una şi alta.

SOȚIA: Noapte bună. Judecătorule, şi iertat să fii pentru dreptatea asta a ta.

LUCIDUL: Dacă ar fi a mea! Noapte bună!

Trece un timp; apoi se deschide cu zgomot uşa; în încăpere pătrund trei bărbați zdraveni, în uniformă. Deținuții stau ca împietriți.

PRIMUL PAZNIC: Vă faceți că n-auziți? Jos păturile din cap!

Deținuții azvârl păturile din cap.

AL DOILEA PAZNIC Drepți!

Deținuții sar jos şi iau poziția de drepți.

PRIMUL PAZNIC: Tu, ăla de colo *(Îl arată cu degetul pe OPORTUNIST),* de ce dormi cu pătura-n cap?

OPORTUNISTUL: Ca să nu mai văd lumina, să trăiți.

AL DOILEA PAZNIC: Cum s-o vezi dacă dormi?

OPORTUNISTUL: Am vrut să spun ca să n-o simt pe față, să trăiți.

PRIMUL PAZNIC: Da' sensibil mai eşti, frate! Da' ăilalți de ce-şi pun păturile-n cap?

OPORTUNISTUL:...

PRIMUL PAZNIC: De ce?

OPORTUNISTUL: Întrebați-i pe ei.

PRIMUL PAZNIC *(spre DRAMATURG):* Tu, de colo!

DRAMATURGUL: Fiindcă aşa mă izolez; îmi închipui că sunt singur.

PRIMUL PAZNIC: A, nu-ți place societatea de-aici? De ce? Sunt numai de-ai voştri.

DRAMATURGUL: La un moment dat, nu mai eşti decât tu de-al tău.

AL DOILEA PAZNIC: Deştept eşti, dom'le, nu te doare capul de-atâta deşteptăciune?

EROUL: Aşa cum nu-i doare pe alții de prostie…

PRIMUL PAZNIC: Cin' ți-a dat voie să vorbeşti ne-ntrebat? Un pas înainte şi culcat! Sus, jos, sus, jos! *(Comanda se repetă de vreo câteva ori.)* Cu burta la pământ! Aşa! *(Către SOȚ.)* Dar tu de ce dormi cu pătura-n cap?

SOȚUL *(privindu-l pe EROU):* Ca să-mi fie mai cald.

PRIMUL PAZNIC *(SOȚIEI):* Dar tu. Madam?

SOȚIA: Nu m-am gândit până acum. Dar am să reflectez de-acum înainte.

PRIMUL PAZNIC: Cu mine să n-o faci pe nebuna! *(Se adresează LUCIDULUI.)* Dar tu de ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Pentru că nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Nu mai spune?! Ai citit tu regulamentul închisorii şi scrie acolo să dormiți cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Îl puteți citi dumneavoastră şi-o să vă convingeți că nu este interzis să dormi cu pătura-n cap.

PRIMUL PAZNIC: Mai întâi, de unde ştii că-nchisoarea are un regulament?

LUCIDUL: Pentru că orice instituție are un regulament de funcționare interioară care prevede comportarea personalului față de materialele de lucru, disciplina etc. Aici, materialele suntem noi.

AL DOILEA PAZNIC: Regulamentul? Mă faci să şi râd. Cine-l citeşte, dom'le?

LUCIDUL: Nimeni, evident.

PRIMUL PAZNIC: Păi, atunci e ca şi când n-ar fi. Mie să nu-mi vii cu prostii, spune-mi de ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Fiindcă nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Nu face pe tâmpitul! De ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Fiindcă nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Sus. Jos, sus. Jos! Dacă tot avem regulament! Şi voi ce vă zgâiţi? Hai cu toţii: sus, jos, sus, jos! *(După ce mai repetă de câteva ori comanda).* Ei şi-acum, când cred că v-aţi mai limpezit niţel la minte, să vă comunic ceva. A sosit azi un ordin de sus care zice-aşa: dacă unul dintre voi primeşte să ispăşească anii de pedeapsă ai celorlalţi cinci, ceilalţi cinci vor fi liberi în 24 de ore. Gândiţi-vă şi chemaţi-mă!

Paznicii ies.

DRAMATURGUL: Să fie-adevărat?

EROUL: Şi chiar dacă e-adevărat?!

SOŢUL: Da, chiar! Şi dacă e-adevărat?

OPORTUNISTUL: Ne putem aranja, ne putem înţelege-ntre noi.

LUCIDUL: Suntem ca-ntr-o piesă de teatru în care autorul face un test psihologic cu eroii lui ca s-arate câte parale face fiecare.

SOŢIA: O piesă de-un gust dubios.

OPORTUNISTUL: Acum, vorba e ce facem? Că trebui' să facem ceva. Doar n-o să lăsăm să ne scape şansa asta, unică poate.

SOŢUL: Eu, ca să fiu sincer, nu ştiu deloc ce să spun.

EROUL: Important e ca unul dintre noi să se sacrifice pentru binele celorlalţi.

SOŢUL: Şi dacă totul nu este decât un *bluff,* o poveste de-adormit copiii?

EROUL: Cu care doar să ne sperie somnul?
DRAMATURGUL: Şi dacă. Totuşi…? Dacă, totuşi, e-adevărul adevărat?
EROUL: Ai dreptate şi dumneata. Şi dacă, totuşi, e-adevărul adevărat?
SOȚUL: Da, chiar…
OPORTUNISTUL: Ce rost ar avea să fie numai aşa… un joc?
SOȚIA: După toate câte se petrec aici, eu nu ştiu cum de vă mai mirați de ceva. Eu sunt aproape sigură că e numai o-ncercare. Se gândesc tot timpul cum să-şi bată joc de noi şi ce-or fi zis acum…
DRAMATURGUL: Ceea ce spui dumneata nu e lipsit de logică, dar cum procedeele lor n-au niciun pic de logică, mă gândesc, totuşi, că-i chiar adevărat.
LUCIDUL: S-ar putea să ai dreptate, domnule, mai ales că ceea ce ni se propune este şi ilogic şi lipsit de omenie.
OPORTUNISTUL: Iar discuții interminabile! Când o să vă vindecați, fraților, de vorbăria asta?
SOȚUL: Şi ce-ai vrea, domnule, să facem?
EROUL: Propune dumneata ceva, dacă vorbăria noastră ți se pare inutilă. Poftim, propune dumneata! Ce vrei să spunem? Rămâi, tu, cutare, în puşcărie, ca noi ăştilalți cinci să fim liberi! Sau poate vrei să facă vreunul pe Mesia şi să zică «plecați, fraților, că rămân eu să putrezesc de dragul vostru în puşcărie!». Hai să fim serioşi!
SOȚUL: Mai ales că nu ştie nimeni ce condamnare are.
DRAMATURGUL: Uitasem complet!
SOȚIA: Aici nu-i vorba de ce condamnare are fiecare, e vorba de principiu.
OPORTUNISTUL: Adică?
SOȚIA: Adică, nici să nu mai discutăm despre-aşa ceva.
EROUL: Bine, dar n-am discutat nimic.
DRAMATURGUL: Nu s-a pus decât problema dacă ceea ce ni s-a anunțat este-adevărat sau e numai, hai să

zicem, o glumă.

SOȚIA: Eu zic să considerăm că-i o glumă proastă, să ne punem păturile-n cap şi să dormim.

OPORTUNISTUL: Eu propun să discutăm serios. Să considerăm că tot ceea ce ni s-a anunțat este-adevărat. Este-o şansă la mie, să nu zicem mai mult, ca tot ceea ce-am auzit să fie serios. Nu trebui' să discutăm şi să luăm o hotărâre?

SOȚIA: Mai ales dacă e serios nu trebui' să discutăm şi nu trebui' să luăm nicio hotărâre!

OPORTUNISTUL: De ce?

SOȚIA: Fiindcă n-avem dreptul să hotărâm soarta altuia.

DRAMATURGUL: Dar dacă şi-o hotărăşte singur?

LUCIDUL: Nu trebui' s-acceptăm.

OPORTUNISTUL: Cum, domnule, să zicem că unul dintre noi acceptă de bună-voie şi nesilit de nimeni să se sacrifice, noi n-avem dreptul s-acceptăm, de ce?

LUCIDUL: Pentru că n-ai dreptul să-ndemni pe altul să se sinucidă, chiar dacă eşti convins că viața e-o porcărie.

OPORTUNISTUL: Dar nu-ndemnăm pe nimeni să se sinucidă, era vorba… Dumneata denaturezi lucrurile.

SOȚIA: Nu le denaturează deloc. A vrut să-ți spună că n-ai dreptul să accepți ca cineva să facă pentru tine un lucru pe care l-ar regreta a doua zi.

OPORTUNISTUL: După părerea dumitale şi-a dumnealui trebui' să lăsăm şansa asta nesperată să ne scape de dragul nu ştiu căror principii…

SOȚIA: De dragul unui singur principiu. Ce-ar fi să ne hotărâm să fim şi noi o dată oameni? Să le-arătăm că nici n-am luat în seamă propunerea lor şi că o socotim o provocare.

DRAMATURGUL: Nu văd de ce este o provocare?

LUCIDUL: Pentru că, până la urmă oricare ar fi rezultatul, o să ne-nvrăjbească şi nici altfel…

SOȚIA: Eu zic aşa: nimeni nu ne-a spus nimic, ne punem păturile-n cap şi ne culcăm.

SOȚUL: Şi mâine când ne-ntreabă?
SOȚIA: Spunem că noi nu putem lua nicio hotărâre şi că lăsăm totul la aprecierea conducerii închisorii.
SOȚUL: Şi dacă ne obligă?
LUCIDUL: Dacă ne obligă ce?
SOȚUL: Să hotărâm noi.
SOȚIA: Deocamdată nu ne-a obligat nimeni nimic.
EROUL: Dacă au să ne oblige?
SOȚIA: Lăsați-i pe ei să ne oblige!
OPORTUNISTUL: Să-i lăsăm pe ei, ca să ne fie mai rău, nu?!
SOȚIA: Nu văd de ce-ar fi mai rău. Lăsați-i pe ei să facă nedreptățile. N-au nevoie de colaboratori.
EROUL: Să fiu eu liber!
SOȚIA: Ai face probabil iar vreo boroboață pentru care te-ai întoarce aici sau ai face frumos în fața stăpânirii pentru o bucată de pâine.
EROUL: Rău e să fii într-o puşcărie cu unii care n-au făcut nimic!
OPORTUNISTUL: Lucrurile nu pot rămâne aşa.
LUCIDUL: Şi de ce nu pot rămâne aşa?
OPORTUNISTUL: Pentru că nu pot rămâne aşa! Pentru că nu trebuie să rămână aşa!
EROUL: Pentru că trebuie să luăm o hotărâre.
SOȚUL: Pentru că trebuie să ne hotărâm soarta.
LUCIDUL: Vrei să spui să-i hotărâm soarta, da, că e vorba de-o singură soartă.
DRAMATURGUL: Ce mai încoace şi-ncolo. Trebuie să luăm o hotărâre!
SOȚIA: N-aveți decât s-o luați fără mine.
SOȚUL: Ba nu, dragă, trebuie să participi şi tu.
SOȚIA: Sunt emoționată de-atâta democrație.
OPORTUNISTUL: Aici nu merge politica struțului. «Am băgat capul în nisip şi gata!».
LUCIDUL: Dumneata ce propui?
OPORTUNISTUL: Propun, şi cred că sunt în asentimentul majorității, propun ca, prin vot secret, să

hotărâm care dintre noi va fi sacrificat, să se sacrifice vreau să spun. Cine va avea cele mai multe voturi va trebui să accepte.

DRAMATURGUL: Şi dacă au toți acelaşi număr?

OPORTUNISTUL: La asta nu m-am gândit.

SOȚUL: Mai bine prin tragere la sorți. Cine trage paiul mai scurt...

TOȚI *(în cor, afară de SOȚIE şi de LUCID):* Da, cel mai bine e-aşa. Pe cine-alege soarta.

SOȚIA: Soarta alege mai totdeauna pe cine nu trebui'! Nu sunt de acord cu niciunul din procedee!

SOȚUL: Dar trebui' să fii!

SOȚIA: De ce să fiu? Fiindcă fiecare din voi se consideră destul de nemernic ca să fie ocrotit de soartă? Eu nu particip la asemenea joc.

LUCIDUL: Nici eu.

EROUL: Fiți oameni rezonabili. Pentru toanele voastre să stăm toți aici?

LUCIDUL: Nu stați pentru toanele noastre. Veniți-vă-n fire.

SOȚIA: Eu rămân în puşcărie. Scoateți-mă din rândul participanților la jocul ăsta frumos.

LUCIDUL: Trageți la sorți fără noi.

DRAMATURGUL: E stupid ce faceți. Aşa o să rămână-n puşcărie trei din şase, pe când, dacă tragem la sorți, rămâne unul singur. Zău, n-are niciun rost să vă-ncăpațânați.

LUCIDUL: Şi dac-ai şti că dintre noi şase ai rămâne dumneata-n puşcărie, ai stărui la fel să ne convingi?

DRAMATURGUL: ...Sigur, aveți şi voi dreptate. Dar n-ați avea ce să vă reproşați. Ați datora ceva sorții.

LUCIDUL: Nu vreau să datorăm nimic nimănui.

OPORTUNISTUL: Atunci, e foarte simplu. Spunem că voi doi sunteți voluntari, că-n loc de unul sunteți chiar doi.

SOȚIA: Vă-nşelați. Noi nu ne sacrificăm de dragul vostru. Noi vrem s-avem o atitudine mai întâi față de noi

înşine. Noi vrem să ispăşim pedeapsa *noastră,* nicidecum s-o cumulăm şi pe-a *voastră;* aşa încât, ce spui dumneata…

OPORTUNISTUL: Dac-aţi împărţi pe din două, poate că nici n-ar fi aşa de mult…

LUCIDUL: Domnule, noi suntem doi oameni corecţi, dar nu suntem tâmpiţi. Nu luaţi corectitudinea noastră drept debilitate mintală.

OPORTUNISTUL: Deşi… Au să ne râdă şi curcile. Să ai asemenea ocazie şi să-i dai cu piciorul.

EROUL: Vă mai întrebăm încă o dată…

SOŢIA: Şi noi vă mai spunem încă o dată: nu!

SOŢIA îşi pune pătura-n cap. LUCIDUL face acelaşi lucru.

SOŢUL: Nu ne rămâne decât să tragem la sorţi fără ei.

EROUL: Sau să-i forţăm.

DRAMATURGUL: Nu uitaţi că suntem într-o închisoare şi că pot fi apăraţi.

OPORTUNISTUL: Ce egoism! Să te gândeşti numai la tine şi la conştiinţa ta!

DRAMATURGUL: Să tragem fără ei.

EROUL: Avem tot timpul. Până mâine-n vremea asta…

DRAMATURGUL: Eu nu mai am linişte. Hai să tragem acum, vă rog.

EROUL: Poate că ai dreptate. Mai bine să ştim de pe-acum ce ne aşteaptă pe fiecare.

Trag repede la sorţi. EROUL trage paiul scurt.

OPORTUNISTUL: Ce să-i faci, aşa a vrut soarta.

EROUL *(se retrage într-un colţ, apoi se repede spre ei):* Nu se poate! Să mai tragem o dată.

DRAMATURGUL: Nu mai tragem nicio dată.

EROUL: Bine, dar nu se poate.

SOŢUL: Dacă trăgea altul se putea!

EROUL: Refuz! Fac şi eu ca ei doi. N-aveţi decât să trageţi la sorţi fără mine.

OPORTUNISTUL: Uite ce e, frate, dacă-ţi închipui c-aşa merge, te-nşeli. Ei doi au ţinut-o una şi bună de la-nceput, dar dumneata să nu-mi vii acum la spartul târgului cu idei noi, că putem s-o luăm şi altfel.

OPORTUNISTUL, DRAMATURGUL şi SOŢUL se strâng ameninţători în jurul EROULUI.

EROUL: Fraţilor, săriţi, mă omoară!

SOŢIA şi LUCIDUL nu se clintesc de sub pături. EROUL renunţă să le mai opună rezistenţă.

DRAMATURGUL: Câte subiecte am în cap. Nici în zece ani n-am s-ajung să le scriu.

SOŢUL: Când m-o vedea mama! Trebui' să rog pe cineva s-o anunţe la telefon mai pe ocolite, ca să nu i se facă rău de emoţie. Şi pisica, săraca, o mai trăi? Aveam nişte flori aşa frumoase pe terasă. Am să le fac nişte spaliere.

OPORTUNISTUL: Ce mai supă cu găluşti o să-mi facă nevasta! Şi găina fiartă am s-o mănânc toată, toată. Şi să fie grasă şi galbenă, şi cu nişte usturoi pisat.

DRAMATURGUL: Să stai iar la un birou în faţa hârtiei albe care-ţi aşteaptă gândurile. Să simţi un freamăt, ceva nelămurit prin toată fiinţa ta. Doamne, ce voluptate…

OPORTUNISTUL: Să ai un butoiaş de vin la pivniţă, o friptură bună pe masă. S-asculţi un radio şi să te culci pe-o pernă curată, cu broderie-ntr-un colţ. Să te-acoperi cu un cearceaf alb ca zăpada. Asta-i viaţă.

SOŢUL: Cred c-ar trebui să mai cumpăr vreo două fotolii şi să-nlocuiesc şi covorul din hol, că era cam uzat. *(Dă cu ochii de SOŢIE şi de LUCID, care-i ascultă cu un dispreţ amuzat.)* Şi ţie-am să-ţi trimit pachete, dac-o să fie voie. Şi-am să-ţi fac nişte rochii noi, ca să le găseşti când

ai să te-ntorci acasă.

SOȚIA dă din cap aprobativ.

DRAMATURGUL: Vreau să-mi schimb complet maniera. De altfel, mă simt alt om.

În celulă, intră câțiva civili care-i aduc pe gardieni cu cătuşe la mâini.

UNUL DINTRE CIVILI *(arătând spre foştii paznici):* Ordinea s-a schimbat, după cum vedeți. Foştii deținuți 212, 213, 214 şi 215 *(În acest timp toți cei şase deținuți se ridică.)* sunt liberi. 216 şi 217 rămân încă, pentru că situația lor e neclară. Fişele de control nu arată exact ce culoare au ochii lor.

DRAMATURGUL: Bine, dar fişele de control erau întocmite de ceilalți.

CIVILUL: Se preia tot ce este util.

LUCIDUL *(către DRAMATURG):* Nu te osteni degeaba.

CIVILUL *(dându-le foştilor deținuți costume de gardieni):* Deocamdată, veți face parte din personalul închisorii şi pe urmă om mai vedea.

Foştii deținuți fac un gest spre LUCID şi spre SOȚIE, vrând să-şi ia rămas-bun, aceştia stau însă cu mâinile sub pătură ca nişte statui. Civilii şi foştii deținuți, actuali gardieni, ies din celulă. Noii gardieni, dincolo de gratii, se-aşază-n coloană. EROUL preia comanda.

EROUL: Deținuți, atenție: sus, drepți! 212, 213, 214, 215… *(Ezită.)* 216, 217! Aşezați-vă-n coloană şi plimbați-vă-n jurul celulei. Atenție! Un, doi, un. Doi!

LUCIDUL şi SOȚIA se privesc, pornesc în marş şi-ncep să râdă-n hohote.

EROUL *(sever):* Un, doi, un, doi!

LUCIDUL *(în timp ce toți cei din celulă încep să râdă):* Şi-aşa mai departe!

ANTINEVRALGICUL DE LA ORA 5 P. M.

EA, EL, BUNICUL, BUNICA, BĂIATUL, DELEGAȚII, COLABORATORI ÎNTÂMPLĂTORI

O cameră de zi, modest mobilată, care dă într-un balcon. În cameră se află toți cei de mai sus, cu excepția delegaților şi a colaboratorilor întâmplători.

EA *(către EL):* Şi ce ziceai că s-a mai întâmplat azi pe la slujbă?

EL *(dând din umeri):* Păi. Ce să se-ntâmple? Tot aia.

EA: Ție trebuie să-ți scoată omul vorba cu cleştele. Uite, eu, că stau acasă, şi-aş putea să-ți povestesc o lună câte ştiu despre toți.

BUNICUL: Dar de unde le afli, frate?

EA: Cine are ochi şi urechi află.

BUNICA: Şi dacă ştii atâtea de ce nu ne spui şi nouă? Ne-am mai distra şi noi, că la vârsta noastră…

EA: Dar ce, n-aveți televizor? De când începe programul şi până se termină stați numai cu ochii la el.

BĂIATUL *(care termină de mâncat):* Şi ce-ai vrea să facă la vârsta lor?

EA: S-ar mai găsi. Când vrea omul… *(Către EL.)* Mai bine povesteşte ce-a mai fost azi pe la slujbă.

EL: Păi, ce să fie…

BĂIATUL: Să-ți spun eu ce-a fost. *(Aşezându-se pe-un scaun în fața mesei şi desenând cu mâna în spațiu un ghişeu, îşi ia un aer de funcționar. Cu voce profesională.)* Cine e la rând? Spuneți, vă rog! *(Trece de partea cealaltă a mesei şi interpretează pe rând rolul solicitanților. Aplecându-se tandru spre un cap imaginar şi mângâind o mână imaginară.)* Iubito, în sfârşit ne căsătorim, o s-avem cuibul nostru, iubito! *(Confidențial.)* Nu crezi c-ar trebui s-o lăsăm înaintea noastră pe doamna în negru? *(Se dă respectuos la o parte. Se-aşază din nou în spatele*

ghişeului imaginar pe care-l desenează iar cu mâna prin spaţiu. Cu voce profesională.) Spuneţi, vă rog! *(Se ridică, joacă rolul unei văduve grase, între două vârste, susţinută, de o parte şi de alta, de câte cineva imaginar; ducând batista la ochi şi suspinând.)* Ce să mai spun, păcatele mele, ce să mai spun, mi s-a prăpădit soţul. *(Întinde nişte acte.)* S-a prăpădit, săracul, iar pe mine m-a lăsat ca vai de lume; în pod pică tencuiala, de la odăile din faţă s-a dus de tot. Gardul dinspre măgarii ăia de vecini din dreapta stă să cadă, pe mine mă dor picioarele că de-abia mă mai mişc. Când plouă mă dor şi mâinile, de zici că mă-njunghie. Şi tocmai acum să moară şi el şi să mă lase-aşa, ca nimeni pe lume. Că şi el parc-avea să trăiască 100 de ani! Iar omul. Ca oul. *(Aşezându-se din nou la ghişeu, dă înapoi văduvei actele imaginare; continuă, jucând rolul funcţionarului.)* Ce să-i facem, asta e viaţa. Cine urmează?

În timpul cât se desfăşoară scena de mai sus, câştigată de jocul BĂIATULUI, BUNICA începe să plângă; BUNICUL meştereşte o bucată de lemn cu o cuţitoaie. EL se face că citeşte ziarul, iar EA îşi face de lucru cu nişte flori aşezate lângă fereastră; din când în când, trage cu ochiul la BĂIAT, dar este vădit preocupată de ceea ce vede pe fereastră.

EA: Termină o dată cu prostiile!

BĂIATUL *(continuându-şi jocul, reia toată pantomima tinerilor căsătoriţi):* Iubito, în sfârşit, ne căsătorim, o s-avem cuibul nostru... *(Se-ntrerupe; fluieră un cântec de chef; începe să se clatine şi să sughiţă; intră în pielea unui alt personaj.)* Să trăiţi, fraţilor, să trăiţi cu toţii! Am venit să-i declar *(Gestul de a-şi face vânt cu pălăria.),* mânca-i-ar tata pe ei de graşi şi de frumoşi! Că sunt doi. *(Aplecându-se către ghişeul imaginar.)* Cum să-i declar, dom'le, ce zici, cum să le zic, ce nume să le pun? Că nu m-ajută capul deloc. Pardon, scuzaţi. Dar, ştiţi, doi deodată aşa, pe neaşteptate... *(Întinde nişte acte*

imaginare; primeşte nişte acte imaginare; din mimica lui se-nțelege c-o vede pe văduvă; îşi îndreaptă ținuta.) Aşa-i viața trecătoare… Vă salut, respectele mele. *(Din nou în postura tânărului candidat la-nsurătoare.)* Iubito, în sfârşit, ne căsătorim… o s-avem cuibul nostru…

BUNICUL: Ce cuib? Ce cuib? Ai cumpărat vreo pasăre?

EA *(strigând, ca s-o audă bătrânul):* Nu tată, n-a cumpărat nicio pasăre. Se prosteşte el aşa… îi imită pe ăia care se duc la primărie cu declarații.

BĂIATUL: Ei, ce ziceți? *(Adresându-i-se lui taică-său.)* Poți să zici că n-a fost aşa?

EL: Ştii, să nu fii obraznic! Şi să nu-ți bați joc de durerea oamenilor.

BUNICA: Să nu-ți bați joc, mamă, că e păcat.

BĂIATUL face un gest din umeri vrând să arate că a stricat orzul pe gâşte.

EA: Ia spune, dragă, ce-a fost?

EL: Păi, ce să fie, dragă? Nimic. Ce să fie? Naşteri, căsătorii, decese.

EA: Ei, asta ştiu şi eu. Dar altceva, aşa, printre voi, pe-acolo. Chiar nimic nu se-ntâmplă?! Nu se mai ceartă nimeni, nu-şi mai cumpără nimeni nimic, nu mai zice nimic unul despre altul?

În timpul ultimelor două replici, EA se uită cu foarte mare atenție pe fereastră; se duce la un dulap, de unde scoate un binoclu mare, de tipul celor folosite în armată; se-ntoarce la fereastră şi priveşte prin lentilele binoclului, potrivindu-le. Toți, cu excepția BĂIATULUI, o privesc nedumeriți.

BUNICA: La ce te uiți, dragă?

EA îi face semn cu mâna să tacă.

EL: Nu, zău, chiar, la ce te uiți?

EA face din nou semn cu mâna pentru a impune tăcere. BĂIATUL o imită, privind printr-un binoclu imaginar. EA pleacă de la fereastră, pune binoclul la loc, scoate o bucată de hârtie din dulap şi-un creion din buzunarul şorțului şi notează repede ceva pe hârtie, cu un aer foarte satisfăcut.

BUNICUL: Doamne, şi eu cât am mai căutat binoclul! De unde să-mi dea mie-n gând...

EA: Trebuia să-ntrebi...

EL: La ce te uiți, dragă?

BĂIATUL: Se uită de mai multă vreme, dar n-ați băgat voi de seamă. N-ați văzut-o şi mai adineauri? Acum şi-a-mbunătățit metodele. A devenit mai tehnică.

EA: Te poftesc să nu fii obraznic.

BĂIATUL: Le dădeam explicații, atâta tot.

EL: Nu, zău, la ce te uiți?

EA: Vreau să mă conving de ceva.

EL: Da?! De ce anume?

EA: Deocamdată nu m-am convins.

BĂIATUL: Doar studiază problema prin mijloace vizuale.

BUNICUL: Binoclul ăsta mi l-a dat colonelul în timpul războiului ăl mare.

EA: Ştiu, tată. Ştim cu toții.

BUNICUL *(ca şi cinci n-ar fi auzit replica):* A pariat cu mine că n-are să ne trezească la 5 dimineața.

BUNICA: Cine, frate?

BĂIATUL: Ei, cine! Cocoşul. Cocoşul gazdei la care locuia bunicul pe vremea războiului ăl mare.

BUNICUL: A pariat pe binoclu şi-a pierdut pariul. Cocoş frumos ca ăla n-am mai văzut. Şi vorbeai cu el cum vorbeşti cu un om, «co-co-co, co-co-co, co-co-co».

BĂIATUL *(cu-o ironie blândă):* Exact cum vorbeşti cu un om!

În acest timp, EA se uită din nou pe fereastră şi notează ceva pe-o fişă pe care-o ataşează cu-o clamă la o cantitate apreciabilă de fişe de-aceeaşi mărime.

BĂIATUL: După câte văd, faci o treabă ştiinţifică. Scrii pe fişe. Ce studiezi? Niscaiva coleoptere?

EA: Ai face bine să-ţi mai supraveghezi vocabularul.

BĂIATUL: Am un vocabular cum nu se poate mai elegant!

EL: Ai putea să-ţi mai ţii gura.

EA: Tot nu mi-ai spus ce mai e pe la birou.

EL: Individul ăla, ştii tu care, s-a dus iar cu vorbe şi cu pâra la director.

EA: Aşa-ţi trebuie, dacă-l laşi. De ce nu te duci *tu* înainte? Să-i spui *tu* directorului ce face el.

BUNICA *(adresându-se BUNICULUI):* Dă-mi, dragă, şi mie antinevralgicul ăla.

BUNICUL: Ce să-ţi dau?

BUNICA *(punând mâinile pâlnie la gură):* Antinevralgicul!

BĂIATUL: Te doare ceva, bunico?

BUNICA: N-aş putea spune că mă doare.

BĂIATUL: Păi, atunci, de ce iei antinevralgicul?

BUNICA *(înghiţind antinevralgicul pe care i-l aduce BUNICUL):* Fiindcă-mi face bine.

EA: Nu trebuia să te laşi călcat pe coadă! Nu trebui' să laşi să ţi se facă nedreptăţi!

EL: Se fac atâtea nedreptăţi că una-n plus sau în minus…

EA: Nu trebui' să se mai facă! E momentul să se termine cu nedreptăţile!

EL: Mă uit la toată lumea asta care vine la noi pentru declaraţii de naşteri, pentru căsătorii, pentru decese, şi mă gândesc întotdeauna: oare nou-născutul pe care-l trec în registrul stării civile ce fel de om are să fie? Ce fel de viaţă o să ducă? Dar perechile astea care se căsătoresc, o fac din toată inima, se iubesc, sau poate că unul din ei

nu-l iubeşte pe celălalt sau poate că amândoi nu se iubesc; dar morții? Cine ştie câte păcate or avea în spinare?

EA: Cu nou-născuții şi cu morții nu-i nimic de făcut. Cu unii e prea devreme, cu ceilalți – prea târziu. Dar la căsătorii poate că… În orice caz, la vecinătatea pe palier ar trebui intervenit.

BĂIATUL: «Ar trebui intervenit»! Cine să intervină şi-n ce fel?

EA *(reflectând):* Să existe un serviciu care să se ocupe cu asta. Să informeze pe fiecare cine este cel sau cine sunt cei alături de care-are să locuiască. Să fie distribuiți pe aptitudini şi pe păreri. Iubitorii de animale cu iubitorii de animale, ăi de plante cu ăi de plante, ăi de insecte cu ăi de insecte, şi-aşa mai departe. Numai aşa, când ştii tot despre celălalt, se poate vorbi de-o vecinătate bazată pe sinceritate.

BĂIATUL: Pe sinceritatea cui? Dacă nu mă-nşel eu, am citit undeva că sinceritatea porneşte de la individ, este-o atitudine individuală şi liber consimțită.

EA: Societatea e *obligată* să facă-n aşa fel ca adevărul să iasă la lumină.

BĂIATUL: Ce legătură este între un asemenea adevăr şi sinceritate?

EA: Zi-i atunci adevăr.

EL *(adresându-i-se EI):* Să nu crezi că nu m-am gândit şi eu că ar fi bine ca noi, vreau să zic serviciul nostru, să intervenim, mai ales când se vede cât de colo că e vorba de-o vecinătate de palier nepotrivită. Vezi oameni cumsecade, blânzi, la locul lor, care toată ziua mătură, scutură, dreg tencuiala, oameni gospodari ce mai încoace şi-ncolo, îi vezi pe palier cu cine ştie ce derbedei, ori împuțiți, ori cheflii.

BĂIATUL: De ce, dacă ei sunt mulțumiți împreună?… Dacă nu-şi sparg capetele?! Şi, la urma urmei, fiecare să-şi vadă de treburile lui. Să-nchidă uşa după el şi puțin să-i pese de vecin. Trebui' să stai bot în bot cu vecinii?

Ce, aşa nu se poate?

EL: Ba se poate, dar nu e bine. Are dreptate maică-ta. Lucrurile nu trebui' lăsate-aşa. Nu e drept să vezi răul şi să nu-l semnalezi.

BĂIATUL: Nimeni nu zice să taci când vezi un incendiu – fiindcă nu e incendiul tău – sau mai ştiu eu ce pericol public, dar să te-amesteci aşa, tam-nisam, între oameni n-are niciun rost şi e nedrept! Da, e nedrept, mai ales că sunt vecini datorită-ntâmplării.

EA: Tu uiți ce importanță are solidaritatea pentru societate. Buna vecinătate de palier este o verigă a solidarității.

BĂIATUL: Iar «solidaritatea este cea care face şi drege, datorită căreia, cu ajutorul căreia, prin care...».

EL: Te poftesc să fii cuviincios! Nu uita că te afli într-o familie solidară.

BĂIATUL: Ai cărei membri se adoră şi s-au adorat de când lumea şi pământul.

BUNICA *(adresându-i-se BUNICULUI):* Dacă ai lua şi tu un antinevralgic?

BUNICUL: Păi, să iau şi eu.

BĂIATUL: Dar Bunicul de ce să ia antinevralgic?

BUNICA: Fiindcă-i face bine.

BĂIATUL: Dumneata. Bunicule, de ce iei antinevralgic?

BUNICUL: Păi dacă zice Bunica să iau, eu iau.

BĂIATUL: Da, ăsta-i un argument.

BUNICA: Un antinevralgic aşa pe la 5 după-masă grozav ce bine face.

BUNICUL: Ce e drept nu e păcat, face foarte bine.

EA: Voi trebui' să propuneți să se înființeze un serviciu de... de îmbunătățire a vecinătății de palier. Oamenii trebui' feriți, apărați de vecinătăți greşite. Neapărat. Trebui' înființat un serviciu de prevenire şi de evitare a învecinărilor greşite. Să ştii că eu m-am şi gândit cum să fie organizat. Mai întâi, fiecare locatar, împreună cu familia lui, dacă are, să depună datele personale care, după asta, să fie confruntate cu cele culese de referenți

de la toată lumea care-i cunoaşte. Dacă, în comisia însărcinată cu aprecierea datelor, s-ar ajunge la concluzia că locatarul nu se potriveşte cu viitorii lui vecini de palier, vecinătatea să fie oprită.

BĂIATUL: Ce zici, mamă, noi ăştia de faţă, în calitate de vecini în cadrul aceluiaşi apartament, ne potrivim?

EA: Chiar foarte bine, mai ales când ai să fii mai cuviincios. *(Adresându-se bărbatului ei.)* Nu bea două pahare de sifon unul după altul, că te balonezi.

BĂIATUL: Dacă se-nfiinţează un serviciu de ăsta de reglementare a vecinătăţii de palier, eu nu mă mai văd mutat în altă casă. Mai ales dac-ai să faci şi tu parte din serviciul ăsta. Niciun vecin n-o să fie destul de bun pentru odrasla ta.

EA: Oamenii trebuie-mpiedicaţi să facă greşeli, să facă greşeli de pe urma cărora să sufere şi ei şi alţii şi pentru care să aibă remuşcări.

BUNICA: Păzească Dumnezeu de remuşcări! *(Adresându-i-se EI.)* Ai dreptate, dragă, oamenii trebui' păziţi de păcate. Cine ştie câte păcate face fiecare şi moare-aşa cu ele, fără să le ispăşească, moare-aşa, cu sufletu-ncărcat de păcate.

BUNICUL: Cine s-a-ncurcat cu cine?

EA: «Încurcat»! Cu sufletu-ncărcat de păcate.

BUNICUL: Cine, frate?

EA: Cine!! Oamenii, lumea, de! Nişte păcătoşi. Uite-aşa stau păcatele pe ei, ca păduchii.

BUNICA: E foarte rău să ai păcate. Uite, eu…

EA: Da, mamă, ştim cu toţii: grozav ai vrea s-o găseşti pe fata aia de-acum 20 de ani, care ţi-a dat două butelii de aragaz în loc de una, iar tu nu i-ai dat-o înapoi şi după asta mustrările tale de conştiinţă, ştim, ştim…

BUNICA: Nu poate omul să deschidă gura că tu i-o tai la iuţeală.

EA: De-atâta vreme, am învăţat pe dinafară ce spui şi tu şi tata.

BUNICA: Pe bărbatu-tău văd că te superi că nu-ţi

spune nimic.

EA: Mai bine să nu spună nimic, decât să bată mereu apa-n piuă. Mă mir că nu vă plictisiți, să tot repetați aceleaşi poveşti.

BUNICA: Spunem şi noi ce ştim. Dacă de-atâta vreme nu ni s-a mai întâmplat nimic, ce-ai vrea? Să inventăm?

BĂIATUL: Mamă, tu crezi că spui ceva nou sau că cineva spune ceva nou? Şi tu le spui lor de fiecare dată aceleaşi lucruri. La urma urmei, pe lumea asta se-ntâmplă mereu aceleaşi lucruri. Tu nu te plictiseşti să faci în fiecare zi aceleaşi lucruri? Chiar oamenii ăştia din blocul de vizavi, pe care-i tot spionezi…

EA: Dar nu-i spionez deloc. Bagă de seamă cum vorbeşti.

BĂIATUL: Pe care nu-i spionezi. La care te uiți cu binoclul. Aşa-ți place mai mult? Ei bine, ce pot să facă oamenii ăştia aşa de extraordinar şi de nemaipomenit ca să te ocupi de ei atâta?

EA: Poate că fac ei ceva ce n-ar trebui să facă.

BĂIATUL: Ce n-ar trebui să facă, să zicem. Dar cred că nu e unic pe lume ce fac ei. Au făcut-o şi alții înaintea lor, o fac în acelaşi timp cu ei şi-au s-o facă şi peste-o mie de ani.

EA: E timpul ca în comunitatea noastră locativă, aici între noi, să se-ntâmple numai ce trebuie.

BĂIATUL: Cine zice că nu-i bine să se-ntâmple numai ce trebuie? Dar, mai întâi, trebui' stabilit, teoretic vorbind, ce este acest «ce trebuie» şi să presupunem că s-ar ajunge la o concluzie în privința asta. Cum îi faci însă pe oameni să facă numai ce trebuie?

EA: S-ar putea face destule ca să-i convingi…

BĂIATUL: Ce să-i convingi?

EL: Cred că mama are dreptate. Ceva trebuie găsit.

EA: M-am şi gândit eu la câte ceva.

BUNICA: Rău e şi reumatismul ăsta. Parcă am pietre legate de picioare.

EA: Pietre?

BUNICUL *(ridicând în mână şi examinând obiectul pe care-l meştereşte):* De ce să dai atâţia bani pe-un tocător la magazin, când poţi să-l faci şi singur?!
BĂIATUL: O maşină de tocat de ce nu faci, bunicule?
BUNICUL: Să nu crezi că n-aş face dac-aş avea scule.
EA *(adresându-i-se LUI):* M-am gândit, să ştii. Eu zic aşa: mai întâi, să scriem fiecărui membru din comunitatea noastră locativă, anunţându-l că, deoarece considerăm că felul de viaţă al comunităţii trebui' purificat, îl invităm să participe la întrunirea în care se vor lua hotărâri în această privinţă. În felul ăsta, fiecare-şi poate spune cuvântul.
BĂIATUL: Da, fiecare. Şi? Şi ce-i cu asta?
EL: Şi crezi că au să vină?
EA: Eu aşa cred.
EL: Şi dacă se fac că n-au primit nimic?
EA: M-am gândit eu şi la asta. E mai simplu decât îţi închipui. Adăugăm un *post scriptum,* în care-l anunţăm pe adresant că ştim despre el anumite lucruri, pe care le putem face publice în caz că nu se prezintă de bunăvoie.
BĂIATUL: Şi dacă nu se lasă «convinşi»?
BUNICUL *(uitându-se din nou la tocătorul, pe care-l ajustează mereu cu-o daltă şi cu un briceag):* O să fie-o frumuseţe, nici nu există aşa ceva la maga...
BUNICA: Ia taci, frate, niţel.
BUNICUL: Tac, dacă zici tu să tac, tac, că toată ziua...
BUNICA: S-aud şi eu ce spun oamenii ăştia, că spun ceva foarte interesant. Şi cum ziceaţi, mamă?
EA: Lasă, mamă, lasă, că astea nu vă privesc pe voi.
BUNICA: Da' pe noi de ce nu ne priveşte? Ce, noi nu suntem oameni?
EA: Cred că cel mai bine ar fi să facem, să întocmim în sfârşit, un prospect în care să indicăm o listă de păcate principale şi de păcate secundare. Fiecare păcat...
BUNICA: Păcatele sunt ca nişte pietre pe sufletul omului...
BĂIATUL: Nu-ntrerupeţi oratorul.

EA *(nebăgându-i în seamă):* Fiecare să aibă un punctaj.

EL: Şi crezi că au să vrea să recunoască ce păcate au făcut? Să noteze în dreptul fiecărui păcat, al fiecărei rubrici?

EA: M-am gândit şi la asta. Ca să nu-ncerce să mintă, e mai bine să trimită totalul punctelor rezultat din adunare, şi în felul ăsta n-o să se ştie ce păcat a comis fiecare: de mărimea întâi sau păcate mărunțele. Important are să fie punctajul.

EL: E-o idee foarte bună.

BUNICA: Doamne, nu mi-ar fi dat niciodată-n gând aşa ceva!

BĂIATUL: Nici mie!

EA: Cred că de astă-seară trebui' să ne-apucăm să le scriem.

EL: Dar nu le ştim adresele şi nici numele.

EA: Le ştiu eu. Le am pe-o listă. Nu e mare lucru la o comunitate ca a noastră.

BĂIATUL: Şi la ce-ar folosi toate astea?

EA: La-mbunătățirea vieții, la reformarea moravurilor. Oamenii n-au să-şi mai permită să trăiască de capul lor. Au să ştie că au o răspundere față de societate.

BĂIATUL: Săracii de ei, ce-i aşteaptă!

BUNICA *(adresându-se BUNICULUI):* Cred c-ar fi timpul să ne bem ceaiul de tei. Nimic nu e mai bun şi mai liniştitor ca un ceai de tei, băut spre seară.

BUNICUL: Am auzit ieri, la pâine, că e şi mai bun amestecat cu muşețel.

BUNICA: Păi, rău nu poate fi. N-are ce să fie rău. La urma urmei, pe vremuri, lumea numai cu buruieni se-ngrijea şi se vindeca mai bine decât acuma cu toate pilulele astea care pe-o parte fac bine şi pe şapte rău.

BUNICUL: Mi-aduc aminte-atunci cu gălbinarea mea în timpul războiului ăl mare. Păi, dacă nu era gazda mea cu buruienile ei plămădite în ulei şi-n rachiu, crezi că mai eram eu astăzi? Ajungeam de mult oale şi ulcele. Îmi dădea o linguriță dimineața, una la prânz şi una seara.

BUNICA: Ce-ar fi să punem capul jos nițel? Că tare bine prinde să se odihnească omul nițel după-amiază. Bunica, săraca, spunea că nimic nu menține mai bine ca somnul de după-amiază.

BUNICUL şi BUNICA ies.

BĂIATUL: «Ca mâncatul de dimineață şi ca-nsuratul de tânăr». Cred că ne putem retrage cu toții, spre-a nu-mpiedica deliberările augustului corp care pune la cale fericirea micii noastre comunități locative şi, mai târziu, fericirea lumii-ntregi.

EA şi EL nu-i mai iau deloc în seamă pe ceilalți.

EA *(aducând un teanc de hârtii şi de plicuri):* Eu aveam plicurile cu adresele pregătite mai dinainte. Cei de pe lista asta *(Îi întinde o hârtie.),* propun să facă parte, împreună cu noi, din echipa de organizare, iar ăsta *(Îi indică numele cu degetul pe listă.),* să fie delegatul care să facă legătura-ntre noi şi colocatarii noştri.

EL *(privind cu atenție lista):* După ce criterii i-ai ales?

EA: După niciun criteriu special. Ăştia sunt singurii despre care n-am aflat nimic. Una din două: ori n-au nimic de ascuns, ori sunt atât de dibaci că reuşesc să ascundă tot. Şi-ntr-un caz şi-n celălalt sunt utili.

EL: Şi dacă totuşi n-ai să fii, vreau să zic n-o să fim mulțumiți de ei, noi, comunitatea locativă vreau să zic?

EA: Îi putem schimba, elimina. Şi-acum, să ne-apucăm să redactăm scrisoarea şi mostra cu ceea ce ştim, cu ceea ce ştiu eu adică, despre fiecare.

EL: Şi dacă totuşi am încerca fără mostra asta? Dac-am încerca aşa, să-i convingem pur şi simplu?

EA: N-am reuşi. De bună-voie, de bună-voie cum s-a-nțeles până acum, n-am reuşit decât cu 5.

EL: Cum adică?

EA *(dându-şi seama că a luat-o gura pe dinainte):* Da,

ştii… eu am încercat singură. Le-am scris tuturor. Dar mi-am dat seama că de bună-voie nu se poate şi nici eu de una singură nu pot. Totul trebuie-organizat. Doi din cinci erau cam săraci cu duhul, doi n-aveau nimic de ascuns şi erau şi fricoşi, iar unul am crezut că mă bate. Să ne-apucăm să redactăm. Ia şi scrie: «Stimate colocatar, având în vedere că situația micuței noastre comunități locative *(Lumina scade.)* lasă foarte mult de dorit din cauză că…».

Din nou, lumină obişnuită. Trebuie să fie sugerată într-un fel trecerea timpului. Acelaşi decor, doar că peretele din fața spectatorului este acoperit de fişiere. Cu fața spre public, EA şi EL stau la două birouri, fiecare cu nasul vârât în mormane de fişe de carton.

EA: Pân-acum, n-au răspuns decât 75%.

EL: Mie mi-a ieşit 77%.

EA: 2% în plus sau în minus nu contează. Contează că sunt unii care nu urmează calea majorității, că sunt recalcitranți, răuvoitori.

EL: Delegatul s-a dus personal la fiecare-n parte să-l convingă.

EA: Ăstora care nu… urmează calea cea bună am să le expediez din nou câte o scrisoare, în care-am să le pun în față încă o faptă infamantă pe care-o are fiecare dintre ei la activ şi despre care e convins că nu ştie nimeni. Ei bine, uite că eu ştiu. Şi n-am să admit ca o acțiune care se bucură de-adeziunea liber-consimțită a majorității să fie stânjenită de-o minoritate egoistă şi inconştientă.

EL: Dragă…

EA: Lasă tonul ăsta intim, de familie, acuma facem o treabă cu caracter oficial şi obştesc. Mai puțin familiarism.

EL: Da, mă rog! În sfârşit, voiam să-ți spun că punctajul este greu de ținut, vreau să spun că este greu de ținut o evidență strictă a punctajului, mai ales dacă,

aşa cum am înțeles din dezbaterile echipei, şi cred că nu mă-nşel, punctajul nu este fix; el se măreşte cu vremea, că doar omul face mereu greşeli.

EA: Să nu crezi că nu m-am gândit la asta. Un sistem nu-ți vine-n minte complet şi perfect de la-nceput. Se-mbunătățeşte pe parcurs. Ca şi-ntr-o casă când te muți, azi – o perdea, mâine – un covor, poimâine – un vas de flori.

EL: Chiar şi-n sistemul actual de evidență a greşelilor şi-a păcatelor mi se pare că şchioapătă ceva.

EA: Ce vrei să spui?

EL: Nu ți se pare foarte mic punctajul unora? Suspect de mic? Sunt unii al căror punctaj aproape că se-acoperă numai cu fapta pe care le-o puneam noi în față în scrisoarea de convingere. Cum adică, afară de asta, nu mai au nimic pe conştiință?

EA: Au, au, n-avea grijă. O să-i invităm să trimită din nou câte o fişă. O să facem un punctaj şi mai strict, cu rubrici mai precise. M-am gândit şi la ceva material, la ceva care să concretizeze punctajul. Tot greşelile oamenilor mi-au sugerat ideea asta. Propun ca la fiecare fişă să fie ataşată o pungă cu jetoane; un jeton *per* punct de păcat. Ne trebuie-o concretizare materială a punctajului. În felul ăsta avem şi putem ține o evidență strictă. Mai face colocatarul vreuna de 10 puncte, să zicem, pac! zece jetoane la pungă. Pungile pot fi evaluate la gramaj. La 3-4 luni o dată îl anunți pe fiecare cum stă cu gramajul.

EL: Cum te-anunță băncile câți bani mai ai în depozit, ca să ştii pe cât mai poți emite cecuri. Foarte ingenios. Te felicit!

EA: Acum însă, înainte chiar de-a pune-n aplicare sistemul de jetoane, trebui' să facem un pic de ordine pe baza datelor de care dispunem.

EL: Nu e, totuşi, cam pripit să ne-apucăm de pe-acum?

EA: Nu e niciodată prea devreme să faci o anumită ordine, mai ales că după asta poți face şi altfel de ordine.

În domeniul ăsta e loc mereu pentru altceva şi pentru mai bine.

EL: Sau poate...

EA: N-avem timp de pierdut cu-ntrebări şi cu probleme inutile. Aşa că scrie-le elementelor recalcitrante. Aici e ciorna făcută de mine, asta e o listă de nume. Fiecare persoană are un număr în faţă; cu-acelaşi număr este marcat pe lista de păcate păcatul care-i aparţine. Multiplici scrisoarea de convingere, pe urmă, pui fiecare exemplar într-un plic: după asta, corelezi numărul persoanei cu numărul păcatului, extragi textul privitor la păcat şi-l adaugi în plicul corespunzător. Şi, pe urmă, să-i mai văd eu că nu recunosc şi că nu se supun.

La ultimele cuvinte-ale replicii, se-aud bătăi în uşă.

EA şi EL *(deodată):* Intră!

Intră DELEGATUL I

EA: A. Delegatul! Te salutăm.

DELEGATUL I: Vă salut în numele meu personal şi-n numele echipei care m-a trimis să vă transmit nişte hotărâri.

EA: Ascultăm.

DELEGATUL I: Având în vedere şi luând în considerare datele precum şi sugestiile pe care le-aţi înaintat sau, dacă vreţi, le-aţi furnizat echipei, echipa ţinând seama de ele şi verificând exactitatea datelor şi deliberând asupra utilităţii sugestiilor a luat măsuri şi hotărâri. În clădirea mare, s-a considerat că trebuie neapărat făcute schimbări. Cei de la parter şi de la etajul I au un punctaj mic de păcate şi au dovedit că au suferit foarte mult, au suferit tot felul de suferinţe locative, aşa că s-a hotărât să fie mutaţi la etajele 6 şi 7, iar cei de la 6 şi 7, indiferent de punctaj, să treacă la parter şi la etajul I, pentru că au stat destul la 6 şi la 7 şi, în general...

EL: Dar ceilalți?

DELEGATUL I: Unii parc-au murit. Stau ascunşi ca să nu atragă atenția. Îşi spun desigur că atunci când se fac schimbări locative e bine să stai cât mai pitit.

EL: Nişte fricoşi.

EA: Şi lipsiți de simțul echității.

DELEGATUL I: Ştiu şi eu!? Dacă stai de vorbă cu ei ți se pare că fiecare are dreptate.

EA: Ce vrei să spui cu asta? Cum să aibă dreptate când punctajul arată negru pe alb că n-au?

EL: Ar însemna atunci că tot serviciul nostru se osteneşte degeaba şi că nu foloseşte la nimic, că e un serviciu inutil.

DELEGATUL I: Eu vă spun ce spun colocatarii. Fiecare-ți explică de ce-a făcut într-un fel şi nu într-altul: aşa făcuse şi vecinul din dreapta, şi cel din stânga, şi mama şi tatăl şi bunicul lui, aşa era obiceiul. Toată lumea făcea la aceeaşi vreme cam aceleaşi păcate. Şi ce să spui? Când te ia fiecare-n parte şi-ți explică îți vine să-l crezi. Aşa că mai bine să fie luați cu etajul, mult mai bine: aranjate păcatele pe categorii de colocatari; fiecare categorie de păcate se potriveşte unei categorii de colocatari şi fiecare categorie de colocatari unei categorii de păcate. Aşa, în general, în felul ăsta, n-o să se simtă nimeni prea nedreptățit dac-are să fie tratat la fel cu toată categoria lui.

EL: Cred că nici nu poate fi vorba de nedreptate, e vorba de dreptate, o dreptate făcută în toată comunitatea noastră locativă şi bazată pe meritele fiecăruia.

DELEGATUL I: Pentru moment, s-ar părea că se bazează mai mult pe nemerite. Decât pe merite.

EA: Are să vină şi asta. Deocamdată, unii se simt probabil pedepsiți.

DELEGATUL I: Mai degrabă nedreptățiți. Pedeapsa presupune răsplata pentru o faptă rea. E complicat să le explici că se face dreptate şi nimic mai mult.

EL: Prin urmare s-au făcut schimbări parter, etajul I-

etajele 6 şi 7. Şi celelalte etaje cum rămân?

DELEGATUL I: Nu mi s-a comunicat nimic în privința asta. Centrul vă transmite numai să stabiliți cât mai repede punctajul tuturor colocatarilor şi să măriți rețeaua de culegători de date; asta nu-nseamnă să neglijați datele provenite de la furnizorii voluntari. Trebui' îmbinate datele strânse de culegătorii profesionişti cu cele oferite de voluntari. Să-mbinăm datele într-un tot armonios şi după aceea se va lua un evantai, un buchet de măsuri frumos înmănunchiate.

EL: Bine, dar cum rămâne cu cei care nu vor să recunoască? Până mai ieri-alaltăieri, erau cam 25% din comunitate.

DELEGATUL I: A, de recunoaştere vorbeai? Asta a fost la-nceput. Cu-atât mai rău pentru ei că n-au vrut să recunoască. Le mai creşte săculețul cu jetoane!

EL: Bine, dar la-nceput, totuşi, era vorba de recunoaştere pe calea convingerii.

DELEGATUL I: La-nceput se spun totdeauna multe. Important este ceea ce se-ntâmplă după ce s-au aşezat lucrurile, după ce ori s-au limpezit, ori s-au tulburat de tot apele.

EA: Poți comunica celor din echipă că ne ocupăm aşa cum trebuie de punctaj. Mă bucur c-a fost votat şi aprobat sistemul concret al jetoanelor. În linii mari, vreau să zic pe categorii şi etaje treaba e ca şi terminată. Acum ne ocupăm, mai ales eu mă ocup, de etajarea etajelor. Fiindcă nici în actuala formație nu putem lăsa lucrurile la-ntâmplare. Trebui' să vedem cui dăm apartamente cu aerisire directă la baie şi la bucătărie, cui – vedere în parc, şi multe alte lucruri de felul ăsta. Nimic nu trebui' făcut la-ntâmplare.

DELEGATUL I: Cred că acestea fiind zise mă pot retrage şi vă pot spune la revedere. Vă fac o ultimă recomandare: păziți bine fişierele; nimeni afară de dumneavoastră doi nu trebuie să aibă acces la ele. De asta ați şi rămas unde vă aflați, ca să nu se ştie că faceți

parte din echipă.

EA: Pe care, de altfel, am şi inițiat-o.

DELEGATUL I: Nu se ştie niciodată cine este adevăratul inițiator al unei asemenea acțiuni. Ideea de mult plutea în aer.

EA: Mă rog...

DELEGATUL I: V-am salutat.

EL şi EA: Şi noi. Bună ziua.

DELGATUL iese. Intră, pe-o uşă laterală, de lângă fişiere. BUNICA deschide uşa cu mare băgare de seamă şi, profitând că nimeni n-o observă la-nceput, ia seama fişierelor, ca un om care-ncearcă să memoreze ceva. În cele din urmă, EA o vede.

EA: Ce e, mamă, ce s-a-ntâmplat?

BUNICA: Am venit să văd ce mai faceți şi să vă-ntreb ceva.

EL: Dacă tot ai venit, întreabă.

BUNICA *(scoate din buzunarul şorțului un prospect de medicament):* Ce-nseamnă aia *antispastic?*

EL: Contra spasmelor.

BUNICA: Păi, dacă e contra, nu e bun.

EA: Medicamentul ăsta de unde l-ai mai scos? Pe ăsta cine ți l-a mai recomandat?

BUNICA: Azi de dimineață, când am fost după zarzavat pentru gătit mielul, vorbeau nişte cucoane că e foarte bun, că cică nu ştiu ce face când te doare. Au spus ele şi ce trebuie să te doară ca să-ți facă bine, dar am uitat. Dar dacă ziceți că e *contra,* înseamnă că nu e bun şi nu-l mai iau.

Intră BUNICUL, căutând şi el să observe cât mai mult, din uşă, şi încercând să nu fie observat.

BUNICA *(dându-şi seama că şi ceilalți doi l-au văzut pe BUNIC):* Mă căutai, frate?

BUNICUL: Da, am văzut că nu erai şi m-am gândit să te caut şi-aici. Ştiţi, copacul ăla mare şi uscat de la răscruce, de lângă benzinărie, din curtea cu gard de cărămidă şi cu grilaş argintiu?

EA: *Grilaj,* tată, nu *grilaş.*

BUNICUL: Parcă nu-i tot aia! Dac-ai înţeles ce-am vrut să spun înseamnă că e bine şi-aşa. Casa aia, cu gard de cărămidă şi cu grilaş argintiu, cum spuneam, la casa aia era în curte un copac mare, uscat. Proprietarii nu voiau să-l taie, fiindcă voiau să-l vândă şi dacă-l cumpăra careva ziceau că să-l tragă cu-o macara, că dacă-l tăiau şi-l doborau le strica florile. Azi, cu vântul ăsta, copacul a căzut şi era să omoare nişte oameni care treceau pe stradă. Eu am trecut pe-acolo cam la zece minute după ce-a căzut copacul. Zece minute mai devreme şi eram oale şi ulcele. Mi-aduc aminte că tot aşa era s-o păţesc şi-nainte de război, la o cumnată de-a tatei, cu un nuc pe care-l avea-n curte.

BUNICA *(văzând tăcerea ostilă a celor doi):* Acum ar fi mai bine să mergem.

Pauză.

EA: Dacă vreţi ceva, să sunaţi; de altfel, v-am mai spus. Noi avem mult de lucru şi-aici nu trebui' să intrăm decât noi.

BUNICA: Sunt păcate multe, mamă?

EL: Destule.

BUNICA: Ce spui? Dacă aflaţi ceva aşa mai interesant, spuneţi-ne şi nouă, că noi cu bătrâneţea, ce mai aflăm şi noi de la alţii. Şi acum, hai, frate, să mergem şi să-i lăsăm în pace, că ei au mult de lucru şi ce fac ei nu e joacă, e lucru serios!

EA: Scoate din fişier fişa ăstuia cu casa şi cu copacul. Marchează-i o atitudine anticetăţenească şi pune-i şi un jeton corespunzător în pungă.

EL: M-am gândit şi eu să notăm cumva atitudinea asta.

Dar despre delegatul ăsta ce spui?

EA: Dacă tot ai început, atunci spune ce ai de spus.

EL: Aş fi vrut să ştiu ce părere ai tu, ca să-mi dau seama dacă se potriveşte cu părerea mea. De-asta voiam să vorbeşti tu întâi.

EA: Nu te mai codi. Hai, dă-i drumul. Ce. Ți-e teamă? Ştii bine că nu te-aude nimeni.

EL *(ezitând, cu gura moale):* M-auzi tu.

EA îl priveşte uimită.

EL: Dac-am apucat să deschid vorba, atunci să merg până la capăt. Ție nu ți se pare că are nişte păreri cam… În sfârşit, înțelegi ce vreau să zic. «Că dacă-l asculți pe fiecare, parcă fiecare ar avea dreptate». Ştii, mie nu mi-a plăcut deloc cum vorbea. Ce-ai zice dac-am sezisa totuşi echipa, foarte obiectiv, relatând convorbirea, să interpreteze ei.

EA: Echipa l-a numit delegat. Înseamnă că are-ncredere-n el. Dar, dacă vrei, f[totuşi o notă. O sezisare.

EL: S-o facem, vrei să zici.

EA: S-o faci singur, vreau să zic.

EL: Bine, dar nu-nțeleg. Dacă eşti de-aceeaşi părere cu mine, nu-nțeleg de ce să n-o facem împreună. Lucrăm doar împreună.

EA: Lucrăm cu totul întâmplător la acelaşi serviciu, dar fiecare este independent şi răspunde pentru tot ce face.

EL: Să-mi fie de-nvățătură altă dată.

EA: Să-ți fie. Să ne fie.

Bate cineva la uşă.

EL şi EA: Intră!

Intră DELEGATUL II.

DELEGATUL II: Vă salut, în numele meu personal şi-al echipei. Stimați colocatari şi lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale a colocatarilor, am venit, trimis

de echipa superioară a recondiționării, să discut cu voi câteva chestiuni de ordin general şi câteva cazuri speciale.

EA: Vă stăm la dispoziție.

EL: Vă *stau* la dispoziție.

DELEGATUL II *(îi priveşte pe rând; este evident că a remarcat deosebirea dintre cele două replici):* Avem câteva cazuri, este vorba de câțiva colocatari, care ne-au semnalat că, în acțiunile de recondiționare spirituală care li s-au aplicat, s-au făcut anumite greşeli fiindcă li s-au atribuit păcate care nu le-aparțineau, altfel spus, pe care nu le posedau. Echipa vrea să ştie dacă spun adevărul: este vorba de colocatarii 715, 822. 933, 1012, 1024 şi 1039. Trebui' să verificați cu fişa şi cu punga de păcate materializate, adică de jetoane, să verificați dacă au la activul lor păcate echivalente cu cele care le-au fost puse-n spinare.

EA: Verificăm numaidecât.

EL: *Verific* numaidecât.

Încep amândoi să confrunte lista pe care le-o luminează DELEGATUL cu fişele şi cu pungile pe care le scot din fişiere.

DELEGATUL II: Să-i verifice unul din voi pe primii trei şi celălalt pe următorii.

EL: E preferabil să-i verificăm fiecare pe contul lui.

EA: Şi pe urmă să confruntăm rezultatele.

DELEGATUL II *(din ce în ce mai bănuitor):* Fie şi-aşa.

Bate cineva la uşă.

EL, EA, DELEGATUL II: Intră!

Intră o femeie.

FEMEIA: Dragi colocatari, bună ziua. Ştiți, am venit şi

eu la dumneavoastră, fiindcă am auzit că la dumneavoastră se vine cu sugestii, cu una, cu alta, cu de toate cum s-ar spune.

DELEGATUL II: Da. Şi dumneavoastră cu ce-aţi venit, stimată colocatară?

FEMEIA: Cu tramvaiul până-n strada mare, pe urmă pe jos, întrebând din om în om.

DELEGATUL II: Asta era clar.

FEMEIA: De ce era clar?

DELEGATUL II: Poate vreţi să ne spuneţi în ce scop aţi venit la noi.

FEMEIA: Aha. Păi, ştiţi, eu sunt dintr-aceia cu schimbările, cu imobilele, cu etajele. Acum stau într-un bloc aşa de frumos, aşa de frumos, să-l mănânci cu ochii. M-am gândit şi eu aşa, ca o gospodină, că tare frumos ar fi să punem la uşile de la intrare nişte perdeluţe, măcar de tifon, dar să fie nişte perdeluţe. Şi, în faţa ferestrelor, ce frumos ar sta un prun sau un gutui, s-ar întregi peisajul, că trebui' să umblăm şi noi să ne facem un peisaj, nu? Eu aşa zic, ştiţi, eu ca o gospodină...

În tot acest timp, EL şi EA caută în fişe şi cântăresc pungile cu jetoane.

DELEGATUL II *(grăbit să scape de FEMEIE):* Aveţi dreptate, se-aprobă totul.

FEMEIA: Şi perdeluţele şi prunul? Perdeluţele pot fi roze?

DELEGATUL II: Roz, liliachii, cum vreţi. La revedere, la revedere...

Încântată, iese de-a-ndărătelea .

EA: La primii patru, punctajul şi gramajul acoperă ceea ce li s-a atribuit, la ceilalţi doi e o mică bătaie în minus în favoarea lor. E drept că e vorba de alte păcate decât cele care li s-au pus în seamă, dar gramajul corespunde.

DELEGATUL II: Păi, atunci ce mai vor? Mai ales primii patru, şi chiar şi ceilalți doi. Ce fac atâta caz pentru o mică bătaie-n minus?! Numai ca să facă şicane. Tot felul de inşi de ăştia cu mania persecuției şi-a reclamațiilor.

EL: Plângerea lor principală nu se referă la punctaj şi nici la gramaj. Nu neagă niciunul că gramajul şi punctajul acoperă ceea ce li s-a atribuit, ei pretind însă că punctajul şi gramajul lor e alcătuit mai ales din păcate mărunte, de gradul III, IV, dintr-un fel de pulbere de păcate, nu din păcate serioase de mărimea I. Dau nume, poftim *(Îi întinde nişte hârtii lungi.),* de concetățeni care au la activul lor păcate de mărimea I, dar care la punctaj şi la gramaj ies mai bine decât unii cu păcate mărunte dar multe. Aceşti petiționari propun o nouă evaluare a colocatarilor, pe baza categoriei de păcate precum şi schimbarea sistemului de jetoane: pentru fiecare tip de păcate – alt tip de jetoane.

DELEGATUL II: Voi ce părere-aveți despre asta?

EL: Eu cred că au dreptate. Cred că una e să-ți omori mama şi alta e să-l denunți pe vecin.

DELEGATUL II: De, ştiu eu?

EL: Eu cred că au dreptate. E bine să se ştie de ce mărime sunt păcatele fiecăruia, nu aşa păcate puse grămadă unele peste altele, fără nicio ordine, fără niciun Dumnezeu, păcate aşa puse cu furca.

DELEGATUL II *(adresându-i-se EI):* Dumneata ce zici?

EA: Mai întâi, să vedem ce zice echipa.

EL: Dar, dumneata, ce zici, colocatare delegat?

DELEGATUL II *(ezitând):* Să vedem mai întâi ce spune echipa.

EL: Şi dacă n-ar fi echipa sau dacă numai dumneata ai alcătui echipa ce-ai spune?

DELEGATUL II: Să vedem mai întâi ce spune echipa. Ar putea ca munca noastră să sufere transformări care vor duce, bine-nțeles, la-mbunătățiri. Acestea fiind zise, stimați colocatari, lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale, vă salut şi-mi îngădui un sfat: să nu uitați

unde lucrați, vă salut şi s-auzim de bine.

EA *(adresându-i-se LUI):* Altă dată, când ai păreri ține-le pentru tine.

EL: Numai când mori nu mai ai păreri. Şi, dacă tot le am, nu văd de ce să nu le spun, doar lucrăm la un serviciu de-mbunătățire a componenței şi-a componenței spirituale a colocatarilor. La urma urmei, ce-mi tot scoți pe nas părerile astea? Sunt ale mele şi fac ce vreau cu ele.

EA: Dac-ai fi singur pe lume, n-ai avea decât să faci ce vrei cu părerile tale, dar nu uita că avem părinți, copil, că sunt şi eu la mijloc.

EL: Şi ce e cu asta? Răspunde fiecare de capul lui, de limba lui.

EA: Se pot face legături. Se pot face presupuneri. Pot să apară bănuieli. Iar bănuielile pot să cadă ici, colo, dincolo.

EL: Dar ce dracu', că n-or fi lăcuste să se lase-aşa stoluri-stoluri.

EA: Chiar când vorbeşti aici, vorbeşte mai încet şi, dacă poți să te abții, e şi mai bine.

EL: Bine, dar noi suntem inițiatorii, noi suntem creatorii acestei instituții de recondiționare, ai acestui curent.

EA: Curent, curent, dar să nu fie de opinii. E un sfat. Poți face cum crezi, dar eu nu vreau să fiu amestecată. Mie nimic nu-mi prieşte mai mult decât lipsa de opinii, fiindcă ea nu face curent, iar când face, e un curent atât de mare că nici nu se mai bagă de seamă. Cred că după convorbirea de azi cu Delegatul II ar fi bine să raportezi mai sus punând în seama lui ce-ai spus tu. E bine să i-o iei tu înainte. Cred că e momentul să plecăm. A sunat de mult ora stingerii.

EL: Eu aş mai rămâne puțin, mai am ceva de lucru.

EA: Nu poți rămâne după ce plec eu.

EL: Şi de ce, mă rog?

EA: Fiindcă nu e bine. Acolo unde se lucrează în

comun, fiecare trebui' să fie cu ochii pe celălalt. Trebui' să simți că trăiești în societate, nu? Nici dimineața să nu intri înaintea mea.

EL: Poate pân' la urmă n-am să mai intru deloc.

EA: De-aici pleci doar când ești poftit afară. Pentru moment, eu te invit să mergem. Şi zelul poate părea suspect sau cel puțin nesincer.

EL: Cui?

EA: în general. Se fac tot felul de legături.

EL: Da, în care te prinzi ca musca-n pânza păianjenului.

EA: Legături subțiri, țesături fine, geometrice, fără nicio greşeală, lucrate splendid.

EL: Apropo, ştiai că păianjenul nu-şi greşeşte niciodată pânza?

EA: Ei, cum s-o greşească, el e animal! Şi-acum să ne-odihnim nițel. Am recondiționat destul pe ziua de azi.

Lumina scade. Pe lumină mică, bâjbâind, intră BUNICUL şi BUNICA.

BUNICA: Eşti sigur că sunt în oraş?

BUNICUL: Sigur, sigur. Am auzit-o pe ea...

BUNICA: Cât auzi tu...

BUNICUL: Stătea-n picioare şi vorbea. Cred că vorbea cu cineva de sus. Că nu stă totdeauna-n picioare când vorbeşte la telefon. Când vorbeşte cu câte unul mai ne-nsemnat se şi scarpină uneori.

BUNICA: Lasă asta şi hai să ne uităm. Să vedem mai întâi dacă merge cheia. Treci şi-ncearc-o. Eu stau la uşă.

BUNICUL *(încercând cheia la fişierul de lângă uşă):* Merge de minune. Am luat bine măsura. Ceara, săraca!

BUNICA: Acuma umblă după fişa doctorului şi după a farmacistei. Pe ea caut-o la L şi pe el la T.

BUNICUL *(surprins):* Nu văd nicio literă; toate fişele poartă numere. Ce tehnică!! Trebui' să venim de mai multe ori ca să ne dăm seama cum merg fişele astea.

Trebui’ să aibă ele un cifru, ceva.

BUNICA: Ia te uită cum îți umblă mintea. Nu te-aş fi crezut în stare.

BUNICUL: Ehehei. Mi-aduc aminte, în războiul ăl mare, când am pariat cu căpitanul...

BUNICA: Acuma lasă dracu’ războiul ăl mare. Nu-l găsim pe doctor şi n-o găsim pe farmacistă, dar tot om găsi şi noi ceva să ne distrăm.

BUNICUL: Ai şi tu dreptate, că altfel ne-a fost osteneala degeaba. Ține şi citeşte asta şi eu o citesc pe astălaltă.

Încep amândoi să citească. Fac nişte ochi din ce în ce mai mari.

BUNICA: Citeşte ici că mori. Eu o ştiu pe asta.

BUNICUL: De unde ştii că e o asta şi că nu e un ăsta?

BUNICA: Da’ ce, tu n-o ştii pe aia, fosta cârnățărează, aia de, care plimba câinele ăla cât un vițel?

BUNICUL: Aha. Da’ citeşte şi tu aici. Am avut noroc. Am dat peste două fişe lux a-ntâi. Mare noroc am avut.

BUNICA: Ce-ar fi să mai tragem cu coada ochiului în două-trei?

BUNICUL: De, ştiu şi eu? A cam trecut timpul. Eu zic că e mai bine să lăsăm şi pe-altă dată. O să ne ajungă cel puțin doi ani, pe săturate.

BUNICA: Bine se mai distrează ăştia ai noştri. Să ştii tu toată comunitatea pe degete! Cine pe cine, care cu care. S-o văd eu pe-aia a ta. Aia cu fişa pe care-ai citit-o tu. S-o văd eu pe unde scoate cămaşa. Şi să ştii că ce scrie-n cartoanele astea nu e complet. Păi, dacă eu şi tot mai ştiu câte ceva pe deasupra. De mâine... Am o idee. Ce-ar fi să ne-apucăm şi noi de mâine să scriem ce ştim, despre cine ştim? Ne-ar trece timpul mai uşor.

BUNICUL: Ştii că şi tu ai nişte idei! Nu te-aş fi crezut în stare!

BUNICA: Acum să mergem. Ai pus cartoanele cum trebuie? Ai închis la loc? Ce bun ar fi acum un

antinevralgic! BUNICUL: La ora asta, nimic nu e mai bun ca un antinevralgic.

Lumina filează; după aceea, îşi recapătă intensitatea obişnuită.

EA *(stând, ca de obicei, la birou, cu spatele spre fişier):* Nemaipomenit! Acelaşi scris, cu litere de tipar! Uită-te la asta *(Îi întinde o scrisoare.),* fiecare cuvânt scris cu altă culoare. *(Citeşte scrisoarea.)* «Stimați, preaiubiți, preacinstiți, preadrepți, preabuni prea etc., etc. colocatari însărcinați cu pritocirea spirituală a comunității, vă aduc la cunoştință prin prezenta, care să ştiți că nu e ouată de-un papagal, precum ați fi prea îndreptățiți să credeți după feluritele ei culori, vă aduc la cunoştință, precum vă spuneam, următoarele: colocatarul nostru *(Mormăie un nume neinteligibil.)* este o bestie; şi-a ucis mama, tatăl, bunicii, că şi-ar fi ucis el şi străbunicii, dar nu i-a mai apucat în viață. Şi dacă ar fi numai atât. Dar are un suflet de câine. Cum vede o biată insectă în casă, o ucide cu sadism, căci iubeşte vărsătura de sânge, o ucide înecând-o în valuri de insecticid, lichid, praf, gazos şi solid, sub forma unei palete cu găurele de mărime mijlocie, zdrobind capul, coloana vertebrală, precum şi alte părți ale sărmanelor animale, care după aplicarea acestei torturi, arată ca traşii pe roată din evul mediu *(Repetă, nedumerită.),* evul mediu. Pe scurt, colocatarul nostru sus-amintit este o bestie mârşavă şi ticăloasă». După asta urmează nişte litere: o literă ca un fel de *g* fără buclă jos şi cu un cârliguț spre dreapta jos, un *e* şi un *d.*

EL: Mă interesez eu şi-ți aflu ce e şi cu literele, că nici cu ele nu pare-a fi lucru curat.

EA: Şi nu e colocatar despre care să nu fi scris ăsta sau asta asemenea scrisoare.

EL: Mai bine zis asemenea prăpăstii.

EA: Dar dacă n-or fi toate prăpăstii?

EL: Aşa şi cu undița pe burlan o fi prins careva peşte

în toată lumea asta.

EA: Să-ți mai citesc numai una scurtă. «Stimați, preaiubiți şi etc.», sar peste-nceput, «vă aduc ia cunoştință că *(Mormăie un nume ininteligibil.)*, colocatarul nostru, este o bestie şi-un ticălos. Printre nenumăratele lui crime, mai mult sau mai puțin cunoscute, care cred că au ajuns şi la urechile domniilor-voastre – vaste cât un continent în care-ncap atâtea şoapte câte valuri încap în mare – pe lângă aceste odioase crime, nu demult, a săvârşit o atrocitate inimaginabilă: A ucis mârşav şi neloial, pe la spate, coropişnița dresată a unui biet bătrân care n-avea pe lume altă mândrie şi bucurie în afară de sus-numita coropişnița. *(Urmează numele ininteligibil.)* Este o bestie». Şi iar literele alea care mă turbează.

EL: Uite, aici un alfabet. *(Caută litera.)* E litera dintre *p* şi *r.* Parcă-i zice *chiu* sau cam aşa ceva. De scrisoarea asta ce mai zici? Tot crezi că e ceva adevărat la mijloc?

EA: Este sau nu este ceva adevărat, autorul scrisorilor ăstora trebuie prins.

EL: De ce? Este şi ăsta un furnisor voluntar.

EA: Ăsta-şi bate joc.

EL: Dar ceilalți?

EA: Ceilalți? Interpretează cel mult; pornesc însă de la un sâmbure de adevăr.

Bate cineva la uşă.

EA şi EL: Intră.

Intră DELEGATUL III.

DELEGATUL III: În numele meu personal şi-al echipei vă salut, ca să nu mai lungim vorba. Mai întâi ce e de făcut cu scrisorile alea colorate? Ați aflat ceva?

EA: Nimic. Toate cercetările sunt fără rezultat.

DELEGATUL III: Rău e că vreo câteva, în sfârşit, destule dintre informațiile lui, se potrivesc.

EA *(triumfătoare către EL):* Ei, ce-ți spuneam eu?

EL: Cred că e o coincidență.

DELEGATUL III: Coincidență, necoincidență, atașați scrisorile colorate la fișele colocatarilor.

EA: Dar, știți, toți colocatarii au câte una: chiar și cei de… *(Arată cu degetul în sus.)*

DELEGATUL III: Astea pentru moment rămân separate, puse de-o parte.

EL: Să le…?

DELEGATUL III: Nu, le păstrăm. Roata, știți. Ne trebuie. Le puneți bine, dar foarte bine, mă-nțelegeți. Nu se știe când le vine vremea. Le scoți de la naftalină când e nevoie. Știți, roata…

EL își astupă urechile, EA se face că n-aude.

EA: Ne-au sosit niște sezisări cum că s-ar mai face învecinări greșite.

DELEGATUL III: Eronate, eronate. Scopul vizitei mele este, parțial, legat și de-acest aspect al relațiilor dintre colocatari, precum și-al înmulțirii pe cale naturală, prilej de distracție pentru colocatari. S-a hotărât că înmulțirea pe cale naturală e bine să fie menținută. Învecinările însă, când colocatarii candidați la vecinătate nu se potrivesc, trebuie-oprite. De-asemenea, în același spirit, trebuie desfăcute toate învecinările nepotrivite și cele în care, deși potrivite, colocatarii calcă eronat, câte unul, sau mai mulți deodată; în care mai mulți sau numai unul este eronat. Obișnuiți-vă cu acest termen. El a fost votat și aprobat. Eroare și eronat sunt două cuvinte care exprimă mult mai bine și mai științific… pricepeți dumneavoastră cum stau lucrurile. Colocatarii trebuie extrași din eroare. Li se poate face o anestezie, într-o ședință la care să fie convocați toți cei care sunt în aceeași situație și, după ce sunt anesteziați, pot fi mai ușor extrași din eroare.

Bătaie în ușă.

EA, EL, DELEGATUL III: Intră.

Intră o FEMEIE bine îmbrăcată.

FEMEIA: Stimați colocatari, sunt un voluntar pe tărâmul recondiționării spirituale. E un domeniu fertil şi care poate da mari satisfacții unui spirit avid de cercetare, de perfecționare şi de binele aproapelui. Contribuția voluntară este pentru tărâmul spiritual ceea ce este îngrăşământul chimic sau excrementul animal pentru ogorul care dă roade şi care ne hrăneşte trupul ce ne adăposteşte spiritul! *(Se uită împrejur să vadă ce efect a produs. Dă cu ochii de figurile plictisite şi, în acelaşi timp, impacientate ale celor trei interlocutori.)* Concret, erorile unor colocatari ai noştri m-au alarmat, pentru ei şi pentru binele comunității noastre. Îmi dați voie să vă spun câte ceva din ce ştiu. *(Se apropie şi, confidențial, le şopteşte fiecăruia la ureche câte ceva. Cei trei notează febril pe-o fişă ceea ce le spune FEMEIA.)* Ei, acum pot să mă duc.

EA: Mai treceți pe la noi, stimată colocatară.

FEMEIA: Lăsați pe mine. Vă salut.

EA, EL. DELEGATUL III: Vă mulțumim pentru colaborarea dumneavoastră dezinteresată.

FEMEIA pleacă.

DELEGATUL III: Prin urmare, trebuie verificate toate vecinătățile contractate sau în perspectivă şi trebuie intervenit în spiritul recondiționării şi-al îmbunătățirii colocatarilor. Şi-acum, stimați lucrători pe tărâmul recondiționării, nu credeți că s-a greşit în privința morților? Credeți că e bine ca fişele şi jetoanele lor să fie-azvârlite îndată ce ei au făcut cunoştință cu focul crematoriului şi cu florile din cimitir, ca să mă exprim, cum să vă spun… înțelegeți. Fişele şi jetoanele trebui' păstrate, fiindcă din ele aflăm o mulțime, o mulțime de

lucruri despre cei vii şi putem trage şi învăţăminte.

Uşă se crapă uşor. BUNICUL îşi vâră doar nasul şi, văzând că se află un străin în birou, se retrage.

DELEGATUL III: Am trimis mai departe câteva scrisori din astea colorate şi misterioase şi m-am interesat ce e cu literele alea cu puncte după ele. Cică înseamnă «ceea ce era de demonstrat». *(Scoate o hârtie şi citeşte.) Quod erat demonstrandum* – «ceea ce era de demonstrat».

EA: Cred că persoana care ne-a tradus e cineva de încredere şi că nu ne-a păcălit. În orice caz, e bine să nu divulge literele astea care-or mai fi-nsemnând şi altceva.

DELEGATUL III: Bine-nţeles, bine-nţeles.

Bătaie în uşă. Intră un bărbat.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Bună ziua. Vă salut.

EA: În numele cui?

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Cum, adică?

EA: În numele cui ne salutaţi?

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Eu ştiu că omul când dă bună-ziua dă bună-ziua de capul lui. Aşa m-a-nvăţat pe mine mama.

DELEGATUL III: Colocatara noastră voia să ştie de fapt, propriu zis, cum s-ar spune, dacă sunteţi delegat sau dacă veniţi pe cont propriu.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Aha! Păi aşa spuneţi. Sunt *delegatul celor de la subsol.*

EA: Al colocatarilor de la subsol.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Al lor. Ni s-au propus nişte schimbări că cică am suferit locativ, am răbdat, chestii de-astea.

EA: Am început să vă-ntocmim fişele de schimbări.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Păi, cum, aşa, fără să ne-ntrebaţi?

EA: Colocatare, este o acțiune îndreptată spre binele tuturor colocatarilor de la subsol.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Bine, bine. Asta ştim noi, dar vezi matale că noi nu vrem.

DELEGATUL III: Stimate colocatar, nu ne-a fost dat să vedem până acum oameni care să refuze să le facem bine.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Vedeți acum. Multe vede omul cât trăieşte. Noi nu vrem şi gata. Noi vrem să fim lăsați în pace.

EL: Colocatare, asta are să fie mai greu. Acțiunea asta e ca un val mare de tot pe care nu-l poți opri din drum.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Ştiți dumneavoastră, pe vremuri, chinezoaicele şi japonezele bogate voiau să aibă labele picioarelor cât mai mici şi ca să ie rămână labele mititele şi le strângeau cu feşe, le strângeau cât puteau şi le durea de le seca la inimă. Când a trecut moda asta şi-a venit moda nouă, femeile astea şi-au desfăcut feşele şi iar le-a durut de le-a secat la inimă. Le-a durut de două ori. Putea să le doară o singură dată. Eu atât am avut de spus.

DELEGATUL III: Stimate colocatar, nu prea văd unde bați, dar trebui' să reflectăm la metode noi de convingere a colocatarilor de la subsol. Aşa să le spui celor care te-au trimis să-i reprezinți.

EA: Lucrurile nu pot rămâne-aşa.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Eu v-am spus ce-am avut de spus. Ce s-o-ntâmpla, o vedea cine-o trăi.

Iese.

DELEGATUL III: Lucrurile nu pot rămâne-aşa. Trebui' să le facem *bine* şi lor. Nu-i putem lăsa fără porția de bine care le-a fost repartizată.

Bătaie în uşă. Intră un bărbat.

DELEGATUL IV: Vă salut, în numele meu personal şi-n

numele echipei. Stimați colocatari, lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale, am cercetat cazurile-acelea, acelea privindu-i pe colocatarii aceia ai noştri care dau bir cu fugiții de la aspectul înmulțirii populației pe cale naturală în cadrul cuplului constituit legal, în cadrul căsătoriei vreau să spun. Majoritatea acestor dezertori de la îndatoririle lor pe plan instituțional social matrimonial au declarat că în cadrul cuplului constituit legal, consfințit prin certificat, nu mai găsesc de cuviință să facă nici măcar baie. Nu fac baie decât pentru exercițiile de înmulțire a populației pe cale naturală din afara căsătoriei, extra cum s-ar spune, fiindcă în cadrul cuplului legal constituit nu le mai dă inima brânci şi ca s-o descurajeze pe partenera legal constituită, pardon, legală, se lasă să exaleze, adică să împrăştie mirosuri pe care firile mai slabe de înger nu le suportă.

EA: Şi ce măsuri ați luat pentru remedierea acestei îngrijorătoare abateri de la morală, de la disciplină şi de la multe altele?

DELEGATUL IV: I-am băgat într-o etuvă.

EA: Şi?

DELEGATUL IV: Şi când i-am scos erau ca noi.

EA: Nu asta ne interesează. Ci aspectul esențial cu privire la exercițiile în vederea înmulțirii populației pe cale naturală, ceea ce constituie un mijloc de distracție al colocatarilor.

DELEGATUL IV: Aici stăm prost. N-am făcut nimic. Degeaba i-am spălat şi i-am dezinfectat.

EA: Bine, dar trebui' făcut ceva. Trebui' să se-ncadreze disciplinei generale!

DELEGATUL IV *(destul de jenat):* Ştiți, unii mi-au spus mai pe şoptite că ei ar vrea, dar ştiți... de... nu... Ei, pricepeți dumneavoastră...

EA *(jenată):* Vom mai discuta în scris şi pe cale ierarhică problema asta. Lucrurile nu pot rămâne aşa. Şi natura poate fi ajutată.

DELEGATUL IV: Cred că, în urma celor spuse, mă pot

retrage.

Se retrage spăsit şi ruşinat.

DELEGATUL III: Capul sus, colocatare delegat! Perseverează, corectează natura, ajut-o! Nu te lăsa doborât de insucces! Capul sus! Poartă-te ca un delegat adevărat! Am spus.

DELEGATUL IV îşi îndreaptă ținuta şi păşeşte țanțoş spre uşă, salutând cu două degete la tâmplă.

DELEGATUL III: Stimați colocatari, nu vă pot părăsi fără să vă reamintesc că trebuie să-l prindem pe acel element descompus, care scrie scrisorile-acelea destinate să submineze autoritățile instituției noastre locative cum şi alte autorități. Aştept roadele cercetărilor voastre. Vă spun la revedere, în numele meu şi-al echipei de recondiționare a laturei psihice a colocatarilor. Mai adaug ceva: unii colocatari au nevoie de reparații capitale în domeniul schelăriei psihice. Încă o dată, la revedere, stimați colocatari.

DELEGATUL III iese.

EA şi EL: La revedere.

EA: Vorbeşte cam mult delegatul ăsta.

EL *(circumspect):* Aşa îi e firea şi, pe urmă, echipa are încredere-n el. Şi mai bine să nu mai vorbim despre asta.

EA: Şi despre ce să vorbim?

EL: Sunt atâtea subiecte! Despre vreme, despre păsări, despre flori, iar dacă nu vorbim despre nimic e şi mai bine. E linişte şi disciplină.

EA: Liber consimțită.

EL: Aşa cum ziceai.

Lumina filează. Trebuie sugerată din nou trecerea

timpului.

EA *(ridicându-se de la birou şi privind transportată fişierele):* Noi ne putem lăuda că ne-am făcut datoria. Am făcut ordine în viaţa comunităţii noastre şi, în felul ăsta, şi-n viaţa fiecărui individ în parte. Am împiedicat toate vecinătăţile nepotrivite, am ajutat ca cele încheiate să se desfacă, dacă nu erau potrivite, am întocmit un gramaj, nu-ndrăznesc să spun perfect dar aproape, un gramaj aproape exact al componenţei morale a fiecărui colocatar, am tras foloase şi de pe urma fişelor celor decedaţi.

EL: Numai pe băiatul nostru nu l-am putut împiedica să contracteze o vecinătate nepotrivită, cu-o femeie divorţată şi care, ce să mai vorbim... Pe urmă, colocatarii aceia care s-au... mă rog, care şi-au luat viaţa.

EA: Ce să-i faci?! Nu se poate să ai numai succese. Soţia fiului nostru poate fi reeducată. Cât despre colocatarii aceia, şi-au rezolvat o problemă de conştiinţă.

EL: Nici n-aveau un gramaj aşa de-ncărcat. De ce tocmai ei? Sunt alţii cu gramaje mult mai apăsătoare.

EA: Totul e cum îţi suporţi gramajul. Colocatarii aceia erau slabi de înger. Asta se plăteşte. Dar nu trebui' să plângem pe mormântul insucceselor. Trebui' să ne bucurăm de realizări.

EL: Să ne bucurăm.

EA: Mă simt cu conştiinţa împăcată că mi-am făcut datoria. Putem să ne trăim bătrâneţea-n linişte. Lucrurile merg acum ca pe roate.

Intră cei TREI DELEGAŢI ai echipei de recondiţionare a conştiinţei colocatarilor

CEI TREI DELEGAŢI: Stimaţi colocatari lucrători pe tărâmul recondiţionării morale a eronării colocatarilor sau a colocatarilor eronaţi, vă salutăm, în numele nostru personal şi-al echipei care ne-a învestit şi ne-a delegat.

DELEGATUL I: Am venit să vedem ce mai faceţi.

EA *(întinzându-i nişte hârtii):* Aici aveți propunerile noastre în vederea activității viitoare. Vă puteți da seama din ele cum vedem noi dezvoltarea muncii noastre pe viitor. Se pot face modificări, bine-nțeles.

DELEGATUL II: Este foarte bine că le-ați făcut, vă felicităm.

DELEGATUL III: Au să fie folositoare, bine-nțeles, celor care vor veni după dumneavoastră.

EA: Bine, dar sunt nişte propuneri pentru un viitor foarte apropiat.

DELEGATUL I: Şi colocatarul delegat III vorbea tot de un viitor apropiat.

EL: Nu-nțelegem.

DELEGATUL II: Vă ajutăm noi să-nțelegeți.

EA: Bine, dar noi…

DELEGATUL III *(scoțând din servietă un buchet de flori, două diplome înrămate şi două binocluri, cu incrustații de sidef):* Stimați colocatari, echipa noastră apreciază enorm munca domniilor-voastre, vă permite să vă retrageți din această muncă obositoare şi plină de răspundere, care, vă repet, dat fiind starea sănătății domniilor-voastre, v-ar putea dăuna.

EA şi EL: Bine, dar noi cu sănătatea o ducem foarte bine.

DELEGATUL I: Vi se pare! S-a analizat în echipă şi s-a decis că n-o duceți chiar atât de bine.

DELEGATUL II: S-a hotărât în echipă.

EL: Bine, dar noi…

EA: Lasă dragă, poți fi sigur că aşa este. Dacă s-a analizat în echipă şi s-a decis, e clar. Sănătatea nu ne mai permite…

EL: Bine, dar eu mă simțeam, mă credeam sănătos.

EA: Te *credeai.*

DELEGATUL III *(frecându-şi mâinile cu mulțumire):* Eram sigur că, pân' la urmă, ne-nțelegem. Mă bucur că ați căzut de acord. În numele echipei noastre de recondiționare morală a colocatarilor vă oferim mulțumiri,

aceste flori, aceste diplome de merit, precum şi-aceste două binocluri pentru ca, şi de-acum înainte, să nu vă simțiți singuri şi să vă puteți continua, dacă vreți, evident, colaborarea cu organele noastre.

EA şi EL îşi potrivesc binoclurile, se uită cu părere de rău în jur şi, înclinându-se, părăsesc încăperea.

Lumina filează. Trebuie din nou sugerată trecerea vremii.

EA şi EL ocupă locurile pe care le ocupau, la început, BUNICUL şi BUNICA.

BĂIATUL, matur acum, se uită cu binoclul pe fereastră.

BĂIATUL: Colocatarii de peste drum sunt conştienți şi conştiincioşi. Respectă cu sfințenie prevederile în legătură cu lupta împotriva singurătății şi-a depărtării de comunitate a colocatarilor luați ca indivizi. Se uită mereu cu binoclul; la orele indicate în prevederi ca ore optime de acțiune împotriva singurătății şi-a depărtării nu lipsesc niciodată. Sunt mereu cu binoclul la ochi. Şi-o fac benevol ca să zic aşa. Le-a intrat binoclul în sânge.

EA: Şi când te gândeşti că la-nceput, când noi luptam să instituim aceste principii, erau unii care se opuneau şi care ne luau şi peste picior.

EL: Unii care scriau scrisori colorate ca să-şi bată joc de noi.

EA: Şi care contractau vecinătăți nepotrivite, probabil tot ca să-şi bată joc de noi.

BĂIATUL: Eram tânăr. Încă nu-nvățasem ce este viața.

EA: Ai avut noroc c-am avut eu tăria să nu suflu o vorbă despre scrisorile alea colorate. Şi poate c-ai avut noroc c-am descoperit cam odată cu pensionarea noastră pe caz de boală, ceea ce un moment mi-a anesteziat conştiința. Pe urmă, a intervenit căsătoria ta nepotrivită,

care contravenea tuturor principiilor. Noroc că ea a murit şi că atârnă mai puţin la gramajul situaţiei tale.

BĂIATUL: Mare noroc, într-adevăr. Toate-au picat bine. Pensionarea voastră pe caz de boală şi moartea nevestimii.

EL *(adresându-i-se EI):* Ţi-aduci aminte cum, la-nceput, nu ne venea să credem că suntem bolnavi? Noi, nu şi nu, că nu suntem bolnavi. Pe urmă, ai văzut cum ne-am dat seama că eram. Ei, cum era să se-nşele echipa de recondiţionare!

EA: Bine-nţeles. Cu timpul ne-am dat seama că eram bolnavi. Noroc că-l avem pe el, care ne-a luat locul... Ce-ai zice de-un antinevralgic?

EL: Păi, ce să zic? Ce zici tu.

EA: A, bine că mi-am adus aminte. *(Scoate din buzunarul şorţului un prospect de medicament; adresându-se BĂIATULUI.)* Ce-nseamnă, dragă, *vasoconstrictor?*

BĂIATUL: Care strânge vasele.

EA: Strânge vasele? Păi, ce face cu ele?

BĂIATUL: Strânge vasele sangvine, le strâmtează.

EA: Aha, păi, atunci o fi bun.

BĂIATUL: Bun la ce?

EA: Vorbeau ieri la cartofi două colocatare şi spuneau că este extraordinar.

EL: Ţi-aduci tu, aminte, când eram noi tineri, când am fost o dată în concediu, la băi. Şi când s-a desprins bolovanul ăla mare de stâncă şi eu dacă nu plecam, era cât pe-aci...

EA: Da, da, ştiu, sigur că ştiu, ştie toată lumea. Lasă asta acum. Mai bine să luăm un antinevralgic.

EL: Bine. Dacă zici tu.

EA: Şi adu şi binoclurile.

EL aduce binoclurile.

EA: Mi le dai mie pe-amândouă? Şi adu şi diplomele.

EL: Să le scot de pe perete?

EA: Parcă n-ai şti! Lasă-le-n pace pe cele din perete. Adu copiile.

EL aduce şi copiile diplomelor, apoi îşi aduce un scaun şi se-aşază lângă EA.

EA: Ei, vezi că ştii!

EL *(punând pe masă un obiect la care meşterise până atunci cu un fel de cuțitoaie):* O zi dacă mai cioplesc la el şi iese mai grozav decât tot ce se găseşte-n oraş.

Se-aşază lângă EA, potriveşte lentilele binoclului. EA şi EL se uită atent, prin lentilele binoclului, spre sală.

EA: Să ştii că la ora asta nimic nu e mai bun ca un antinevralgic, iar pentru *acțiunea împotriva singurătății* nu se putea alege oră mai bună. La ora asta, aproape toți colocatarii sunt acasă.

BĂIATUL priveşte atent cu binoclul în sală şi notează ceva pe nişte fişe de carton.

EA: Şi când te gândeşti că, la-nceput, nu erau nici 75% care să ne sprijine. Ce-ți spuneam eu? Ai văzut cum s-au dat pe brazdă. Pe vremea-aceea…

EL:… Frumoase vremuri!

EA: Pe vremea-aceea, numai eu mă opinteam de una singură cu binoclul de câmp al tatei şi ia uite-acuma: binoclu lângă binoclu, mare de binocluri!

EL: Şi colocatarii participă.

EA: Participă.

EL: Să participăm şi noi.

EA: Să mai participăm cât mai putem pân' la culcare. Dar ştii că nu văd mai nimic?

EL: Ca să-ți spun drept, nici eu.

EA: Nu văd pentru că nu dau cu ochii decât de binocluri. Nu-mi prea place treaba asta.

EL: Ce putem face?! Colocatarii participă.

EA: Cred că orele de participare ar trebui reglementate eşalonat. Am să propun.

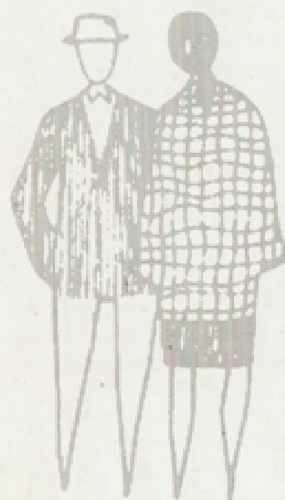
EL: Pân-atunci...

EA: Ai şi tu dreptate. Mai bine să participăm.

EL: Da. Mult mai bine.

EA: Mult mai bine. Şi luăm şi-un antinevralgic.

ediție ne varietur

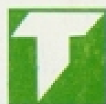

Frumoși sau urîți, proști sau deștepți, norocoși sau ghinioniști, între două certitudini - nașterea și moartea - sîntem în stare să renunțăm la multe idei și la o droaie de idealuri: dar, pitită undeva în suflet, păstrăm nebiruită aspirația spre fericire. Oricum, cu toții ne considerăm niște candidați, posibili aleși la un scrutin al destinului. Sperînd... Speranțe ni se vînd cu tona, iar noi abia așteptăm să fim mințiți. Ne mințim la rîndu-ne cît ne țin puterile, trăgînd nădejde că măcar o dată, una singură, fericirea are să-și arunce ochii și asupra noastră. Deși ea nu prea are obiceiul ăsta, noi, condamnații la viață, cutreierînd prin lume într-o doară, o tot pândim. Ne automințim. E poate cea mai frumoasă

închipuire plăsmuită de mintea noastră, o umbră propice la care ne adăpostim, cînd în moalele capului ne bat razele unui soare nemilos, pe drumul nostru între două certitudini.

Ileana Vulpescu

EDITURA TEMPUS

[1] Când eşti prost eşti pe vecie, când eşti mort eşti pentru multă vreme.